T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

SANAT TARİHİ BİLİM DALI

SİLİFKE KALESİNİN KAZILAR SONUCU ORTAYA ÇIKAN YERLEŞİM DOKUSU

Razan AYKAÇ

DOKTORA TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Ali BORAN

Konya- 2018

T. C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Doktora Tezi Kabul Formu

Öğrencinin

Adı Soyadı: **Arş. Gör. Razan AYKAÇ**

Numarası: 154104001002

Anabilim / Bilim Dalı: Sanat Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■

Tez Danışmanı Pro. Dr. Ali BORAN

Tezin Adı: **SİLİFKE KALESİNİN KAZILAR SONUCU ORTAYA ÇIKAN YERLEŞİM DOKUSU**

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan "**Silifke Kalesinin Kazılar Sonucu Ortaya Çıkan Yerleşim Dokusu"** başlıklı bu çalışma 20/07/2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman ve Üyeler	İmza
Prof. Dr. Ali BORAN	Danışman	
Prof. Dr. Özdemir KOÇAK	Üye	
Prof. Dr. Ali BAŞ	Üye	
Prof. Dr. Kadir PEKTAŞ	Üye	
Doç. Dr. Muharrem ÇEKEN	Üye	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin

Adı Soyadı Razan AYKAÇ

Numarası: 154104001002

Ana Bilim / Bilim Dalı Sanat Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■

Tez Danışmanı Pro. Dr. Ali BORAN

Tezin Adı SİLİFKE KALESİNİN KAZILAR SONUCU ORTAYA ÇIKAN YERLEŞİM DOKUSU

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

İÇİNDEKİLER

Doktora Tezi Kabul Formu ii
Bilimsel Etik Sayfası iii
I. ÖNSÖZ x
II. ÖZET xii
III. SUMMARY xiv
IV. KISALTMALAR xvii
V. ÇİZİM LİSTESİ xviii
VI. FOTOĞRAF LİSTESİ xx
1.GİRİŞ 1
1.1. Konunun Tanımı ve Sınırları 1
1.2. Konuyla ilgili Kaynak ve Araştırmalar 2
1.3. Metot ve Düzen 3
1.4. Kale Mimarisi 7
2. SİLİFKE KALESİ 12
2.1. Tarihçesi 12
2.2. Kalenin Bölümleri 18
2.2.1. Hendek 18
2.2.2. Hisar Peçe (Dış Sur) 18
2.2.3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler 19
2.2.4. Surlar ve Burçlar 20
2.2.5. Kale Kapıları 27
3. SİLİFKE KALESİ KAZI ÇALIŞMALARI 30
3.1. Dönemlere Göre Kazı Çalışmaları 30
3.1.1. 2011 Yılı Kazı Çalışması 30
3.1.2. 2012 Yılı Kazı Çalışması 34
3.1.3. 2013 Yılı Kazı Çalışması 47
3.1.4. 2014 Yılı Kazı Çalışması 56
3.1.5. 2015 Yılı Kazı Çalışması 62
3.1.6. 2016 Yılı Kazı Çalışması 65
3.1.7. 2017 Yılı Kazı Çalışması 68
3.2. KAZI BULUNTULARI 80

3.2.1. Seramik Buluntular 80
3.2.1.1. Sırsız Seramikler 80
3.2.1.2. Sırlı Seramikler 107
3.2.2. Metal Buluntular 162
3.2.3. Taş Buluntular 174
3.3. Mimari Plastikler 181
3.3.1. Roma Dönemi 181
3.3.2 Bizans Dönemi 190
3.3.3. Karamanoğlu Dönemi 239
3.3.4. Osmanlı Dönemi 243
4. KALE İÇİ YERLEŞİM DOKUSU 246
4.1. Dini Yapılar 246
4.1.1. Kilise 246
4.1.2. Şapel 247
4.1.3. Kale Camii 247
4.2. Askeri Yapılar 249
4.2.1. Cephanelikler 249
4.2.1.1. A-19 Mekânı 249
4.2.1.2. A-16 Mekânı 250
4.2.1.3. A-12 Mekânı 250
4.2.2. Koğuş 251
4.2.2.1. A-10 Mekânı 251
4.2.3. Toplantı Salonu-Yemekhane 251
4.2.3.1. A-8 Mekânı 251
4.2.3.2. A-7 Mekânı 252
4.3. Ticari ve Sosyal Yapılar 253
4.3.1. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar 253
4.3.1.1. I-No.lu Yapılar 254
4.3.1.2 II-No.lu Yapılar 255
4.3.1.3. III-No.lu Yapılar 256
4.3.1.4. IV-No.lu Yapılar 256
4.3.1.5. V-No.lu Yapılar 257
4.3.1.6. VI-No.lu Yapılar 260
4.3.1.7. VII-No.lu Yapılar 260

4.3.1.8. VIII-No.lu Yapılar 261
4.3.1.9. IX-No.lu Yapılar 262
4.3.1.10. X-No.lu Yapılar 263
4.3.1.11. XI-No.lu Yapılar 264
4.3.1.12. XII-No.lu Yapılar 264
4.3.2. Cadde ve Sokaklar 265
4.3.2.1. Caddeler 265
4.3.2.2. Sokaklar 266
4.3.3. Konutlar ve Sosyal Yapılar 268
4.3.3.1. Yönetime Ait Yapılar 268
4.3.3.1.1. I-No.lu Yapılar 269
4.3.3.1.2. II-No.lu Yapılar 270
4.3.3.1.3. III-No.lu Yapılar 271
4.3.3.1.4. IV-No.lu Yapılar 271
4.3.3.1.5. V-No.lu Yapılar 272
4.3.3.1.6. VI-No.lu Yapılar 273
4.3.3.1.7. VII-No.lu Yapılar 275
4.3.3.1.8. VIII-No.lu Yapılar 275
4.3.3.2. Halka ve Askere Ait Yapılar 276
4.3.3.2.1. I-No.lu Yapılar 276
4.3.3.2.2. II-No.lu Yapılar 277
4.3.3.2.3. III-No.lu Yapılar 281
4.3.3.2.4. IV-No.lu Yapılar 281
4.3.3.2.5. V-No.lu Yapılar 283
4.3.3.2.6. VI-No.lu Yapılar 284
4.3.3.2.7. VII-No.lu Yapılar 284
4.3.3.2.8. VIII-No.lu Yapılar 285
4.3.3.2.9. IX-No.lu Yapılar 287
4.3.3.2.10. X-No.lu Yapılar 287
4.4. Su Yapıları 287
4.4.1. Sarnıçlar 288
4.4.1.1. I-No.lu Sarnıç 288
4.4.1.2. II-No.lu Sarnıç 288
4.4.1.3. III-No.lu Sarnıç 288

4.4.1.4. IV-No.lu Sarnıç 288
4.4.1.5. V-No.lu Sarnıç 289
4.4.1.6. VI-No.lu Sarnıç 289
4.4.1.7. VII-No.lu Sarnıç 289
4.4.1.8. VIII-No.lu Sarnıç 290
4.4.1.9. IX-No.lu Sarnıç 290
4.4.1.10. X-No.lu Sarnıç 290
4.4.1.11. XI-No.lu Sarnıç 291
4.4.2. Maksemler 291
4.4.2.1. I-No.lu Maksem 291
4.4.2.2. II-No.lu Maksem 291
4.4.3. Hamam-Yunaklar 292
4.4.3.1. I No.lu Hamam-Yunak 292
4.4.3.2. II No.lu Hamam-Yunak 292
4.4.3.3. III No.lu Hamam-Yunak 293
4.4.3.4. IV No.lu Hamam-Yunak 293
4.5. İşlevi Belirlenemeyen Yapılar 294
4.5.1. A-2/1 Mekânı 294
4.5.2. A-4 Mekânı 294
4.5.3. A-5 Mekânı 294
4.5.4. A-5/1 Mekânı 294
4.5.5. A-5/2 Mekânı 295
4.6. Kale İçi Yerleşim Dokusu Örnek Restitüsyon Çalışması 296
5. SİLİFKE KALESİ DÖNEMLEME ÇALIŞMALARI 298
5.1. Roma Dönemi 298
5.2. Bizans Dönemi 299
5.3. Karamanoğlu Dönemi 300
5.4. Osmanlı Dönemi 301
5.5. Cumhuriyet Dönemi 304
6. SİLİFKE KALESİ RESTORASYON ÇALIŞMALARI 305
6.1. 1960 Yılı Restorasyonu 305
6.2. 1992-1993 Yılı Restorasyonu 305
6.3. 2002 Yılı Restorasyonu 305
6.4. 2017-2018 Yılı Restorasyonu 306

7. DEĞERLENDİRME 307
7.1. Kale Mimarisi 307
7.1.1. Kale Hendeği 307
7.1.2. Hisar Peçe (Dış Sur) 308
7.1.3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler 309
7.1.4. Surlar ve Burçlar 309
7.1.5. Kale Kapıları 313
7.2. Kazı Buluntuları 314
7.2.1. Seramik Buluntular 314
7.2.2. Metal Buluntular 317
7.2.3. Taş Buluntular 317
7.3. Kale İçi Yerleşim Dokusu 318
7.3.1. Dini Yapılar 319
7.3.1.1. Kilise 319
7.3.1.2. Şapel 320
7.3.1.3. Kale Camii 320
7.3.2. Askeri Yapılar 321
7.3.2.1. Cephanelikler 321
7.3.2.3. Toplantı Salonu-Yemekhane 322
7.3.3. Ticari ve Sosyal Yapılar 323
7.3.3.1. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar 323
7.3.3.2. Cadde ve Sokaklar 324
7.3.3.3. Konutlar ve Sosyal Yapılar 324
7.3.3.3.1. Yönetime Ait Yapılar 325
7.3.3.3.2. Halka ve Askere Ait Yapılar 325
7.3.4. Su Yapıları 326
7.3.4.1. Sarnıçlar 327
7.3.4.2. Maksemler 327
7.3.4.3. Hamam-Yunaklar 328
7.4. Malzeme ve Teknik 328
7.5. Süsleme 331
7.5.1. Kale ve Kale İçi Mekânlar 331
7.5.2. Mimari Plastikler 332
7.6. Örtü ve Taşıyıcı Sistem 335

8. SONUÇ 337
9. KAYNAKLAR 343
10. ÇİZİMLER 356
11. FOTOĞRAFLAR 398

I. ÖNSÖZ

İnsanoğlu ilk çağlardan itibaren korunma amacıyla yaşadıkları yerlerin etrafını duvarlarla çevirmiştir. Sonra topluluklar bir arada yaşamaya başlayınca güvenlikleri için bu alanların etrafına da duvarlar örmüş ve böylece kalelerin temelleri atılmıştır. Helenistik dönemden sonra kentler genelde savunma ve askeri gücün göstergesi olarak surlarla tahkim edilmiştir.

Kale; stratejik bir yeri, geçidi korumak, düşmandan korunmak ve güvenliği sağlamak amacıyla yapılan, kalın ve yüksek duvarlı, burçlu, mazgallı yapı şeklinde tanımlanmaktadır. Kaleler bölge, dönem, topoğrafya ve yapı malzemesinden dolayı farklı plan ve mimari özellikler göstermesine rağmen genel hatlarıyla aynıdır.

Anadolu'da inşa edilen kaleler zaman içerisinde farklı kültürler tarafından sağlamlaştırılarak ve eklemeler yapılarak kullanılmaya devam etmiş veya yeniden inşa edilmiştir. Farklı medeniyetlere ait izler taşları okuyunca ayırt edilebilmektedir.

İlk zamanlarda korunma, barınma, güvenlik ya da güç göstergesi amacıyla inşa edilen kaleler zamanla toplumun yönetim, askeri, dini ve ekonomik merkezi olmuştur.

Kaleler savaş anında yönetim sınıfı ile halkın mal ve can güvenliğini korumak için sığınılan ve bölgenin en son düşman eline geçtiği yerdir. Kalenin alınması demek, o şehrin veya bölgenin fethedilmesi demektir. Tezimizde ele aldığımız Silifke Kalesi oldukça stratejik bir konuma sahip olup kale-kent özelliği taşımaktadır. 2011-2017 yıllarında yapılan kazılarla gün yüzüne çıkarılan Silifke Kalesi hazırladığımız doktora tez çalışmamızla bilim dünyasına ve gelecek kuşaklara tanıtılacaktır.

Tez konumuzun belirlenmesine yardımcı olan, beni bu alanda çalışma yapmaya teşvik eden ve çalışmanın her aşamasında değerli bilgilerini esirgemeyen, bu süreçte her türlü desteği vererek beni yüreklendiren, bana hoşgörü, tahammül ve sabır göstererek bilimsel anlamda yol gösteren, katkı sağlayan Silifke Kalesi kazı başkanı ve aynı zamanda tez danışman hocam saygıdeğer Prof. Dr. Ali BORAN'a sonsuz şükranlarımla. Tez İzleme Komitesi Üyelerim Prof. Dr. Özdemir KOÇAK, Prof. Dr. Ali BAŞ'a ve Prof. Dr. Bilal SÖĞÜT, Dr. Öğr. Üyesi Mustafa YILMAZ'a teze verdikleri bilimsel katkılardan dolayı ayrıca Silifke Kalesi kazı ekibi başta olmak üzere Adana Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü, Adana Kültür Varlıkları Bölge Kurulu, Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'ne yardım ve desteklerinden ötürü teşekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman yanımda olamayan ancak varlığıyla daima kalbimde yer alan, bu günlere gelmemi sağlayan değerli aileme sevgi ve saygılarımla..

Razan AYKAÇ

28.05.2018

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin

Adı Soyadı: Razan AYKAÇ

Numarası: 154104001002

Ana Bilim / Bilim Dalı: Sanat Tarihi

Programı Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■

Tez Danışmanı: Pro. Dr. Ali BORAN

Tezin Adı: SİLİFKE KALESİNİN KAZILAR SONUCU ORTAYA ÇIKAN YERLEŞİM DOKUSU

II. ÖZET

Silifke stratejik konumu sebebiyle İlk Çağlardan itibaren farklı devletler tarafından savaş vesilesi olmuştur. M.Ö. 197'ye kadar Mısır Ptolemaios Devleti ile Selevkos (Asya) Krallığı arasında el değiştirmiş ardından Roma hâkimiyetine girmiştir. Silifke Kalesi Roma döneminde inşa edilmiş olup Roma İmparatorluğunun ikiye bölünmesiyle Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır. I. Haçlı Seferine kadar süren Bizans hâkimiyetinin ardından kale Ermeniler, St. Jean Şövalyeleri (Hospitalier Şövalyeleri - Tapınak Şövalyeleri) ve tekrar Ermenilerin eline geçmiştir. XIII. yüzyılın sonlarında Kıbrıs Krallığına bağlı olan kale XIV. yüzyılın ortalarında Karamanoğulları, 1474 yılında ise Osmanlı devletinin hâkimiyetine girmiştir. 1571'de Kıbrıs'ın fethinin ardından Taşucu Körfezinde Ak Kale (Ak Liman Kalesi, Akça Kale, Yenice Kale) yapılmıştır. Silifke Kalesinden yeni yapılan kaleye muhafız ve dizdar gönderilmiştir. Birkaç yıl sonra bölgede çıkan isyanlar nedeniyle kale, halkın ve tüccarların güvenli yeri olmuş, bu özelliğini de XIX. yüzyılın sonuna kadar korumuştur. Bu tarihten sonra kale terk edilmiş, zamanla kale içi yerleşim taş ve toprak yığını altında kalmıştır.

2011 yılında başlanan ve 2017 yılı sonunda büyük ölçüde tamamlanan kazı çalışmalarıyla gün yüzüne çıkarılan Silifke Kalesi; arazinin yapısına göre şekillenmiş, oval planlı, iç içe iki savunma hattından en dışta hendek sonra hisar peçe (savunma hattı) ve gerisinde surların yer aldığı, kayalık tepeye hâkim bir noktada inşa edilmiştir. Doğal koşullardan en iyi biçimde yararlanılarak tasarlanan kale askeri ve ticaret yolunun denetlendiği bir savunma yapısıdır. Kale arazi şartlarının zorluklarını mimariyle

birleştirerek, savunma mimarisinin Akdeniz bölgesindeki önemli bir örneğini sunmaktadır. Bölgenin tarihsel gelişiminin kaleye yansıdığı ve farklı dönemlerde farklı medeniyetler tarafından kullanıldığı plan ve mimari özelliklerinden anlaşılmaktadır.

Silifke Kalesiyle ilgili tarihi araştırmalar, kazı sonrası elde edilen veriler ve arazide yapılan analizler neticesinde kalede Roma, Bizans, Karamanoğlu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere beş dönem tespit edilmiştir. Roma döneminde inşa edilen kalenin Bizans, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde de kısmi tamiratlarla kullanıldığı, Cumhuriyet döneminde restorasyonların yapıldığı kale içerisinde ve surlarda görülen, duvar örgülerindeki malzeme farklılıklarından anlaşılmaktadır.

Kazılarda; halkın ve askeri personelin kaldığı bir ya da iki, nadiren üç odalı ve bazen önünde bir avluludan oluşan konutlar, depo, dükkân olarak kullanılan mekânlar; merkezde yer alan ibadet mekânı, bu ibadet mekânı etrafındaki sosyal ve ticari yapılar; açılan mekânları birbirine bağlayan ve şehirleşmenin en küçük birimini oluşturan dar ve çıkmaz sokaklara ulaşılmış, çıkarılan zemin döşemeleri sayesinde kalenin ilk yıllarında sokak dokusunun nasıl olduğu hakkında önemli veriler elde edilmiştir. Ayrıca kalenin merkezinde cami, caminin doğusundaki mekânlarda yapılan kazı çalışmalarıyla kilisenin apsisine, şapel yapısına, askeri yapılara, su ile alakalı sarnıç, hamam ve yunak yapılarına, hisar peçeyle sur arasındaki mekânlara, gizli geçide, yemekhane mekânına, mancınık sitemiyle alakalı birimlere ulaşılmıştır.

Yaşayan şehirlerde dönemin ihtiyacına göre şehir dokusu yenilenerek değişmektedir. Bölgenin ve Anadolu'nun önemli kale içi yerleşim dokusuna sahip Silifke Kalesi farklı medeniyetlerin ve ihtiyaçların doğrultusunda yenilenerek, eklemeler yapılarak bu günkü şeklini almıştır. Kazı ve restorasyon çalışmalarıyla ortaya çıkarılan kale içi şehir dokusu bugünkü hâliyle XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi özelliğini yansıtmaktadır. XVIII. yüzyılda kale içi mimari dokunun nasıl olduğu konusunda kazı çalışmaları bizlere in-situ halinde bilgiler sunmuştur. Doğu-batı doğrultuda uzanan kuzey ve güneydeki ana caddeler ve ara sokaklar, ortada dini ve ticari yapılar, bunların gerisindeki sivil yaşam mekânlarıyla yerel mimari geleneğin Türk döneminde devam ettiği anlaşılmaktadır. Silifke Kalesi Osmanlı dönemi kale içi şehir dokusu olarak, bölgeden günümüze ulaşan ender yerleşim yerlerinden biri olması açısından büyük öneme sahiptir.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin
Adı Soyadı Razan AYKAÇ
Numarası: 154104001002
Ana Bilim / Bilim Dalı: Sanat Tarihi
Programı Tezli Yüksek Lisans ☐ Doktora ■
Tez Danışmanı Pro. Dr. Ali BORAN
Tezin Adı : Adı SİLİFKE KALESİNİN KAZILAR SONUCU ORTAYA ÇIKAN YERLEŞİM DOKUSU

III. SUMMARY

Seleucia has always been a war reason for many different countries due to its strategic location. It entered the influence of Egypt Ptolemaiic Kingdom and Seleucid Empire (Asia) until 197 B.C. several times and later, it came under the domination of the Roman Empire. The Castle of Seleucia was built during the Roman period and remained within the borders of the Eastern Roman Empire after the separation of the Roman Empire. After the Byzantine domination, which lasted until the First Crusade, the castle was captured first by Armenians, the Knights of Saint Jean (Hospitellars), and later again by the Armenians. The Castle controlled by the Kingdom of Cyprus at the end of the century XIII was invaded by Karamanids in the middle of the same century and later entered into the domination of Ottoman Empire in 1474. After the conquest of Cyprus in 1571, Ak Kale (White Castle) (Ak Liman Castle, Akça Castle, Yenice Castle) was built in Taşucu Gulf, and guards and lizards were sent to the new-built Castle from Seleucia Castle. A few years later, the castle was seen as a safe place by the people and merchants escaping from the rebellions in the region until the end of the century. Later, the castle was abandoned and over time, the inner settlement was covered with stones and the pile of land.

Seleucia Castle, which has been brought to light with excavations started in 2011 and largely completed at the end of 2017, was shaped by the land structure with oval plan, and built on a point dominating to the hill. The Castle is surrounded by two lines of defense, one of which is ditch and other is moat, and walls. The Castle designed with the

best use of natural conditions was a defense structure which helped control the trade and military route. The castle represents an important example of the defense architecture in the Mediterranean region, combining the challenges of land conditions with the architect. The plan and architectural characteristics of the Castle can tell us two things; the historical development of the region was reflected to it and it was used by different civilizations at different periods.

Historical researches, data obtained from excavations and analyzes on Seleucia Castle have showed that it has witnessed five periods; Roman, Byzantine, Karamanids, Ottoman Empire and Republic. When the internal city texture and material differentiation used in wall patterns of the Castle are considered, it is obviously seen that the Castle built in Roman period was used during the periods of Byzantine, Karamanids and Ottoman Empire with partial renovations and also underwent restorations at different eras of Turkish Republic.

Some important data discovered in the excavations shows that this place has hosted; houses used by military personnel and public for storing, shopping and dwelling with one or two and rarely three floors including a front yard; a prayer place surrounded by social and commercial buildings in the center; narrow and dead end streets that forms the smallest unit of urbanization and connects these places. After the excavation of floor covering materials, we can figure out how the street texture was in the first years of the Castle. Additionally; the apsis of the church which the mosques was built over; chapel, military buildings, water-related cistern, Turkish bath and washery areas; places between the Castle wall and defense line; secret passage, dining hall and units related to catapult system have been discovered during the excavations conducted in the places at east of the mosque.

In the living cities, the city texture changes according to the needs of the period. Seleucia Castle, which has the important castle settlement texture of the region and Anatolia, has gained its current shape, being renewed in accordance with the needs of different civilizations. The inner city texture of the Castle has been revealed with excavation and restoration works and reflects the XVIII century characteristic of Ottoman period. Excavations about how the architectural texture of the castle was in XVIII. century have offered us in-situ information. It is understood that the main architectural traditions were continued in the Turkish era with the main streets and alleys extending to the east-west direction in the north and south, the religious and commercial buildings in the middle, and the civil life spaces behind them. Seleucia Castle -an inner city texture of

the Ottoman Period- has a great importance in terms of being one of the rare settlements that reached from the region to today.

IV. KISALTMALAR

ts.	: Tarihsiz
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
CD	: Caminin doğusu
CG	: Caminin güneyi
ed.	: Edited by
EJOS	: Electronic Journal of Oriental Studies
ENV. NO	: Envanter numarası
MAD:	: Maliyeden Müdevver Defterler
No (nr).	: Numara
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
SK	: Silifke Kalesi
TD	: Tahriri Defteri
TİDSAD	: Türk İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
TK.KKA	: Tapu-Kadastro, Kûyud-ı Kadime Arşivi
v.a	: Ve arkası
vrk.	: Varak

Seramik Kataloğundaki Kısaltmalar

Y	: Yükseklik
U	: Uzunluk
E	: En
K	: Kalınlık
K.Ç	: Kulp çapı
C	: Cidar
Ç	: Çap
D.Ç	: Dip çapı
A.Ç.	: Ağız çapı
D.Y	: Dip yüksekliği
D.K	: Dip kalınlık
A.Y	: Ağız yüksekliği
K.G	: Kaş genişliği

V. ÇİZİM LİSTESİ

Çizim 1.Silifke Kalesi Surları (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 356
Çizim 2. Kalenin Hendek ve Hisar Peçe Bölümleri (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden) . 357
Çizim 3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 358
Çizim 4. Kalenin Kuzey Cephe Surları (Adana Rölöve Müdürlüğü'den) 359
Çizim 5. Kuzey Cephe Detay (Adana Rölöve Müdürlüğü'den) 360
Çizim 6. Kuzey Surları İç Kısmı (Adana Rölöve Müdürlüğü'den) 361
Çizim 7. Surların Doğu Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'den)..... 362
Çizim 8. Surların Doğu Cephe Detayı (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)..... 363
Çizim 9. Surların Doğu Cephe Detayı (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)..... 364
Çizim 10. Surların Güneydoğu Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)..... 364
Çizim 11. Surların Güney Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)..... 365
Çizim 12. A- 20 Burcu (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden) 366
Çizim 13. A- 17 Burcu (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden) 367
Çizim 14. Kale Kapısı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 368
Çizim 15. A-3 ve A-2 Mekânlar (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 368
Çizim 16. B1/1 Hisar Peçeye Giriş Kapısı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 369
Çizim 17. 2011- 2017 Yıllarında Yapılan Kazı Çalışmaları (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 370
Çizim 18. 2011- 2017 Yıllarında Yapılan Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Kale İçi Yerleşim Dokusu (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 371
Çizim 19 - 111. Katalog - Seramik Buluntular 80-161
Çizim 112. Katalog - Taş Buluntu - Ağırşak 178
Çizim 113. Kazıda Çıkarılan Kilisenin Apsis Kısmı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)…… 372
Çizim 114. A- Kale Camisinin Rölöve Planı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 373
Çizim 115. B- Kale Camisinin Restitüsyon Kesitleri (Kazı Başkanlığı Arşivinden..... 374
Çizim 116. A- 19 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 375
Çizim 117. A- 16 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 375
Çizim 118. A- 12 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)..... 376
Çizim 119. A- 10 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 376
Çizim 120. A- 8 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 377

Çizim 121. A- 7 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 377
Çizim 122. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 378
Çizim 123. Kale İçi Cadde ve Sokaklar (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 379
Çizim 124. Yönetime Ait Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 380
Çizim 125. Halka ve Askerlere Ait Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 381
Çizim 126. Su Yapıları (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek) 382
Çizim 127. B4 Mekânı İçindeki 3 No.lu Sarnıcın Plan ve Kesitleri (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 383
Çizim 128. I No.lu Maksemin Plan ve Kesiti (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 384
Çizim 129. I No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 385
Çizim 130. II No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 385
Çizim 131. III No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 386
Çizim 132. IV No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 386
Çizim 133. A2/1 No.lu Mekân (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 387
Çizim 134. A-4 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 388
Çizim 135. A-5 ve A-5/1 Mekânları (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 389
Çizim 136. A5/2 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 389
Çizim 136a. A5 /8-9 Mekânlarının Üstten Restitisyonu Plan 389
Çizim 136b. A5 /8-9 Mekânlarının Cephe ve Üst Örtü Restitisyonları 389
Çizim 136c. A5 / 8-9 Mekânlarının Üst Örtü Restitisyonları 390
Çizim 136d. A5 / 8-9 Mekânlarının Duvar ve Üst Örtü Restitisyonları 390
Çizim 136e. A5 / 8-9 Mekânlarının Sokak Dokusu Restitisyonları 391
Çizim 137. Roma Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek) 393
Çizim 26138. Bizans Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek) 394
Çizim 139. Karamanoğlu Dönemi Kale İçi - Kale Camisi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek) 395
Çizim 140. Osmanlı Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden) 396
Çizim 141. Diyarbakır Zerzevan Kalesi (A. Coşkun'dan) 397

VI. FOTOĞRAF LİSTESİ

Foto. 1. Kuzey Cepheden Kale Genel 398
Foto. 2. Güneydoğu Cepheden Kale Genel 398
Foto. 3. Güney Cepheden Kale Genel 399
Foto. 3a. Kalenin Genel Görünüşü ..... .399
Foto. 4. Güney ve Güneydoğu Cepheden Kale Genel (Kazı Öncesi) 400
Foto. 5. Batı Cepheden Kale Genel (Kazı Öncesi) 401
Foto. 6. Kuzeybatı Cephe Kale Hendeği 401
Foto. 7. Güneydoğu Cephe Kale Hendeği 402
Foto. 8. Güney Cephe Kale Hendeği (Batı Yöne Bakış) 402
Foto. 9. Güney Cephe Kale Hendeği (Doğu Yöne Bakış) 403
Foto. 10. Kuzeybatı Cephe Hisar Peçe (Dış Sur) 403
Foto. 11. Batı Cephe Hisar Peçe (Dış Sur) 404
Foto. 12. Kuzey Cephe Hisar Peçe (Dış Sur) 404
Foto. 13. Güney Cephe Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler 405
Foto. 14. Güney Cephe Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler 405
Foto. 15. Kuzey Cepheden Surlar ve Burçlar 406
Foto. 16. Doğu Cepheden Surlar ve Burçlar 406
Foto. 17. Doğu Cepheden Surlar ve Burçlar 407
Foto. 18. Doğu Cepheden Surlar- Burçlar- Kale İçi 407
Foto. 19. Güney Cepheden Surlar ve Burçlar 408
Foto. 20. Güney Cepheden Surlar ve Burçlar 408
Foto. 21. Surlar – Burçlar - Seğirdim Yeri 409
Foto. 22. Güney Cephe Surlar ve Burçlardaki Dendan 410
Foto. 23. Batı Cepheden Surlar ve Burçlar 410
Foto. 24. Kuzeybatı Cepheden Surlar ve Burçlar 411
Foto. 25. Surlar Burçlar ve Kale İçi Yerleşim Dokusu 411
Foto. 26. A-20 Burcu – Hava Fotoğrafı 412
Foto. 27. A-20 Burcu 412
Foto. 28. A-20 Burcu Girişi 413
Foto. 29. A-20 Burcu Girişi ve Örtü Sistemi 413
Foto. 30. A-20 Burcunun İç Mekân ve Örtü Sistemi 414
Foto. 31. Doğu Cepheden A-18 Burcu 414
Foto. 32. Doğu Cepheden A-18 Burcu 415

Foto. 33. A-18 Burcu (Detay) 415
Foto. 34. A18 - A17 Burcu..... 416
Foto. 35. A-17 Burcu Hava Fotoğrafı 416
Foto. 36. A-17 Burcu 417
Foto. 37. Kale İçerisinden A-17 Burcu 417
Foto. 38. A-17 Burcu Doğusunda Gizli Geçit..... 418
Foto. 39. A-15 Burcu 419
Foto. 40. A-15 Burcu 419
Foto. 41. A-15 Burcu Girişi 420
Foto. 42. A-15 Burcu İç Mekân 421
Foto. 43. A-15 Burcu Örtü Sistemi 421
Foto. 44. A-15 Burcu Üst Kata Çıkış Merdivenleri 421
Foto. 45. A-14 Burcu– Hava Fotoğrafı 422
Foto. 46. A-14 Burcu 422
Foto. 47. A-14 Burcu Üst Kat 423
Foto. 48. A-14 Burcu Girişi 423
Foto. 49. A-14 Burcu Girişinde Sarnıç 424
Foto. 50. A-14 Burcu İç Mekan ve Örtü Sistemi 424
Foto. 51. A-13 Burcu Hava Fotoğrafı 425
Foto. 52. A-13 Burcu 425
Foto. 53. A-13 Burcu Üst Kat 426
Foto. 54. A-13 Burcu Kapı Önü..... 426
Foto. 55. A-13 Burcuna Girişi 421
Foto. 56. A-13 Burcu İçerisindeki Zindan ……...427
Foto. 57. A-13 Burcundaki Zindandan Detay 427
Foto. 58. A-11 Burcu Hava Fotoğrafı 428
Foto. 59. A-11 Burcu 428
Foto. 60. A-11 Burcu Üst Kat 429
Foto. 61. A-11 Burcu Girişi Merdivenleri 429
Foto. 62. A-11 Burcu Üst Kata Çıkış ……..……...….424
Foto. 63. A-11 Burcu Girişinden Detay 430
Foto. 64. A-11 Burcu İç mekan ve Örtü Sistemi..... 431
Foto. 65. A-9 Burcu Hava Fotoğrafı 431
Foto. 66. A-9 Burc 432

Foto. 67. A-9 Burcu Üst Kat- Doğu Yöne Kale İçerisine Bakış 432
Foto. 68. A-9 Burcu Üst Kat- Güney Yöne Bakış 433
Foto. 69. A-9 Burcu Girişi 433
Foto. 70. A-9 Burcu İç Mekân Batı Yöne Bakış 434
Foto. 71. A-9 Burcu İç Mekân Doğu Yöne Bakış 434
Foto. 72. A-9 Burcu Örtü Sistemi 435
Foto. 73. A-6 Burcu Hava Fotoğrafı 435
Foto. 74. A-6 Burcu 436
Foto. 75. Doğu Cephe A-6 Burcu 437
Foto. 76. A-6 Burcu İç Mekan 437
Foto. 77. A-1 Kulesi 438
Foto. 78. B-1 Kulesi Giriş Kapısı Hava Fotoğrafı 438
Foto. 79. B-1 Kulesi Giriş Kapısı 439
Foto. 80. B-1 Kulesi Giriş Kapısı 439
Foto. 81. B-1 Kulesi Giriş Kapısı 440
Foto. 82. B-1 Kulesi Üst Kata Çıkış Merdivenleri 440
Foto. 83. B-1 Kulesi Giriş Kapısı Örtü Sistemi 441
Foto. 84. A3-A2 Mekânlarına Giriş Kapısı Hava Fotoğrafı 441
Foto. 85. Hisar Peçeden Kale İçine Giriş Kapısı (A3-A2 Mekânlarına Giriş) 442
Foto. 86. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânları 442
Foto. 87. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânları Örtü Sistemi 443
Foto. 88. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânlarının Kale İçerisinden Görüntüsü 443
Foto. 89. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Hava Fotoğraf 444
Foto. 90. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Batı Yöne Bakış 444
Foto. 91. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Doğu Yöne Bakış 445
Foto. 92. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı 445
Foto. 93. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi) 446
Foto. 94. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi) 446
Foto. 95. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 447
Foto. 96. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 447
Foto. 97. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası) 448
Foto. 98. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası) 448
Foto. 99. 2011 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı 449
Foto. 100. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi) 450

Foto. 101. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 450
Foto. 102. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 451
Foto. 103. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 451
Foto. 104. 2012 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 452
Foto. 105. 2012 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı (Detay) 453
Foto. 106. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 453
Foto. 107. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 454
Foto. 108. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 454
Foto. 109. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 455
Foto. 110. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 455
Foto. 111. 2013 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 456
Foto. 112. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 456
Foto. 113. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 457
Foto. 114. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 457
Foto. 115. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 458
Foto. 116. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 458
Foto. 117. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 459
Foto. 118. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 459
Foto. 119. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 460
Foto. 120. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 460
Foto. 121. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 461
Foto. 122. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 461
Foto. 123. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 462
Foto. 124. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 462
Foto. 125. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 463
Foto. 126. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 463
Foto. 127. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 464
Foto. 128. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası) 464
Foto. 129. 2016 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 465
Foto. 130. 2016 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 465
Foto. 131. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 466
Foto. 132.2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 466
Foto. 133. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 467
Foto. 134. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 467

Foto. 135. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 468
Foto. 136. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 468
Foto. 137. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)..... 469
Foto. 138. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 469
Foto. 139. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 470
Foto. 140. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 470
Foto. 141. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 471
Foto. 142. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 472
Foto. 143. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 472
Foto. 144. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 473
Foto. 145. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 473
Foto. 146. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 474
Foto.146a. Taş Gülleli Yol..... 474
Foto. 147. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 475
Foto. 148. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 475
Foto. 149. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)..... 476
Foto. 150. 2017 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 476
Foto. 151. 2017 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı..... 477
Foto. 152 - 248. Katolog Fotoğrafları - Seramik Buluntular 471
Foto. 249 - 264. Katalog Fotoğrafları - Metal Buluntular.....…….162-171
Foto. 265 - 273. Katalog Fotoğrafları - Taş Buluntular .....…….172-178
Foto. 274 - 282. Katalog Fotoğrafları - Mimari Plastikler (Roma Dönemi)……181-189
Foto. 283 - 346. Katalog Fotoğrafları - Mimari Plastikler (Bizans Dönemi)……..190-238
Foto. 347 - 351. Katalog Fotoğrafları - Mimari Plastikler (Karamanoğlu Dönemi)239-242
Foto. 352 - 356. Katalog Fotoğrafları - Mimari Plastikler (Osmanlı Dönemi)…....243-245
Foto. 357. Niş İçerisinde Bitkisel Bezeme Kuşağı .....…….....476
Foto. 358. Kilise Apsisi……..……478
Foto. 359. Şapel (Kazı Öncesi) 478
Foto. 360. Kale Camii 479
Foto. 361. Kale Camii - Giriş Kapısı 479
Foto. 362. A-19 Mekânı Kale İçerisinden..... 480
Foto. 363. A-19 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi..... 480
Foto. 364. A-19 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi..... 481
Foto. 365. A-16 Mekânı Hava Fotoğrafı..... 481

Foto. 366. A-16 Mekânı Doğu Cephe 482
Foto. 367. A-16 Mekânı Kuzeybatıdan Genel Görünüş 482
Foto. 368. A-16 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi 483
Foto. 369. A-16 Mekânı İç Mekân ve Örtü Siste 483
Foto. 370. A-12 Mekânı Hava Fotoğrafı 484
Foto. 371. A-12 Mekânı Genel Görünüş 484
Foto. 372. A-12 Mekânı Batıdan Görünüş 485
Foto. 373. A-12 Mekânı Doğudan Görünüş 485
Foto. 374. A-12 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi 486
Foto. 375. A-10 Mekânı Hava Fotoğrafı 486
Foto. 376. A-10 Mekânı Genel 487
Foto. 377. A-10 Mekânı Kale İçerisinden 487
Foto. 378. A-10 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi 488
Foto. 379. A-10 Mekânın İç Mekân ve Örtü Sistemi 488
Foto. 380. A-8 Mekânı - Hava Fotoğrafı 489
Foto. 381. A-8 Mekânı Genel 489
Foto. 382. -8 Mekânı Üst Kat Çörteni 490
Foto. 383. A-8 Mekânı Üst Kat Havalandırması 490
Foto. 384. A-8 Mekânı Kuzey Cephe 491
Foto. 385. A-8 Mekânı Güney Cephe 491
Foto. 386. A-8 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi 492
Foto. 387. A-7 Mekânı - Hava Fotoğrafı 492
Foto. 388. A-7 Mekânı Genel 493
Foto. 389. A-7 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi 493
Foto. 390. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar Hava Fotoğrafı 494
Foto. 391. I-No.lu Yapılar 495
Foto. 392. I-II-III-No.lu Yapılar 495
Foto. 393. II-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 496
Foto. 394. II-No.lu Yapılar 496
Foto. 395. III-No.lu Yapılar 497
Foto. 396. IV-No.lu Yapılar 497
Foto. 397.V-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 498
Foto. 398.VI-No.lu Yapılar 498
Foto. 399.VI-VII-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 499

Foto. 400. VII-VIII No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 499
Foto. 401. IX-X No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 500
Foto. 402. XI No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 500
Foto. 403. XI No.lu Yapılar 501
Foto. 404. XII No.lu Yapılar 501
Foto. 405. XII No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 502
Foto. 406. Cadde 502
Foto. 407. Sokaklar 503
Foto. 408. Üçüncü Sokak 503
Foto. 409. Yönetime Ait Yapılar Hava Fotoğrafı 504
Foto. 410. I-No.lu Yapılar 504
Foto. 411. I-No.lu Yapılar 505
Foto. 412. II-No.lu Yapılar 505
Foto. 413. II-No.lu Yapılar 506
Foto. 414. III-No.lu Yapılar 506
Foto. 415. IV-V-VI-VII -No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 507
Foto. 416. IV-No.lu Yapılar 507
Foto. 417. V-No.lu Yapılar 508
Foto. 418. V-No.lu Yapılar 508
Foto. 419. VII-No.lu Yapılar 509
Foto. 420. VIII-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 509
Foto. 421. Halka ve Askere Ait Yapılar - Hava Fotoğrafı 510
Foto. 422. I-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 511
Foto. 423. II-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 511
Foto. 424. II-No.lu Yapılar 512
Foto. 425. III-No.lu Yapılar 512
Foto. 426. IV-No.lu Yapılar 513
Foto. 427. V-No.lu Yapılar 513
Foto. 428. VI-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 514
Foto. 429. VI-No.lu Yapılar 514
Foto. 430. VI-No.lu Yapılar 515
Foto. 431. VII- VIII- IX- X No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 515
Foto. 432. VII-No.lu Yapılar 516
Foto. 433. VIII-No.lu Yapılar 516

Foto. 434. VIII-No.lu Yapılar 517
Foto. 435. IX-No.lu Yapılar 517
Foto. 436. IX-No.lu Yapılar 518
Foto. 437. IX-No.lu Yapılar 518
Foto. 438. X-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı 519
Foto. 439. X-No.lu Yapılar 519
Foto. 440. I-No.lu Sarnıç 520
Foto. 441. I-No.lu Sarnıç Ağzı 520
Foto. 442. I-No.lu Sarnıç Giriş 521
Foto. 443. I-No.lu Sarnıç İç Mekân 521
Foto. 444. I-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 522
Foto. 445. II-No.lu Sarnıç Ağzı 522
Foto. 446. II-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 523
Foto. 447. II-No.lu Sarnıç Çörteni 523
Foto. 448. III-No.lu Sarnıç Ağzı 524
Foto. 449. III-No.lu Sarnıç İç Mekânı 524
Foto. 450. IV-No.lu Sarnıç (Kazı Öncesi) 525
Foto. 451. IV-No.lu Sarnıç (Kazı Sonrası) 525
Foto. 452. IV-No.lu Sarnıç İç Mekânı 526
Foto.453. IV-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 527
Foto. 454. IV-No.lu Sarnıç Çörteni 527
Foto. 455. V-No.lu Sarnıç Ağzı 528
Foto. 456. V-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 528
Foto. 457. VI-No.lu Sarnıç Ağzı 529
Foto. 458. VI-No.lu Sarnıç İç Mekân 530
Foto. 459. VI-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 530
Foto. 460. VII-No.lu Sarnıç Ağzı 531
Foto. 461. VII-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi 531
Foto. 462. VIII-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü - Taşıyıcı Sistem 532
Foto. 463. VIII-No.lu Sarnıç Kemerlerinden Detay 532
Foto. 464. IX-No.lu Sarnıç Girişi 533
Foto. 465. IX-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü - Taşıyıcı Sistem 534
Foto. 466. IX-No.lu Sarnıç İç Mekân 534
Foto. 467. X-No.lu Sarnıç Hava Fotoğrafı 535

Foto. 468. X-No.lu Sarnıç İç Mekân 535
Foto. 469. XI-No.lu Sarnıç Girişi 536
Foto. 470. I-II No.lu Maksem Hava Fotoğrafı 536
Foto. 471. I-No.lu Maksem (2011 Yılı Kazı Esnası) 537
Foto. 472. I-No.lu Maksem (2011 Yılı Kazı Esnası) 538
Foto. 473. I-No.lu Maksemin İçten Detayı 538
Foto. 474. II-No.lu Maksem Ağzı 539
Foto. 475. I No.lu Hamam-Yunak 539
Foto. 476. II-III No.lu Hamam-Yunak Hava Fotoğrafı 540
Foto. 477. IV No.lu Hamam-Yunak Hava Fotoğrafı 540
Foto. 478. IV No.lu Hamam-Yunak 541
Foto. 479. A-2/1 Mekânı Hava Fotoğrafı 541
Foto. 480. A-4 Mekânı Hava Fotoğrafı 542
Foto. 481. A-5 Mekânı Genel 542
Foto. 482. A-5/1 Mekânı Genel 543
Foto.483. A5/2 Mekânı Genel 543
Foto. 484. Kuzey Hisar Peçe- Kale İçerisine Giriş Yolu 544
Foto. 485. Sur ve Burçların Temel Taşları 545
Foto. 486. A-20 Burcu Temel Taşları 545
Foto. 487. A-20 Burcu Girişi ve Örtü Sistemi 546
Foto. 488. A-9 Burcunun Temel Taşlarındaki Taşçı İşareti 546
Foto.489. A-9 Burcu Temel Taşları 547
Foto. 490. A-9 Burcu Temel Taşlarından Detay 547
Foto. 491. Güneybatı Cephede Atık Su Gideri 548
Foto. 492. Cami Güneybatısı 548
Foto. 493. IV No.lu Sarnıç 549
Foto. 494. VIII-No.lu Yapılar 549
Foto. 495. VIII-No.lu Yapılar 550
Foto. 496. A-8 Mekânı Batısı Temel Taşları 550
Foto. 497. A-13 Burcu Girişi 551
Foto. 498. A-13 Burcu İç Mekânı – Zindan 552
Foto. 499. Güneyde Yıkılmış Hisar Peçe Kalıntıları 552
Foto. 500. A-10 Mekân ı Güneyinde Şiv 553
Foto. 501. Kalenin Kuzey Cephesinden Duvar Örgü Tekniği 553

Foto. 502. Cami Giriş Kapısı Çevresinde Geometrik - Bitkisel Süsleme Kuşağı 554
Foto. 503. Cami Etrafında Gelişen Kale İçi Şehir Dokusu – Hava Fotoğrafı 554
Foto. 504. Kale İçerisindeki Mekânlardan Detay 555
Foto. 505. Kuzey Cephe – Restorasyon 555
Foto. 506. Hisar Peçe (Dış Sur) Kuzey Cephe Restorasyonu 556
Foto. 507. Hisar Peçe (Dış Sur) Restorasyondan Detay 556
Foto. 508. Hisar Peçe (Dış Sur) Güneydoğu Cephe Restorasyonu 557
Foto. 509. A3-A2 Mekânlarına Giriş – Kuzey Cephe Restorasyonu 557
Foto. 510. A-10 Mekânı Restorasyonu 558
Foto. 511. A-8 Mekânı Kuzey Cephe Restorasyonu 558
Foto. 512.1960 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe. 559
Foto. 513. 1960 Yılı Restorasyonu Kale İçinden – Güneybatı Cephe 559
Foto. 514. 2002 Yılı Restorasyonu Güneybatı Cephe 560
Foto. 515. 2002 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe 560
Foto. 516. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-10 Mekânı 561
Foto. 517. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-17 A-18 Burçları Temeli 561
Foto. 518. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-18 Burcu 562
Foto.519. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-20 Burcu 563
Foto. 520. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-10 Mekânı 563
Foto. 521. 2017-2018 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe 564
Foto. 522. Gaziantep Kalesi Hendek Bölümü 565
Foto. 523. K Kıbrıs Otello Kalesi Hendek Bölümü 565
Foto. 524. Suriye Maarra Kalesi Hendek Bölümü 566
Foto. 525. Anamur Mamure Kalesi Hendek Bölümü 566
Foto. 526. Hatay Payas Kalesi Hendek Bölümü 567
Foto. 527. Mersin Korykos Kalesi Hisar Peçe Bölümü 567
Foto. 528. Adana Yılan Kalesi Hisar Peçe Bölümü 568
Foto. 529. Mersin Korykos Kalesi Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler 568
Foto. 530. Adana Anavarza Kalesi Surlarından 569
Foto. 531. İstanbul Aydos Kalesi 569
Foto. 532. Karaman Kalesi Sur ve Burçları 570
Foto. 533. Mersin Kız Kalesi Surları 570
Foto. 534. Mersin Korykos Kalesi Surlarından 571
Foto. 535. Anamur Mamure Kalesi Sur ve Burçları 571

Foto. 536. Silifke Ak Kale Surları 572
Foto. 537. Silifke Ak Kale Burcu 572
Foto. 538. Adana Yılan Kalesinde Tuvalet 573
Foto. 539. Amasya Harşena Kale Kapısı 573
Foto. 540. Hatay Payas Kalesi Giriş Bölümü 574
Foto. 541. Gaziantep Kalesi Giriş Bölümünün Örtü Sistemi 574
Foto. 542. Alanya Müzesi Seramik, Ok Ucu, Yüzük ve Ağırşak 575
Foto. 543. Bodrum Müzesindeki Seramikler 575
Foto. 544. Mersin Çandır Kalesinden Seramik Parçaları 576
Foto. 545. Mersin Gülek Kalesinden Seramik Parçaları 576
Foto. 546. Adana Yılan Kalesinden Seramik Parçaları 577
Foto. 547. Hatay Arkeoloji Müzesinden Seramik Kap 577
Foto. 548. Hatay Arkeoloji Müzesindeki Seramikler 578
Foto. 549. Hatay Arkeoloji Müzesinden Seramik Kaplar 578
Foto. 550. K.Kıbrıs St.Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinden Seramikler 579
Foto. 551. K.Kıbrıs St.Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinden Seramikler 579
Foto. 552. Konya Karatay Müzesindeki Lüle Parçaları 580
Foto. 553. Konya Karatay Müzesindeki Dip Parçası 580
Foto. 554. Kütahya Çini Müzesindeki Sırlı Seramikler 581
Foto. 555. Silifke Müzesindeki Küpler 581
Foto. 556. Tokat Mevlevihanesinden Seramikler 582
Foto. 557. Konya Karatay Müzesindeki Seramik ve Dip Parçaları 582
Foto. 558. Urfa Müzesindeki Tören Kabı 583
Foto. 559. Silifke Müzesindeki Ok Uçları 583
Foto. 560. Silifke Müzesindeki Mühürler 584
Foto. 561. Gaziantep Kalesindeki Taş Gülle 584
Foto. 562. Adana Yumurtalık Kalesindeki Taş Gülle 585
Foto. 563. Hatay Müzesindeki Taş Balta 585
Foto. 564. Silifke Müzesindeki Taş Balta 586
Foto. 565. Şanlıurfa Müzesindeki Taş Balta 586
Foto. 566. Anamur Mamure Kalesinde Zemin Mozaiği 587
Foto. 567. Kuşadası Kadıkalesinde Zemin Mozaiği 587
Foto. 568. Şanlıurfa Müzesindeki Zemin Mozaiği 588
Foto. 569. Kütahya Vacidiye Müzesindeki Ağırşaklar 588

Foto. 570. Silifke Müzesindeki Ağırşaklar 589
Foto. 571. Anada Anavarza Kalesindeki Üç Nefli Kilise 589
Foto. 572. Kuşadası Kadıkalesindeki Üç Nefli Kilise 590
Foto. 573. İstanbul Aydos Kalesindeki Üç Nefli Kilise 590
Foto. 574. Mersin Kızkalesindeki Şapel 591
Foto. 575. Mersin Korykos Kalesindeki Şapel 591
Foto. 576. Van Kalesindeki Şapel 592
Foto. 577. Adana Yılan Kalesindeki Şapel 592
Foto. 578. Gaziantep Kalesindeki Mescit 593
Foto. 579. Hatay Payas Kalesindeki Mescit 593
Foto. 580. Ravenda İç Kale Camisi 594
Foto. 581. Anamur Mamure Kalesindeki Askeri Yapılar 594
Foto. 582. Anamur Mamure Kalesindeki Askeri Yapılar 595
Foto. 583. Adana Toprak Kalesindeki Askeri Yapılar 595
Foto. 584. Adana Anavarza Kalesindeki Koğuşlar 596
Foto. 585. Silifke Ak Kalesindeki Koğuşlar 596
Foto. 586. Suriye Kale'tül Hıns Kalesindeki Toplantı Salonu – Yemekhane 597
Foto. 587. Suriye Markab Kalesindeki Toplantı Salonu - Yemekhane 597
Foto. 588. Adana Toprak Kalesindeki Toplantı Salonu - Yemekhane 598
Foto. 589. Halep İç Kalesinde Ticari Yapılar 598
Foto. 590. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Genel 599
Foto. 591. Gaziantep Kalesinde Ticari Yapılardan Ayrıntı 599
Foto. 592. Gaziantep Kalesinde Ticari Yapılar -Genel 600
Foto. 593. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Genel 600
Foto. 594. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Ayrıntı 601
Foto. 595. Selçuk Ayasuluk Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar 602
Foto. 596. Selçuk Ayasuluk Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar 603
Foto. 597. Mersin Kızkalesi içindeki Mekânlar 603
Foto. 598. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar 604

Foto. 599. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar 604
Foto. 600. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar 605
Foto. 601. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar 605
Foto. 602. Amasya Harşena Kalesindeki Cadde ve Sokaklar 606
Foto. 603. Selçuk Ayasuluk Kalesindeki Cadde ve Sokaklar 606
Foto. 604. Eski Van Şehrindeki Cadde ve Sokaklar 607
Foto. 605. Eski Van Şehrindeki Cadde ve Sokaklar 607
Foto. 606. Karaman Kalesindeki Cadde ve Sokaklar 608
Foto. 607. Rakka Kalesi Yönetim Bölümü 608
Foto. 608. Selçuk Ayasuluk Kalesinde Yönetime Ait Yapılar 609
Foto. 609. Kuşadası Kadıkalesi Halka ve Askere Ait Yapılar 609
Foto. 610. Kuşadası Kadıkalesi Halka ve Askere Ait Yapılar 610
Foto. 611. Divriği Kalesi Halka ve Askere Ait Yapılar 610
Foto. 612. Suriye Rakka Caber Kalesinde Halka ve Askere Ait Yapılar 611
Foto. 613. Olba Antik Kentinde Halka ve Askere Ait Yapılar 611
Foto. 614. Selçuk Ayasuluk Kalesindeki Sarnıç 612
Foto. 615. Mersin Kızkalesindeki Sarnıç 612
Foto. 616. Mersin Korykos Kalesindeki Sarnıç 613
Foto.617. Silifke Ak Kalesindeki Sarnıç 613
Foto. 618. Amasya Harşena Kalesindeki Hamam 614
Foto. 619. Silifke Olba Antik Kentindeki Duvar Dokusu 614
Foto. 620. Silifke Roma Tapınağında Malzeme 615
Foto. 621. Alahan'da Malzeme 615
Foto. 622. Alahan'da Fellik Duvar Örgüsü 616
Foto. 623. Mut Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü 616
Foto. 624. Silifke Ak Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü 617
Foto. 625. Mersin Limonlu Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü 617
Foto. 626. Mersin Limonlu Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü 618
Foto. 627. Mersin Korykos Kalesinin Surlarındaki Kaplama Taşlar 618
Foto. 628. Anamur Mamure Kalesi Surlarında Malzeme ve Sıva 619
Foto. 629. Eski Van Şehrindeki Saltaşı Yol Döşemeleri 619
Foto. 630. Afşin Eshab-ı Kehf Camisinde Devşirme Malzeme 620
Foto. 631. Amasya Halifet Gazi Türbesindeki Süslemeler 620
Foto. 632. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri 621

Foto. 633. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri 622
Foto. 634. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri 623
Foto. 635. Afşin Eshab-ı Kehf Camisinde Devşirme Haç Kabartması 623
Foto. 636. Mesin Soli Antik Kentindeki Sütun ve Sütun Başlıkları 624
Foto. 637. Mesin Soli Antik Kentindeki Sütun ve Sütun Başlıklarından Detay 624
Foto. 638. Selçuk St. Jean Kilisesindeki Sütun ve Sütun Başlıkları 625
Foto. 639. Alahan Manastırındaki Sütun Başlıkları 625
Foto. 640. Alahan Manastırındaki Apsis Penceresindeki Sütun 626
Foto. 641. Alahan Manastırındaki Haç Kabartmalı Mimari Plastik 626
Foto. 642. Alahan Manastırındaki Mimari Plastik 627
Foto. 643. Alahan Manastırındaki İşlik 627
Foto. 644. İstanbul Ayasofya Bahçesindeki İon Kymation Firizli Lahit 628
Foto. 645. Anamur Mamura Kalesindeki Göz Pencereler 628
Foto. 646. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Mimari Parça 629
Foto. 647. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Opus Sectile 629
Foto. 648. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Sütun Başlığı 630
Foto. 649. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Zemin Mozaiği 630
Foto. 650. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Zemin Mozaiğinden Ayrıntı 631
Foto. 651. Hatay St Pierre Kilisesi Zemin Mozaiği 631
Foto. 652. Girne Kalesinde Loğ Taşı ve Sütun Parçaları 632
Foto. 653. İznik Şeyh Kudbuttin Caminin Devşirme Sütun Başlıkları 632
Foto. 654. Kuşadası Kadıkalesi Zemin Döşemeleri 633
Foto. 655. Mersin Kızkalesi Opus Sectila Zemin Döşemeleri 633
Foto. 656. Mersin Kız Kalesi Sütun Başlıkları ve Loğ Taşı 634
Foto. 657. Mersin Korykos Kalesi Sütun Başlıkları ve Loğ Taşı 634
Foto. 658. Silifke Müzesindeki Loğ Taşları ve İşlik 635
Foto. 659. Silifke Müzesindeki İşlik 635
Foto. 660. Silifke Müzesindeki Sütun 636
Foto. 661. Silifke Müzesindeki Sütun Başlıkları 637
Foto. 662. Silifke Müzesindeki Sütun Başlık ve Kaidesi 637
Foto. 663. Adana Yumurtalık Kalesindeki Sütun Başlığı 638
Foto. 664. Silifke Roma Tapınağındaki Kemer 638
Foto. 665. Silifke Olba Antik Kentindeki Yuvarlak Kemerler 639
Foto. 666. Alahan'daki Sütun Başlıkları ve Yuvarlak Kemerler 639

Foto. 667. Kanlıdivane Abanın Tapınağındaki Kemer ve Tonoz 640
Foto. 668. Kanlıdivane Abanın Tapınağındaki Tonoz 640
Foto. 669. Silifke Ak Kaledeki Beşik Tonoz 641
Foto. 670. Adana Anavarza Kalesinde Beşik Tonoz 641
Foto. 671. Adana Anavarza Kalesinde Örtü Sistemi 642
Foto. 672. Adana Anavarza Kalesinde Örtü Sistemi 642
Foto. 673. Mersin Çandır Kalesinde Kemer Sistemi 643
Foto. 674. Mersin Gözne Kalesinde Kemer Sistemi 643
Foto. 675. Mersin Gözne Kalesinde Beşik Tonoz Örtü Sistemi 644
Foto. 676. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi 645
Foto. 677. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi 646
Foto. 678. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi 646

1.GİRİŞ

1.1. Konunun Tanımı ve Sınırları

Mersin ili, Silifke ilçesinde bulunan "Silifke Kalesi" hac ve ticaret yolu üzerinde yer almaktadır. 185 metre yüksekliğinde bir tepe üzerinde, çevresi hendekle çevrili oval biçimdeki kale Roma döneminde inşa edilmiştir. Stratejik konumu nedeniyle her dönemde önemini korumuş ve farklı medeniyetler tarafından iskan görmüştür. Roma, Bizans, Ermeni, Rodos Şövalyeleri, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde kale olarak kullanılmıştır. Geçirdiği onarım ve değişiklikler sonucu bugün bir Ortaçağ Kalesi görünümündedir.

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Selçuk Üniversitesi'nin ortaklaşa yürüttüğü Silifke Kalesi Arkeolojik Kazı ve Restorasyon Çalışmaları Prof. Dr. Ali BORAN başkanlığında 2011 yılında başlamıştır. Kazı çalışmalarına dayalı olarak tarihlendirilen kalede Ortaçağ ve sonrasına ait katmanların çıkarılmasıyla, kalenin yoğun olarak bu dönemlerde kullanıldığı netlik kazanmıştır.

Kazı çalışmaları 2011 yılında başlamış 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017 yıllarında devam etmiştir. Yapılan kazılar sonrası kalenin mimari plan özelliklerinin savunmaya yönelik olduğu bunun yanı sıra iç mekânda ihtiyaçlara dayalı olarak farklı mekânların yer aldığı anlaşılmaktadır. Bu kazılar neticesinde kemerli galeriler, askeri yapılar, su sarnıçları, ambar, depolar ve sivil mimari yapı kalıntılarına ulaşılmıştır. Bu kalıntıların mevcut rölöve çizimleri, kazı başkanı öncülüğünde ve kazı çalışmaları esnasında ortaya çıkan izlerin yıllara göre dağılımından yola çıkılarak gerçekleştirilmiştir. Bu çizimlerle kalenin içindeki yapıların plan ilişkileri ve yapı grupları belirlenerek kazı sonrası kale içi yerleşim dokusuna dair tespitler yapılmıştır.

Silifke Kalesinde M.S II. yüzyıl Roma döneminden, Osmanlı döneminin sonuna kadar yerleşim vardır. Burası Anadolu'nun güney ucundaki savunma yapılarının nasıl olduğuna dair önemli ipuçları vermektedir. Bu kapsamda 2011 yılında başlanarak 2017 yılına kadar devam eden kazı, araştırma ve incelemelerle elde edilen verilere dayanarak "Silifke Kalesinin Kazılar Sonucu Ortaya Çıkan Yerleşim Dokusu" başlıklı doktora tez konusu belirlenmiştir. Bu tezde; Silifke Kalesi ve Tarihçesi, 2011-2017 Dönemi Kazı Çalışmaları ile Kazı Buluntuları, Kale İçi Yerleşim Dokusu, Silifke Kalesi Dönemleme Çalışması, son olarak da Dönemlere Göre Restorasyon Çalışmaları bir bütün olarak ele alınmıştır.

1.2. Konuyla ilgili Kaynak ve Araştırmalar

Silifke Kalesi, stratejik konumu ve öneminden dolayı farklı devletler tarafından iskân görmüş yeni eklemelerle günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. Kaleyle ilgili bilgiler yerli ve yabancı araştırmacıların yayınlarında kısmen mevcuttur.

Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde Silifke Kalesinin 23 burcu olduğu, içinde bir cami ve 60 ev bulunduğu bilgisi yer almaktadır[1]. Asker kökenli olan Nazmi Sevgen'in "Anadolu Kaleleri - I" adlı eseri, kaleleri yörenin efsaneleriyle beraber anlatan 1950'li yılların çok önemli çalışması olup Silifke Kalesiyle ilgili genel bilgiler vermektedir[2].

Silifke Kalesi'ne ait kısa tarihsel ana hat çalışması Stephanus Beyzantium'un *"Ethnica*" adlı eserinde[3], kalenin mimari yapısı ve geçirdiği tarihsel süreç hakkında araştırma Robert W.Edwards'ın "*The Fortifications of Armenian Cilicia*"[4] adlı eserinde mevcuttur. Leon de Laborde'nin "*Asie Mineure*" adlı eserinde[5] Silifke'nin yerleşim planı, harita ve kale fotoğrafları bulunmaktadır. Kalenin merkezindeki camiyi minaresiyle birlikte göstererek önemli veriler bizlere sunan Leonce Alishan'ın eseri "*Sissouan ou L'Armenie Cilicie*"[6] ve William Mitchell Ramsay'in "The Historical Geography of Asia Minor*"*[7] adlı eseri ayrıca Charles Texier'in "Küçük Asya"[8] adlı eseri Silifke ve kale hakkında bilgi ve fotoğraflara yer vermektedir. Seyyahlardan Victor Langlois'in "Les Ruines de Séleucie Dans la Cilicie-Trachée[9]" ve Francis Beaufort'un "Karamania or A Brief Description of The South Coast of Asia Minor and of The Remains of Antiquity"[10] adlı eserleri bu gezginlerin yapmış olduğu seyahatlerde kaydettiği notlardan, özellikle de kaledeki iki Ermenice kitabeden bahsetmektedir.

Yararlandığımız diğer yerli ve yabancı kaynaklar, tezimizin içerisindeki ilgili kısımlarda ve toplu bir şekilde kaynakçada yer almaktadır.

---

[1] Evliya Çelebi, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi,** C.IX, (Hazırlayanlar: Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff), İstanbul, 2005, s.161-162.

[2] Nazmi Sevgen, **Anadolu Kaleleri**, C.I, Ankara, 1959, s.292-294.

[3] Stephanos von Byzanz, **Stephen of Byzantium, Ethnica**, ed. A. Mcineke, Berlin, 1849, s. 560.

[4] Robert W.Edwards, **The Fortifications of Armenian Cilicia,** Washington, 1987, s.221-229.

[5] Leon de Laborde, **Voyage De L'Asie Mineure**, Paris 1838, s.120-132.

[6] Leonce Alishan, **Sissouan ou L'Armenie Cilicie**, Venise-S.Lazare 1899, s.328-335.

[7] William Mitchell Ramsay, **The Historical Geography of Asia Minor**, Vol. 4, London 1890, s.350, 358, 452.

[8] Charles Texier, **Küçük Asya, Coğrafyası Tarihi ve Arkeolojisi,** (Çev.Ali Suat), Ankara, 2002, s.24.

[9] Victor Langlois, **Les Ruines De Séleucie Dans La Cilicie-Trachée,** Revue Archéologique 15.2, Fransa, 1858, s.748-754; a.mlf.**, Voyage Dans La Cilicie et Dans Les Montagnes Du Taurus, Execute Pendant Les Années 1851-1853,** Paris, 1861, s.401-406.

[10] Francis Beaufort, **Karamania or A Brief Description of The South Coast of Asia Minor and of The Remains of Antiquity**, (R. Hunter, 1818), London, 1818, s.220-248.

Silifke Kalesinin, bölgenin önemli yerleşim dokusuna sahip Kale-Kent olduğu kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış ve bu tezin altlığını oluşturmuştur[11]. Kazı çalışmalarıyla ilgili tezin diğer bölümlerinde ayrıntılı bilgi verildiğinden burada detaya girilmemiştir.

1.3. Metot ve Düzen

Çalışmamızın ilk aşaması Silifke Kalesi hakkında literatür taramasıyla başlamıştır. Bu kapsamda YÖK tez bankası, üniversite kütüphanelerinde araştırmalar yapılmıştır. Literatür araştırmasından sonra Adana, Ankara ve Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüklerinde, Kültür Bakanlığı, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri ve kazı başkanlığı olmak üzere Silifke Kalesi hakkında kaynak ve çalışmalar toplanmış ve gerekli kısımlar taranmıştır.

Kazı başkanlığından alınan 2011 - 2017 yılları arasında yapılan yedi döneme ait veriler incelenerek; seramik, metal, cam, taş buluntular ve mimari plastikler tez kapsamında yeniden tasnif edilmiştir. Seramik buluntulardan form veren eserlerin hamur rengi munsell renk kataloğuna[12] göre belirlenerek karakalem çizimlerinin yapılması, bu çizimlerin dijital ortama aktarılması ve dijital ortama aktarılan karakalem çizimlerinin freehand programında tekrar yapılması, fotoğrafların photoshop programında shoplanması yapılmıştır. Kazıdan çıkarılan ve cami-sarnıç mekânlarında tasniflenen mimari plastik eserlerin ölçüleri alınarak fotoğraf çekimleri yapılmış, fotoğraflar photoshop programında shoplandıktan sonra kataloglamıştır.

Bilim heyetinde olduğum Silifke Kalesi kazı çalışmalarının dört döneminde kalede çalışmalarda bulunmamın yanı sıra "Silifke Kalesinin Kazılar Sonucu Ortaya Çıkan Yerleşim Dokusu" başlıklı doktora tez konum belirlendikten sonra çalışmalarım daha da derinleşmiştir. Kazı dönemi dışında müteaddit defalar kaleye gidilmiş, arazi

[11] Ayrıntılı bilgi için bkz., Ali Boran vd., "Silifke Kalesi Kazısı 2011 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**,28 Mayıs- 1 Haziran 2012 Ankara, 2013, s.395-406; Ali Boran vd., Mersin-Silifke Kalesi Kazısı 2012 Yılı Kazı Çalışması", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 27-31 Mayıs 2013, II, Muğla 2014, s.140-154; Ali Boran vd., "Silifke Kalesi Kazısı 2013 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**, 02 -06 Haziran 2014 Gaziantep, III, Ankara 2014, s.393-412; Ali Boran vd., "Silifke Kalesi Kazısı 2014 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**, 11 -15 Mayıs 2015 Erzurum, III, Ankara 2016, s.517-538; Ali Boran vd., "Ortaçağdan Günümüze Konya İli ve Güneybatı İlçeleri Yüzey Araştırması 2014 Yılı Çalışmaları", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**, 11 -15 Mayıs 2015 Erzurum, III, Ankara 2016, s.177-192; Ali Boran vd., "Mersin - Silifke Kalesi Kazısı 2015 Yılı Çalışmaları", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**, 23 -27 Mayıs 2016 Edirne, II, Ankara 2017, s.191-212.

[12] **Munsell Soil Color Book**, USA, 2013.

çalışmaları yapılarak araştırma ve incelemelerde bulunulmuştur. Kale içerisinde ve surlarda çalışmalar yapılarak kalenin bölümleri, dini, askeri, ticari yapılar, cadde ve sokaklar, yönetime ait, halka ve askere ait yapılar tek tek incelenerek mekânların her birinin kazı buluntuları, bağlı bulunduğu birimler, kale içerisindeki konumundan yola çıkarak kullanım amacı, işlevi belirlenmiştir. Ayrıca bu mekânların plan, mimari özellikleri, örtü sistemi, mekân içerisindeki öğelerle birlikte tanımlamaları yapılarak ölçüm ve fotoğraflama işlemleri gerçekleştirilmiştir. Kale içi yerleşim dokusu analizi yapılmış ve bunun sonucunda bazı tespitlerde bulunulmuştur. Kaledeki kanalizasyon sistemi, sarnıç, maksem, hamam-yunak gibi su ile alakalı yapıların kale içi yerleşim dokusundaki yeri belirlenerek değerlendirilmiştir. Malzeme-teknik açıdan değerlendirilen kalenin dönemlemesi yapılmış; kullanılan farklı malzeme ve kalenin asıl dokusuyla uyuşmayan teknikte yapılmış restorasyonlara rastlanmış ve yapılan restorasyonların dönemleri araştırmalar sonucunda belirlenmiştir.

Bölgede çalışmalar yapan Prof. Dr. Bilal Söğüt ile birlikte mimari plastik eserlerin dönem tespiti yapılmış, Grekçe yazılmış mezar steli parçası Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yılmaz tarafından tercüme edilmiştir. Kazı alanı içten ve dıştan fotoğraflanmış ve 50, 100 ve 200 m'den hava fotoğrafları çekilmiştir.

Tezdeki sokakların numaralandırılmasında, kalenin ortasında yer alan ibadet mekânı dikkate alınarak merkezden başlayıp kale çevresine doğru genişleyen bir sıra takip edilmiştir. 2007 yılında hazırlanan restorasyon projesinde sur, burçlar ve mekânlar numaralandırılmış, kazıda da bu numaralar göz önünde bulundurulmuş, yeni açılan mekânlara da bağlı bulunduğu yapı, ana yol vs.den hareketle isimler verilmiştir. Restorasyon projesinde ve kazıda mekânlara verilen numaralar, tezimizde aynı şekilde kullanılmıştır. Surlar ve burçlar tanımlanırken, kuzeydeki kale giriş kapısından saat yönünde devam eden bir sıralama izlenmiştir.

Arazi çalışmaları, kazı buluntuları, kullanılan malzeme, duvar dokuları, duvar örgü tekniklerinden hareketle kalede beş dönem tespit edilmiş olup 2011 - 2017 yılları arasında yapılan kazılar sonucunda çıkarılan kale içi yerleşim dokusu, son kullanım olarak bugünkü haliyle XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemine tarihlendirilmiştir. Ulaşılan mekânların büyük bölümünün duvarları kısmen ya da tamamen, bir kısmı da temel seviyesine kadar yıkık olarak ortaya çıkarılmıştır. Aynı özellikte olan bu mekânların duvarlarının bir kısmı XIX. yüzyılda kaba yonu taşla tamir edilmiş ve yeni bir doku oluşturmayacak şekilde eklemeler yapılmıştır. Yapılan bu tamir ve eklemeler XVIII.

yüzyıl kale içi dokusunun devamı niteliğinde olduğundan değerlendirme bölümünde ayrıca ele alınmamıştır.

Buluntular arasında yer alan mozaik zemin döşemesi, küçük bir parçadan ibaret olduğundan ayrıca bir başlık açılmamış, kazı buluntuları ana başlığı altında yer alan taş buluntular bölümünde ele alınmıştır.

Değerlendirme için; Diyarbakır Kalesi ve Zerzevan Kalesi, Adana Anavarza, Toprak, Yılan kaleleri, Adana Yumurtalık Ayas Kara Kalesinde, Van Kalesi, Kıbrıs'ta Girne Kalesi ve Othello Kalesi, Mersin Mamure, Korykos, Kızkalesi, Gözne, Çandır, Sinap, Lamas, Gülek, Limonlu Akkale, Silifke Ak Kale, Mut Kalesi, Kayseri Kalesi, Gaziantep Kalesi, Amasya Harşena Kalesi, Sivas Divriği Kalesi, Karaman Kalesi, Ani Kalesi, Harput Kalesi, Antakya Kalesi, Payas Kalesi, Urfa Kalesi, Çanakkale Kilitbahir Kalesi, Çanakkale Kale-i Sultani, Erzurum Kalesi, Bayburt Kalesi, Ankara İç Kale, Selçuk Ayasuluk Kalesi, Rumkale, İstanbul Yedikule, Aydos Kalesi, Mardin Kalesi, Kuşadası Kadıkalesi, Trabzon Kalesi, Sinop Kalesinde mimari öğeler ve kale içi doku yerinde incelenerek benzer yönlerin tespiti yapılmıştır. Anadolu dışında Suriye'deki kalelerde araştırma yapan Prof. Dr. Ali Boran'dan gerekli bilgi ve belgeler alınmıştır. Değerlendirme için gidilen kaleler ve içindeki yapı ve dokuyla ilgili değerlendirme - karşılaştırma yapılırken verilen benzer örneklerin kesin tarihi veya yüzyılı tam belli olmadığından bu yapıların tarih veya yüzyılı verilmemiştir.

Kazı buluntularının değerlendirilmesi için; Silifke Müzesi, Konya Karatay Müzesi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Kayseri B.Ş.B Selçuklu Müzesi, Alanya Müzesi, Tokat Müzesi, Tokat Mevlevihanesi, Kütahya Çini Müzesi, Kütahya Vacidiye Medrese Müzesi, Manisa Etnoğrafya Müzesi, Ürgüp Müzesi, Çorum Müzesi, Urfa Müzesi, Erzurum Müzesi, Edirne TİEM, İstanbul Ayasofya Müzesi, Hatay Arkeoloji Müzesi, Bodrum Kalesi Sualtı Arkeoloji Müzesi, Kıbrıs St.Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinde incelemelerde bulunulmuştur.

Ayrıca; Aydıncık'taki Kelenderis Kazısı, Alahan Manastırı, Mersin Soli Pompeipolis, Olba, Uzuncaburç, Kanlıdivane, Efes Antik kentleri, Konya İç Kaledeki Eflatun Mescidi, Karaman İbrahim Bey İmareti, Şeyh Kutbuddinzade Mehmet İzniki Camisi, Diyarbakır Ömeri Camisi, Yedikule Hisarı Camisi, Tarsus'ta Danyal Peygamberin Makamı, Afşin Eshab-ı Kehf Külliyesi, Obruk Hanı, Konya Kızılören Hanı, Amasya Gök Medrese, Amasya Halifet Gazi Türbesi, Aksaray Zinciriye Medresesi olmak üzere bölgede ve Anadolu'daki benzer mimari plastikler ile malzeme-teknik, süsleme açısından değerlendirme yapılmıştır.

Tez “Giriş” bölümünden sonra; “Silifke Kalesi”, “Silifke Kalesi Kazı Çalışmaları”, “Kale İçi Yerleşim Dokusu”, “Silifke Kalesi Dönemleme Çalışmaları”, “Silifke Kalesi Restorasyon Çalışmaları”, “Değerlendirme”, “Sonuç”, “Kaynaklar”, “Çizimler”, Fotoğraflar” olmak üzere on bir ana başlıkta ele alınmıştır.

Silifke Kalesi ana başlığı altında; “Tarihçesi”, “Kalenin Bölümleri”, “Kale Hendeği”, “Hisar Peçe (Dış Sur)”, “Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler”, “Surlar ve Burçlar”, “Kale Kapıları” alt başlıkları;

Silifke Kalesi Kazı Çalışmaları ana başlığı altında; “Dönemlere Göre Kazı Çalışmaları”, “Kazı Buluntuları”, “Mimari Plastikler” alt başlıkları;

Kale İçi Yerleşim Dokusu ana başlığı altında; “Dini Yapılar”, “Askeri Yapılar”, “Ticari ve Sosyal Yapılar”, “Su Yapıları”, “İşlevi Belirlenemeyen Yapılar” alt başlıkları;

Silifke Kalesi Dönemleme Çalışmaları ana başlığı altında; “Roma Dönemi”, “Bizans Dönemi”, “Karamanoğlu Dönemi”, “Osmanlı Dönemi”, “Cumhuriyet Dönemi” alt başlıkları

Silifke Kalesi Restorasyon Çalışmaları ana başlığı altında; “1960 Yılı Restorasyonu”, “1992-1993 Yılı Restorasyonu”, “2002 Yılı Restorasyonu”, “2017-2018 Yılı Restorasyonu” alt başlıkları;

Değerlendirme ana başlığı altında altı alt başlık bulunmakta, bu başlıklar da kendi içerisinde alt başlıkları barındırmaktadır.

1- Kale Mimarisi; “Kale Hendeği”, “Hisar Peçe (Dış Sur)”, “Sur ve “Hisar Peçe Arasındaki Bölümler”, “Surlar ve Burçlar”, “Kale Kapıları”

2- Kazı Buluntuları; “Seramik Buluntular, “Metal Buluntular”, “Taş Buluntular”

3- Kale İçi Yerleşim Dokusu; bu başlık alt başlıklara ayrılmıştır.

-*Dini Yapılar*; “Kilise”, “Şapel”, “Kale Camii” ,

-*Askeri Yapılar*; “Cephanelikler”, “Koğuş”, “Toplantı Salonu-Yemekhane”

-*Ticari ve Sosyal Yapılar*; “İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar”, “Cadde ve Sokaklar”, “Konutlar ve Sosyal Yapılar”dır. Konutlar ve Sosyal Yapılar; Yönetime Ait Yapılar, Halka ve Askere Ait Yapılar şeklinde alt başlıkta incelenmiştir.

-*Su Yapıları*; “Sarnıçlar”, “Maksemler”, “Hamam-Yunaklar”,

4- “Malzeme ve Teknik”,

5- Süsleme; “Kale ve Kale İçi Mekânlar”, “Mimari Plastikler”,

6- “Örtü ve Taşıyıcı Sistem” alt başlıkları altında anlatılmıştır.

Konunun özlü bir şekilde değerlendirildiği "Sonuç" bölümünden sonra tezde faydalanılan yayınların tamamı "Kaynaklar" bölümüne eklenmiştir. Kale ve kale içi yerleşimin çizimleri kazı başkanlığı ve yapılan projelerden alınarak tezimiz doğrultusunda bir kısmı yeniden düzenlenmiş, kale içi yerleşim dokusu içinde bir bütün olarak çizimlere son hali verilerek "Çizimler" bölümüne eklenmiştir. Tezin "Fotoğraflar" bölümünde kale ve kale içiyle ilgili fotoğraflar ile değerlendirmede kullanılan diğer eserlere ait fotoğraflara yer verilmiştir.

1.4. Kale Mimarisi

İnsanoğlu doğası gereği korunma içgüdüsüne sahip olmuş ve bu sebeple ilk çağlardan itibaren ailesini, yiyeceğini korumak için barındığı mekânın etrafını duvarla örmüş, sonra yaşadıkları diğer insanlarla beraber yerleşim alanları kurmuş ve güvenlikleri için bu mekânların etrafını da surlarla çevirerek kaleleri oluşturmuştur. Anadolu şehirlerindeki kaleler bölge, dönem ve topoğrafyadan dolayı farklı plan ve mimari özellikler göstermektedir[13].

İnsanlık tarihi kadar eski olan savunma yapıları hakkında genel çalışmaların yapıldığı[14] ve yakın zamanda araştırma, kazı ve tez çalışmalarının yoğunlaştığı görülmektedir.

---

[13] Uğur Tanyeli, **Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci**, İstanbul, 1987, s.18; Koray Özcan, **Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Modelleri**, Selçuk Üniversitesi FBE Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2005.

[14] Kalelerle ilgili bkz., O. Piper, **Burgenkunde**, München, 1912; A. Gabriel, **La Cité de Rbodes**, Paris, 1921-1922; a.mlf., **İstanbul Türk Kaleleri** (Çev.A. Ilgaz), İstanbul, 1941; İ. Utkular, **Çanakkale Boğazında Fatih Kaleleri**, İstanbul, 1953; S. Tay, **The History of Fortification**, London, 1954; Nazmi Sevgen, **age.,** s.5-16; M. Wiener, **Burger Der Kreuzritter**, Berlin, 1966; F.C.E. Winter, **Greek Fortification,** London, 1971, s. 47-78; Aşkıdil Akarca, **Şehir ve Savunması (Yunan Arkeolojisinin Ana Hatları I)**, Ankara 1987; Robert W.Edwards, **age.,** s.10-18; Eftal Şükrü Batmaz, **Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Kalelerin İdari ve Askeri Fonksiyonları (1550- 1750)**, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi SBE, Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989; Selma, Pehlivan, **Eski Anadolu'nun Savunma Sistemleri ve Mimari Alandaki Etkileri**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1991; N. Djelloul, "Les Fortifications de Bizerte l'Epoque Ottomane", **Arab Hictorial Rewiev For Ottoman Studies**, 7-8, Zağvan, 1993, s.163-204; Erol Yıldır, **Kuzey Kafkasya'da Vaynah Kule Mimarîsi**, İstanbul, 1997, s.14; Kemal Gökan, "Kıbrıs'ın Kaleleri", **Gezi,** 13, İstanbul, 1998, s.78-93; E. Kluckert, "Le Château Fort au Moyen Âge, Chevalerie et Cultire de Cour", **L'art Gothique**, Paris, 1999, s.240-242; B. Borngasser, "Les Châteaux et L'hérésie Catheres en France Méridionale", **L'art Gothique**, Paris, 1999, s.116-118; Georgina Herrmann, **Monuments of Merv Trachtional Buildings of the Kaarakum**, London, 1999; Ali Boran, "Osmanlı Dönemi Kale Mimarîsi", **Osmanlı,** 10, Ankara, 1999, s.347-363; Tuncer Baykara, "Anadolu'nun Türk İskânında Kaleler", **XII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara, 2000; Zeki Sönmez, "Osmanlı Kale Mimarisinin Ana Hatları", **EJOS**, S.IV, London, 2001; Ali Boran, **Anadolu'daki İç Kale Câmi ve Mescidleri,** Ankara, 2001; Türkan Kejanlı, **Anadolu'da Kale Kentler ve Koruma Sorunları: Diyarbakır Kale Kenti**, Yıldız Teknik Üniversitesi FBE, Mimarlık Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004; Ali Boran, "Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kaleleri", **Prof. Dr. Nejat Diyarbekirli'ye Armağan**, Ankara, 2006, s.275-288; Yusuf Acıoğlu, **Çanakkale Boğazı'ndaki Kaleler**, Onsekiz Mart

Arapça "ka-le'a" kökünden gelen "kal" mastarı, "bir şeyi kökünden sökmek" manasına gelmektedir. "Kulâ'a" ve "Kullâ'a" kelimeleri tepe gibi yüksek olan şey anlamı taşımaktadır[15]. Arapçada Kal'a bir tepe üzerinde yapılmış korunaklı bina anlamına gelir. Öz Türkçede "kıla", "kütle" ve "kalav" kelimeleri de kale manasında kullanılmaktadır[16]. Kale, yığmak, kalat, kaplatmak, kılıf geçirmek, bir şeyi sargıya veya sandığa koydurmak, saklamak ve korunaklık anlamındadır[17]. Türkler İslamiyet'e geçmeden önce kale yerine "balıg" kelimesini kullanmışlardır[18].

Türkçede kale ile ilgili pek çok tanım yapılmaktadır. Bunlar; "stratejik bir yeri, bir geçidi korumak ve gerekli askeri kuvveti barındırmak üzere yapılmış, tahkim edilmiş yapı"[19]; "düşmanın gelmesi beklenilebilen yollar üzerinde, askeri önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı"[20]; "düşmandan korunmak ve onun tecavüzüne mani olmak için kalın ve metin duvarlarla yapılmış olup, düşmana ok ve mermi atmaya mahsus siper ve mazgalları bulunan inşaat"[21]; "bir yeri dış saldırılara karşı korumak amacıyla yapılan, kalın ve yüksek duvarlarla bunların üstüne belli aralıklarla yerleştirilen burçlardan oluşan yapı"[22]; "düşmanın gelmesi beklenen stratejik yollar üzerinde, askeri önemi olan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda, savunma ve güvenliği sağlamak için yapılan, kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı"[23]; " bir geçidi, stratejik bir yeri ya da bölgeyi ve orada yaşayanları korumak ve gerekli askeri gücü barındırmak amacıyla yapılmış yüksek kalın duvarlı,

---

Üniversitesi SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2006; Selcen Cesur, **Anadolu'nun Akdeniz Bölgesi Kıyı Kaleleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi FBE Mimarlık Anabilim Dalı Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009; Sevgi Parlak, **Osmanlı Öncesi Anadolu Kalelerinde Kapılar** İ.Ü SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010; Hazal Ceylan Öztürkler, **İzmir İlinde Kaleler (Bizans ve Türk Devri),** Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.

[15] "Kulâ" kelimesi sert çamur anlamına gelmektedir. "Kula'a" yerden alınıp atılan taşa da denilmektedir. Taş ve büyük kaya parçasına "kulla" ismi verilmektedir. Çöl ortasında büyük kaya parçası da kula'a olarak isimlendirilmektedir. "Kala'a", dağdan ayrılan ve çıkılması zor olan büyük kaya parçasının ismidir. Cevheri, kaleyi "dağ üzerinde bir sığınak" şeklinde tanımlanmaktadır. Ezheri ise; "büyük bulut parçasına nispetle dağın güneyindeki kayalıklar" şeklinde ifade etmektedir. "Kal'a" ise; dağda çıkılamayan yer demektir. Arapça'da "akl'a" kökü, bir şehir çevresinde sur inşa etmek anlamında kullanılmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz., Muhammed Murtaza ez-Zebîdi, "Kal'a", **Tacu'l-Arus**, V, Mısır, 1306, s.479 va.; İbn Manzur, "Kal'a", **Lisanu'l-Arab**, VII, Beyrut, 1990, s.290 va.; Ali Boran, **age.,** 2001, s.7.

[16] C. Esad Arseven, "Kale", **Sanat Ansiklopedisi**, C.II, İstanbul, 1983, s.908.

[17] N. Sevgen, **age,** s.5; M. Streeck, "Kale", **İslam Ansiklopedisi**, VI, İstanbul, 1993, s.124 va.

[18] Ali Boran, "Türk Sanatında Kale Mimarisi", **Türkler Ansiklopedisi**, C.7, Ankara, 2002, s.878.

[19] Semavi Eyice, "Kale", **Türk Ansiklopedisi**, XXI, Ankara, 1974, s.137; a.mlf., "Kale", **DİA**, C.24, İstanbul, 2001, s.234-242.

[20] **Türkçe Sözlük** , "Kale" (Türk Dil Kurumu), II, Ankara, 1988, 766.

[21] C. Esad Arseven, "Kale", **agm.,** s.908.

[22] **Ana Britannica**, "Kale", XX, İstanbul, 1992, s.421.

[23] **Meydan Laorusse**, "Kale", VI, İstanbul, 1988, s.795.

burçlu, mazgallı yapı"[24]; "eski zamanlarda, içine halkın ve askerin kapanıp düşmana direnmeleri için kurulan yüksek ve kalın duvarlı, kuleli, burçlu ve mazgallı geniş yapı"[25]; "düşman saldırılarından korunmak amacıyla yapılmış burçlar, kuleler ve duvarlardan oluşan savunma yapısı"[26] olarak tanımlanmaktadır.

Kale mimarisi çeşitli mimari öğelerin bir araya gelmesi ile oluşturulmuştur. Çoğunlukla; sürekli kalın bir "duvar" (sur, beden) ve duvar boyunca dizilen aralıklı "burçlardan" oluşmaktadır. Kale mimarisinin en önemli kısımlarından biri kalelerin köşelerinde ve yan kesimlerinde bulunan "yüksek kuleler" veya "burçlardır". Burçlar sur dibine yaklaşan düşmanı yandan vurmak için duvarlara bitişik ve dışa taşkın olarak inşa edilirlerdi[27]. Burç ya da kulelerden biri diğerlerine oranla daha yüksek tutulan burca "balahisar" ya da "başkule"[28] düşmanı gözetlemek için yapılmış gözcü kulesine "beki kulesi" denilmektedir[29]. Asıl sur önüne inşa edilen ikinci duvara "dış sur / hisar peçe" ve iki sur arasında kalan toprak bölüme ise "şarampol" denilmektedir[30]. Kalelerde arazi durumu gerektirdiğinde beden duvarlarının etekleri, düşmanın yaklaşmasını engellemek amacıyla meyilli olarak inşa edilmektedir. Duvarlar genellikle taş, kimi zaman da tuğladan yapılmakta ve harçla örülmektedir. Burçlar birbirini görebilecek biçimde konumlandırılmaktadır. Kale duvarlarının üstü, savunmada askerin her yere yetişebilmeleri ve rahatça hareket edebilmelerini sağlamak amacıyla düz yapılmakta ve bu düzlük "seyirdim yeri", "seğirdim yeri" veya "barbata sekisi" olarak adlandırılmaktadır[31]. Sur duvarı üzerinde atış yapmak amacıyla iç yanı geniş, dar yanında delikler olan ve "mazgal" olarak adlandırılan küçük pencereler yer almaktadır[32]. İki mazgal arasında askerleri koruyan duvar parçasına "mazgal siperi" denilmektedir[33]. Kalelerde toplar kullanılmaya başladıktan sonra bu kısımlara topların ağızları yerleştirilmeye başlanmıştır. Duvarların dibine yaklaşan düşmana ateş edebilmek, ok atabilmek veya kaynar su vb. sıvılar dökebilmek için, dışarı taşkın, altı delikli "şahnişinler" yapılmıştır. Bunlara Türkçede "çıkma mazgal", "tepe mazgalı", "çıkma

[24] Ayla Ödekan, "Kale", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, II, İstanbul, 1997, s.932-934.
[25] Doğan Hasol**,** "Kale", **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü**, İstanbul, 1998, s.229-230.
[26] M. Sözen - U. Tanyeli, "Kale", **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2003, s.120.
[27] Doğan Hasol, "Burç", **age.,** s.102.
[28] Ali Boran, **agm.,** 2002, s.878; a.mlf., **agm.,** 1999, s.347.
[29] Doğan Hasol, "Beki Kulesi", **age.,** s.281.
[30] Ayla Ödekan, **agm.,**s.932.
[31] Ayla Ödekan, **agm.,** s.932; Doğan Hasol, "Seğirdim Yolu", **agm.,** s.399; Ali Boran, **age.**, 2001, s.8; M Sözen – U. Tanyeli, **age.,** s.214.
[32] Doğan Hasol, "Mazgal", **age.,** s.305; M. Sözen – U. Tanyeli**, age.,** s.156.
[33] Doğan Hasol, Mazgal Siperi, **age.,** s.305.

senkendaz" (küluhendaz) denilmektedir[34]. Kalın kale duvarı üzerinde bırakılan mazgal deliğinin arkasında, duvar kalınlığı içinde kalan geniş mekân "kazamat" olarak adlandırılmaktadır[35]. Bunlar dikdörtgen veya yarım daire olabilir, üstü ise tonozla örtülmektedir. Duvarların iç tarafında kemerli gözler veya nişler şeklinde de tanımlanabilmektedir.

Mazgalların yerleştirildiği korkuluklara "barbata", mazgal dişlerinin dışında sur duvarlarında, düşmana ok atmak için açılmış deliklere de "barbakan" denilmektedir[36]. Yiyecek ambarı, sarnıçlar ve koğuşlar kalelerde bulunması gereken bölümlerdir. Kayalık tepelerde inşa edilen kaleler hariç, sur duvarlarının alt kısımlarında içi su dolu veya susuz olan "savunma hendeği" yer almaktadır. "Hendek" kalenin etrafının tamamen veya kısmen oyulmak suretiyle yapılan derin çukurlara verilen isimdir. Hendek kuru olabileceği gibi su ile dolu da olabilir. Kalenin girişini korumak ve hendek üzerinden kaleye geçişi sağlamak için kullanılan iner-kalkar "hareketli köprü" Osmanlıca metinlerde *"cisr-i müteharrik"* şeklinde geçmektedir. Ahşap olan bu köprü, zincirlere bağlı olarak hendeğin karşı kenarına inmekte ve gerektiğinde yukarı kaldırılarak kaleye dışarıdan giriş imkânını ortadan kaldırmaktadır[37].

"Taht-el kale" ya da günümüzde kullanıldığı biçimde "tahtakale" kale duvarlarının hemen önündeki toprak banda verilen addır. Bazı kale duvarlarının üst bölümlerinde "senkendaz" ya da "küluhendaz" olarak adlandırılan ve alt bölümlerindeki deliklerden taş, kaynar su veya yağ dökülerek duvar diplerinin korunduğu taş çıkmalar (katil delik) yer almaktadır[38].

Kalelerin bir diğer önemli bölümü "kale kapıları"dır ve buralar savunma açısından önemli noktalardır. Farsça bir kelime olan "dervaze" kent veya kale kapısı anlamına gelmektedir[39]. Kalelerin kapılarında birdenbire beliren bir tehlike anında kapı kanatlarını kapatmaya veya iner-kalkar köprüyü kaldırmaya vakit bulunamadığında, kaleye geçiş imkânını acele bir şekilde yok etmek amacıyla, yukarıdan aşağıya doğru indirilen, ağır, kafesli giyotin şeklinde yapılmış **"**giyotin (kepenkli kapı)" bulunur. Bu kapılar özellikle Ortaçağ dönemi kalelerinde sıkça kullanılmıştır. "Dikenli parmaklık" "asma kapı" da denilen ve yan duvardaki yivler içinde işler ve özel bir mekânizma ile kaldırılmaktadır. Kaldırılabilen köprüler, açılan kapı kanatlarının önüne inen ikinci bir kapı, "hisar peçe"

[34] Doğan Hasol, "Senkendaz", **age.,** s.402.
[35] M. Sözen - U. Tanyeli, **age.,** s.127.
[36] Doğan Hasol, "Barbakan", **age.,** s.72; M. Sözen - U. Tanyeli, **age.,** s.35.
[37] Ayla Ödekan, **agm.,** s.932.
[38] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347.
[39] M. Sözen - U. Tanyeli**, age.,** s.65.

olarak adlandırılan ve özellikle kapıyı koruyan kule bu zayıf noktayı güçlendirme amacı taşımaktadır. Kale kapılarında farklı doğrultuda bir veya birden fazla dönüşü mecbur kılan giriş "bent" olarak adlandırılmakta, kaleye sızmaya çalışan düşman, kale kapısında uygulanan bu plan şeması ile dönüşlere mecbur edilerek yavaşlatılmakta, şaşırtılmaktadır. Ayrıca kapıda düşmanın korunaksız (kalkansız) tarafına saldırılacak şekilde bir plan tasarımı yapılarak, düşman etkisiz hale getirilmektedir. "L planlı kapı" veya "dirsekli kapı" planı gibi ifadeler aynı anlama gelmektedir. Kalelere gizlice girişi çıkışı sağlayan, yer altı tünelleri veya geçitler, ufak boyutlu kapılar "çıkış (huruç/uğrun) kapıları" bulunmaktadır[40].

Tarih öncesi çağlardan başlayarak inşa edilen kaleler, gelişen yapım tekniklerinin ve savaş teknolojisine koşut olarak değişim göstermektedir. Gelişen teknolojiyle birlikte önemini yitiren kalelerin yerini tabyalar almıştır. Geçici ve tek istihkâm, kalenin top konulan yeri savaşta düşmana karşı askeri savunmak ve bir arada tutmak için "metris", "istihkâm" ve "top siperi" ayrı olarak yapılmakta ve silahlarla güçlendirilerek istihkâm olarak tanımlanmakta ve "ok tabya", "yay tabya", "yarım tabya" gibi değişik plan tiplerinde inşa edilmektedir[41].

[40] Ayla Ödekan, **agm.,** s.932; Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347; a.mlf., **agm.,** 2002, s.878.

[41] Osman Ülkü, " Osmanlı İmparatorluğunda Savunma Mimarisi Olarak Tabya Mimarisi", **Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S.27, Erzurum 2007, s.248.

2. SİLİFKE KALESİ

2.1. Tarihçesi

Silifke; Anadolu'nun güneyinde, Akdeniz bölgesinde, Toros Dağları ile Akdeniz'in arasında, 33° 56`-34° 25` doğu meridyenleri ile 36° 21`-36° 40` kuzey paralelleri arasında, Erdemli'nin batısında, Gülnar'ın doğusunda, Mut'un güneyinde, Mersin iline bağlı bir ilçedir. Mut'a 73 km, il merkezi Mersin'e 85 km ve Gülnar'a 70 km mesafededir.

Silifke Kalesi; güneyinde geniş ve verimli ovaya (Göksu Deltası) sahip, kalenin kuzeyinden geçen ulaşıma elverişli Göksu Nehrinin kenarında, hem hac yolu hem ticaret yolu üzerinde (Kıbrıs'tan gelip Anadolu içlerine nakledilen mallar için güvenli bir konumda) bulunması gibi nedenlerle tarihin her döneminde önemini korumuştur. Kalenin tarihiyle Silifke'nin tarihi aynı olduğundan Silifke tarihi olarak da anlatılmaktadır.

Silifke'de bilinen yerleşik hayat M.Ö 7. yüzyıla kadar inmektedir. Bu yüzyılda bugünkü Taşucu'nda Holmi adıyla bir İon kolonisi kurulmuştur[42]. Kurulan koloni korsan saldırıları nedeniyle gelişememiş ve koloni halkı M.Ö III. yüzyılın başlarında Büyük İskender'in generallerinden I. Selevkos Nikator'un kurduğu Seleuceia'ya yerleştirilmiştir[43]. Seleuceia, Mezopotamya sınırında aynı adı taşıyan yerleşimlerden ayırt edilebilsin diye Thracheia Seleukia (dağlık Silifke), Seléfké, Salukiye ve Osmanlı döneminde Senk (taşlık) Silifke olarak isimlendirilmiştir[44].

Silifke, Doğu Akdeniz havzasının kontrolü için uygun ve stratejik bir konumda olması sebebiyle, MÖ. 197'ye kadar Mısır'daki Ptolemaios Devleti ile Selevkos (Asya) Krallığı arasında el değiştirmiştir. Ancak söz konusu tarihte kent, bağlı olduğu yerel Olba Krallığı gibi tamamen Selevkos (Asya) Krallığı'na tâbi olmuştur. M.Ö 188'de Selevkos Kralı III. Antiochos, Roma ile Apameia anlaşmasını imzalayarak Dağlık Kilikya bölgesini Romalılara vermiş, bu dönemden sonra Bergamalı III.Attalos (M.Ö 159-138) İskender İmparatorluğundan miras kalan tüm toprakları Romalılara bırakmıştır. Böylece Kilikya'da resmen Roma Dönemi başlamış fakat bölgedeki korsanlık faaliyetleri devam

---

[42] Strabon, **Geographika**, XIV.5 (Çev. Adnan Pekman), İstanbul, 2000, s.255; Ayrıca bkz. Josef Keil-Adolf Wilhelm**, Monumenta Asiae Minoris Antiqua,** Vol.III, Manchester Universıty, 1931, s.21; Philo H.J Houwink Ten Cate, **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden E.J. Brill, 1961, s.24; George Ewart Bean-Terence Bruce Mitford, **Journeys in Rough Cilicia**, 1964-1968, C.102, Wien, 1970, s.196-198; Ayhan Yalçın**, Geç Devir Osmanlı Silifke'si 1860-1904**, Silifke, 2004, s.5; Celal Taşkıran, **Silifke Ulu Kent**, Silifke, ts, s.65; Şenol Çelik, "Silifke", **DİA**, C.37, İstanbul, 2009, s.200.

[43] M. Hadi Altay, **Adım Adım Çukurova**, Adana, 1965, s.116.

[44] Ayhan Yalçın, **age.** 2004, s.5; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.200.

ettiği için 70-80 yıl daha mücadele etmek zorunda kalmıştır[45]. Selevkos (Asya) Krallığı'nın bölgedeki egemenliği, MÖ. 67'ye kadar sürmüştür. Roma egemenliğine giren kent, imparator Tiberius devrinde (14-67) Roma sikkeleri basma hakkına sahip olmuştur[46].

Roma İmparatorluğunun 395'te ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma sınırları içerisinde kalan Silifke, İmparator Arcadius devrinde Kilikya'nın önemli idari merkezlerinden biri olmuştur. IV. yüzyılda İsaurialıların eline geçen şehir, V. yüzyılda Anadolu'da Hristiyanlar için yeni kurulan metropolitlik merkezlerinden biri, aynı zamanda Hristiyan Azize Thekla'nın da yaşadığı yer olduğu için Hristiyanlarca hac ziyareti yapılan kutsal bir şehir olmuştur[47].

Silifke, Bizans İmparatorları zamanında Kleisura, sonra Selevkeia Thema'sının merkezi olarak büyük askeri öneme sahiptir. Merkezden başka Konstantinos Porphyrogennetos'un saydığı on kaleyi ihtiva etmiş, 889'da Bizans'a beş yüz süvari temin etmiştir[48].

VII. yüzyılın ilk yarısından sonra Müslüman Araplar Bizans'ı İstanbul'a hapsetmek ve sonunda orayı da fethetmek istemişler, bu sebeple de Anadolu'ya sık sık seferler düzenlemişlerdir. Araplar Silifke önlerine kadar gelmişler fakat Silifke Kalesini zapt edememişlerdir[49] (838). Silifke'de Bizans hâkimiyeti I. Haçlı Seferine kadar sürmüş, bu sefer sırasında III. Rupen döneminde kale Ermenilerin eline geçmiş, kısa süreliğine bölge Bizans'ın elinden alınmıştır[50] (1175). II. Leon'a krallık tacı vaad eden İmparator Frederic Barbarossa III. Haçlı Seferi esnasında Silifke'den geçen Göksu Nehrinde boğulmuştur[51] (1190). Silifke Kalesine hâkim olan Ermeni Kralı II. Leon dört yüz şövalye ve vergi vermek şartıyla, Silifke başta olmak üzere bazı kalelerini Kıbrıs'ta bulunan Alman asıllı Hospitalier Şövalyelerine (Saint Jean Şövalyeleri-Tapınak

---

[45] G.Dagron-D.Feissel-A.Hermary,-J.Richard,-JP.Sodini, **Inscriptions De Cilicie**, Monographies 4, Paris, 1987, s.6-7; Arif Müfit Mansell, **Silifke Kılavuzu**, İstanbul, 1943, s.4; Ahmet Uçar, **Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke**, İstanbul, 2009, s.19.

[46] Serra Durugönül, "Olba Territorium mu Polis mi?", **Likya II**, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 1995, s.80; Ayhan Yalçın, **age.,** 2004, s.5.

[47] Herbert Hunger, **Tabula Imperii-Byzantini**- IV, Wien 1984, s.110; Sami Gürtürk, **Silifke Tarihi**, Silifke, 1987, s.60; Ayhan Yalçın, **age.,** 2004, s.6; Ahmet Uçar, **age.,** s.22.

[48] Ostrogosky Georg, **Bizans Devleti Tarihi,** (Türkçeye Çeviren: Fikret Işıltan) T.T.K Basımevi, 1991, s.194, 231; Şehabeddin Tekindağ, "Silifke", **İslam Ansiklopedisi,** C.X, İstanbul, 1993, s.644; Casim Avcı, **İslam-Bizans İlişkileri (M.610-874) Diplomasi Din, Bilim ve sanat Alanlarında,** Uludağ Üniversitesi SBE, Basılmamış Doktora Tezi, Bursa, 1997, s.228.

[49] Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.644; Ahmet Uçar, **age.,** s.24.

[50] Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.645; Ali Demirtaş, **İçel İli İncelemeleri,** Ankara, 1995, s.224; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.200; Ahmet Uçar, **age.,** s.24.

[51] Mehmet Ersan, **Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler**, TTK Yayınları, Ankara, 2007, s.152.

Şövalyeleri) bırakmıştır[52] (1210). Sonrasında tahta çıkan Ermeni Kralı Heytum ile yapılan anlaşmada Silifke'nin Hospitalier'in elinde kalmasına devam edilmesi konusunda karar kılınmıştır (1226). Daha sonra Ermenilerin kaleyi geri almak istemeleri üzerine, Ermenilerin Selçuklu Sultanı ile birleşmesinden korkan Hospitalier'in reisi Bertand tarafından kale iade edilmiş, 1248'de Silifke Kalesi sahibi Bailli lakabını taşıyan Guiscard olmuştur[53].

Silifke'yi ve bölgeyi fethedemeyen I.Alâeddin Keykubat buralarda Türk varlığını güçlendirmek amacıyla, Silifke çevresi ve Toros Dağları eteklerine Türkmen boy ve aşiretlerini yerleştirmeye başlamıştır[54]. Karamanoğulları bölgeye gelerek burada büyük bir beylik kurmuş ve bölgenin tarihinde yeni bir dönem başlamıştır. Ereğli Kalesini fethederek İçel'deki Silifke Kalesine saldırmış ve buranın hâkimini öldürmüşlerdir (1256)[55]. Tarihçi Şikârî, Karamanoğlu Mehmet Bey'in kardeşlerinden Kasım'a Ermenek'in, Halil'e Mut ve Silifke'nin idaresini verdiğini belirtmektedir[56]. İç-il bölgesinin 1276'da Karamanoğullarının elinde olduğuna dair bilgiler olmasına rağmen[57] Karamanlılar, o dönemde Kıbrıs Krallığına bağlı olan Silifke'yi daha geç bir tarihte, 1359'dan önce, Kıbrıs Kralı IV. Hugues de Lusignan zamanında ve Alaeddin Ali Bey'in hükümdarlığının ilk yıllarında alabilmiştir[58].

Karamanoğulları zamanında Silifke Kalesi Kıbrıs ve Cenevizlilerle ticaretin yapıldığı Akdeniz'e açılan önemli liman kalesidir. Buradan inşaat malzemeleri, pamuk, şeker, biber ve keten ticareti yapılmıştır. Ayrıca Silifke-Karaman yolu ticari mal sevkiyatında Adana yolunun kapalı olduğu zamanlarda daha büyük önem kazanmıştır[59]. Karamanoğlu beyliğinin sancak beyliği özelliğini taşıyan Silifke Kalesi savaş

---

[52] Francis Beaufort, **age.,** 1818, s.221-226; Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.645; Mehmet Ersan, **age.,** 2007, s.159; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.200; Ahmet Uçar, **age.,** s.28.

[53] Robert W.Edwards, **age.,** s.224; Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.645; Ahmet Uçar, **age.,** s.28.

[54] Şehabeddin Tekindağ, "Alaüddin Keykubad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, İstanbul, 1949, s.32.

[55] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1969, s.1-38; İbrahim Hakkı Konyalı, **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi,** İstanbul, 1967, s.40-49; Tahsin Ünal, **Karamanoğulları Tarihi**, Konya, 1986, s.8; Şehabeddin Tekindağ**, agm.,** 1993, s.645; Şikârî, **Karamanname**, İstanbul, 2005, s.44; Ahmet Uçar, **age.,** s.28.

[56] Şehabeddin Tekindağ**, agm.,** 1993, s.646; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.201.

[57] Osman Turan, **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul, 1971, s.539.

[58] İbrahim Hakkı Konyalı, **age.,** 1967, s.61-64; Şehabeddin Tekindağ, "Karamanlılar", **İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul, 1967, s.318; Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.646; Faruk Sümer, "Karamanoğulları", **DİA,** C.24, İstanbul, 2001, s.454-460; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.201; Ahmet Uçar, **age.,** s.32.

[59] Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.643-648; Mustafa Kaya, **Karamanoğulları Döneminde Silifke**, Selçuk Üniversitesi FEF Tarih Bölümü, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Konya, 1999, s.74-77; Şenol Çelik, **agm.,** 2009, s.200-202.

zamanlarında da ailelerin ve değerli eşyaların korunduğu yer olmuştur[60]. Karamanoğlu Alaeddin Bey Silifke Kalesinde Mehemmedoğlu Eretna'yı sekiz yıl zindanda hapsetmiştir[61]. Ayrıca kale 1469-1474 yılları arasında Karamanoğlu beyliğinin taht şehri olmuştur[62].

Silifke Kalesinde 2011-2017 yıllarında yapılan kazı verilerine göre; Karamanoğlu döneminde kilisenin olduğu yerde Karamanoğulları tarafından fetih camisi inşa edilmiştir. Bu döneme ait ibadet mekânı ve seramik buluntular dışında bir veriye rastlanmamıştır. Muhtemelen kale içerisinde Müslüman-Türk toplumunun ihtiyacına göre düzenlenmiş bir doku vardı ancak yaşayan kale-kent olması ve kullanılan malzemelerin uzun süre dayanıklı olmaması bu dokunun günümüze kadar ulaşmasını engellemiştir.

Gedik Ahmet Paşa Mennan Kalesini fethettikten sonra Silifke Kalesinin zaptı için saldırıya geçmiştir. Kaledeki topçuların çoğu, zamanında Osmanlı ordusunda hizmet ettiğinden, Paşa onlara gizliden haber yollamış ve kalenin fethine yardım ettikleri takdirde onları mükâfatlandıracağını bildirmiştir. Onlar da gizlice kaledeki barut haznesini ateşleyerek koca bir gedik açmıştır. Paşa buradan girerek Karamanzade ümera ve zabitanından yüz seksen kişiyi katlederek kaleyi zapt etmiştir (1474)[63]. Böylece Silifke Kalesinde Karamanoğlu dönemi sona ermiş ve Osmanlı dönemi başlamıştır. Karamanoğulları beyliğinin sona ermesiyle bölge, Osmanlı devleti tarafından bir eyalet halinde teşkilatlandırılarak yönetilmeye başlanmıştır[64]. Osmanlı döneminde Silifke Kalesi, Akdeniz ticaretini elinde bulunduran ve Anadolu'yla bağlantıyı sağlayan stratejik bir noktada olmasıyla önem teşkil etmiştir[65].

Kalede 1477 yılında günlük 1017 akçalık ulufeye sahip 206 muhafız bulunmaktadır. 1518 yılında Silifke Kalesindeki caminin imam ve müezzin olmak üzere iki görevlisinin olduğu; 1522 yılında kale muhafızlarının sayısının 164'e indiği; bunlar arasında bir dizdar, bir kethüda, bir imam, bir senktraş (taş ustası), üç bevvab (hizmetçi) bir ambar görevlisi, iki topçu, bir neccar, bir haddad, elli beş varsak, doksan beş merdan bulunduğu; kaledeki silahlar arasında 21 top, 188 taş gülle, 209 tüfek, 20 200 tüfek

[60] İbrahim Hakkı Konyalı, **Konya Tarihi**, Konya, 20007, s.37.

[61] Şikârî, **age.,** s.143.

[62] Yılmaz Öztuna, **Devletler ve Hanedanlar, Türkiye (1074-1990),** C.2, Ankara, 1996, s.59; İbrahim Hakkı Konyalı, **age.,** 2007, s.27-37.

[63] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, **Osmanlı Tarihi**, TTK Yayınları, C.II, Ankara, 1983, s.107; Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s.647; Nevzat Topal, **Karamanoğulları Hayat ve Vakayi' Tarihiyyeleri,** Konya, 2010, s.76; Ahmet Uçar, **age.,** s.50.

[64] Ahmet Uçar, **age.,** s.41.

[65] BOA, *MAD*. nr 176 vrk 401b; Şenol Çelik, **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, Marmara Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994, s.208; Ahmet Uçar, **age.,** s.41.

fındığı olduğu anlaşılmaktadır[66]. 1584 yılında kaledeki muhafızların sayısının 65'e indiği ve bunlardan ayrı 63 neferin de kalede ikamet ederek, kale hizmetinde bulunduğu böylece 128 neferin kale hizmetinden sorumlu tutulduğu; 1640 yılında kaledeki muhafızların sayısının bir dizdar, bir kethüda, bir imam olmak üzere elli dokuz kişiye indiği kaynaklarda geçmektedir[67].

1555 tarihli tapu tahrir defterine göre, İçel Sancak Beyleri Silifke'de oturmaya başlamıştır. Daha önce İçel Sancak merkezliğini Ermenek ve Mut yapmış, 1555'lerde ise artık Silifke İçel Sancağının resmen merkezi olmuştur[68]. 1671-1672'de İçel'den geçen Evliya Çelebi de "Silifke Sancağı Paşasının tahtıdır" sözleriyle İçel Sancak Beyinin Silifke'de oturduğuna dikkat çekmektedir[69].

1571'de Kıbrıs'ın fethinin ardından Silifke Kalesinin limana sığınan gemilere faydası olmadığı vurgulanarak, Karamanlı bir mimar tarafından Taşucu Körfezinde Akça Kale (Ak Liman Kalesi, Ak Kale, Yenice Kale) yapılmış ve İçel Sancağı Beyi Abdulgafur Bey kaleye dizdar ve muhafız istemiştir[70]. Bu sırada Silifke Kalesi dizdarı olan Hacı Ağa'nın günlük 15 akça maaş ile Akça Kaleye dizdar olmasını teklif etmiş ve bu teklifi kabul edilmiştir[71].

Kıbrıs Adasının fethinden sonra, adada toplanan vergiler sırası ile Silifke ve Mara kalelerine getirilip buradan da kale muhafızları nezaretinde Karaman'a götürülmüştür[72]. 1571'e kadar Karaman vilayetine bağlı kalan İçel Sancağı, bu fetihten sonra yeni oluşturulan Kıbrıs eyaletine bağlanmıştır[73]. Sultan II.Selim döneminde (1566-1574) Kıbrıs'a bağlanan Silifke, Şehabeddin Tekindağ'a göre ikiyüz altmış yıl Kıbrıs'a bağlı kalmıştır[74].

1575'den itibaren ülkenin pek çok yerinde olduğu gibi Silifke ve çevresinde de isyanlar çıkmıştır. 1608'lere kadar süren celali ve suhte (medrese talebelerinin) ayaklanmaları ile sipahi ve konargöçer toplulukların isyanları sonucu Silifke ve çevresindeki ekonomik, siyasi ve demografik yapı büyük oranda tahribata uğramıştır. 1575'ten itibaren bölgede görülen bu isyanlar bölgenin dağlık oluşunun da etkisiyle uzun

[66] BOA. TD 1, s.27; Şenol Çelik, **age.,** 1994, s.221; Ahmet Uçar, **age.,** s.49.
[67] BOA, *MAD*.nr 176 vrk 401b; Şenol Çelik, **age.,** 1994, s.208; Ahmet Uçar, **a.g.e,** s.50.
[68] Süreyya Faroqhi, **Osmanlıda Kentler ve Kentliler** (Çev.Neyyir Kalaycıoğlu), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994, s.265; Ahmet Uçar, **age.,** s.42-43.
[69] Evliya Çelebi, **age.,** 2005, s.161.
[70] Osman Gümüşcü, **XVI. yy Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus**, Ankara, 2001, s.71.
[71] Ahmet Uçar, **age.,** s.50.
[72] Ahmet Uçar, **age.,** s.51.
[73] Ensar Köse-Doğan Atlay, **Mut, Claudiopolis**, Mut Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2005, s.76.
[74] Ahmet Uçar, **age.,** s.55.

süre bastırılamamıştır[75]. Silifke Kalesi bu isyanlar nedeniyle halkın ve tüccarların güvenli yeri olmuştur.

XVI. yüzyılın son yirmi yılından itibaren sancak merkezi olarak "Liva-i İçil nam-ı diğer Silifke" şeklinde ilk kez resmi belgelerde Silifke şehrinden bahsedilmiş artık İçel Sancağı için "Liva-i Silifke", "Sancak-ı Silifke" de sık sık kullanılmıştır[76].

XVII. yy seyyahlarından Evliya Çelebi (1671-1672); "Silifke Kalesi 879 tarihinde Sultan Beyazıd-ı Veli döneminde fethedilmiştir. Büyük Serdar Gedik Ahmet Paşa tarafından fethedildiği tarih kitaplarında yazılıdır. Kalesi kâh Kıbrıs Eyaleti olur ama hala Adana Eyaletinde Silifke Sancağı paşasının tahtıdır. Padişah tarafından paşasının hass-ı hümayunu 4.700.000 akçe ile sefer sırasında altı yüz tam teçhizatlı asker ile sefere katılır. Ve alaybeyi ve çeribaşısı vardır. Kalesi bir tepe üzerinde badem şeklinde, etrafı bin üç yüz adım, yirmi üç kuleli olup kıbleye nazır bir kapısı vardır. İçinde altmış toprak örtülü ev olup hendeği yoktur. Kalesi içinde Sultan Bayezit Camii vardır. Dizdar ve neferat bunda sakin olurlar" sözleriyle Silifke ve kale hakkında bilgi vermektedir[77]. Ayrıca XIX. yy. seyyahları Beaufort (1808) ve Langlois (1861) de kalede incelemelerde bulunmuş, kale kitabelerinin harflerinin kötü şekilde tahrip edildiğinden, hasar gördüğünden ve sadece bir kaç tercüme edilebilir kelime kaldığından bahsetmektedirler[78].

Silifke her ne kadar Tanzimat'a kadar "Sancak Merkezi" olma niteliğine sahip bir kaza olduysa da bu avantajı onu yoğun yerleşimli, gelişmiş bir sanayi-ticaret şehrine dönüştürememiş, sadece yakın çevresiyle ilişkili küçük yöresel pazar olarak "Merkezi Köy" statüsünde kalmış, Tanzimat dönemi ve hatta XIX. yüzyılın son çeyreğine kadar bu şekilde devam etmiştir[79]. Bu tarihten sonra aşağı şehir ticaretin ve ekonominin merkezi olmuş ve kısa süre sonra kale tamamen terk edilmiş, zaman içinde kaledeki yerleşim yerlerinin tamamı toprak altında kalmıştır. Bu durum 2011 yılı kazılarına kadar bu şekilde devam etmiştir.

---

[75] Mustafa Akdağ, **Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Celali İsyanları**, Cem Yayınları, İstanbul, 1995, s.478; Ahmet Uçar, **age,** s.58.

[76] Şenol Çelik, **age.,** 1994, s.32-36.

[77] Evliya Çelebi, **age.,** 2005, s.162.

[78] Yazıtlar Beaufort (220ff) tarafından fark edildi daha sonra her iki kitabe çoğaltıldı ve Langlois tarafından tercüme edildi. Kral Hetum'a muhtemel atıf ile ilgili olarak kale içinde bulunan yazıtta sadece ilk üç harfi onun adından kalmış olabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz., Robert Edwards, **age.,** s.224-225.

[79] Ayhan Yalçın, **Temettuat Defterlerine Göre Silifke**, Mersin Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2001, s.21.

2.2. Kalenin Bölümleri

2.2.1. Hendek

Kalenin etrafını dört yönden kuşatan hendek; batıdan 11.00 m, güneyden 8.00 m, doğudan 6.00 m, kuzeyden 10.00 m genişliğinde olup yüksekliği genel olarak 15.00 m'dir. Büyük bir kısmı günümüze ulaşmış olan hendeğin iç yüzeyi ve zemini taş kaplı, dıştan toprak ile kapatılmıştır. Kalenin güneyinde, hendek iç kısmının sur tarafı yer yer payanda şeklindeki duvarlarla desteklenmiştir. A-15 ile A-11 burçları önünde hendekte bu destekleri görmek mümkündür. Kuzey tarafta hendek daha geniş tutulmuştur. Kalenin kuzeyindeki B-1 kulesi giriş bölümü önü ve kuzeydoğu kısmı yıkıldığı ve asfalt yol yapıldığı için buranın nasıl olduğu anlaşılamamaktadır. Güneydoğu yönde ise yol ve işletme mekânı olarak kullanılan lokantanın yapımı sırasında hendek tamamen ortadan kaldırılmıştır. Günümüzde kalenin kuzeydeki A-6 burcundan B-1 giriş bölümüne kadar olan kısmı, güney surları A-15 burcundan başlayarak A-14, A-13, A-11 burçları ve batıda A-9 kulesine kadar devam eden burç ve surların önündeki hendek sağlamdır. Saldırının fazla olduğu güney cephe ise tahrip olmuş ve farklı zamanlarda tamir edilmiştir. Özellikle saldırıya açık A-13 ve A-15 burçları önündeki hendeğin sur tarafında bu tamir izlerini görmek mümkündür (Çizim1-2; Foto.1-9).

2.2.2. Hisar Peçe (Dış Sur)

Surların etrafını dört yönden ön sur olarak hisar peçe, hisar peçe etrafını da hendek kuşatmaktadır. B-1 giriş kulesinin kuzeyi ve kuzeydoğu yönüne doğru hisar peçenin bir kısmı yıkılmış, bir kısmı toprak altında kalmış, bir kısmı da sağlam olarak günümüze ulaşmıştır. Dış surların VI yüzyılda Bizans döneminde, kalenin hendeğiyle beraber savunma sistemini güçlendirmek üzere inşa edildiğini malzeme ve duvar işçiliğinden anlaşılmaktadır.

Kuzeydeki B-1 kale giriş kapısının doğu tarafındaki hisar peçeler iki kademeli olarak, doğu yönüne doğru devam etmektedir. 2017 yılı kazısında A-20 burcu önündeki sondaj çalışmalarında, hisar peçeye geçişi sağlayan B-1/1 kapı eşiği tespit edilmiştir. Kalenin etrafını kuşatan hisar peçe, düşmanın surların önüne kolayca gelişini önlemek için farklı yükseklikte ve kalınlıkta ayrıca arazinin topoğrafik konumuna göre inşa edilmiştir. A-20 burcu önünde küçük bir burçla tahkim edilen hisar peçe 2002 yılındaki restorasyon çalışmalarında onarılmıştır. Ancak bu restorasyonda sadece toprak üstündeki duvarların onarımı yapılmıştır.

A-20 ile A-17 burçları arasında doğudaki hisar peçe bölümünün hendek yüzeyi günümüze ulaşmış, diğer bölümleri ise toprak altında kalmıştır. Bu yöndeki hisar peçe alanının diğer yönlere göre daha geniş olması buraların ahır-samanlık olarak kullanılmış birimler olabileceğini akla getirmektedir. Güneydoğudaki A-17 kulesi önündeki hisar peçenin güneyinde, hendeğe yakın mesafede, kale içi kirli sularının tahliye edildiği bir su gideri, bunun sol tarafında bir çörten yer almaktadır. A-14 ile A-13 burçlarını kuşatan hendek ve hisar peçe payandalarla güçlendirilmiştir. Hisar peçe ile surlar arasında; A-13 ve A-11 burçları arasında mekânlar, A-9 burcuna yakın mesafede ise Bizans dönemine ait yarım daire planlı burç kalıntıları tespit edilmiştir. Hisar peçenin kuzeybatı duvarında bir şapel bulunmaktadır. Şapelin kuzey duvarıyla birlikte hisar peçenin bir kısmı yıkılmıştır (Çizim 1-2; Foto.10-12).

2.2.3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler

Hendek önüne kadar gelen, düşmana karşı ilk savunmanın yapıldığı dendanlı hisar peçe ile sur arasında kalan, 2-4 m arsında yüksekliği olan ve askerlerin nöbet değiştirdiği, dinlendiği mekânlardan oluşmaktadır. Bu bölümler Bizans döneminde inşa edilmiştir.

Güney cephede, A-13 ile A11 burçları arasında dikdörtgen planlı, birinden diğerine geçişin sağlandığı bu mekânlar 2017 yılında yapılan kazılarda çıkarılmıştır (Çizim 3; Foto.13-14).

A-13 / A-11 Burçları Arasında; 2017 yılı kazılarında A-12 askeri mekânın güneyinde 1-6 no.lu altı mekân ve 4,5,6 no.lu mekânların kuzeyinde, surlara paralel uzayan 7 no.lu koridor çıkarılmıştır. Batı duvarı orta boy yarı işlenmiş taş ve çamur harçla örülmüş olup doğu duvarı A-13 burcunun duvarıyla ortaktır. Güney duvar örgüsüne yerleştirilmiş dikdörtgen bir taş bulunmakta, bu iri taş koridor içine kadar girerek koridoru daraltmaktadır. Duvara dik yerleştirilen taştan sonraki kısmın duvar örgüsü değişmekte ve batıya doğru 6 no.lu mekânın kapısına kadar aynı doğrultuda devam etmektedir.

A-11/ A-9 Burçları Arasında; hisar peçe duvarının büyük bir bölümü yıkılmıştır. Kalan izlerden, askerlerin gidip geleceği ve savunma amaçlı yol hattının olduğu anlaşılmaktadır. A-10 mekânının doğu duvarıyla A-12 mekânının birleştiği noktada üçgen şeklinde Bizans dönemine ait bir duvar dokusuna rastlanmaktadır. Ayrıca diğer bir duvar kalıntısı da A-10 mekânıyla A-9 burcu arasında, A-9 burcuna yakın mesafede, yarım daire planlı, iç içe iki kademelenme yapan burç kalıntısına benzer temel izleridir

2.2.4. Surlar ve Burçlar

Silifke Kalesi surları ana kaya üzerine oturmakta, dışarıdan gelecek tehlikeye karşı burç, kule, hendek ve hisar peçeyle desteklenmektedir. Surları güçlendirmek için yapılan burçlar güney cephede yoğunlaşmaktadır. İnşa tarihinden itibaren farklı çağ ve dönemlerdeki muhasaralarda tahrip olduğundan onarım görmüş ve yenilenmiştir. Bu durum surlarda taş dokusundaki farklılıklardan anlaşılmaktadır. Surlar dıştan 700.00 m olup doğu-batı surları arası 270.00 m, kuzey-güney surları arası 85.00 m ve duvar kalınlığı 3.20 m ile 3.80 m arasında; yüksekliği ise güney cephede 10 m ile 13.27 m arasında, kuzeyde 7 m ile 14.19 m arasında değişmekte, doğuda 15.68 m, batıda 15.46 m'dir (Çizim 1; Foto. 15-25) Surların iç kısmında; savunmanın yapıldığı, gözetleme ve nöbetin tutulduğu seğirdim alanına çıkmak için iki taraflı merdivenler yapılmıştır. Seğirdim alanında topoğrafyadan ve burçlardaki yükseltiden oluşan kot farkları, bu iki taraflı yapılan merdivenlerle giderilmiştir. Yine seğirdim alanında cephanelik olarak düzenlenen mekânlara geçişler bu merdivenlerle sağlanmaktadır (Foto. 21). Dendanlar ve önündeki mazgallardan günümüze fazla bir şey gelmemiştir (Foto. 22). Surlar ve burçların Roma döneminde inşa edildiği Bizans döneminde tahkim edildiği, Türk döneminde de yer yer tamir gördüğü duvar dokusundan anlaşılmaktadır (Foto. 19)

Kalede kullanılan kaplama taşları kalenin karşısındaki taş ocaklarından getirilmiş olmalıdır. Taşların yüzeyindeki toz ve kirin arındırılması ve ardından yapılan analiz sonucuna göre taşların açık krem renginde olduğu anlaşılmıştır. Zaman içerisinde taşların rengi sarı ve siyaha yakın bir tona dönüşmüştür.

A-20 /A-18 Burçları Arasındaki Sur; ana kaya üzerine oturmakta ve kesme taşla inşa edilmiş, en üstte dendanlarla sonlanması gereken sur yıkık vaziyette günümüze ulaşmıştır. Taşların büyük bir kısmı başta savaşlar olmak üzere, zamanın ve hava şartlarının etkisiyle büyük oranda tahribata uğramıştır (Foto. 15, 27).

A-17 /A-15 Burçları Arasındaki Sur; ana kaya üzerine oturmakta, sarı-krem renkte kesme blok taş malzemeden inşa edilmiş olup dendanları günümüze ulaşamamıştır. Burçlar arasında kalan surun güney cephesinde ve duvara bitişik vaziyette, dikdörtgen planlı, X no.lu sarnıç yapısı bulunmaktadır. Bu duvarın büyük bir kısmı tahribata uğramış ve 2002 yılında restorasyonu yapılmıştır (Foto. 4, 20, 36).

A-15 /A-14 Burçları Arasındaki Sur; sur ile hisar peçe taşlarının büyük bölümü erimiş ve alt bölümlerde büyük oranda dökülmeler olmuştur (Foto. 7).

A-14 /A-13 Burçları Arasındaki Sur; güney sur kaplama taşlarının bir bölümü, özellikle A-14 burcuna yakın olan taraftakiler dökülmüştür (Foto. 2, 3a, 4).

A-13 /A-11 Burçları Arasındaki Sur; kesme taş malzeme ile inşa edilen sur oldukça tahrip olmuş vaziyette günümüze ulaşmıştır. İki burç arasındaki surun özellikle orta kısmında büyük oranda dökülmeler olduğu görülmektedir. En üstte olması gereken dendanlardan sadece bir tanesi, A-13 burcuna yakın yerdeki günümüze ulaşabilmiş olup diğerleri yıkık durumdadır (Foto. 13).

A-11/ A-9 Burçları Arasındaki Sur; kesme taşla inşa edilen duvarın A-11 burcuna bitişik olan çok az bir kısmı ile A-10 mekânının güney cephesi, A-9 burcundan doğuya devam eden surun çok az bir kısmı dışında günümüze ulaşamamıştır (Foto.15).

Silifke Kalesi ana kaya üzerinde, doğu-batı doğrultuda olup kalenin planını ana kayanın doğal yapısı şekillendirmiştir. Kale kuzeyden dik yamaçlar üzerinde yükselmekte, güney ve batı yönler saldırının gelebileceği kesimler olduğundan buradaki sur ve burçlar hem sık hem daha yüksek inşa edilmiştir. Surlarda toplam on iki burç bulunmaktadır. Bunlardan B-1 giriş kulesi, A-1 yönetim kulesi olup her ikisi de dörtgen, bunların dışındaki burçlar ise atnalı ve yarım daire planlıdır. Burçlar kuzeydoğudan başlayıp saat yönünde devam ederek tanımlanmıştır (Çizim 4-11; Foto.1-5).

A-20 Burcu; kalenin kuzeydoğusunda, doğuda A-19 mekânı, batıda A-1 kulesi arasında, dıştan 5.64x9.70 m ebatlarında, 13.72 m yüksekliğinde olup atnalı planlı ve iki katlıdır. Burca giriş kalenin iç kısmında güney yönden dar, ince, uzun niş şeklinde düzenlenmiş bir koridorun ardında, yuvarlak kemerli bir kapı ile sağlanmaktadır. Burca giriş açıklığının iki yanındaki ahşap hatıl izleri, burada ahşap bir sundurmanın olduğu yargısını uyandırmaktadır. Mekânın kapısı dışa doğru açılmakta, bu da buranın "askeri depo" olarak kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Burcun içi yarım daire planlı olup üzeri yarım kubbe ile örtülüdür. Üstte bir adet aydınlatma-havalandırma bacası açılmıştır. Mekânın zemininde harç katkılı düzensiz zemin döşemesine rastlanmıştır.

A-20 burcunun kuzey cephesinin orta kısmında bir haç motifi bulunmakta, muhtemelen sağında da aynı motif vardı fakat tahribattan dolayı tam seçilememektedir. Bunun dışında cephede herhangi süsleme unsuruna yer verilmemiştir.

A-20 burcunun seğirdim yolu ile burç arasındaki kot farkı merdivenlerle giderilmiş olup üst kattan kalenin içine inen bir merdiven bulunmaktadır. Üst kısmının işlevi ile ilgili verilerin büyük bir kısmı 2002 yılındaki restorasyon çalışmaları sırasında yok edilmiştir (Çizim 12; Foto.26-30).

A-18 Burcu; kalenin doğusunda, kuzeyde A-19 mekânı, güneybatıda A-17 burcu arasında, 6.20x13.46 m ebatlarında, 15.68 m yüksekliğindedir. Doğudan güney yöne doğru devam eden surlar, A-19 mekânının güneydoğu köşesinde bir kavis yapmakta ve böylece kalın surlar burada burç şeklinde bir düzenlemeye kavuşmaktadır.

Dıştan kaide kısmı yukarıdan aşağıya doğru pahlı bir şekilde olup kaidesinde bosajlı taşlar, gövde kısmında büyük blok taşlar kullanılmıştır. Bu taşların önemli bir kısmı zamanla tahribata uğrayarak erimiştir. 2002 yılı restorasyonunda burcun oval olan güney bölümünün üst kısmı yer yer tamir edilmiştir. 2017 yılı kazı çalışmaları sırasında, A-18 burcunun batı yönünde su kanalı tespit edilmiştir (Foto.31-34).

A-17 Burcu; kalenin güneydoğu köşesinde, doğuda A-18 burcu, batıda A-15 burcu arasında, 7.25x12.00 m ebatlarında, 18.08 m yüksekliğindedir. Dıştan yarım daire, içten dikdörtgen planlı, iki katlı ve kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla üzeri beşik tonoz örtülüdür. Burç kalın bir kütle görünümünde olup içerisinde herhangi bir pencere açıklığı yoktur. Oldukça tahrip bir vaziyette günümüze ulaşmıştır. Alt katında gizli bir geçit olduğu, arazi çalışmaları ve ardından yapılan kazılar sonucunda tespit edilmiştir. Bu geçit içten harç, beton ve taşlarla örülerek sonraki dönemde kapatılmıştır. A-17 burcunun üst katına çıkış sağlayan merdivenin yarısı yıkılmıştır, böylece alt katla bağlantısı kopmuştur.

2002 yılında "sağlamlaştırma" adı altında yapılan tamiratlarda, dıştan yarım daire planlı olan A-17 burcu mimari özelliğini büyük oranda kaybetmiş, burcun alt kısmı (dıştan) toprak hafriyatın altında kalmıştır. Gövdenin güneye bakan cephesinde; altlı üstlü duran madalyon içerisine yerleştirilmiş geometrik süslemelerden alttaki büyük oranda tahrip olmuştur.

Burçlar arasında devam eden seğirdim yolundan doğuda sekiz basamaklı, güneyde yedi basamaklı merdivenlerle A-17 burcunun üst katına ulaşılmaktadır. A-17 burcunun üst katında dendanların arasında on adet mazgal pencere izi görülmektedir (Çizim 13; Foto.35-38).

A-15 Burcu; kalenin güneyinde, doğuda A-17 burcu, batıda A-14 burcu arasında, 7.50x9.48 m ebatlarında, 16.08 m yüksekliğinde, atnalı planlı, üç katlı bir düzenleme göstermektedir. 2002 yılındaki restorasyonda alt kat kapatılmış olduğundan bu kısım hakkında yeterli bilgi mevcut değildir.

Orta kat; dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü olup sivri kemer içerisine alınmış derin niş şeklindeki koridorla buraya giriş sağlanmaktadır. Kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla kapı kanadı dışa doğru açılmakta olup kapı dıştan kilitlenmektedir. Mekânın doğu, güney ve batı yönlerinde yuvarlak kemer formlu birer pencere açıklığı

bulunmaktadır. Mekânın içten doğu ve batı duvarlarında kemer seviyesinde, ahşap hatılın oturabileceği açıklık izlerine rastlanmaktadır.

Doğu yönündeki seğirdimden dört basamaklı bir merdivenle burcun üst katına ulaşılmaktadır. Üst kattan orta kata iniş ise güneyden ve doğudan olmak üzere merdivenlerle sağlanmaktadır.

Üst katın zemini sal taşı döşeli olup burada üç adet su gideri mevcuttur. Güneydeki su giderinin çörteni günümüze ulaşmıştır.

Dış yüzeyinin büyük bir kısmı 2002 yılında yapılan restorasyonda yenilenmiştir. Burcun üst katından günümüze gelebilen üç adet çörtenin bir tanesi ile çörtenlerin bir alt hizasında yer alan bir adet bosajlı taş dışında tüm dış cephe yenilenmiştir. Bu burç köklü bir tamirat gördüğünden çörten, dendan gibi mimari öğelerinin büyük bir kısmı yok edilmiştir (Foto.39-44).

A-14 Burcu; kalenin güneyinde, doğuda A-15 burcu, batıda A-13 burcu arasında, 6.70x9.69 m ebatlarında, 10.80 m yüksekliğinde, atnalı planlı, üç katlı bir düzenleme göstermektedir. Alt kat kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup zemin ve duvarları sıvalıdır.

Orta kata, yuvarlak kemerli ve derin niş şeklindeki koridorla ulaşılan, dikdörtgen formlu, üzeri yuvarlak kemerli bir kapı açıklığıyla giriş sağlanmaktadır. Kapı kanatlarının metal zıvanalarından biri günümüze ulaşmıştır. Girişte derin niş şeklindeki koridorun zemininde, alt kattaki sarnıca giriş kapağı bulunmaktadır. Sarnıç giriş kapağına 2017 yılında yapılan kazılar sonucunda ulaşılmıştır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, orta katın üzeri beşik tonoz örtülü olup üstte bir adet havalandırma-aydınlatma bacası açılmıştır. Bu havalandırma bacasının altında zeminde, alt kattaki sarnıçla bağlantısı olduğu düşünülen, diğer bir havalandırma bacası açılmıştır. Mekânın zemini sal taşı döşelidir.

Orta kattan üst kata çıkan merdiven boşluğunun kuzey yönünde, kale iç mekânlarına bakan bir mazgal pencere bulunmaktadır. A-14 burcunun üst katına; doğu yönden gelen seğirdim yolundan, yedi basamaklı bir merdivenle ulaşılmaktadır. Üst katın zemini düzensiz taşlarla kaplıdır. Yedi adet mazgal pencere tespit edilen burcun dendanları yıkıktır.

A-14 burcunun dış cephesinde, yüzey taşlarının büyük bir bölümü erimiş ve yer yer dökülmüştür (Foto. 45-50).

A-13 Burcu; kalenin güneyinde, doğuda A-14 burcu, batıda A-11 burcu arasında, 6.15x8.75 m ebatlarında, 13.70 m yüksekliğinde, yarım daire planlı olup iki katlı bir düzenleme göstermektedir.

Alt kat yarım daire planlı ve üstü beşik tonoz örtülüdür. 2017 yılında yapılan kazılar sonunda buranın zindan olduğu anlaşılmıştır. Zindan zeminden yukarı doğru genişleyen bir formda düzenlenmiştir.

A-13 burcunun alt katına giriş sağlayan kapısı, A-12 mekânının doğu duvarıyla bitişik olup bu duvardan sekiz basamaklı bir merdivenle kapı açıklığına inilmektedir. Girişi; derin niş şeklindeki bir koridorun gerisinde, dikdörtgen formlu ve üzeri yuvarlak kemerlidir. Kapı kanatlarındaki izlerden anlaşıldığına göre kapı dışa doğru açılmaktadır. Dikdörtgen planlı mekânın içi beşik tonoz örtülü; doğu, güney ve batı cephelerde mazgal pencereler açılmıştır. Burcun beden duvarları 2002 yılındaki restorasyonda tamir görmüş ve formu bozulmuştur.

Alt kattan üst kata çıkış sağlayan merdiven, giriş kapısının doğu tarafındadır. Merdiven boşluğunda, kale iç mekânlarına bakan kuzey yönde mazgal pencere mevcuttur. A-13 burcunun üst katına, doğu yönünden gelen seğirdimden beş basamaklı bir merdivenle çıkılmaktadır. Burcun üst bölümü yarım daire formunda olup içerisi toprakla doldurulmuştur. 2017 yılındaki kazı çalışmalarında buradan toprak boşaltılarak 1.00 m seğirdim zemininden altta olduğu tespit edilmiş, böylece buranın diğer burçlardan farklı olduğu da anlaşılmıştır. Burası alt kattaki zindanın muhafızlarının nöbet tuttuğu mekân olmalıdır.

Burcun dış cephesinin, toprak üstünde kalan kısmın son sıra taş dizisi hariç, 2002 yılı restorasyonunda tamamen yenilenmesi asli duvar dokusu özelliğini yitirmesine sebep olmuştur (Foto. 51-57).

A-11 Burcu; kalenin güneybatısında, doğuda A-13 burcu, batıda A-9 burcu arasında, 7.15x7.56 m ebatlarında, 15.69 m yüksekliğinde, yarım daire planlı, iki katlı bir düzenleme göstermektedir. A-12 mekânının güneyinde olup burca giriş de bu mekânın içinden sağlanmaktadır. Alt kata yuvarlak kemerli dikdörtgen formlu bir kapıyla girilmektedir. Kapıdan geçince doğuda bulunan merdivenlerle üst kata çıkılmakta, güneyde yer alan üç basamaklı merdivenle mekânın içerisine girilmektedir. Kapı ile iç mekâna giriş arasındaki koridor tonoz örtülüdür. İç mekân dikdörtgen planlı ve üstü beşik tonoz örtülüdür. Mekânın doğu ve batı duvarları yıkık vaziyette, mekânda herhangi bir pencere ya da mazgal izi yoktur. Mekânın içinde üst örtüde bir baca bulunmakta fakat bu baca tıkalı olup üst katta baca açıklığı mevcut değildir.

Üst kata çıkan merdiven boşluğunda taş kitabe parçası[80] devşirme malzeme olarak duvarda kullanılmıştır. Üst kat yarım daire planlı olup zemini düzensiz taş döşelidir. Ayrıca duvarda altı adet mazgal pencere ve savunma amaçlı kullanılan dendan izleri görülmektedir.

Burcun dış cephe duvarları yıkık vaziyette günümüze ulaşmıştır. A-11 burcunun kaide ve pahlı bölümünde siyah, gövde kısmında sarı renkte taş malzeme kullanılmıştır. Ana kayaya oturan temel taşları üzerinde taşçı işaretlerine rastlanmıştır (Foto. 58-64).

A-9 Burcu; kalenin batısında, güneyinde A-10 mekânı, kuzeyinde A-8 mekânları olup 15.28x15.33 m ebatlarında, 17.63 m yüksekliğinde, yarım daire planlı, üç katlı bir düzenleme göstermektedir. Alt katta sarnıç, ortada yaşam alanı, üst katta ise "selamlama-seyir terası" yer almaktadır.

Alt kat; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup burada I no.lu sarnıç yapısı bulunmaktadır. Sarnıca, orta katın güneydoğu köşesindeki açıklıktan inilmektedir. Ayrıca orta katın doğu cephesindeki kapı açıklığının önünde, alt katla bağlantılı olduğu düşünülen bir adet havalandırma bacası açılmıştır.

A-9 burcunun orta katındaki yaşam alanı dikdörtgen planlı olup üzeri beşik tonozla, batı cephesi ise yarım daire planlı ve üzeri yarım kubbeyle örtülüdür. Doğu yönde (kalenin içerisinden) dikdörtgen formlu, yuvarlak kemerli bir açıklıktan orta kata giriş sağlanmaktadır. Kemerin üzerinde yine dikdörtgen formlu bir pencere bulunmakta, pencerenin "pencere kanatları" mevcut ve üzeri düz lento ile sınırlandırılmıştır. Kalan izlerden burcun duvarlarının içten sıvalı olduğu anlaşılmaktadır. Kuzeybatı ve güneybatı duvarda, surun kalınlığı kadar derin bir niş içerisine alınmış, yuvarlak kemerli iki mazgal pencere bulunmaktadır. Kulenin güney duvarı üzerinde mazgal pencereler ile aynı büyüklükte ve formda, yuvarlak kemerli derin bir niş ve aynı duvarda, mazgal pencere ile niş arasında dikdörtgen formlu bir açıklıkla geçilen "L" planlı, içerisinde su giderinin de bulunduğu tuvalet-banyo kısmı bulunmaktadır. Güney duvarın doğu köşesinde, dikdörtgen bir niş şeklinde düzenlenen alt kattaki sarnıçla bağlantılı bir açıklık vardır. Burcun kuzey duvarı üzerinde de güney cephedeki nişle simetrik yerleştirilmiş bir niş açılmıştır.

Hisar peçenin ardında, A-9 burcunun kuzeybatı köşesinde, kalenin içine girişi sağlayan A-9/1 no.lu mekâna geçişi sağlayan bir kapı bulunmaktadır.

[80] Bkz.; Mimari Plastikler, Katalog No. 125

A-9 burcunun üst katı, alt kat planını tekrar etmekte ve batı cephe dendanlar ile sonlanmaktadır. Üst kat zemini taş döşeli olup batı cephede bir adet su gideri bulunmaktadır. Su giderinin sağında, kanatlarının dışa açıldığı dikdörtgen formlu bir kapı açıklığı yer almaktadır. A-9/1 no.lu mekânın kapısı ile üst kattaki bu kapının birbiriyle bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Üst katın kale içerisindeki konumu, mimari özellikleri dikkate alındığında buranın; asker selamlama, komut verme ve konuşmaların yapıldığı ayrıca batıda dıştan A-8 mekânıyla bağlantılı konsol izleri ve A-6 burcunun konumu gereği A-9 ve A-6 burçları ile A-8 mekânının birbiriyle bağlantılı "seyir terası" olması gerektiği düşünülmektedir.

A-9 burcu dıştan yarım daire planlı ve ana kaya üzerine oturmaktadır. Kesme taştan iki sıra kaide üzerinde yükselen burcun gövde kısmında yine kesme taş duvar örgüsü kullanılmıştır. Burcun dış cephesinde ince uzun mazgal pencereler ile A-9 burcunun içerisindeki "L" planlı tuvalet ve tuvaletin gideri görülmektedir. Burcun içerisindeki bu tuvalete dar bir koridorla girilmektedir (Foto. 65-72)

A-6 Burcu kalenin kuzeybatısında; A-8 ve A-7 mekânlarının kuzey duvarına bitişik, 7.50 x 11.30 m ebatlarında, 12.08 m yüksekliğinde, dıştan yarım daire, içten dikdörtgen planlı ve iki katlı bir düzenleme göstermektedir. Burcun güney cephesi yıkılmış, kuzey cephe günümüze ulaşabilmiştir. İçten; kuzey duvardaki ahşap kiriş yuvalarına ait boşluklar dıştan; alt kısımları günümüze ulaşabilen beş mazgal pencere, A-6 burcunun iki katlı olduğu fikrini vermektedir. Mekânın güneybatı kenarında (A-8 mekânının son bulduğu duvar hizasında) kapı açıklığı izine rastlanmıştır. 2016 yılı kazı sonunda bu burcun yıkılma tehlikesine karşı sağlamlaştırma önlemleri alınmıştır. A-7 mekânından A-6 burcuna açılan yuvarlak kemerli bir kapı bulunmaktadır.

Burcun batısında yer alan A-8 mekânı ile A-9 burcu üst katlarının, A-6 burcunun üst katıyla bağlantılı olduğu görülmektedir. Bu cephe konum olarak vadi ve Göksu Nehri'ne hâkim bir noktada ve A-8 mekânıyla bağlantılı olup A-8 mekânının da A-9 burcu ile bağlantısı düşünüldüğünde bu burçlar ve mekânın üst katında birbiriyle bağlantılı bir "seyir terası", "seyir köşkü" şeklinde işlevi olmalıdır.

Dış cephede düzgün kesme taş malzeme kullanılmış, yer yer dökülmüş kesme taşlarla oldukça harap bir görünümdedir. Burcun kuzeyindeki hendekte, kale içi kirli suların atılmasını sağlayan kanal bulunmaktadır (Foto.73-76).

A-1 Kulesi; kalenin kuzeyinde olup batıda A-2/1 mekânıyla bitişik, doğuda A-20 burcu, kuzeybatıda B-1 giriş mekânı, kuzeyde hisar peçe yer almaktadır. 9.70x10.30 m

ebatlarında, 8.55 m yüksekliğinde, kareye yakın dikdörtgen planlı, kalan izlerden üzerinin tonoz örtülü olduğu anlaşılmakta ve tek katlı bir düzenleme göstermektedir. Kule yıkık olduğundan mimari özellikleri hakkında bilgi sahibi değiliz.

Kale içerisinden bu kuleye girişin sağlandığı, kalenin mimari dokusu ve kalan izlerden yola çıkılarak tahmin edilmektedir. Bu kulenin batı tarafından merdivenlerle seğirdime çıkılmaktadır (Foto. 77).

2.2.5. Kale Kapıları

Kalenin giriş kapısı kuzeyde yer alan B-1 kulesidir. Bu kapıdan geçtikten sonra surlarla hisar peçe arasındaki eğimli yolla kalenin içine giriş sağlayan A-3, A-2 mekânlarına ve hisar peçeye geçişi sağlayan B1/1 kapısına ulaşılmaktadır.

Kale Kapısı (B-1 Kulesi); Kalenin kuzeyindeki eğimli bir yolla ulaşılan kale kapısı 7.19 x 9.72 m ebatlarında, 10.91 m yüksekliğinde olup kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü ve ana kaya üzerine oturmaktadır. B-1 kulesinin girişi doğu cepheden, "L" planlı bir düzenlemeye sahiptir. Giriş kapısının zemininde zıvana izleri mevcuttur. Doğu cephede (girişin üzerinde) sağda mazgal pencere, yanında mermerden üç konsol yer almaktadır. Orta konsolun altında, biri dikdörtgen çerçeve içerisine alınmış sivri kemer formlu, diğeri dikdörtgen çerçeveli iki kitabe, altlı üstlü şekilde bulunmaktadır (Foto. 345). Alttaki kitabe dikdörtgen formda olup alt kısmı tamiratta yenilenmiş ve bu kısım boş bırakılmıştır. Kabartma tekniğinde yapılmış, oldukça tahrip olmuş Ermenice kitabe dört satırdır. Çerçevesinde üç yönde okunamayan Ermenice yazılar, üst köşelerde sekiz dilimli gül bezekler bulunmaktadır. Üstte yer alan kitabe de kabartma tekniğinde yapılmış, oldukça fazla tahribata uğramış bir şekilde günümüze ulaşan bu kitabenin alt kısmındaki gül bezekler dışında yazı ve süslemeler net anlaşılamamaktadır. İç mekân zemininin bir bölümü ana kayaya oturmaktadır. Diğer bölümü de sal taşıyla döşeli olup mekânın üst kısımlarında ahşap hatıl izleri görülmektedir.

B-1 kulesi 2002 yılında restorasyon geçirmiş, dıştan doğu cephede yer alan konsol, kitabe ve birkaç özgün taş dışında kalenin doğal dokusuna uymayan sarı renkte, düzgün kesme taş malzemeyle yenilenmiştir. Bu kulenin malzeme, işçilik ve duvar dokusundan Bizans döneminde eklendiği anlaşılmaktadır (Foto. 78-83).

B-1 giriş kulesinin güney cephesinde neredeyse duvarın tamamını kaplayacak yuvarlak kemerli açıklıktan dar bir koridorla A-3 mekânına ulaşılmakta, buradan kale içerisine geçilmektedir.

Batı yönde devam eden hisar peçede B-1 kulesi üst katına çıkış merdiveni mevcuttur. Bahsi geçen hisar peçe kaleye girişi sağlayan, yokuş şeklinde uzayan yolun güvenliğini de sağlamaktadır. Ancak büyük kısmı yıkık durumda günümüze ulaşmıştır. B-1 kulesinin üst katında; kuzeyde dört, batıda iki, doğuda bir mazgal pencere vardır (Çizim 14; Foto. 78-83).

Kale İçine Giriş Mekânları (A-3/A-2); Kale içine girişi sağlayan A-3/ A2 mekânları birbiriyle bağlantılı tek birimmiş gibi düzenlendikleri için birlikte ele alınmışlardır.

2017'de yapılan sondaj çalışmalarında kuzey cephede bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu kapı kalenin içine girişi sağlayan, 6.60 x 7.00 m ebatlarındaki A-3 mekânıdır. A-3 mekânı doğuda A-2, batıda A-4 mekânlarına bitişiktir. B-1 kulesinin güneyinde, ana kaya üzerine oturmuş, doğu-batı doğrultuda uzayan yol meyilli bir yokuş yaparak A-3 mekânına ulaşmaktadır. A-3 mekânı doğusundaki A-2 mekânıyla birleşerek tek bir mekânmış izlenimi vermektedir. İki mekân birlikte 32 m uzunluğunda dikdörtgen planlı bir bölüm oluşturmakta ve üzerleri tonoz örtülüdür. A-3 mekânı, A-2 mekânından daha geniş tutulmuş olup A-3 mekânı içerisindeki duvarlarda taşçı (usta) işaretlerine rastlanmıştır. Bu taşçı işaretleri güney duvarda ve tonozda olup haç, ok, kırık çizgilerden oluşan şekillerdir.

A-2 mekânı; solda A-3, sağda A-2/1 mekânlarıyla bitişik, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı bir bölüm oluşturmakta ve 25.84 m ebatlarında olup üzeri tonoz örtülüdür. A-3 mekânı A-2 mekânından daha geniş ve üzeri beşik tonoz örtülü bir yapı olduğundan, A-3 mekânından A-2 mekânına geçiş bölümünde üst örtü yarım çapraz tonoz şeklini alarak mekânda daralma sağlanmakta, orta kısım beşik tonoz olarak devam etmekte ve çapraz tonoz şeklinde sonlanmaktadır (yıkılan doğu bölüm). A-2 mekânı üzerinde üç adet havalandırma-aydınlatma bacası açılmıştır. A-2 mekânından kalenin içine giriş; biri büyük sivri kemerli, diğeri küçük basık kemerli iki kapıdan sağlanmaktadır. A-2 mekânının güney cephesinde yer alan iki kapı açıklığından sivri kemerli büyük kapının batı tarafında, kazıma tekniği ile yapılmış ve etrafında geometrik süslemelerin olduğu okunamayan Ermenice on bir satırlık bir kitabe yer almaktadır[81]. Bu

[81] Bkz.; Mimari Plastikler, Katalog No. 194.

kitabe onarım sırasında konmuş olmalıdır. A-2 mekânının güney cephesinde basık kemerli küçük kapı üzerinde dört adet (ahşap hatıl izi olduğu düşünülen) niş, iki adet konsol izine rastlanmıştır. Küçük kapı üzerindeki konsolların büyük kapı üzerinde de devam etmesi gerektiği yargısına varılmıştır.

A-3 /A-2 mekânlarının güney cephesinde konsol izlerine rastlanması, üst katın zemini taş döşeme olması ve bu mekânların kalenin girişini teşkil etmesi nedeniyle, bu mekânların üst katın kontrol ve denetim için askerlerin konuşlandığı mekânlar olması gerektiği yargısına varılmıştır (Çizim 15; Foto. 84-88).

Hisar Peçe Kapısı (B-1/1); kalenin kuzeydoğusundaki A-20 burcunun kuzeybatısında yer alan 3.19 m'lik bir açıklıktan hisar peçeye girişin sağlandığı, 2017 yılında yapılan sondaj çalışmasında tespit edilmiştir. Dikdörtgen açıklığın iki tarafındaki zemin sal taşı kaplıdır. Bu kapıdan geçerek, doğu yönde devam edildiğinde hisar peçe ile kale surları etrafına, batıdan devam edildiğinde ise kaleye girişin sağlandığı A-3 ve A-2 mekânlarına ulaşılmaktadır. Bu kapı Bizans döneminde hisar peçeyle beraber yapılmıştır (Çizim 16; Foto. 89-92).

3. SİLİFKE KALESİ KAZI ÇALIŞMALARI

3.1. Dönemlere Göre Kazı Çalışmaları

2011-2017 yılı kazı çalışmaları dört aşamadan oluşmaktadır. Birinci aşama; kazı başlamadan, kazısı yapılacak olan alanın fotoğraf çekimlerinin yapılması, kale içerisinde bulunan taş, ot ve çalıların temizlenmesi, mekânların içerisinde ve yüzeyde bulunan taş hafriyatların toplanmasıdır. İkinci, kazının gerçekleşmesi aşamasından oluşmaktadır. Üçüncü aşama; açılan mekân duvarlarının üzeri, yağmur suları ve fiziki müdahalelere karşı önlem amacıyla korumasıdır. Bu aşamada, toprak doldurulan çuvallar mekânların üzerine yerleştirilerek geçici koruma sağlanmıştır. Ayrıca, belirli yerlere tabela ve uyarı levhaları asılarak, sarnıç kuyu gibi düşme tehlikesi olan yerlerin üzerleri kapatılarak güvenlik tedbirleri alınmıştır. Kazısı yapılan ve yapılmayan alanlardaki mekânlarda bulunan yapılar incelenerek güçlendirme ya da geçici koruma gerekli tüm yerler ahşap direklerle desteklenmiştir. Tonozlu mekânların bir bölümü kale içerisindeki taşlarla örülerek güçlendirilmiştir. Mekânların içinde ve dışında bulunan taşlar daha sonra restorasyonda kullanılmak üzere düzenli şekilde surların kenarına dizilmiştir. Kazı alanına girişi sağlayan iki yer telle koruma altına alınmış, giriş kapısının iki yanı ve üzeri jilet telle çevrilmiştir. Ayrıca kazı ve ören yeriyle ilgili gerekli levhalar giriş kapısına asılmıştır. Dördüncü ve son aşama; kazı çalışmaları esnasında bulunan seramik, maden, cam ve mimari plastikler tasniflenerek fotoğraflanması ve photoshop programında fotoğrafların düzenlenmesidir. Bu aşamada ayrıca seramik buluntuların temizliği yapıldıktan sonra form veren eserlerin el çizimleri yapılarak dijital ortama aktarılmıştır. Dijital ortama aktarılan el çizimleri freehand programında tekrar çizilmiş ayrıca etütlük eserlerin konservasyon ve tümleme işlemleri gerçekleşmiştir. Totalstation ile kazı alanının ölçümleri alınarak autocat çizimleri yapılmıştır. Kazı alanın hava fotoğrafları 50, 100 ve 200 m'den dron ile çekilmiştir (Çizim 17-18).

Tezimizde yerleşim dokusu ile ilgili ikinci aşama olan "kazı çalışmaları" ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

3.1.1. 2011 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 10.07.2011-09.09.2011 tarihleri arasında kazının ilk dönem çalışmaları ve restorasyonu gerçekleştirilmiştir (Foto. 93-99).

Giriş Eyvanı

Kalenin kuzeyinde üzeri beşik tonoz örtülü mekândır. Kuzey-güney yönünde eğimli kayalık bir alan üzerine oturtulmuş olup 2002 yılında restore edilmiştir. Eyvanın kuzeybatısında orijinal zemini bulmak için 1.00x1.00 m ebatlarında, 2.30 m derinliğinde bir sondaj açılmış, orijinal zemine ulaşılmıştır. Bu sondajda, mevcut toprak seviyesinden 1.20 m derinlikte, yaklaşık 0.07 m kalınlığında, bir kireç tabakası bulunmuştur.

Giriş eyvanının iç köşesinden itibaren batıya doğru 15.55 metrelik alanda, orijinal zemine ulaşıncaya kadar çalışılmıştır. Üstteki topraktan itibaren 1.30 m derinlikte, 4.95 m uzunluğunda 1.20 m genişliğinde ana kayanın oyulması ile yapılmış düz yürüme yolu tespit edilmiştir.

Eyvanının güneydoğusundaki A-1 burcunun kuzey cephesi aşağıdan yukarıya doğru daralarak yükselmektedir. Burç en altta dikdörtgen planlıyken üstte beşgene dönüşmektedir. A-1 burcu ve güneydeki sur ile giriş eyvanı arasında kalan alanda ortaya çıkarılan orijinal kayalık zeminde, kullanılma nedeniyle aşınmış yol izleri tespit edilmiştir. A-1 burcunun kuzeybatı ve kuzeydoğu köşesinde düzgün kesme taş malzemeden yapılmış dörtgen şeklinde yaklaşık 2.00x2.00 m ölçülerinde bir platform ortaya çıkarılmıştır. Bu mekânda, mermer malzemeden dikine kırılmış bir sütun parçası ile diğer bir sütun parçası, düzgün kesme taş üzerine Latince yazılmış iki adet kırık kitabe parçası, silmeli bir mimari parça, kırık lüle parçaları bulunmuştur.

Kazılan toplam alan doğu-batı yönünde yaklaşık 35 m uzunluğunda olup 195 metrekarelik bir alanı kapsamaktadır.

A-8 Mekânı

Kalenin kuzeybatısında doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonozla örtülüdür.

Mekânın batı duvarının hemen önünde 3.60x3.45 m ölçülerinde bir sondaj açılmıştır. Açmanın en üst seviyesinden 0.20 m derinlikte yanık tabakasıyla karşılaşılmıştır. Bu tabakanın hemen altında 0.25 m kalınlığında kireç tabakası, sonrasında toprak ve yine 0.40 m kalınlığında bir kireç tabakasıyla karşılaşılmıştır. Açmanın batısından 3.25 m mesafede, toprak seviyesinden 2.15 m aşağıda doğu-batı yönünde 2.95 m uzunluğunda bir duvar izine rastlanmıştır. Zemini bulmak için sondaj güney istikametinde 8.15 m uzunluğuna kadar genişletilmiştir. Sondajın kuzeybatısında kayalık tabakaya ulaşılmıştır.

A-9/1 Mekânı

Kalenin kuzeybatısındaki, batıdan yarım daire biçiminde dikdörtgen planlı burç ile kuzeyindeki A-8 mekânı birleşerek bir köşe oluşturmaktadır. Bu köşenin olduğu yerde kazı çalışmasına başlanmıştır. Doğu-batı yönünde dikdörtgen planlı, duvarları moloz taş malzemeden 3.67x2.32 m ebatlarında bir mekân çıkarılmıştır. Çalışmalar sonunda mekânın ölçüleri, olup güneydoğusunda bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu mekânda, 0.61 m yüksekliğinde 0.20 m çapında in-situ bir sütun parçası, üzerinde harflerin olduğu kırık mimari parça, üç adet sikke, bir yüzük, bir bıçak parçası, lüle parçaları bulunmuştur.

A-8/1 Mekânı

A-8 mekânının güneyinde yer almaktadır. 2.74x2.32 m ebatlarındaki mekânın duvar kalınlığı 0.58 m'dir. Mekânın kuzeydoğusunda bir kapı açıklığı, güney duvarında sivri kemerli bir niş, batı duvarında dikdörtgen bir niş tespit edilmiştir.

A-8/2 Mekânı

Güneyden A-8/1 mekânına, kuzeyden A-8 mekânının güney duvarı ile bitişiktir. Mekân 5.25x4.50 m ölçülerinde ve duvar kalınlığı 0.70 m'dir Bu mekânın güneydoğusunda giriş kapısı, doğu duvarının güneyinde dikdörtgen bir niş, bu nişin de güneyinde bitkisel bezemeli devşirme malzeme tespit edilmiştir (Foto. 357). Mekânda üzerinde 3 adet haç motifi yer alan mermer malzemeden kırık mimari parçalar, kırık bir kompozit sütun başlığı, taş malzemeden profilli mimari parçalar ile giriş kapısının hemen önünde pithos parçaları çıkarılmıştır. Ayrıca mekânın güney duvarının önünde taş malzemeden oyulmuş, 1.17x0.56 m ebatlarında,0.28 m derinliğinde bir yalak in-situ halinde bulunmuştur.

A8 Mekânı Güneyi Batı 1.Giriş Koridoru

A-8 mekânından güneyindeki mekânlarla bağlantıyı sağlayan bu koridor, kuzey-güney yönünde uzamaktadır. Koridorun doğusu, A-8/1 ve A-8/2 mekânlarının batı duvarları; batısı ise A-9/1 mekânının doğu duvarıyla sınırlandırılmıştır. Koridor, kuzeyden ve güneyden gelen ana caddelerin birleştiği noktada olup komutan konutu önünde sonlanmaktadır. Kemer açıklığından güneye doğru 7.05 m uzunluğunda, 2.17 m genişliğinde olduğu tespit edilmiştir.

A-8/3 Mekânı

A-8/2 Mekânının güneyinde bağımsız bir mekândır. 5.60x3.40 m ölçülerinde olup güneyden 1.70 m derinliğe inilmiş; batı duvarı 0.90 m, kuzey duvarı 0.75 m kalınlıktadır.

Mekânın kuzeydoğusunda basamaklar 0.54x0.34 m ölçülerinde, 0.30 m yüksekliğe sahip üste (dama) çıkış merdiveni tespit edilmiştir. Bu mekânda, derinliği 0.40 m in-situ durumunda taştan oyma bir yalak ve çapı 0.25 m, boyu 0.35 m olan bir yuvak taşı bulunmuştur.

A-8/4 Mekânı

A-8 mekânının güneyinde, A-8/2 mekânına bitişik ve 3.55x4.46m ölçülerindedir. Mekânın güney duvarı 3.35 m, doğu duvarı 4.46 m, batı duvarı 4.40 m, kuzeyi 3.55 m ölçülerindedir. Güney duvarında, doğudan itibaren 1.70 m batı yönünde 1.00 m genişliğinde kapı açıklığı tespit edilmiştir. Mekânın batı duvarında bir niş vardır.

A-8/3 Mekânı ve A-8/4 Mekânı Arasındaki Koridor-1 No.lu Maksem

Bu alanın kuzeyinde A8/4, güneyinde A8/3 batısında A8/1 mekânları yer almaktadır. Alanda 1.70 m derinlikte bir maksem tespit edilmiştir. Maksemin ağız açıklığı içten 0.90 m, dıştan 1.55 m çapındadır. Maksem iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım düzgün kesme taş malzemeden silindirik biçimdedir. Maksemin içinde çevresiyle bağlantılı üç adet kanal tespit edilmiştir. İkinci kısmın ağız açıklığı 0,80 m çapındadır. Maksemin ikinci kısmı oval biçimde olup dip kısmı koni biçiminde sonlanmaktadır. İkinci kısım 0,75 m derinlikte, maksemin toplam derinliği 2.10 m'dir.

A8-1 mekânının doğu duvarından 2.20 m ve kuzey-güney doğrultuda 2.20 m uzunluğunda bir duvar kalıntısı ayrıca mekânın kuzeydoğusunda 2.30 m uzunluğunda, derinliği 1.75 m olan diğer bir duvar kalıntısına ulaşılmıştır. Kuzeyde A-8/4 mekânının kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu mekânda bir sütun kaidesi, bir adet korint sütun başlığı bulunmuştur.

A-8/5 Mekânı

A-8/4 mekânının güneydoğusunda, koridorun kuzeyinde olup 4.70x3.10 m ölçülerindedir. Mekânın kuzey duvarı 4.70 m, doğu duvarı 3.10 m, batı duvarı 2.54 m, güney duvarı 4.36 m ölçülerindedir. Kazı esnasında, mekânın batısında toprak içinde gömülü vaziyette olan mermer sütun ile mekânın ortasında mermerden kırık korint sütun başlığı bulunmuştur.

A-8/6 (A) Mekânı

6.30x3.30 m ebatlarındaki dikdörtgen planlı mekânda yapılan kazı çalışmalar neticesinde duvar ölçüleri şu şekildedir; güney duvarı 6.27 m uzunluğunda, 1.75 m yüksekliğinde; batı duvarı 2.17 m uzunluğunda, 2.15 m yüksekliğinde; kuzey duvarı 6.30 m uzunluğunda, 2.10 m yüksekliğinde; doğu duvarı 3.30 m uzunluğunda, 1.60 m yüksekliğindedir. Mekânın kuzeydoğu köşesinde bir merdiven tespit edilmiştir.

A-8/6 (B) Mekânı

A-8 mekânının güney cephesinden düşen taş bloklar nedeniyle bu mekânın güney ve doğu duvarını ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır. Bu mekân, A-8 mekânının güneydoğusundaki IV. kemer açıklığının hemen önünde yer almaktadır. Kuzey duvarı 4.70 m uzunluğunda, 1.55 m yüksekliğinde; batı duvarı 1.40 m uzunluğunda ve 1.35 m yüksekliktedir.

2 No.lu Maksem

Birinci maksemin 22.00 m doğusunda yer almaktadır. Ağız açıklığı 0.83 m, iç içe iki kademelenme yaptığı tespit edilmiştir. Düzgün kesme taş malzeme ile örülen maksemin taş kalınlığı 0.42 m, derinliği 1.45 m'dir. Maksem silindirik olup yüzeyin büyük bir kısmı sıvalıdır. Aşağı doğru silindirik devam eden maksem dip kısmı aşağı doğru iç bükey bombe yapmaktadır. Maksemde bir tanesi yüzeyde olmak üzere 2 adet kanal tespit edilmiştir.

3.1.2. 2012 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 24.08.2012-20.10.2012 tarihleri arasında 2012 dönemi kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto. 100-105).

A21-A21/A Mekânları (Cami -Sarnıç)

Kalenin orta bölümünde kazı çalışmaları başlatılmıştır. Kazı çalışmaları sonrasında kuzey-güney yönde uzanan 12.00x8.80 m ölçülerinde, dikdörtgen planlı mekânın kalenin camisi olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca A-21 mekânının kuzeyine bitişik

durumda düzgün kesme taşlardan inşa edilmiş, beşik tonoz örtülü ve dikdörtgen planlı sarnıcın da kazısı tamamlanmıştır.

A-21 mekânındaki çalışmalar esnasında güneyde 7.20 m ölçülerinde bir duvar kalıntısına rastlanmıştır. Duvarın daha çok moloz taş ve toprak sıva kullanılarak örüldüğü görülmüştür. Kıble duvarının ortasında mevcut topraktan 1.30 m derinliğinde, her bir yüzeyi 0.31 m uzunluğunda düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiş yarım sekizgen formunda bir mihrap nişi ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca, mekânın kıble duvarında iç mekâna taşıntılı; doğudan 1.35 m, batıdan 0.40 m kalınlığında olan ve doğudan batıya doğru daralan bir duvar daha ortaya çıkarılmıştır. Bu duvarda mihrap nişinin doğusunda iki adet niş tespit edilmiştir.

Bu alanda yapılan kazı çalışmaları neticesinde mekânın 12.00x8.80 m ölçülerinde olduğu ve ana zeminin güneyde 2.40 m, kuzeyde 2.20 m derinlikte olduğu anlaşılmıştır. Açmadan çıkarılan düzgün kesme taşlar A-2 mekânında muhafaza edilmek üzere taşınmıştır. Mekânın zemininde 0.35 m çapında bir sütun kaidesi bulunmuştur.

A-21 mekânının kuzeybatısında 0.97 m genişliğinde kapı açıklığına ulaşılmıştır. Kapının kuzeyinde 1.10 m derinlikte orijinal sekizgen taş döşeme parçaları tespit edilmiştir. Kapı açıklığının doğu pervazında rumi ve yarım yıldız motifleriyle bezeli bir süsleme kuşağı in-situ halinde bulunmuştur.

A-21 mekânında ve mekânın zeminde mermer sütun parçalarına rastlanmıştır. Ayrıca mekânda; taş yığınları arasında iki adet istiridye formlu taş süsleme parçaları, ortasında delik olan bir mimari öğe, silindir formunda taş, mermerden dört sütun başlık parçaları ve çörten, Latince bir kitabe parçası, pişmiş topraktan kırık lüle parçaları çıkarılmıştır.

A-21 Mekânı I. Yol

A-21 mekânının batısında olup doğu-batı yönünde uzamaktadır. Yolun genişliği 2.05 m olup kale içindeki mekânlar arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Yolun kuzeyinde 1.25 m ölçülerinde kapı açıklığı ve 0.55 m duvar kalınlığı tespit edilmiştir. Yol A-21 mekânından başlayıp, kalenin batısındaki A-5 mekânlarına kadar 36.00 m uzunluğundadır. Çalışma esnasında yüzeyi kazıma tekniğinde geometrik çizgilerle tezyin edilmiş bir mimari plastik bulunmuştur.

A5 / 1-3 Mekânları

Mekânlar kalenin batısında, kuzey surlarına bitişik ana mekânların güneyinde yer almaktadır. Birbirine bitişik bu mekânların beden duvarları kısmen sağlam olup moloz taş, düzgün kesme taş ve devşirme malzemelerden inşa edilmiş ve toprak harç kullanılmıştır.

1. Mekân: Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Kuzeydoğudan bir kapı açıklığıyla A-21 mekânı I. yola, kuzeybatıdaki bir diğer kapı açıklığı ile kuzeyindeki henüz açılmamış bir yere bağlanmaktadır. Güney duvarı 3.45 m, doğu duvarı 5.03 m, batı duvarı 5.13 m ve kuzey duvarı 3.29 m ölçülerindedir. Kuzeydeki kapı açıklığı 0.94 m, güneydeki ise 1.14 m açıklığa sahiptir. Duvar kalınlığı ise 0. 60 m'dir.

2. Mekân: I. mekânın hemen batısında yer almaktadır. Mekân kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Kuzeyden 5.98 m, güneyden 5.660 m, batıdan 6.44 m ve doğudan 6.74 m ölçülerindedir. Güney duvarının ortasında 1.31 m genişliğinde ve 0.44 m derinliğinde dikdörtgen bir niş yer almaktadır. Mekânın güneybatı duvarında 0.79 m genişliğinde ve 0.58 m derinliğinde ikinci bir niş daha bulunmaktadır. 3. niş de mekânın kuzeybatı köşesindedir. Mekânın kuzeybatısındaki 1.17 m genişliğindeki kapı açıklığıyla A5/3 mekânına geçilmektedir. Mekânın içinde üzerinde yumurta frizinin bulunduğu bir mimari öğe bulunmuştur.

3. Mekân: A5 mekânının batısında, dörtgen planlı, 6.30x4.51 m ölçülerindedir. Giriş güney doğudan ana caddeden sağlanmaktadır. Kuzeydoğuda A-5 mekânıyla bağlantılı kapı açıklığı bulunmakta, kuzeybatıda ise A-5/4 mekânına açılan 1.07 m genişliğinde bir kapı açıklığı daha mevcuttur. Mekânın doğusunda zeminde duvar kalıntıları yer almaktadır.

A-5/4 Mekânı

A-5/4 mekânı, diğer üç mekânın batısında yer almaktadır. Mekânın doğu duvarı 3.69 m, güney duvarı 4.95 m, batı duvarı 3.81 m, kuzey duvarı 4.39 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.55 m ve yüksekliği 1.70 m'dir. Ayrıca mekânın kuzeybatı köşesinde 1.04 m genişliğinde, 0.70 m yüksekliğinde bir kapı açıklığı ortaya çıkarılmıştır.

A-5/5 Mekânı

A-5/5 mekânı, A-5/4 mekânının güneyinde, A-5/3 mekânının batısında, A-5/7 mekânının doğusundadır. Doğu-batı doğrultuda uzanan dörtgen planlı, mekânın kuzey

duvarı 6.14 m, doğu duvarı 2.18 m, güney duvarı 6.70 m ve batı duvarı 3.39 m ölçülerinde olup duvarı kalınlığı 0.60 m ve yüksekliği 0.85 m'dir. Ayrıca mekânın güneydoğu köşesinde 1.37 m genişliğinde, 0.85 m yüksekliğinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Giriş açıklığının hemen batısında, zeminde taş dizilerinden oluşan dörtgen formundaki döşeme dikkati çekmektedir.

Mekânın batı duvarında 0.74x0.59 m ölçülerinde bir ocak nişi yer almaktadır. Nişin içerisinde bol miktarda kül bulunmuştur. Bu alanda ahşap parçaları ve mekânın ortasında küçük bir mermer sütun parçası bulunmuştur.

A-5/6 Mekânı

A-5/5 mekânının batısında, A-5/7 mekânının kuzeyinde yer almaktadır. Mekânın kuzey duvarı 4.40 m, doğu duvarı 4.10 m, güney duvarı 4.29 m ve batı duvarı 2.85 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.55 m ve yüksekliği 0.85 m'dir. Mekânın güneybatı köşesinde 1.10 m genişliğinde ve 0.80 m yüksekliğinde bir kapı açıklığı ortaya çıkarılmıştır.

A-5/7 Mekânı

A-5/7 mekânı, A-5/5 mekânının batısında, A-5/6 mekânın güneyinde yer almaktadır, mekânın güneyi koridora açılmaktadır. Mekânın kuzey duvarı 4.24 m, doğu duvarı 3.97 m ebatlarındadır.

A-5/8 Mekânı

Kuzey ve güney ana caddenin birleştiği noktada, II. maksemin doğusundaki ilk mekân olup kuzey-güney doğrultuda uzanan dörtgen bir plana sahiptir.

Mekânın kuzey duvarı 2.91 m, doğu duvarı 3.78 m, güney duvarı 3.31m ve batı duvarı 4.75 m'dir. Mekânın güney ve güneydoğu duvarlarında 1.09 m genişliğinde birer kapı açıklığına ulaşılmıştır. Mekânın kapı açıklığından itibaren doğuya doğru 2.20 m ilerlenmiş ve zemin tespit edildikten sonra mekânın güney duvarındaki kapı açıklığından A8-II. yola doğru seviye inme çalışmaları yapılmıştır. A-5/8 mekânının güneyinde yer alan koridor düzgün olmayan haç biçiminde olup doğusunda 1.21 m genişliğindeki kapı açıklığıyla A-5/9 mekânına, batısındaki 0.52 m genişliğindeki kapı açıklığıyla da batısındaki yarım daire formlu birime geçilmektedir. Yaklaşık olarak kuzey-güney yönünde 5.32 m, doğu-batı yönünde 2.33 m ölçülerindedir. Bu alanda mekânın kuzeyinde sağlam durumda kemer formlu lento parçası ortaya çıkarılmıştır.

A-5/9 Mekânı

A-5/9 mekânı; A-5/8 mekânının doğusunda, art arda düzenlenmiş iki mekândan oluştuğu anlaşılmaktadır. Mekânın kuzey duvarı 4.41 m, doğu duvarı 8.40 m, güney duvarı 4.72 m ve batı duvarı 4.96 m ölçülerindedir. Mekânın kuzeybatısında 0.75 m genişliğinde bir açıklığın izleri görülmüştür. Mekânın güneyi ise kendi içinde iki bölümlüdür. Doğudaki kısım 2.70x2.57 m, batıdaki kısım ise 2.79x2.43 m ölçülerindedir. Bu kısmın batısındaki 1.21 m'lik açıklıkla batıdaki koridora ulaşılmaktadır. Bu alanda zemin döşeme parçası ile mermer sütun parçası ve küçük parçalar halinde süsleme elemanı olarak kullanılan objeler bulunmuştur.

A-5/10 ve 10A Mekânları

A-5-/10 mekânı, A-5/9 mekânının doğusunda ve hemen bitişiğinde olup dikdörtgen bir plana sahiptir. Mekânın güneybatısında, 1.14 m genişliğinde bir kapı açıklığı ayrıca mekânın güney duvarında bir niş tespit edilmiştir. Mekânın güney duvarı 4.46 m, doğu duvarı 3.75 m, batı duvarı 3.64 m, kuzey duvarı ise 4.92 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.65 m'dir. Bu alanda silindir bir yuvak ile silmeli bir mimari taş parça ortaya çıkarılmıştır.

A-5/10 mekânının kuzeybatısındaki 1.10 m genişliğindeki kapı açıklığından kuzeydeki A-5/10A mekânına geçilmektedir. Bu mekân da doğu-batı yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Mekânın batısı yarım daire biçiminde sonlanmaktadır. Mekânın güney duvarında 1.10 m genişliğindeki kapı açıklığı, güneydeki mekânla bağlantıyı sağlamaktadır. Mekânın güney duvarı 5.28 m, doğu duvarı 3.25 m, batı duvarı 3.17 m, kuzey duvarı 5.68 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.62 m'dir. Bu mekânda pişmiş topraktan yapılmış kırık vaziyette küp parçaları ile yuvak ortaya çıkarılmıştır.

A-5/11 Mekânı

A-5/11 mekânı, A-5/10 mekânının güneyinde yer almaktadır. Mekânın güney duvarı 6.94 m, doğu duvarı 3.43 m, batı duvarı 3.08 m, kuzey duvarı ise 7.28 m ölçülerindedir. Mekânın kuzeybatısında 1.10 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır. Bu mekânda bir seki ile ortası delik, silindirik bir mimari öğe bulunmuştur.

A-5/12 Mekânı

A-5/12 mekânı, A-5/11 mekânının güneydoğusunda olup kuzey duvarı 2.98 m, doğu duvarı 5.68 m, güney duvarı 4.68 m, batı duvarı ise 3.74 m ölçülerindedir. Bu mekânda mermer bir sütun başlığı bulunmuştur. Başlık akantus yaprakları süslenmiş olup kısa kenarların tam ortasında haç motifi kabartma tekniği ile betimlenmiştir.

A-5/ 13 A-B-C Mekânları

A-5/11 mekânının doğu ve kuzeydoğusunda, A-5/14 mekânının güney ve doğusunda yer almaktadır. Bu mekân birbiriyle bağlantılı üç mekândan oluşmaktadır. A-5/13'ün ilk mekânı, A-5/14 mekânının güneyinde, 2.86x2.19 m ölçülerindedir. Güneyinde yer alan A-5/11 mekânına bir eyvan biçiminde açılmaktadır. Kuzeydoğusundaki 0.90 m ölçülerindeki kapı açıklığı ile A-5/13 mekânın ikinci kısmına girilmektedir. İkinci kısım kuzey-güney yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Mekânın doğu duvarı daha önceki dönemlere aittir. Mekânın batı duvarında bir niş yer almaktadır. Mekânın kuzey duvarı 5.10 m, doğu duvarı 8.56 m, batı duvarı 8.64 m ve güney duvarı 3.70 m ölçülerindedir. Güney duvarının ortasındaki 0.97 m genişliğindeki kapı açıklığıyla üçüncü kısma geçilmektedir. Bu kısım da doğu-batı yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 3.55 m, doğu duvarı 2.29 m, güney duvarı 2.84 m, batı duvarı 2.24 m ölçülerindedir. Kuzeyindeki kapı açıklığıyla ikinci mekâna bağlanmaktadır.

A-5/14 Mekânı

A-5/10 mekânının doğusunda, A-5/13 mekânın batısında yer almaktadır. Kuzey-güney yönüne uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 4.52 m, doğu duvarı 6.19 m, güney duvarı 3.31 m, batı duvarı 6.05 m ölçülerindedir. İç mekânın kuzeyinde 1.34x0.72 m ölçülerinde, dört basamaklı, dama çıkış merdiveni vardır. Diğer mekânlarla bağlantılı herhangi bir açıklığı bulunmamaktadır.

A-5/15 Mekânı

A-5/15 mekânı, A8-II. yolun güney başlangıcında yer almaktadır. Kuzey duvarı 4.40 m, doğu duvarı 4.52 m, güney duvarı 4.90 m, batı duvarı 4.41 m ölçülerindedir. Mekânın güneybatı duvarında 0.65x0.58 m ebatlarında ve 0.80 m yüksekliğinde bir nişe ulaşılmıştır. Mekânın ortasında güney duvarına bitişik ve kuzey yönünde uzanan 1.81x0.57 m ölçülerinde bir duvar yer almaktadır. Dışarıyla bağlantı sağlayacak bir kapı

açıklığı bulunmamaktadır. Bu mekânda üzerinde bitkisel motifler bulunan mermer bir mimari parça ve kuzey duvarının ortasında silindirik formlu bir taş parçası ve aynı yönde delikli bir taş bulunmuştur.

A-5/16 Mekânı

A-5/16 mekânı, A-5/15 mekânının batı duvarına bitişik olup A8-II. yolun batısındadır. Mekânın kuzey duvarı 2.96 m, doğu duvarı 6.44 m, güney duvarı 2.79 m ve batı duvarı 6.48 m uzunluğunda ve duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Mekânın kuzey duvarında ortadaki ocak olmak üzere üç adet dikdörtgen niş yer almaktadır. Güney duvarının ortasında bir niş daha yer almaktadır. Güneybatı köşede 0.96 m genişliğinde kapı açıklığı mevcuttur.

A-5/17 Mekânı

A-5/17 mekânı, A-5/15 mekânının güneyinde ve A-5/16 mekânın güneybatısındadır. Kazı neticesinde mekânın kuzey, doğu ve batı duvarları tespit edilmiştir. Kuzey duvarı 4.22 m, doğu duvarı 2.19 m, batı duvarı 2.54 m ölçülerindedir.

A-5/18 Mekânı

A-5/18 mekânı, kalenin orta kısmının güneybatısında, A-5/17 mekânın doğusunda A8-II. yolun güneydoğusunda yer almaktadır. Kuzey-güney yönünde uzanan dörtgen planlı mekânın, kazı sonucunda doğu-batı yönünde uzanan ve birbiri içinde geçilen iki mekândan oluştuğu anlaşılmaktadır. Kuzeydeki ilk kısma kuzeydoğudaki 1.12 m genişliğindeki kapı açıklığından girilmektedir. Mekânın kuzey duvarı 4.49 m, doğu duvarı 2.52 m, güney duvarı 4.48 m, batı duvarı ise 2.03 m ölçülerindedir. Kuzey duvarının ortasında bir niş vardır.

Mekânın güneydoğusundaki 0.79 m genişliğindeki kapı açıklığından ikinci kısma geçilmektedir. Mekânın kuzey duvarı 4.60 m, 1.44 m, güney duvarında 4.67 m, batı duvarı 1.89 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0. 56 m'dir. Bu mekânda sütun başlığının kırık bir parçası ve mekân içinde bir adet işlik bulunmuştur.

A-5/19 Mekânı

A-5/19 mekânı, A-5/18 mekânın kuzeyinde, A-5/17 ve A-5/19 mekânlarının batısında A8-II. yolun güneydoğusunda yer almaktadır. Mekân kuzey-güney yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 4.05 m, doğu duvarı 6.94 m, güney

duvarı 4.42 m, batı duvarı 5.03 m ölçülerindedir. Güney duvarının ortasındaki 1.17 m genişliğindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. Batı duvarında iki adet niş yer almaktadır. Bu mekânda bir yuvak taşı ortaya çıkarılmıştır.

A-5/20 Mekânı

A-5/20 mekânı, A5/12 mekânının güneyinde, A8-II. yolun güneydoğusundadır. Mekân kuzey-güney yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Güneybatıdaki 1.09 m genişliğindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. Mekânın kuzey duvarı 4.63 m, doğu duvarı 5.31 m, güney duvarı 4.21 m, batı duvarı 4.43 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Mekânın kuzeydoğusunda doğudaki duvardan iç mekâna doğru yönelen ve birbirine paralel iki duvar vardır. İki duvar arasındaki mesafe 1.34 m'dir. Kuzeydeki duvar 0.96x0.51 m, güneydeki duvar 0.80x0.63 m ebatlarındadır. Bu mekânda bir mimari parça bulunmuştur.

A-8/7A Mekânı

Kalenin güneybatısında, A-10 mekânının kuzeyinde yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 3.29 m, doğu duvarı 3.87 m, güney duvarı 5.09 m, batı duvarı 3.55 m ölçülerindedir. Doğu duvarının ortasındaki 0.92 m ölçülerindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. Kuzey duvarında 1.19 m ölçülerinde sonradan kapatılmış bir nişin izleri görülmektedir.

A-8/7B Mekânı

A-8/7A mekânının kuzeyinde yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 4.01 m, doğu duvarı 4.14 m, güney duvarı 4.06 m, batı duvarı 2.90 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.71 m'dir. Mekânın doğu duvarının ortasında 1.30 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır. Mekânın güneybatısında 1.78x0.85 m ölçülerinde 3 basamaklı bir merdiven vardır. Mekânda, üzerinde yumurta frizinin yer aldığı bir mimari öğe bulunmuştur.

A-8/7C Mekânı

Kalenin güneybatısında olup Mekânlar arasındaki bağlantıyı sağlayan yol ağıdır. Batısında A-8/7A ve A-8/7B mekânları, doğusunda ve kuzeyinde A-8/8 ve A-8/9 mekânları, güneyinde A-10 mekânı yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde 35.78

m uzunluğundadır. A8-I. yol istikametinde uzanan kısmı kuzey-güney yönünde 9.19 m'dir.

A-8/8 Mekânı

A-8/7C mekânının kuzey ve doğusunda, A-8/9 mekânının batısında yer almaktadır. Mekân, kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan dikdörtgen planlı olup kuzey duvarı 5.26 m, doğu duvarı 3.74 m, güney duvarı 5.35 m, batı duvarı 4.21 m ölçülerindedir. Mekânın kuzey duvarı diğerlerine nazaran oldukça harap durumdadır. Batısındaki 1.46 m genişliğindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. Duvarın batısında ve kuzeyinde niş yer almaktadır.

A-8/9 Mekânı

A-8/8 mekânının doğusunda yer almaktadır. Kuzey-güney yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzey duvarı 3.27 m, doğu duvarı 5.46 m, güney duvarı 3.87 m ve batı duvarı 4.77 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.80 m'dir. Güneydoğu köşedeki 0.85 m genişliğindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir.

A-8/10 Mekânı

A-8/5, A-8/6A ve 6B mekânlarının doğusunda, A-8/11 mekânının batısındaki koridor ve A-8/11 mekânının kuzeyindeki mekânlardır. Mekânın kuzey duvarı 3.93 m, doğu duvarı 5.75 m, güney duvarı 3.68 m, batı duvarı 5.40 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.70 m'dir. Güneybatıdaki 1.35 m'lik kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. Mekânın doğu duvarında bir niş tespit edilmiştir.

A-8/11 Mekânı

A-8/11 mekânı, A-8/10 mekânının güneyinde, A-8/12 mekânının batısındadır. Mekân doğu-batı yönde dörtgen planlı; kuzey duvarı 4.20 m, doğu duvarı 2.36 m, güney duvarı 3.10 m, batı duvarı ise 3.59 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.74 m'dir. Mekânın güneydoğusunda 1.90 m genişliğinde bir alanda duvar mevcut değildir. Ancak bir alt seviyede bu hizada yarım daire formunda 3.70x0.86 m ebatlarında bir duvar izi görülmektedir. Batı duvarının ortasında 0.84 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır. Bu mekânda nal, ahşap parçaları, çokgen zemin döşeme taşı, sütun parçası bulunmuştur.

A-8/12 Mekânı

A-8/12 mekânı, A-8/11 mekânın doğusunda, A-8/13 mekânının batısındadır. Mekânın kuzey duvarı 4.48 m, doğu duvarı 4.23 m, güney duvarı 5.05 m, batı duvarı 4.25 m ölçülerinde olup güney duvarının orta kısmında, iç mekâna doğru dışbükey bir taşıntı vardır. Güney duvarı 0.89 m, güneybatı duvarı 1.30 m kalınlığındadır. Kuzeydoğuda 1.02 m genişliğinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Mekân güneybatı köşesinden dibek taşı, zemin döşeme taşı, silindir formlu bir yuvak taşı bulunmuştur.

A-8/13 Mekânı

A8-13 mekânı, A8-12 mekânın doğusunda, mevcut izlerden mekânın yarım daire formunda olduğu anlaşılmaktadır. Mekânın kuzeybatısında 1.02 m genişliğinde bir kapı açıklığı ortaya çıkarılmıştır. Mekânın batı duvarı 3.96 m, bir yay çizen güneydoğu duvarı ise 3.81 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.96 m'dir.

A-8/14 Mekânı

A-8/14 mekânı, A-8/10 mekânının doğusunda, A-8/12 mekânının kuzeyinde, kuzey-güney yönde uzanan dörtgen planlıdır. Doğu duvarı 3.75 m, güney duvarı 4.26 m, batı duvarı 3.88 m ölçülerinde, kuzey duvarı A-8 askeri mekâna bitişik ve duvar kalınlığı 0.90 m'dir. Kuzeydoğuda 0.90 m genişliğinde doğusundaki mekâna açılan kapalı bir açıklık görülmektedir. Batı duvarında ise 0.73 m genişliğinde içi kısmen toprak dolmuş yuvarlak kemerli bir niş yer almaktadır.

A8- II. Yol Mekânı

A8-II. yol, A-5/8 ve A5/9 mekânlarının güneyinden, A-5/15 ve A-5/16 mekânlarının kuzeyinden itibaren başlayıp doğuya doğru gelen ve A-5/16 ve A-5/19 mekânlarının arasında geçip güney ve güneydoğu istikametinde devam eden bir yoldur. A-5/8 mekânının batısında A8-I. yol ile birleşmektedir. Yol başlangıcından, güneye döndüğü A-5/19 mekânına kadar 16.60 m, A-5/19 mekânından itibaren güney yönünde 15.90 m, A-5/18 mekânının kuzeybatı köşesinden itibaren doğu yönünde 11.00 m uzunluğundadır. Bu mekânda, üzerinde sarmaşık motifleriyle bezenmiş bir taş parçası ortaya çıkarılmıştır.

A-21- I. Yol- I. Mekân

A-21- I. yol-1A mekânı, kalenin kuzeyinde bulunan ve doğu-batı uzantılı olan I. yolun başlangıcında, caminin batısında yer almaktadır. Mekân doğu-batı doğrultuda dörtgen planlı olup kuzey duvarı 5.90 m, doğu duvarı 4.58 m, güney duvarı 4.55 m, batı duvarı ise 4.33 m ölçülerinde ve duvar kalınlığı 0.65 m'dir. Kuzeydoğusunda, kuzeydeki mekânla bağlantılı, 0.85 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır. Mekânın güneybatısında 1.24 m genişliğinde ana giriş kapısı görülmektedir. Mekânın batısında 4 basamaklı 3.27x0.81 m ölçülerinde bir merdiven bulunmaktadır. Kuzeyinde 0.55 m genişliğinde bir kapı aralığı ve ayrıca kapının doğu kenarında, mekânın içinde 0.26 m eninde bir merdiven kalıntısı tespit edilmiştir.

A-21- I. Yol- 1A Mekânı

A-21- I. yol-1A mekânının kuzeyindedir. Mekânda kuzey-güney yönünde 2.00 m'lik bir alan kazılmış ve sadece 6.26 m uzunluğunda ve 0.76 m kalınlığındaki güney duvarı ile 0.85 m genişliğindeki güneydoğu kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21- I. Yol- II. Mekân

A-21- I. yol-1A mekânının batısında, A-21- I. yol-IV. mekânının doğusunda yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönde dörtgen plana sahip, kuzey duvarı 5.36 m, doğu duvarı 4.62 m, güney duvarı 6.11 m, batı duvarı 4.43 m ölçülerindedir. Mekânın güneydoğusunda bir tanesi 0.96 m genişliğinde diğeri kuzeybatıda 0.88 m genişliğinde iki kapı açıklığı vardır. Doğu duvarına bitişik halde 1.44x0.64 m ölçülerinde üst dama çıkmak için, iki yönden çıkılan merdiven vardır. Batı duvarının ortasında içerisinde in-situ ahşap dikme kalıntıları mevcut bir niş yer almaktadır. Nişin hemen önünde yere gömülü vaziyette bir sütun kaidesi görülmektedir.

A-21- I. Yol- III. Mekân

A-21- I. yol-1A mekânının güneyinde ve I. yolun hemen başlangıcında yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönünde uzanan bir eyvan şeklindedir. Batı duvarı 2.97 m, güney duvarı 2.15 m, kuzey duvarı A-21- I. yol-1A mekânının güney beden duvarı olup 6.64 m ölçülerindedir. Kuzeybatısında A-21- I. yol-II. mekânla bağlantılı 0.96 m genişliğinde bir kapı açıklığı yer almaktadır.

A-21- I. Yol- IV. Mekân

A-21- I. yolun hemen kuzeyinde, A-21- I. yol-II. mekânın batısında yer almaktadır. Mekân kuzey-güney yönde uzanan dörtgen plana sahip, kuz ey duvarı 4.75 m, doğu duvarı 5.40 m, güney duvarı 3.82 m, batı duvarı 4.93 m ölçülerindedir. Güney duvarının ortasındaki 1.25 m genişliğindeki kapı açıklığından iç mekâna girilmektedir. İç mekânın güneydoğusundaki 1.36 m'lik kapı açıklığı ile de A-21- I. yol-III. mekâna geçilmektedir. İç mekânın doğusunda taş malzemeden bir sedir görülmektedir.

A-21- I. Yol- IVA Mekânı

A-21-I.yol-II. mekânının güneyinde ve A-21-I.yol-IV. mekânının güneydoğusundadır. Mekân doğu-batı yönünde uzanan dörtgen planlı olup kuzey duvarı 3.20 m, doğu duvarı 3.13 m, güney duvarı 3.73 m ve batı duvarı 2.66 m ve duvar kalınlığı 0.84 m'dir. Güney duvarında iki adet niş, kuzeybatıda 1.36 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır.

A-21- I. Yol- V. Mekân

A-21- I. yol- IV. mekânının kuzeyinde ve A-21- I. yol- II. mekânının kuzeybatısında yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönünde dörtgen planlı olup kuzey duvarı 5.40 m, doğu duvarı 4.18 m, güney duvarı 5.33 m, batı duvarı 4.25 m ölçülerindedir. Kuzey duvarında iki adet niş yer almaktadır.

A-21- I. Yol- 6A Mekânı

A-21- I. Yol- 6A mekânı, A-21- I. Yol- 7B mekânının doğusunda, A-21-I. yol V. mekânın batısında yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönünde dörtgen planlı olup olup güneydoğudan A-21 I. yol kuzey koridoruyla birleşmektedir. Kuzey duvarı 8.60 m, doğu duvarı 3.00 m, güney duvarı 5.35 m, batı duvarı 3.40 m ölçülerindedir. Güneybatıdan 1.00 m, batıdan 1.27 m genişliğindeki iki kapı açıklığı ile diğer mekânlarla bağlantı sağlanmaktadır. Bu mekânda iki adet taş malzemeden mimari parça bulunmuştur.

A-21- I. Yol- 6B Mekânı

A-21- I. yol- 6B mekânı, A-21- I. yol- 7A mekânının doğusunda, A-21-I. yol kuzey koridorunun batısında, A-21- I. yol- 6A mekânının güneyinde yer almaktadır. Mekân doğu-batı yönde uzanan dörtgen planlı olup Kuzey duvarı 4.66 m, doğu duvarı 4.14 m, güney duvarı 4.62 m, batı duvarı 4.03 m ölçülerindedir. Kuzeybatı duvarında

1.00 m genişliğinde, kuzeydoğu duvarında 0.90 m genişliğinde iki adet kapı açıklığı vardır.

A-21- I. Yol- 7A Mekânı

A-21- I. yol- 7A mekânı, A-21- I. yolun kuzeyinde, A-21-I. yol 6B mekânının batısında, A-21-I. yol 8. mekânın batısında yer almaktadır. Doğu-batı doğrultuda uzanan dörtgen planlı mekânın kuzeyi 3.99 m, doğusu 3.31 m, güneyi 4.63 m, batısı 2.94 m ölçülerindedir. Güneyden A-21-I. yol ile bağlantılı 1.74 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır. Ayrıca batı duvarında 1.00 m, kuzeybatı duvarında da 1.03 m genişliğinde iki kapı açıklığı daha bulunmaktadır.

A-21- I. Yol- 7B Mekânı

A-21- I. yol- 7B mekânı, A-21- I. yol- 7A mekânının kuzeyinde, A-21 I. yol 8B mekânının doğusunda, A-21 I. yol 6A mekânının batısında yer almaktadır. Doğu-batı yönünde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Kuzeyi 4.02 m, doğusu 2.99 m, güneyi 3.96 m, batısı 3.74 m ölçülerindedir. Güney duvarında bir niş, doğu duvarında üç kapı açıklığı görülmektedir.

A-21 I. Yol 8 Mekânı

A-21 I. yol 7A mekânının batısında, A-5-I. mekânının doğusunda yer almaktadır. Kuzey-güney yönde uzanan dörtgen planlı mekânın kuzey duvarı 2.58 m, doğu duvarı 4.93 m, güney duvarı 3.83 m, batı duvarı 5.18 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.75 m'dir. Kuzeybatı duvarında bir niş, batı duvarında 1.03 m genişliğinde bir kapı açıklığı bulunmaktadır

Bu mekânda bir sütun parçası ve dikdörtgen formlu, silmeli bir taş malzemeden mimari parça bulunmuştur.

A-21 I. Yol 8B Mekânı

A-21 I. yol 7B mekânının batısında, A-5/1 mekânının doğusunda yer almaktadır. Kuzey-güney yönde uzanan dörtgen planlı mekânın kuzey duvarı 2.05 m, doğu duvarı 2.93 m, güney duvarı 2.56 m, batı duvarı 3.05 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.72 m'dir. Mekânın kuzeydoğusunda 0.93 m genişliğinde bir kapı açıklığı vardır.

A-21-I. Yol A-5/1A Mekânı

A-21 I. yol 8B mekânının batısında, A-5/1 mekânının kuzeyinde yer almaktadır. Doğu-batı yönde uzanan dörtgen planlı mekânın kuzey duvarı 3.45 m, doğu duvarı 2.50 m, güney duvarı 3.32 m, batı duvarı 1.70 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Güneyindeki 0.95 m'lik kapı açıklığıyla iç mekâna girilmektedir. Kuzeybatısında iki adet niş vardır.

3.1.3. 2013 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 12.08.2013-11.10.2013 tarihleri arasında kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto. 106-111).

A-5/13 Mekânı

Bu mekânda; doğu duvarı 4.70 m uzunluğunda, güney duvarının yarısı ortaya çıkarılmış olup çalışmalar esnasında derine inildikçe duvardaki değişen harç malzemesi dikkat çekmektedir. Üst katmanlarda çamur kullanılırken alt katmanlarda derz kullanılmıştır. Mekânda; bir tanesi sağlam olan üç adet pitos, taş malzemeden yapılmış ortası delik ve yüzeyinde hafif kanallar olan bir işlik, bu işliğin batı yönünde, üst kısmı kırılmış ve ters şekilde yerleştirilmiş bitkisel bezemeli bir sütun başlığı, bir yuvak taşı ve bir adet küçük yalak, iki adet sikke bulunmuştur.

A-21-Cami Güneyi 1 No.lu Mekân

Caminin güney cephesindeki mekânda kazı çalışmaları sonunda; kuzey duvarı 3.10 m, güney duvarı 2.50 m, batı duvarı ise 4.10 m uzunluğunda olup batı duvarının kalınlığı 0.40 m ve kuzey duvarında taşlar arasında harç tespit edilmiştir. Bu mekânda yapılan kazı çalışmaları esnasında, ahşap hatıl yeri ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca doğu duvarında iki basamaklı merdiven bulunmuştur.

A-21- Cami Güneyi 2 No.lu Mekân

Caminin güney cephesinde yer almaktadır. Kazı çalışmaları sonrasında mekânın doğu duvarı 4.35 m, güney duvarı 4.25 m, batı duvarı 4.15 m, kuzey duvarı ise 4.15 m olup duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Mekânda; 2.50 m uzunluğunda, önde olanı tamamen çürümüş, arkadaki kısmen sağlam durumda 2 adet ahşap hatıl bulunmuştur. Bu hatılların hemen altında 1.25 m genişliğinde sonradan moloz taşlarla örülerek kapatılmış bir

açıklığın izleri tespit edilmiştir. Mekânın kuzey duvarında 1.15 m genişliğinde bir kapı açıklığı bulunmuştur. Kuzeydoğu köşesinde bir seki yüzeye çıkarılmıştır. Sekinin güney duvarında bir kapı açıklığı daha tespit edilmiştir. Bu mekânda, iki adet kırık sütun ile bir adet yuvak taşı bulunmuştur.

A-21-Cami Güneyi 3 No.lu Mekân

Caminin güney cephesinde yer alan mekânda; doğu duvarı 1.67 m, güney duvarı 4.10 m, batı duvarı 1.85 m ve kuzey duvarı 4.05 m ölçülerindedir. Kuzeybatı duvarında 1.10 m genişliğinde kapı açıklığı ile batı duvarında bir niş bulunmuştur.

A-21-Cami Güneyi 4 No.lu Mekân

Caminin güneyinde, CG-2 ile CG-6 arasında, enine dikdörtgen planlıdır. Kuzey duvarı 2.45 m, doğu duvarı 3.65 m ölçülerinde olup kuzey duvar kalınlığı 0.55 m, doğu duvarı kalınlığı ise 0.75m'dir.

A-21-Cami Güneyi 5 No.lu Mekân

Caminin güney cephesinde yer almaktadır. Kuzey duvarı 2.90 m, güney duvarı 2.25 m, batı duvarı 5.00 m, doğu duvarı 5.25 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.50 m'dir. Kuzey duvarında blok taşlar arasında harç ve tuğla dizisi tespit edilmiştir. Doğu duvarında 1.00 m genişliğinde kapı açıklığı vardır. Bu mekânda biri dik bir şekilde ve toprağın içinde olan iki sütuna ulaşılmıştır.

A-2- Güneyi 1 No.lu Mekân

Mekânın güney duvarı 1.80 m, batı duvarı 5.00 m, kuzey duvarı 2.00 m ölçülerinde, batı duvar kalınlığı 0.55 m olup ortalama yüksekliği 0.35 m'dir. Kuzeydeki A-2 mekânının doğusundaki basık kemerli açıklığın eşiği tespit edilmiştir. Bu mekânda lüle parçaları, altıgen formda plaka taş ve taş malzemeden yapılmış bir gülle bulunmuştur.

A-21-Cami Güneyi 1. Yol

Yol doğu-batı yönde uzamakta; kuzey duvarı 7.00 m, güney duvarı 6.30 m, yolun batısı 2.80 m ve doğusu 1.35 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.65 m'dir. Yolun güneyindeki I. kapı açıklığı 1.00 m, II. kapı açıklığı 1.20 m, kuzeydeki kapı açıklığı 1.10 m genişliğindedir. Kazı sonunda yol 7.00 m uzunluğunda, 2.50 m genişliğinde açılmıştır.

Güney duvarında bir merdiven tespit edilmiş, taş malzemeden mimari parçalar bulunmuştur.

A-21- 1. Yol Güneyi B Koridoru 1. Mekân

Kazı çalışmaları sonunda; batı duvarı 3.30 m, güney duvarı 3.75 m, kuzey duvarı 3.08 m, doğu duvarı 4.35 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Batı duvarındaki kapı açıklığı 1.20 m'dir. Mekânın doğu duvarına bitişik dört basamaklı bir merdiven tespit edilmiştir. Mekânda içerisi oyulmuş bir sütun başlığı bulunmuştur.

A-21- 1. Yol Güneyi B Koridoru 2. Mekân

Kazısı yapılan mekânın kuzey duvarı 4.30 m, batı duvarı 4.10 m, doğu duvarı 3.80 m'dir. Mekâna giriş batı duvardaki 0.90 m genişliğinde kapıdan sağlanmaktadır. Batı duvarında, sonradan içerisi moloz taşlarla doldurulmuş sivri kemerli bir niş, doğu duvarında dikdörtgen bir niş ortaya çıkarılmış, nişin hemen önünde bir sekiye ulaşılmıştır. Mekânın batı duvarında bir sütun kaidesi ve taş malzemeden mimari parçalar bulunmuştur.

A-21- 1. Yol Güneyi B Koridoru 3. Mekân

Mekânın kuzey duvarı 3.90 m, doğu duvarı 3.80 m, güney duvarı 3.20 m, batı duvarı ise 3.80 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.80 m'dir. Batısındaki koridora 1.05 m genişliğinde bir kapı açıklığıyla bağlanmaktadır. Mekânın kuzeydoğusunda 0.90 m genişliğinde diğer bir kapı açıklığına ulaşılmış, buradan doğudaki mekâna geçilmektedir.

A-21- 1. Yol Güneyi B Koridoru 4. Mekân

Kazı çalışmaları sonunda mekânın kuzey duvarı 3.20 m, doğu duvarı 4.25 m, batı duvarı 4.00 m güney duvarı ise 3.30 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.50 m'dir. Batı duvarındaki 0.90 m genişliğinde bir kapı açıklığından bu mekâna geçilmektedir. Güney duvarında 0.90 m genişliğinde diğer bir kapı açıklığı daha tespit edilmiştir. Mekânın kuzey duvarının hemen önünde, üzeri moloz taşlarla kapatılmış bir sarnıç ağzı tespit edilmiştir. Sarnıç ağzı düzgün kesme taş ile oluşturulmuştur. Bu mekânın batı duvarında girişin hemen yanında 1.20 m derinlikte taş malzemeden yapılmış ve toprağa gömülü vaziyette bir yalak bulunmuştur.

A-21- 1. Yol Güneyi B Koridoru 5. Mekân

Çalışmalar neticesinde; mekânın kuzey duvarı 2.90 m, batı duvarı 2.00 m, doğu duvarı 3.20 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânın doğu ve kuzeyde olmak üzere çift girişi vardır.

A-2-Güneyi 5 No.lu Mekân

Kazı çalışmalar neticesinde; mekânın batı duvarı 4.35 m, kuzey duvarı 5.50 m, doğu duvarı 4.25 m ve güney duvarı 4.00 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.50 m'dir. Mekânın güneyinden geçen koridorla bağlantılı kapısı 1.40 m genişliğindedir. Güney duvarının hemen önünde merdiven tespit edilmiştir. Bu mekânda lüle ile akant yaprakları arasında bir haç motifi olan mimari taş bulunmuştur.

A-2-Güneyi 6 No.lu Mekân

Kazılar sonucunda; mekânın batı duvarı 3.70 m, doğu duvarı 4.00 m, güney duvarı 4.90 m, kuzey duvarı ise 4.50 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.80 m'dir. Mekânda ortası delik bir mimari parça bulunmuştur.

A-21 Doğusu (CD) II. Koridor

Koridorun güney duvarı 4.50 m, kuzey duvarı 3.80 m'dir. Koridorun doğusunda; batı duvarı 10.50 m kuzey duvarı 7.50 m, doğu duvarı 9.70 m ve güney duvarı 6.00 m olan dörtgen bir meydan ortaya çıkarılmıştır. Meydanın doğu duvarında başka bir mekâna açılan 1.10 m genişliğinde bir kapı açıklığı, kuzeyinde ve batısında ayrı mekânlara açılan kapı açıklıklarına ulaşılmış ve güneyinde koridorun devam ettiği tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu (CD) 7 No.lu Mekân

Mekânın güney duvarı 5.00 m, kuzey duvarı 5.00 m, doğu duvarı 4.05 m, batı duvarı 4.30 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.70 m'dir. A-21-doğusu I. yola açılan 0.70 m genişliğinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu (CD) 8 No.lu Mekân

Çalışmalar neticesinde; mekânın batı duvarı 2.80 m, kuzey duvarı 6.60 m, güney duvarı 6.60 m, doğu duvarı 2.80 m ölçülerindedir. Mekânın kuzey duvarında 1.05 m genişliğinde, güney duvarda 1.15 m genişliğinde iki kapı açıklığı tespit edilmiştir. Doğu ve batı duvarına bitişik sekilere ulaşılmıştır. Bu mekânda zemin döşeme taşı bulunmuştur.

A-21- Doğusu (CD) 10 No.lu Mekân

Kazı sonunda mekânın ölçüleri; batı duvarı 4.30 m, kuzey duvarı 7.30 m, doğu duvarı 4.30 m, güney duvarı 7.00 m uzunluğundadır. Kuzey duvarının yüksekliği 1.75 m olup duvar kalınlığı 0.60 m; batı duvarının yüksekliği 1.70 m olup kalınlığı 0.85 m; güney duvarının yüksekliği 1.95 m olup kalınlığı 0.65 m; doğu duvarının yüksekliği 1.10 m olup kalınlığı 0.60 m'dir. Doğu duvarındaki kapı açıklığının genişliği 1.40 m'dir. Mekânın kuzey duvarında bir niş ve mekânda renkli mermer, taş ve boyalı sıva parçaları bulunmuştur.

A-21- Doğusu (CD) 11 No.lu Mekân

Yapılan kazı çalışmalar neticesinde; mekânın kuzey duvarı 5.40 m, batı duvarı 4.15 m, doğu duvarı 5.50 m, güney duvarı 5.00 m uzunluğunda olup ortalama derinliği 1.30 m ve duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânın kuzey duvarında üç tane niş tespit edilmiştir. Mekânın güneydoğusunda 1.00 m genişliğinde, 0.60 m derinliğinde kapı açıklığı bulunmaktadır.

A-21- Doğusu (CD) 12 No.lu Mekân

Kazı çalışmalar neticesinde; mekânın kuzey duvarı 6.15 m, güney duvarı 6.85 m, doğu duvarı 3.40 m, batı duvarı 4.10 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Bu mekânda bir dibek taşı ile bir yalak taşı bulunmuştur.

A-21- Doğusu (CD) 13 No.lu Mekân

Batı duvarı 3.25 m, kuzey duvarı 4.30 m, güney duvarı 4.15 m, doğu duvarı 3.30 m, duvar kalınlığı 1.00 m olan mekânın kazısı tamamlanmıştır.

A-21- Doğusu (CD) 14 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları sonunda; mekânın güney duvarı uzunluğu 5.20 m, kuzey duvarı 3.60 m, batı duvarı 7.50 m ve doğu duvarı 7.10 m'dir. Mekânın duvar derinliği 0.80 m, duvar kalınlığı 0.65 m'dir. Kazı çalışmaları esnasında mekânda bir yuvak taşı çıkarılmıştır.

A-21- Doğusu (CD) 15 No.lu Mekân

Mekânın kuzeyi 4.00 m, batısı 3.40 m, güneyi 4.75 m, doğusu 3.35 m olup derinliği 1.00 m ve duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânın güneydoğusunda bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu mekânda bir dibek taşı ile lüle bulunmuştur.

A-21- Doğusu (CD) 16 No.lu Mekân

Kazı çalışmalar neticesinde; mekânın kuzeyi 4.20 m, batısı 4.30 m, doğusu 4.00 m, güneyi 4.00 m olup derinliği 0.75 m ve duvar kalınlığı 0.60 m olarak ortaya çıkarılmıştır. Mekânın güney duvarında 0.95 m genişliğinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21- Güneyi 6 No.lu Mekân

Yapılan kazılar neticesinde; mekânın güney duvarı 3.55 m, doğu duvarı 3.70 m kuzey duvarı 3.75 m, batı duvarı 3.60 m olup derinliği 1.00 m ve duvar kalınlığı 0.65 m'dir. Güneydoğu duvarında bir ocak ve güney duvarında bir kapı tespit edilmiştir Bu mekânda bir yuvak taşı bulunmuştur.

A-21- Güneyi 7 No.lu Mekân

Caminin güneyinde, enine dikdörtgen planlı yapının kazı çalışmaları neticesinde; doğu duvarı 3.80 m, güney duvarı 7.30 m, batı duvarı 3.90 m, kuzey duvarı 6.70 m olup derinliği 1.00 m ve kalınlığı 0.75 m'dir. Mekânın kuzey duvarının ortasında; uzunluğu 2.25 m, kalınlığı 0.65 m, yüksekliği 0.85 m olan bir taş duvar bulunmaktadır. Mekânın güney duvarında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Mekânda bir taş sırası üzerine oturmuş yalak ve bir yuvak taşı bulunmuştur.

A-21- Güneyi 8 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları sonunda; kuzeyde 5.30 m, batıda 3.70 m, güneyde 4.40 m, doğuda 3.45 m ilerlenmiştir. Mekânın kuzeydoğusunda bir niş tespit edilmiştir.

A-21- Güneyi 9 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları neticesinde; mekânın doğusu 6.60 m, kuzeyi 7.00 m, batısı 6.45 m, güney duvarı 1.80 m olup derinliği 1.20 m ve duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Mekânı

ortadan ikiye bölen; 3.60 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında ve 0.95 m yüksekliğinde bir duvar tespit edilmiştir.

A-21- Güneyi 10 No.lu Mekân

Mekândaki kazı sonrası ölçüler; doğu duvarı 7.20 m, kuzey duvarı 4.20 m, batı duvarı 6.80 m, güney duvarı 3.90 m'dir. Bu mekânda zemin döşeme taşına rastlanmıştır.

A-21- Güneyi 11 No.lu Mekân

Mekânın doğusu 3.20 m, kuzeyi 3.80 m, batısı 4.40 m, güneyi 3.70 m'dir. Mekânın kuzeybatısında bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu mekânda iki adet farklı büyüklükte plaka taşına rastlanmıştır.

A-21- Güneyi 12 No.lu Mekân

Çalışmalar neticesinde; güney 2.75 m, doğu 2.05 m, kuzey 2.40 m ve batı duvar 2.20 m'dir.

A-2-Güneyi 2 No.lu Mekân

Batı duvarı 5.50 m, kuzey duvarı 3. 40 m, doğu duvarı 4.70 m ve güney duvarı 3.75 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.70 m'dir. Mekânın güneyinden geçen koridorla bağlantılı ve 1.10 m genişliğinde olan kapısı güney duvarda tespit edilmiştir. Kuzey duvarının önünde merdiven ve merdivenin bitişiğinde bir sekiye ulaşılmıştır.

A-2-Güneyi 3 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları sonucunda; batı duvarı 5.30 m, doğu duvarı 4.60 m, güney duvarı 5.00 m, kuzey duvarı 5.80 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.80 m'dir. Güneydoğu duvarında, güneydeki koridorla bağlantılı 1.00 m genişliğinde bir kapı açıklığı ile kuzey duvarında 1.00 m genişliğinde diğer bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Kazı çalışmaları esnasında; dört basamaklı bir merdiven, bir sütun kaidesi ve taş malzemeden mimari parçalara ulaşılmıştır. Ayrıca bir adet sikke, 0.25 m yüksekliğinde ve 0.32 m çapında bir adet sütun kaidesi, üzerinde harflerin yer aldığı bir mimari öğe bulunmuştur.

A-2-Güneyi 4 No.lu Mekân

Bu mekânda açma çalışmaları sonunda; batı duvarı 4.40 m, güney duvarı 4.10 m, doğu duvarı 4.70 m, kuzey duvarı 5.33 m uzunluğundadır. Batı duvarı 0.80 m, kuzey

duvar 0.90 m ve doğu duvarı 0.90 m kalınlığındadır. Kuzey duvarının batısında 0.95 m genişliğinde ve güney duvarında 1.05 m genişliğinde iki açıklık ile kuzeydoğu duvarında 1.30 m genişliğinde diğer bir açıklık tespit edilmiştir. Kuzeydoğu duvarındaki açıklığın hemen önünde ve kuzey duvarı boyunca harçlı bir duvar dokusuna ulaşılmıştır. Bu mekânda bir sütun başlığı ortaya çıkarılmıştır.

A-21- 1. Yol Güneyi A Koridoru 1. Mekân

Yapılan kazı çalışmaları neticesinde; mekânın doğu duvarı 2.55 m, kuzey duvarı 4.10 m, batı duvarı 2.35 m, güney duvarı ise 4.10 m uzunluğunda olup derinliği 2.10 m ve duvar kalınlığı 0.80 m'dir. Batı duvarında 1.35 m genişliğinde kapı açıklığı tespit edilmiştir. Mekânın doğu duvar yüzeyinde fresk kalıntısına rastlanmıştır. Bu mekânda zeminde, 2.10 m uzunluğunda bir sıra taş dizisi, yanmış ahşap parçaları, muhtelif hayvan kemikleri, yarısı kırılmış bir sütun kaidesi, bir adet sikke, bir ağırşak, taş malzemeden mimari parçalar bulunmuştur.

A-21- 1. Yol Güneyi A Koridoru 2. Mekân

Kazı çalışmaları sonunda; güney duvarı 4.15 m, kuzey duvarı 3.00 m, doğu duvarı 2.30 m, batı duvarı 2.30 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.60 m'dir. Batıda 0.95 m genişliğinde ve doğuda (caminin güneyi 3 no.lu mekâna açılan) 1.25 m genişliğinde iki kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21- 1. Yol Güneyi A Koridoru 3. Mekân

Çalışmalar neticesinde; mekânın batı duvarı 3.65 m, kuzey duvarı 3.10 m, güney duvarı 3.40 m, doğu duvarı 3.65 m ölçülerinde olup duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Kuzeydoğu duvarında 0.90 m, batı duvarında 0.95 genişliğinde iki kapı açıklığı tespit edilmiştir. Bu mekânda in-situ halinde iki adet kırılmış pitos parçalarına ulaşılmıştır.

A-21- Doğusu 1 No.lu Mekân

Çalışmalar neticesinde; mekânın batı duvarı 5.00 m, kuzey duvarı 4.00 m, doğu duvarı 5.40 m, güney duvarı 3.00 m uzunluğunda olup doğu duvarında bir niş tespit edilmiştir. Batı duvarından 2.50 m derinlikte orijinal zemin dokusuna ulaşılmıştır. Zemin dokusu kireç bazlı olup, farklı geometrik şekillerde oluşmaktadır. Bu şekiller orijinal kaplama taşların yuvalarıdır. Kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla merkezinde sekizgen,

köşelerinde küçük üçgenler etrafında ise küçük ebatlı sekizgen, kare ve üçgenlerden oluşan bordür bulunmaktadır.

A-21- Doğusu 2 No.lu Mekân

Bu mekân iki kısımdan oluşmaktadır. Güneydeki I. kısmın kuzey duvarı 3.80 m, batı duvarı 2.00 m, doğu duvarı 3.70 m, güney duvarı 4.20 m uzunluğundadır. Mekânın doğusunda, apsis duvarı olduğu düşünülen, yarım daire formunda bir duvara rastlanmıştır. Kuzeydeki II. kısmın kuzey duvarı 5.85 m, batı duvarı 5.35 m, güney duvarı 5.30 m, doğu duvarı 5.10 m uzunluğundadır. Mekânın batı duvarında, cami ile bağlantılı olan ve yüksekliği 1.50 m, genişliği 0.70 m, duvar kalınlığı 0.70 m olan bir kapı açıklığı tespit edilmiştir.

Mekânın zemininde "L" şeklindeki iri blok taşlardan yapılmış duvarın kuzey uzunluğu 2.20 m, yüksekliği 0.95 m; doğu duvarı uzunluğu 1.50 m, yüksekliği 0.75m'dir. Mekânın kuzey duvarı önünde bir seki tespit edilmiştir. Bu mekânda; üçgen madeni bir kürek, iki adet madeni üzengi, madeni bir kazma, gövdesinin bir bölümü kırık olan iki adet mermer sütun parçası, bir sütun başlığı, sırt üstü yatmış in-situ halinde bir iskelet bulunmuştur.

A-21- Doğusu 3 No.lu Mekân

Çalışmalar sonunda; bu mekânın kuzey duvarı 4.10 m, güney duvarı 4.10 m, doğu duvarı 2.80 m, batı duvarı 2.90 m uzunluğunda olup duvar kalınlığı 0.80 m'dir.

A-21- Doğusu 4 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları neticesinde; mekânın batı duvarı 4.00 m, kuzey duvarı 3.20 m, güney duvarı 3.30 m olup duvar kalınlığı 0.65 m'dir.

A-21- Doğusu 5 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları sonunda; mekânın güney duvarının 5.30 m, kuzey duvarının 4.95 m, batı duvarının 2.90 m'lik kısmı ortaya çıkarılmış olup kuzey duvarı kalınlığı 0.60 m'dir. Bu mekânda bir sütun kaidesi bulunmuştur.

A-21- Doğusu 9 No.lu Mekân

Yapılan kazı çalışmalar neticesinde; mekânın doğu duvarı 2.00 m, güney duvarı 3.30 m, kuzey duvarı 3.00 m ortaya çıkarılmıştır. Güney duvarı kalınlığı 0.65 m'dir. Kuzey duvarında 1.15 m genişliğinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir.

3.1.4. 2014 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 11.08.2014-15.09.2014 tarihleri arasında kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto. 112-117).

A-2-Güneyi 9 No.lu Mekân

İç kalenin kuzeyinde, A-2/8 mekânı ile A-2/10 mekânı arasındadır. Mekânın kuzey duvarı 5.10 m, batı duvarı 4.25 m, güney duvarı 4.05 m uzunluğunda olup bu mekânda, 0.60 x 0.35 m ölçülerine sahip iki basamaklı bir merdiven tespit edilmiştir. Ayrıca 0.60 m derinliğinde bir adet sütun başlığı, 1.30 m boyunda, 0.50 m eninde ve 0.35 m derinliğinde taş malzemeden bir adet yalak ortaya çıkarılmıştır.

A-21 Doğusu 1. Yol

İç kalenin batısından doğusuna kadar uzanan bu yol, caminin batısındadır. Kuzey ve güneyindeki mekânlar birer kapı açıklığı ile yola bağlanmaktadır. Doğu-batı doğrultuda ve 14.40 m uzunluğunda ortaya çıkarılmıştır. Yolun kuzeyi 7.90 m, güneyi ise 7.80 m uzunluğunda; genişliği doğuda 1.90 m, batı tarafta 2.20 m; ortalama derinliği 0.60 m'dir. Yolun, kuzeyden itibaren 7.70 m'lik kısmı taş örgülü iken sonrasında 1.80 m'lik bir açıklık, açıklıktan sonra yine 4.90 m'lik taş örgü duvar söz konusudur.

A-21 Doğusu (CD) 17 No.lu Mekân

Mekân kalenin ortasında, kale camisinin doğusundadır. Doğu duvarı 1.80 m, kuzey duvarı 6.90 m, güney duvarı 5.20 m, ortalama duvar kalınlığı 0.55 m açılmıştır. Bu mekânda, dikdörtgen bir niş tespit edilmiştir.

A-21- Doğusu (CD) 18 No.lu Mekân

Mekân kalenin ortasında, caminin doğusunda bulunmaktadır. Yapılan kazı çalışmalar sonunda; bu mekânın doğu duvarı 2.53 m, kuzey duvar 5.30 m, güney duvar

7.95 m uzunluğundadır. Güney duvarının ortasında 23 no.lu mekâna açılan 0.95 m genişliğinde kapı açıklığı vardır.

A-21 Doğusu (CD) 19 No.lu Mekân

Kale camisini doğusunda ve kuzey ana caddenin güneyinde yer almaktadır. Mekânın batı duvarı 5.40 m, güney duvarı 3.55 m, doğu duvarı 5.00 m, kuzey duvarı 3.35 m uzunluğundadır. Bu mekânda altı basamaklı bir merdiven ve güney duvarda bir niş tespit edilmiştir. Ayrıca bir sütun başlığı, kırık bir sütun parçası, sapsız bir bıçak, üzerinde çiçek desenleri olan bir madeni kapak, bir küpün parçaları bulunmuştur.

A-21 Doğusu (CD) 20 No.lu Mekân (A ve B)

Mekân, kalenin ortasında, 19 no.lu mekânın doğu duvarına bitişik bir konumdadır. İki mekândan oluşmaktadır.

A Mekânı

20 no.lu mekânın güney duvarına bitişiktir. Yapılan kazı çalışmaları sonunda; batı duvarı 6.80 m, kuzey duvarı 3.60 m, güney duvarı 4.20 m, doğu duvarı 3.10 m uzunluğundadır. Bu mekânda; 0.95 m genişliğinde ve 0.75 m yüksekliğinde bir kapı açıklığı ile bir merdiven tespit edilmiştir.

B Mekânı

20 no.lu mekân ve 20A no.lu mekân ile bağlantılıdır. Kuzey duvarı 2.70, kalınlığı 0.72 m; batı duvarı 3.60 m, kalınlığı 0.60 m; güney duvarı 1.20 m, kalınlığı 0.45 m; doğu duvarı 4.15 m, kalınlığı 0.50 m'dir. 0.96 m uzunluğunda, 0.23 m yüksekliğinde ve 0.23 m kalınlığında bir giriş açıklığı tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu (CD) 21 No.lu Mekân

Mekân kalenin ortasında olup 17 no.lu mekânın doğu duvarına bitişiktir. Mekânın güney duvarı 2.90 m, doğu duvarı 2.50 m, batı duvarı da 3.45 m'dir. Bu mekânda kemerli bir niş ve bir baca tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu (CD) 22 No.lu Mekân

Mekân kuzey ana caddenin güneyinde 21 no.lu mekânın doğusundadır. L şeklindeki duvarın alt kısmı 3.20 m, üstü 4.30 m uzunluğunda olup doğu duvarı 6.00 m

uzunluğunda ve 1.00 m yüksekliğinde, güney duvarı 2.60 m uzunluğunda 0.80 m yüksekliğinde, batı duvarı 4.30 m uzunluğundadır. Bu mekânda; ortası delik bir dibek, bir sütun başlığı, bir yalak çıkarılmıştır.

A-21 Doğusu (CD) 23 No.lu Mekân

Kalenin ortasında caminin doğusunda yer almaktadır. Batı ve doğuda olmak üzere iki mekândan oluşmaktadır.

Batı Bölümü

Kazı çalışmaları sonunda; kuzey duvar uzunluğu 4.27 m, yüksekliği 1.55 m, kalınlığı 0.60 m; batı duvarı uzunluğu 4.10 m, yüksekliği 1.90 m; güney duvar uzunluğu 4.50 m, yüksekliği 1.87 m; doğu duvarı uzunluğu 3.00 m olup duvar kalınlığı 0.55 m'dir. Doğu duvarının kuzeyinde 0.60 m genişliğinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Mekânın güney duvarında ahşap hatıl izine rastlanmıştır.

Doğu Bölümü

Mekânın güney duvarı 2.85 m uzunluğunda, 0.30 m yüksekliğinde, kalınlığı 0.60 m; mekânın doğusu 4.36 m uzunluğunda; batı duvarı 2.80 m uzunluğunda, 0.75 m yüksekliğinde, kalınlığı 0.80 m'dir. Batı duvarı mekânı ikiye ayırmaktadır. Güney duvarı 3.35 m uzunluğunda, 0.70 m yüksekliğinde ve kalınlığı 0.65 m'dir

A-21 Doğusu 24 No.lu Mekân

Mekân kalenin ortasında, caminin doğusunda bulunmaktadır. Çalışmalar neticesinde; doğu duvarı 1.30 m uzunluğunda, 1.20 m yüksekliğinde, kalınlığı 0.45 m; güney duvarı 2.40 m uzunluğunda, 1.60 m yüksekliğinde; kuzey duvarı 2.56 m; batı duvarı 1.60 m uzunluğundadır. Bu mekânda mermer burmalı bir sütun parçası çıkarılmıştır.

A-21 Doğusu 25 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında yer alan mekân, 23 no.lu mekânın doğu duvarına bitişiktir. Doğu duvarı 4.35 m uzunluğunda, 0.65 m kalınlığında; kuzey duvar 3.20 m uzunluğunda, 0.42 m kalınlığında; batı duvarı 4.35 m uzunluğunda, 0.65 m kalınlığında; güney duvarı

3.45 m uzunluğunda, 0.57 m kalınlığındadır. Bu mekânda 0.65 m genişliğinde kapı açıklığı tespit edilmiş olup bu kapı A-21 cami doğusu 29 no.lu mekâna bakmaktadır.

A-21 Doğusu 3.Koridor

Koridor, caminin doğusunda 20 no.lu mekânın güneyinde, doğu-batı yönde uzamaktadır. Kazı çalışmaları sonunda, yolun kuzey ve güney duvarları 8.50 m uzunluğundadır. Koridorun giriş genişliği 1.80 m iken ortada 2.20 m olup batıya doğru genişlemektedir. Bu mekânda bir adet metal takı parçası bulunmuştur.

A-2 Güneyi 8 No.lu Mekân

İç kalenin kuzeyinde A-2 güneyi 7 no.lu mekânın doğusunda bulunmaktadır. Batı duvarı yüksekliği 3.60 m'dir. Duvardan 3.00 m derinlikte merdiven dokusuna rastlanmıştır. Merdivenin kuzeyinde bir niş tespit edilmiştir. Bu mekânın batı duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmış bir dibek bulunmuştur.

A-2 Güneyi 10 No.lu Mekân

İç kalenin kuzeyinde A-2 güneyi 9 no.lu mekânın doğusuna bitişiktir. Kuzey duvarı 2.45 m; batı duvarı 5.45 m, kalınlık 0.70 m; güney duvarı 2.10 m; doğu duvarı 5.00 m, kalınlık 0.50 m olarak tespit edilmiştir.

A-2 Güneyi 11 No.lu Mekân

İç kalenin kuzeyinde, A-2 güneyi 10 no.lu mekânın doğusundadır. Doğu duvarı 4.10 m uzunluğunda, 0.70 m kalınlığında; kuzey duvarı 4.35 m; güney duvarı 4.00 m uzunluğunda; batı duvarı 4.75 m uzunluğundadır. Bu mekânda bir kapı açıklığı tespit edilmiş olup bu kapı A-2 güneyi 11A mekânına açılmaktadır. A-2 güneyi 11A mekânı kuzey yönünde 1.65 m, batıdan 3.40 m uzunluğundadır. Güney duvarı 1.55 m uzunluğunda ve 0.50 m kalınlığında, doğu duvarı 3.55 m uzunluğunda ve 0.55 m kalınlığındadır. Mekânın kuzeydoğu köşesinde üç basamaklı bir merdiven tespit edilmiştir.

Mekânda üzerinde balık ve bitkisel motifin olduğu bir taş parçası, palmetlerden oluşan bitkisel bezemeli iki mimari öğe ve bir adet sikke bulunmuştur.

A-21- Doğusu 26 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, cami doğusu 23 no.lu mekânın güneyinde yer almaktadır. Batı duvarı 3.45 m, kuzey duvarı 5.00 m, doğu duvarı 3.20 m, güney duvarı 5.20 m

uzunluğundadır. Bu mekânda, 1.50 m genişliğinde bir kapı açıklığı ile 0.90 m genişlik 0.60 m derinliğe sahip olan bir niş tespit edilmiştir. Ayrıca 1 adet sikke bulunmuştur.

A-21 Doğusu 27 No.lu Mekân

Cami doğusunda, 26 no.lu mekânın da doğusunda yer almaktadır. Çalışmalar neticesinde doğu duvarı 3.35 m uzunluğunda, 0.85 m kalınlığında; güney duvarı 4.10 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında; batı duvarı 3.30 m uzunluğunda, 0.65 m kalınlığındadır. Bu mekânda, genişliği ve derinliği 0.70 m olan bir de niş tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu 28 No.lu Mekân

Cami doğusunda, 27 no.lu mekânın da doğu duvarına bitişiktir. Doğu duvarı 4.40 m uzunluğunda, 0.74 m kalınlığında; kuzey duvarı 4.50 m uzunluğunda, 0.55 m kalınlığında; batı duvarı 6.30 m uzunluğunda, 0.75 m kalınlığında; güney duvarı 3.90 m uzunluğunda, 0.70 m kalınlığındadır. Bu mekânda, batı duvar ortasında biri 0.87 m genişliğinde ve 27 no.lu mekâna geçişi sağlayan, diğeri kuzey duvar ortasında 0.83 m genişliğinde olan, bir diğeri ise güney duvarda 1.75 m genişliğinde üç kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu 29 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, kale camisinin doğusunda, 25 no.lu mekânın da doğu duvarına bitişiktir. Güney duvarı 4.70 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında; batı duvarı 4.40 m uzunluğunda, 0.70 m kalınlığında; doğu duvarı 3.30 m uzunluğunda, 0.65 m kalınlığında; kuzey duvarı 5.05 m'dir. Bu mekânda, A-21 doğu 30 no.lu mekâna açılan 1.00 m genişliğinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Ayrıca enine doğru kırık halde bir sütun başlığı, bir adet sikke bulunmuştur.

A-21 Doğusu 30 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, kale camisinin doğusunda, 28 no.lu mekânın da doğu duvarına bitişiktir. Kuzey duvarı 2.20 m, güney duvarı 2.90 m, batı duvarı 1.80 m, doğu duvarı 1.40 m ve kalınlığı 0.55 m olarak ölçülmüştür.

A-21 Doğusu 31 No.lu Mekân

Kale camisinin doğusunda, 26 no.lu mekânın ise güney duvarına bitişiktir. Kazı çalışmaları neticesinde batı duvarı 6.40 m, kuzey duvarı 3.95 m, doğu duvarı 5.90 m, güney duvarı 4.05 uzunluğundadır. Ortalama duvar kalınlıkları 0.60 m'dir. Bu mekânda; 0.70 m uzunlukta, 0.63 m genişlikte, 0.60 m derinlikte bir niş ve ağız açıklığı 0.65 m, genişliği 0.60 m olan aşağıya doğru 3.50 m derinliğe sahip bir sarnıç tespit edilmiştir. Ayrıca biri delikli diğeri deliksiz iki adet yalak bulunmuştur.

A-21 Doğusu 32 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, kale camisinin doğusu, 31 no.lu mekânın ise doğu duvarına bitişiktir. Batı duvarı 6.40 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında; kuzey duvarı 2.70 m uzunluğunda, 0.70 m kalınlığında olup doğu duvarı yarım olarak çıkarılmış, çıkan kısmı 1.90 m uzunluğunda olup 0.70 m kalınlığındadır. Bu mekânda yarım dibek parçası bulunmuştur.

A-21 Doğusu 33 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, kale camisinin doğusu, 32 no.lu mekânın ise doğu duvarına bitişik ve iki bölümden oluşmaktadır. I. bölümün ölçüleri: doğu duvarı 3.20 m, güney duvarı 3.00 m, batı duvarı 4.00 m olup 2.50 m'lik kısmı taş malzeme ile örgülü ve kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânın I. bölüm kapı açıklığı yakınında 2 blok taştan oluşan bir seki tespit edilmiştir. I. bölüm ile II. bölüm arasında 0.90 m kadar bir seviye farkı vardır. Burada bir ahşap hatıl, bir yuvak ortaya çıkarılmıştır.

A-21 Doğusu 34 No.lu Mekân

Kale camisinin doğusu, 33 no.lu mekânın da doğusundadır. Kuzey duvarı 5.50 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında; doğu duvarı 4.05 m uzunluğunda, 0.60 m kalınlığında; güney duvarı 6.40 m uzunluğunda, 0.45 m kalınlığında; batı duvar 1.10 m uzunluğunda, 0.30 m kalınlığındadır. Doğu duvarında 0.50 m genişliğinde, güney duvarında 0.40 m genişliğinde iki kapı açıklığı tespit edilmiştir.

A-21 Doğusu 35 No.lu Mekân

İç kalenin ortasında, kale camisinin doğusunda, 34 no.lu mekânın da doğu duvarına bitişiktir. Yapılan kazı çalışmaları neticesinde iki ayrı bölümden oluştuğu anlaşılmaktadır. I. bölüm mekânın doğusunda 36 no.lu mekânla bağlantılı bir açıklıktan

girilmektedir. I. bölüm II. bölümden 0.85 m kadar alçaktadır. I. bölümün doğu duvarı 2.60 m, batı tarafı 1.70 m, kuzey duvarı 2.40 m uzunluğunda, duvar kalınlığı 0.70 m'dir. II. bölüm kuzey duvarı 2.65 m uzunluğunda, kalınlığı 1.15 m; batı duvarı 3.40 m uzunluğunda, kalınlığı 0.65 m; güney duvarı 2.10 m uzunluğundadır.

A-21 Doğusu 36 No.lu Mekân

Kale camisinin doğusunda, 35 no.lu mekânın da doğu duvarına bitişiktir. Kuzey duvarı 5.20 m, kalınlığı 0.55 m; güney duvarı 2.85 m, kalınlığı 0.70 m; batı duvarı 3.70 m, kalınlığı 0.70 m'dir. Bu mekânda, A-21 doğusu 35 no.lu mekâna bakan 1.25 m'lik bir açıklık ile kuzey duvarının doğu köşesinde 1.50 m genişliğinde diğer bir açıklık tespit edilmiştir.

3.1.5. 2015 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 02.08.2015-12.10.2015 tarihleri arasında kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir(Foto. 118-124).

A-16 Mekânı

Bu mekân kalenin güneydoğusunda, doğu-batı yönünde uzanan dikdörtgen planlı olup üzeri tonoz örtülüdür. Doğu kısmında 2.00 m'lik sondaj çalışması yapılmıştır. İç mekân büyük ölçüde hafriyat ile dolu olduğundan çalışma sonraki yıllara bırakılmıştır.

A-16 Kuzeyi 1 No.lu Mekân

Bu mekân A-16 mekânının kuzey duvarına bitişiktir. Mekânın batısında 4.00 m uzunluğunda 0.50 m genişliğinde duvar tespit edilmiştir. Kuzey duvarı 1.45 m uzunluğunda, 0.75 m genişliğindedir.

A-16 Kuzeyi 2 No.lu Mekân

Bu mekân, A-16 mekânının kuzey duvarına bitişiktir. Mekânın 3.40x8.50 m ebatlarında dikdörtgen planlı olduğu anlaşılmıştır. Bu mekânda, kuzeyde üç adet niş tespit edilmiştir. Ayrıca mimari plastik bir taş, mimari plastik bir parça ve bir seramik vazo parçası bulunmuştur.

A-16 Mekânı Kapı Önü

A-16 mekânının kuzeybatı köşesinde yer almaktadır. Doğudan batıya 6.55 m; kuzeyden güneye 2.00 m açılmıştır. A-16 mekânının kuzey cephesi 4.60 m uzunluğunda açılmış, derinliği 2.30 m'dir. Bu mekânda; 0.40 m genişliğinde, 0.32 m uzunluğunda, 0.15 m yüksekliğinde mimari plastik bir taş; bıçak formu veren metal bir obje bulunmuştur.

A-21 Doğusu 32 No.lu Açma

Bu mekân kalenin ortasında, caminin doğusunda bulunmaktadır. Birinci gün; mekânda doğudan batıya doğru 1.70 m ilerlenmiş, mekânın doğu duvarı derinliği 1.45 m'dir. İkinci gün; 0.50 m derinliğinde seviye düzleme işlemi ve 3 m genişletme çalışmaları yapılmıştır.

A-5/11 No.lu Mekânın Güneyi

Mekân kalenin batısında A-5/13 mekânın güneyinde yer almaktadır. Yapılan kazı çalışmaları neticesinde 2.20x5.05 m ebatlarındaki mekânın içine hafriyat temizlenmiştir. İkinci gün, doğu duvardan 5.70 m uzaklıkta bir duvar tespit edilmiştir. Duvar kuzey-güney doğrultuda uzamakta 2.20 m uzunluğunda, derinliği 0.38 m'dir. Çalışmalar batıdan doğuya doğru devam etmiş ve 1.13 m ilerlenmiştir. Üçüncü gün mekânın batısındaki duvarla doğusundaki duvar birleşerek uzunluğu 5.05 m olmuştur. Mekânın kuzey derinliği 0.40 m'dir. Bu mekânda, genişliği 0.70 m olan bir açıklık tespit edilmiş ve lüle parçaları bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 3 No.lu Mekân

A-16 mekânının kuzeyinde yer almaktadır. 3.30x3.30 m ebatlarında mekânın derinliği 1.00 m'dir. Bu mekânda, 0.30, 0.36 ve 0.40 m olan on altı adet gülle çıkarılmış, ayrıca mermer plaka taşı bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 4 No.lu Mekân

Kazı çalışmaları sonunda mekânın kuzey duvarına ulaşılmış olup duvar uzunluğu 5.50 m, derinliği 0.70 m'dir. Mekânın güney- kuzey doğrultusundaki uzunluğu 4.85 m'dir. Bu mekânda mimari plastik bir eser bulunmuştur.

A-16 Üzeri A No.lu Mekân

Mekânın ölçüleri şu şekildedir; kuzey duvarı 4.40 m, 0.40 m derinliğinde ve kalınlığı 0.90 m; güney duvarı 4.20 m olup derinlik 0.80 m, kalınlık 0.70 m; batı duvarı 4.70 m, derinliği 0.65 m kalınlığı 0.60 m olup batı duvarı üzerinde bir kapı açıklığı tespit edilmiştir. Doğu duvarı 4.20 m'dir**.**

A-16 Üzeri B No.lu Mekân

Mekânın kuzey duvarı boyunca 2.30 m uzunluğunda, 0.60 m genişliğinde zemin açılmıştır. Mekânın kuzeyinden güneyine 3.00 m, batısından doğusuna 3.50 m gidilmiştir. Mekânın batısında genişlik 1.10 m, derinlik 1.20 m, duvar kalınlığı 0.60 m olarak belirlenmiştir. Bu mekânda bir yuvak, bir yalak ve bir adet sütun başlığı çıkarılmıştır.

A-16 Üzeri C No.lu Mekân

Kazı sonunda mekânın güney duvarı 4.40 m; batı duvarı 4.25 m duvar kalınlığı 1.10 m; kuzeyde yıkıntı halindeki duvar 4.10 m; doğu duvarı 3.50 m'dir. Mekânın ortalama derinliği 1.10 m olarak belirlenmiştir. A-16 üzeri B no.lu mekân ile bitişik ve genişliği 1.20 m olan bir açıklık tespit edilmiştir.

A-16 Üzeri D No.lu Mekân

Mekândaki çalışmalar iki gün sürmüştür. Mekânın kuzeyinde, batıdan doğuya doğru 1.50 m uzunluğunda bir duvar tespit edilmiştir. Mekânın kuzey duvardan derinliği 0.38 m'dir. Bu mekânda; kırık vaziyette bir dibek taşı çıkarılmıştır. Güney duvar tamamen ortaya çıkarılmış olup uzunluğu 3.65 m, derinliği 0.55 m ve kalınlığı 0.60 m'dir. Mekânda bir sütun parçası bulunmuştur.

A-16 Üzeri E No.lu Mekân

Yapılan kazı çalışmalar neticesinde, güney duvarı 2.60 m, derinlik 0.70 m; doğu duvarı 3.85 m, derinliği 0.25 m, duvar kalınlığı 0.80 m; batı duvar 3.80 m, derinliği 0.40 m, duvar kalınlığına 0.50 m; kuzey tarafı 2.80 m açılmış olup bu kısımda duvara rastlanmamıştır.

A-16 Üzeri F No.lu Mekân

Çalışmalar sonunda; 3.70x4.70 m ebatlarında dikdörtgen planlı mekân açılmış. Çalışmalar esnasında, 1 adet çivi bulunmuştur. İkinci gün, güney duvar uzunluğu 5.37 m;

doğu duvar uzunluğu 4 m derinliği 0.50 m kalınlığı 0.50 m; batı duvarı yıkıntı halinde olup uzunluğu 3.70 m kalınlığı 0.57 m, derinliği 0.36 m; kuzeyde duvar tespit edilememiş, kuzey tarafın uzunluğu 4.70 m'dir.

A-16 Üzeri G No.lu Mekân

4.30x5.80 m ebatlarında mekân açılmış ve bir seki tespit edilmiştir.

A-16 Üzeri H No.lu Mekân

H no.lu mekân kazı sonunda 2.55x7.90 m ebatlarında açılmıştır.

A-16 Üzeri İ No.lu Mekân

2.10x1.90 m açılmış ve yüzey kısımda bir sütun başlığı, bir dibek taşı çıkarılmıştır.

A-16 Kuzeyi 1. Yol

Yapılan kazı çalışmaları neticesinde, 3 m uzunluğunda yol ortaya çıkarılmıştır. Çalışmalar esnasında bir sütun başlığı bulunmuştur.

A-21 Güneyi 1.Yol B Koridoru 4 No.lu Mekândaki Sarnıç

Caminin batısında bir sarnıç ağzı tespit edilmiştir. III. no.lu sarnıcın güney duvarı 2.40 m, kuzey duvarı 2.70 m, batı duvarı 6.40 m, doğu duvarı 6.25 m'dir. Tonoz ortasından zemine yükseklik 3.50 m'dir.

3.1.6. 2016 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 22.08.2016-20.12.2016 tarihleri arasında kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto. 125-130).

A-5/21-23 No.lu Mekânlar

Kalenin güneybatısında yönetim bölümü ile ibadet mekânı etrafında gelişen sosyal ve ticari bölümü ayıran duvarın güney batısında ve bu duvara bitişik konumda olan üç mekândan ibarettir. 1.60 m kazılarak çıkarılan bu mekânlar; birbiriyle bağlantılı, enine dikdörtgen planlıdır. A-12 mekânının kuzeybatı duvarı ile yönetim bölümünü ayıran

duvara bitişik küme halinde toplanmıştır. A-5/21 mekânı içerisinde ocak nişi bulunmaktadır.

A-21-I.Yol/B10-15 No.lu Mekânlar

Kalenin merkezinde yer alan ibadet mekânının güneybatısında A-12 mekânına bitişik; B-8, B-9 no.lu mekânların karşısında bulunan ve kuzeyindeki ana caddeden bu mekânlara giriş sağlanan, doğu-batı doğrultuda A-21/I.yol/B10-15, 13/1 no.lu yedi mekândan oluşmaktadır. Bu mekânlar A-12 mekânı ile bağlantılı olup A-21/I.yol-B/11 "L" planlı olup bunun dışında kalan mekânlar dikdörtgen planlıdır. A-21/I.yol-B/13 mekânından A-21/I.yol-B/14, 12, 11 no.lu mekânlara geçilmektedir. A-21/I.yol/B/11 mekânı, 12-13 no.lu mekânlar ile bağlantılıdır. A-21/I.yol/B13/1 mekânı, A-12 mekânın kapı açıklığı önünde yer almaktadır.

A-21/IYol-B16-22 No.lu Mekânlar

Yönetim bölümü ile ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar bölümünü ayıran duvarın doğusunda örnek doku olarak bırakılan alanın güneyinde, kuzey-güney doğrultuda sıralanan A-21/I.yol/B16-23 mekânları çıkarılmıştır. Doğu, güney ve batıda yollarla çevrili yapılar derinlemesine ve enine dikdörtgen planlıdır. B16-21 no.lu mekânlar birbiriyle bağlantılı, B19-21 ve 23 no.lu diğer dört yapı bağımsız olup mekânlar doğrudan yola açılmaktadır.

A-21 Güneyi 13-16 No.lu Mekânlar

A-14 burcunun önünde ve doğu yönde sıralanan CG13-16 no.lu mekânlar 1.80 m kazılmıştır. CG13, 15, 16 enine dikdörtgen, CG-14 mekânı derinlemesine dikdörtgen planlıdır.

CG-13 mekânından kuzeybatıdaki açıklık ile CG14-15 no.lu mekânlara geçiş sağlanmaktadır. CG-14 mekânı, güneyde CG-15 mekânı ile bitişiktir. CG-15 mekânına güneydeki ana caddeden giriş sağlanmakta ve doğuda CG-13, kuzeyde CG-14 mekânları ile bağlantılıdır. CG-16 mekânına üçüncü sokaktan, doğu duvarda yer alan kapı açıklığı ile girilen yerdeki bir duvar mekânı ikiye bölmüştür ve güneydeki ikinci açıklığın yer aldığı bu duvardan ikinci kısma geçilmektedir. Ayrıca CG-16 mekânının kuzey duvarında bir ocak niş açılmıştır. CG-13 mekânında üçgen şeklinde bir mimari plastik bulunmuştur.

A-21 Doğusu 37-42 No.lu Mekânlar

Bu mekânlar A-14 burcunun kuzeyinde üç yönden sokağa açılmakta, güneyden ana cadde ile çevrilidir. 2016 yılı kazı döneminde 1-2- m kazılarak mekânların planları belirlenmiştir. Mekânlar kare ve kareye yakın dörtgen planlıdır. CD38-39, 41 no.lu mekânlar birbiriyle bağlantılı diğerleri bağımsız yapılardır. Girişler, mekânların plan ve konumuna göre değişmektedir.

A-21 Doğusu 43-50 No.lu Mekânlar

Güneyde ana cadde, batıdan altıncı sokak, doğudan yedinci sokak ile çevrili sekiz birimden oluşan mekânlar bütünü 1.50 m'lik kazı işleminin ardından ortaya çıkarılmıştır. İki sıralı bir düzenlemeye sahip olan mekânlardan 44-50 no.lu mekânlar dikdörtgen planlı, 43 ve 47 no.lu mekânlar derinlemesine dikdörtgen planlı olarak düzenlenmiştir. 44 no.lu mekân, doğu cepheden bir açıklık ile 45 no.lu mekâna; 46 no.lu mekân, batıda dar bir koridor ile 43 no.lu mekâna ve kuzey cephede bir açıklık ile 45 no.lu mekânla; 48 no.lu mekâna güney duvarında bulunan iki kapı açıklığıyla 49 ve 50 no.lu mekânlara geçilmektedir.

A-14 Kuzeyi 1-12 No.lu Mekânlar

A-14 burcunun kuzeyinde, burcun girişinin doğu yönünde çalışmalar başlamıştır. 1.00 m'lik kazının ardından bu alanda yan yana dizilmiş on iki mekân ortaya çıkarılmıştır. Bu mekânlar, dikdörtgen planlı ve girişleri kuzeydedir. Dikdörtgen planlı mekânlardan 2-4, 7-12 no.lu mekânlar enine, 1, 5, 6 no.lu mekânlar ise derinlemesine planlı olup doğuda yer alan 2-3 no.lu mekânın, 7-8 no.lu mekânın, 9-10 no.lu mekânın, 11-12 no.lu mekânın birbiri ile bağlantısı bulunmaktadır.

A-16 Kuzey 11, 14-28 No.lu Mekânlar

Kuzeyden ana cadde, batıdan yedinci, güneyden onuncu sokak olmak üzere üç yönden yolla çevrili bir alan içerisinde, on altı birimden oluşan mekânlar bütünüdür. 1.25 m'lik kazı işleminin ardından 11, 14-15 no.lu mekânlar derinlemesine dikdörtgen, 16-26 no.lu mekânlar enine dikdörtgen, 27-28 no.lu mekânlar kare ve kareye yakın dörtgen planlıdır. Girişleri dizilişlerine göre değişkenlik arz eden mekânlar iç içe düzenlenmiştir. 15 no.lu mekân; kuzey cepheden bir kapı açıklığı ile 19 no.lu mekâna ve batıdaki açıklıkla 16 ve 20 no.lu mekânlara ile bağlanmaktadır. Buna ek olarak 18-22 no.lu

mekânların, 24-25 no.lu mekânların, 27-28 no.lu mekânların birbirleri ile irtibatı bunmaktadır.

A-16 Kuzey 29-33 No.lu Mekânlar

Kalenin seğirdim yolunun ve A-20 burcunun güneyinde yapılan 1.50 m'lik kazı işleminin ardından yan yana beş yapıdan oluşan mekânlara ulaşılmıştır. Doğudaki 29-30 no.lu mekânlar birbiri ile bağlantılı olup kare planlı; 31-32 no.lu mekânlar, arada bir duvar ile birbirinden ayrılan, tek mekânmış izlenimi veren dörtgen planlı; batıdaki 33 no.lu mekân derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Mekânların tamamına giriş, yapıların güneyindeki caddeden sağlanmaktadır. 29-30 no.lu mekânlar ile 31-32 no.lu mekânların birbiriyle irtibatı bunmaktadır.

3.1.7. 2017 Yılı Kazı Çalışması

Mersin-Silifke Kalesinde 21.08.2017 - 08.12.2017 tarihleri arasında kazı ve restorasyon çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Foto. 131-151).

A-16 Kuzeyi 5 No.lu Mekân

İç kalenin güneydoğu kısmında A-16 mekânının kuzeyindedir. Mekânda 2016 kazı yılında yaklaşık 1.00 m yüzey toprağı kaldırılarak konturları belirlenmiştir. Dikdörtgen planlı taş örgülü bir yapıdır. Taş örgüsünde, kale genelinde olduğu gibi andezit taşı ve derz olarak çamur harç kullanılmıştır. Sonraki çalışmalar boyunca derinleşen mekân duvarları tehlike arz ettiğinden moloz yığıntı şeklindeki bölümler tıraşlanmıştır. 2017 yılı kazı sonrasında mekân ölçüleri şu şekildedir; kuzey duvarı 5.86 m, batı duvarı 4.55 m, güney duvarı 5.90 m, doğu duvarı 4.45 m uzunluğunda ve mekânın ortalama derinliği 6.55 m'dir. Kazı çalışmaları sonunda mekânda birçok kültür katmanı gözlenmiştir. Batı duvarında, kuzey-güney doğrultulu bir merdiven çıkarılmıştır. Mekânda yapılan kazı esnasında; gülle, sütun kaidesi, küp parçaları, taş balta başlığı, kare ve dikdörtgen formda zemin döşeme taşları, metal kelepçe parçaları, hayvan kemikleri bulunmuştur.

X No.lu Sarnıç

İç kale surlarının güney cephesinde A-15 ve A-17 burçları arasında yer alan sarnıçtır. Hafriyat kaldırma ve mekân içinin boşaltılması ile çalışmalar başlamıştır.

2.15x4.60 m ebatlarında, 3.10 m yüksekliğindeki sarnıç, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup güney yönde üst örtü tamamen yıkılmıştır. Tonozun kuzey köşesinde sarnıç ağzı yer almaktadır. Zemin beden duvarları ve tonoz 0.5 m kalınlıkta açık pembe renkte sıvalıdır.

A-16 Mekânı Kapı Önü

A-16 no.lu mekân önünde ilk çalışmalar 2015 yılı kazı döneminde yüzey temizliği yapılarak ve duvar dokusu belirlenerek başlamıştır. 2017 yılı kazı döneminde bu mekânda daha önce gelinen seviyeden çalışmalar devam etmiştir. A-16 mekânının kuzeybatı köşesinde yer alan kapı önünden başlayan çalışmalarda kapı tamamen ortaya çıkarılmıştır. Kapının eşikten lentoya kadar olan yüksekliği 2.10 m, genişliği 1.25 m'dir. Eşiğin önünde 0.44 m uzunluğunda ve 0.22 m çapında pembe mermerden sütun parçası bulunmuştur. Parçanın üzerinde metalden kanca vardır. Kapı önünde genişletme ve sondaj çalışmaları yapılmıştır. Gün sonunda 0.80 m doğu-batı yönünde ve kuzey-güney yönünde 0.45 m genişliğinde, 0.90 m derinlikte kapı eşiği tespit edilmiştir. Yapılan kazı esnasında kemik, mimari öğeler, sütun parçası bulunmuştur.

VIII No.lu Sarnıç

A 16 kuzeyi 2.ara sokakta, 11 no.lu mekânın güneybatı köşesinde yer alan sarnıçta moloz taş ve toprak temizleme çalışmaları başlamıştır. 2.80x5.10 m ebatlarındaki sarnıç, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup sarnıç ağzı güneydoğu köşede bulunmaktadır Mekân içi kemerin başladığı seviyeye kadar 0.2 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Altı yuvarlak kemer ile üst örtünün yükü beden duvarına aktarılmıştır kemer aralıkları 0.70 m, kemer kalınlıkları 0.50 m'dir. Sarnıç içerisi toprak ile dolu olduğundan yükseklik tespit edilememiş, şu anki durumu ile 6.10 m yüksekliğe sahiptir. Çalışmalar sırasında moloz taşlar arasında deforme olmuş bir adet opus sectile bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 4 No.lu Mekân

İç kalenin güneydoğu kısmında dikdörtgen planlı bir mekândır. Güneyden A-16 mekânına, doğudan A 16 K-3 no.lu mekâna bitişik durumda olup kuzeyden ana caddeye açılmaktadır. Kazı çalışmaları sonrası mekânın ölçüleri şu şekildedir; doğu tarafı kuzey-güney doğrultusunda 2.10 m, kuzey tarafı doğu-batı doğrultusunda 4.00 m, batı tarafı kuzey-güney doğrultusunda 16.00 m, güney tarafı doğu-batı doğrultusunda 3.70 m ve

mekânın ortalama derinliği 1.10 m'dir. Kuzey-batı tarafta beş adet gülle açığa çıkarılmıştır.

A-16 Kuzeyi 6 No.lu Mekân

İç kalenin güneydoğusunda A-16 K 5 no.lu mekânının batı duvarına bitişiktir. 2016 yılında yüzey toprağı kaldırılarak planı kısmen belirlenmiştir. Mekânda 2017 yılı çalışmalarında güney, doğu ve batı duvarları açılmış; duvarlar çamur harçlı ve orta boy yarı işlenmiş taş örgülüdür. 4.60x6.90 m ebatlarında, dikdörtgen planlı, duvar kalınlığı 0.60 m, sondaj derinliği 1.24 m'dir. Kuzey duvarı henüz tespit edilememiştir. Mekânın batı duvarında bir merdiven bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 7 No.lu Mekân

A-16 K 2 no.lu mekânın kuzey bitişiğinde ve güney duvarı 2 no.lu mekân ile ortaktır. Çalışmalar sonrası doğu-batı yönde uzunluğu 5.70 m, kuzey-güney yönde uzunluğu 3.60 m, ortalama derinlik ise 1.80 m'dir. 2 no.lu mekân ile güney duvarındaki 1.03 m enindeki kapı açıklığı ile bağlantılıdır. Ayrıca bu kapının doğu bitişiğinde duvar içinde bir niş olduğu anlaşılmakta olup nişten hemen sonra güneydoğu köşesi bulunmaktadır. Mekânın ufak yarı işlenmiş taşlarla örülü diğer duvarlarının aksine bu köşe iri dikdörtgen blok taşlarla örülmüştür. Bu da yapının iki evreli olduğunu göstermektedir.

7 no.lu mekânda; ağız kısmından kırılmış dibek, loğ taşı, yarısı kırılmış değirmen taşı, lento parçası, döşeme taşı, havan ve künk parçaları bulunmuştur

A-16 Kuzeyi 8 No.lu Mekân

A-16 K 7 no.lu mekânın kuzeyine bitişik durumdadır. 7 no.lu mekânın kuzeyinden açılan 1.35 m genişliğinde ve 0.95 m derinliğindeki kapı açıklığından mekâna geçilir. Mekânın kazı sonrası ölçüleri; doğu-batı yönde 1.70 m, kuzey-günde yönde 3.50 m ve derinlik 1.60 m'dir. Çalışmalarda zemin tespit edilememiş ancak merdivenlerin ve taş güllenin seviyesine göre taban seviyesinde olduğu düşünülerek kazılara son verilmiştir. 8 no.lu mekânın batısı ve kuzeyi ana caddeye cephelidir. Bu yolun birleşim yerinde yer alan kuzeybatı köşesi içte ve dışta yuvarlatılmıştır. Kuzey duvarı üzerinde yer alan kapı açıklığı, mekân içindeki merdivenle bu mekânı yola bağlamaktadır. Mekânda; kemik parçaları, madeni alet, opus sectile, pithos parçaları, cam bilezik, porselen, döşeme taşı bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 9 No.lu Mekân

A-16 K 5 ve A-16 K 10 no.lu mekânın bitişiğindedir. Kazı sonrası; mekânın tüm duvarları tamamen ortaya çıkarılmıştır. Kuzey duvarı doğu batı doğrultusunda 5.40 m, batı duvarı kuzey-güney yönünde giden kapı aralığına kadar 2.70 m, kapı aralığı 0.90 m, duvarın tamamının uzunluğu 5.20 m, güney ve doğu duvarları uzunluğu 6.60 m'dir. Mekânın ortalama derinliği 0.70 m'dir. Bu açmada; opus sectile, dibek, döşeme taşı, dört yüzünde aynı figür yer alan mimari parça, kareye yakın formda bir mimari parça bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 10 No.lu Mekân

A-16 K 9 no.lu mekânın batısında, mekân 5'in kuzeyinde olup 5, 9 ve 10 no.lu mekânlar birbirleri ile bağlantılıdır. Çalışmalar sonrası 3.00x5.70 m ebatlarında ve 1.10 m derinliğe sahiptir. Bu alanda yapılan kazılarda 5 no.lu mekânın kuzeydoğu köşesi ve doğu duvarları dışında da ahşap hatıl kullanıldığı anlaşılmıştır. Kazı esnasında döşeme taşı, kemik, lüle, tepelik, yalak, yüzük, çini, opus sectile, pithos parçaları bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi 11 No.lu Mekân

VIII no.lu sarnıcın kuzeydoğu bitişiğindeki açmadaki son ölçüler 4.00x4.75 m ebatlarında olup derinliği 1.10 m'dir. Mekân duvarları orta boy taş ve yer yer çamur, yer yer kireç harç örgülüdür. Birbirine bir kapı ile bağlı iki mekândan oluşmakta olup dikdörtgen planlıdır. Mekânda; bir seki, yalak, sekizgen bir metal boru parçası, döşeme taşı ortaya çıkarılmıştır.

A-16 Kuzeyi 3 No.lu Mekân Önü Koridor

A-16 K 3-4 no.lu mekânlar ve A-16 K 5-6 no.lu mekânlar arasındadır. Alanda mekân 16 ve mekân 6 arasında kalan kısımda, planı yaklaşık olarak belirlenen ve yüzey toprağı alınan yolun doğu-batı doğrultuda yapılan çalışmalar sonrası; batıda 9 no.lu mekân, doğuda 8 no.lu mekânın bitimiyle sonlanmakta ve doğu-batı doğrultulu 10. ara sokak ile birleşmektedir. Doğu-batı doğrultulu açılan kısmı yaklaşık 16 m, kuzey-güneyde ise 5 no.lu mekânın doğusunda kalan kısım 2.80 m genişlikte, güneyinde kalan kısım 1.60 m genişlikte, ortalama derinliği ise 1.60 m'dir. 2, 3 ve 9 no.lu mekânlar arasında köşe yaparak kuzeye döndükten sonra, yolun batısı boyunca 9 no.lu mekân duvarları devam etmekte ve 10.ara sokakla birleştiği kısma yakın bir yerdeki kapı ile ana

caddeye bağlanmaktadır. Köşe dönüş yerinde mekân 9 ile mekân 2 arasında yol açıklığı 1.40 m'dir. Yolun iki yanına düzgün ve tek sıralı halde istiflenmiş in-situ halde bulunan taş gülle yer almaktadır (Foto. 146a) . Bu gülleler kaldırım döşemesinin hemen alt kotunda yer almakta ve bu da yolun en az iki evreli olduğuna işaret etmektedir. I. evre taş döşemesinin, mekân 4'ün kuzey duvarından yaklaşık 0.80 m alt kotunda yer almakta, II. evre bunun yaklaşık 0.30 m altında bulunmaktadır.

Yapılan kazı çalışmaları esnasında ağız kısmından kırılmış bir dibek parçası ile dibek taşı, ağırşak, yüzük, hamam kurnası, otuz iki adet taş gülle tespit edilmiş ve fotoğraflanmıştır. Kuzeybatıda ovalleşen duvar üzerinde su oluğu bulunmuştur.

A-16 Kuzeyi Ana Cadde

A-16 K 9-10 no.lu mekânların doğusu ve 7-8 no.lu mekânların batı tarafında yer alır. Çalışmalar yolun kesiştiği noktada kuzey-güney doğrultuda 2.70 m, doğu-batı doğrultuda 2.20 m'lik alanda yapılmıştır. Batıya doğru devam eden çalışmada, güneyinde yer alan 8 no.lu mekân ile kuzey duvarı üstündeki basamaklı bir merdiven ile bu yola ve güney duvarı üstündeki bir kapı ile 7 no.lu mekâna bağlanmaktadır.

A-4 Mekânı

Mekân temel seviyeye kadar yıkık olup mevcut izlerden anlaşıldığı kadarı ile A-5/2 mekânı ile A-3 mekânı arasındadır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı üzeri beşik tonoz örtülüdür. Kale içerisinde güney cepheden bir kapı ile A-4 mekânına geçilmektedir. Mekânın kuzey duvarı, kuzey surlardan dışa taşıntı yapmaktadır. Dışa taşıntılı olmasının sebebi, A-3 mekânına bitişik olması ve bu giriş mekânının kontrolünün sağlanmasıdır. Kuzey cepheden taşıntı yapan planı ile burç görünümündedir.

A-8 Mekânındaki Ambar

A-8 mekânının güneybatı tarafında, mekâna girişi sağlayan batıdaki kapının önündedir. Doğu batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup ambarın üzeri beşik tonozla örtülüdür. Ambarın içi kaya tuzu ve darı tohumuyla doludur.

A-10 Güneyi Surla Hisar Peçe Arası

Kalenin surlarıyla hisar peçe arasında kazı çalışmaları yapılmıştır. 1 no.lu mekân, A-10 no.lu mekânın güneyinde, kale surları ile hendek arasında yer almaktadır. Surlarla hendek arasında bulunan duvar güneybatı-kuzeydoğu doğrultusunda uzamakta; uzunluğu

8.80 m, derinliği 1.50 m'dir. Güneybatı tarafta 2.40 m uzaklıkta su gideri olduğu düşünülen iki adet su kanalı bulunmaktadır. Ayrıca sur ile hendek arasındaki alanda açmanın batı kısmında bir duvar tespit edilmiştir. Duvar kuzeyden güneye 2.30 m uzunlukta, ortalama 3 m derinliğindedir. Bu duvarın bitişiğinde bir adet taş gülle bulunmuştur.

A-12 Güneyi 1 No.lu Mekân

Hisar peçe içinde kalan bölümde, mekânın batı ve güney yönlerinde duvar bulunmamaktadır. Çalışmalarda tamamı ortaya çıkarılan doğu duvarı toplam uzunluğu 4.40 m'dir. Doğu duvarına 0.80 m mesafede, güney yönde 0.70 m genişlikte ve 0.80 m derinlikte bir niş yer alır. Kuzey duvarı 4.00 m uzunluğundadır. Mekânın kuzey ve doğu duvarlarının birleştiği noktada bir kapı açıklığı ortaya çıkarılmıştır. Açmada sütun başlığı, kısmen kırık bir yalak bulunmuştur.

A-12 Güneyi 2 No.lu Mekân

A-12 mekânı ve A-11 A-13 no.lu burçların güneyinde hendek içinde kalan bölümde mekân ölçüleri; batı duvar 5.30 m, doğu duvar 2.90 m, kuzey duvar 1.90 m olup güneyde duvar yoktur ve derinliği 1.60 m'dir. Kuzey duvarının bitişiğinde, kuzeydoğu köşede bir ocak tespit edilmiştir. Mekânın ön kısmında (güneyde) 1 ve 2 no.lu mekânların önünden geçen taş dizisi yer alır. Çalışmalarda küp parçaları bulunmuştur.

A-12 Güneyi 3 No.lu Mekân

A-12 askeri mekân ile A/11 – A/13 no.lu burçların güneyinde, hendek içinde kalan kısımda açılan A-12 güneyi 3 no.lu mekânın son ölçüleri 2.40 x 4.80 m olup derinliği 1.80 m'dir.

A-12 Güneyi 4 No.lu Mekân

A-12 mekânı güneyinde, 3 no.lu mekânın doğusunda yer alan açma kazı sonrası 2.10x4.10 m ebatlarında, 0.50 m derinliğindedir. Mekânda ayrıca sondaj çalışmaları yapılmış, yaklaşık 0.50 m alt kota inilmiştir. Çalışmalar sonunda anakaya bloklarının yer yer kesilerek şekillendirilmesi ve harçla örülerek düzlenmesi ile oluşturulan temel tespit edilmiştir. Ayrıca mekânın ortasında yer alan yarı işlenmiş iri bir blok taşın temel altındaki ana kayadan dik olarak çıkıp kuzey-güney doğrultusunda uzandığı ve sondaj kesitinde duvar gibi görünen taşlı-kireç harçlı bir kısımla birleştiği görülmüştür. Yine bu

taşlı-kireç harçlı örgünün yanında yarı işlenmiş taş blokları ve kireç harçlar tespit edilmiştir. Batı duvarının temeli sondaj taban seviyesine kadar inerek devam etmektedir Sonuç olarak, planları tespit edilemeyen mekânlar açılmış ve kültür dolgusunun devam ettiği tespit edilmiştir. Çalışmalar esnasında bir adet taş gülle bulunmuştur.

A-12 Güneyi 5 No.lu Mekân

A-12 mekânı güneyinde hendek içinde kalan mekân 3.50 x 2.15 m ölçülerindedir. Batı duvarı üzerinde güneybatı köşede yer alan 0.93 m enindeki bir kapı ile mekân 4'e bağlanmaktadır. Kuzey duvarı üzerinde kuzeydoğu köşede 1 m enindeki aralıktan 7 no.lu mekâna geçilmektedir. Güney duvarı ortasında, 1 m'lik kapı ile 2 no.lu mekâna bağlanmaktadır. Mekânda sondaj çalışmaları yapılmış, temel seviyeye inilmiş olması ve yer yer ana kaya blokları görülmesi nedeni ile mekânın kuzey duvarı dibinde 3.60x1.30 m ölçülerindeki bir alanda bir sondaj çalışması daha yapılarak yaklaşık 0.50 m alt kota inilmiştir. Çalışmalar sonunda mekânın doğu ve batı duvarının ana kaya ile birlikte alt seviyeye doğru devam ettiği anlaşılmıştır. Kuzey kısımdaki ana kaya bloğunun üzeri irili ufaklı taş ve kireç harçla örülerek temel oluşturulduğu, temelin altında ana kaya bloklarının olduğu anlaşılmıştır.

A-12 Güneyi 6 No.lu Mekân

A-12 mekânı güneyinde sur ile hendek içinde kalan bölümde çalışmalar sonunda ulaşılan ölçüler; kuzey-güney 3.20 m, doğu-batı 5.30 m uzunluğunda; ortalama derinlik 1.90 m'dir. Kuzey duvarı ana kaya blokları kullanılarak örülmüş olup temeli ana kaya ile birlikte 3 m alt kota inmektedir. Örgüde yer yer kireç, yer yer çamur harç, orta boy yarı işlenmiş taşlar kullanılmıştır. Mekânın batı duvarının kuzey kısmı da kuzey duvarı ile aynı seviyeye kadar inmekte olup alt kısımları iri-yarı işlenmiş taşlarla, üst kısmı orta boy yarı işlenmiş taşlarla örülmüştür. Mekânda metal aletler, kap, üzengi, kemik, sırlı-sırsız seramik parçalar bulunmuştur.

A-12 Güneyi 7 No.lu Mekân

Doğuda A-13 burcu, batıda A-11 burcu ile sınırlanan açmada; A-13 burcu ile 4-5-6 no.lu mekânlar arasında uzanan ve bir koridor oluşturan 7 no.lu mekân açığa çıkarılmıştır. Çalışmalar sonrası mekân ölçüleri; doğu-batı doğrultusunda 22.50 m uzunluğunda, kuzey-güney yönünde ortalama 1.60 m genişliğinde ve 1.40 m derinliğindedir. Mekân 7 koridorunun doğuda tespit edilen kısmı A-13 burcu hizasında,

kuzey-güney doğrultulu olarak 5.75 m kale surlarına kadar uzamaktadır. Bu kısımda koridor genişliği 1.80 m'dir. Başlangıç yerinde mimarisi ve güneydeki hisar peçe duvarı ile ilişkisi henüz netleştirilememiştir. Bu kısımda koridorun doğu duvarını A-13 burcunun duvarı oluşturmaktadır. Batı duvarı ise orta boy yarı işlenmiş taşlarla ve çamur harçla örülmüştür. Koridorun kuzey-güney doğrultulu kısmı, A-13 kulesi ile kale sur duvarlarının birleşerek köşe yaptığı yerde köşe yapmakta ve doğu-batı doğrultulu olarak batıya doğru uzamaktadır. A-13 kulesi ile kale surunun köşe yaptığı yerin karşısındaki duvar ise kırık bir köşe dönüşü ile dönmektedir ve bu dönüş yerinde büyük boy kesme taşlarla duvar örülmüştür. Koridorun köşe yaparak döndüğü doğu-batı doğrultulu kısmının kuzey duvarını kale surları oluşturmakta, güney duvarda koridor genişliği 2.10 m'dir. A-13 burcundan 5.35 m batıda, güney duvar örgüsüne yerleştirilmiş dikdörtgen bir taş bulunmaktadır. Bu iri taş koridor içine 0.55 m girerek koridoru daraltmaktadır. Duvarın bu dik yerleştirilen taştan sonraki kısmında duvar mimarisi değişmekte ve batıya doğru 6 no.lu mekânın kapısına kadar aynı aksta devam etmektedir. Mekân 6 kapısından sonra 0.55 m'lik daralma tekrar geri çekilerek koridor başlangıç ölçüsünde genişlemektedir. 6 no.lu mekânın kapısı ile yan yana olan mekân 5'in kapısı da bu koridora bağlanmaktadır.

A-17 Burç

Kalenin güneydoğu köşesinde yer alan burç içten 1960 yılında restorasyon geçirmiştir. Kazı çalışmaları, doğudaki bu restore edilen, altı basamaklı merdivenle inilen kısımda gerçekleştirilmiştir. Burası, 0.70 m'lik bir açıklıktan girilen ve gizli geçit olduğu düşünülen yerdir. Açıklığın devamında moloz taşlar arasının harç ile doldurularak kapatıldığı tespit edilmiştir. Doğudaki duvar yerden 0.65 m yukarıda olup taşlarla doldurulmuştur. Mekânın kuzey-güney yönden uzunluğu 4.40 m, en derin noktası doğu köşede 3.50 m'dir.

A-19 Mekânı

İç kale surlarının doğusundadır. Dikdörtgen planlı ve tonoz örtülüdür. Kale surları ile aynı inşa tekniğine sahiptir. Büyük oranda tahrip olmuş üst örtüsünün yarıya yakın bir kısmı yıkılmış vaziyettedir. Mekânın yıkılma tehlikesi olan kuzey yöndeki birinci açıklık taşla örülmüştür. İkinci açıklığın genişliği 2.06 m, zeminden yüksekliği 2.50 m'dir. Üçüncü açıklığın genişliği 4 m, yüksekliği 1.55 m'dir. Dördüncü açıklığın genişliği 4.10 m, yükseklik ise 2 m'dir.

A-20 Burç

Kazı çalışmalarına yüzeydeki hafriyatları kaldırma çalışmaları ile başlanmış, alanın güney kısmında ortalama 0.70 m, kuzey kısmında 0.15 m derinliğinde zemin bulunmuştur. Çalışmalar esnasında güney kısımda bulunan sur duvarının bir kısmı ortaya çıkartılmıştır.

A-13 Burç

Burç kuzey-güney yönde 4.25 m, doğu-batı yönde 4.15 m genişliktedir. A-13 burç üzerinde temizleme ve mekân açma çalışmaları yapılmış, mekânın üzerindeki hafriyat ve yabani ot tabakası kaldırılmıştır. Mekânın doğusunda sondaj çalışması yapılmış ve zemin tespit edilmiştir.

A-11 Burç

Kalenin güney suru üzerinde yer alan A-11 burcunun içinde ve üst katında kazı yapılmıştır.

Burç girişinde yapılan çalışma sonucunda burca girişi sağlayan kapı açıklığı 1.15 m genişliğe sahip olup giriş 3.10 m derinlikte açılmıştır. Giriş, zemin ve tavan arası yükseklik 2.55 m'dir. İç mekânda yapılan kazı sonunda 4.10 m inilmiş hafriyat devam ettiği görülmüştür. Bu burcun zindan olduğu anlaşılmış ve toprak boşaltma işlemi bir sonraki yıla bırakılmıştır. Buranın duvarları içe doğru daralarak devam etmektedir.

Burç içindeki çalışmalar sonucunda, mekân içinin tavan örtüsünden yaklaşık 4 metre alt kotta ufak taş ve kireç harç ile oluşturulmuş taban döşemesi tespit edilmiştir.

Burç dibinde başlatılan temizlik çalışmalarında sur duvarını güçlendirmek amaçlı yapıldığı düşünülen ve her kademesi 0.50 m genişliğinde, ortalama 5 m uzunlukta, 3 kademeli bir duvar ortaya çıkmıştır.

A-14 Burç

Kalenin güneyinde yer alan atnalı planlı burçta çalışmalar yapılmıştır. İç kısım dikdörtgen planlı, tonoz örtülü olup 3.85x3.33 m ölçülerindedir. Kuzeyde dikdörtgen planlı, kale içine açılan, tonoz örtülü ve 3.00x1.12 m ölçülerinde koridor ile girilen girişe sahiptir. Çalışmalarda yıkıntı içinde bir sütun kaidesi, bir sütun başlığı bulunmuştur.

VI No.lu Sarnıç

A-14 burcunun giriş kapısı önünde yer alır. Sarnıçta hafriyat kaldırma ve temizlik çalışmaları yapılmıştır. Sarnıç ağzı batı tarafın orta kısmına denk gelmektedir. Sarnıç ağzının dört kenarında kapak yuvası, bu yuvanın kenarında kilitlemek için kullanılan demir bir halka bulunmaktadır. Sarnıç içi taş örgülü, üst kısma kadar 0.2 m kalınlıkta pembe renkte sıvalı, dikdörtgen planlı, tonoz örtülü, 2.60x5.60 m boyutlarında, tavan yüksekliği baca ile beraber 5.20 m'dir. Giriş açıklığının taş örgülü düşey yüzeyinden yaklaşık 0.25 m çapında, dairevi bir açıklık vardır. Tavanda dik olarak yerleştirilmiş iki adet künk yer almaktadır.

Caminin Doğusundaki Sokak

A-14 burcunun kuzeyinde, kuzey-güney doğrultuda olup önceki yıllarda kazısı kısmen yapılmıştır. Kuzeyde önceki yıllarda açılan meydan, güneyde A-14 burcu kapısına kadar uzamaktadır. Kuzeydeki meydandan 13 no.lu mekânın güney hizasına kadar 20.60 m uzunluğunda, 1.90 m eninde ve 0.30 m derinliğindedir.

Caminin Güneyi 12 No.lu Mekân

Caminin güneyinde olup 2016 kazı döneminde mekânın duvarları ortaya çıkarılmış, 2017 yılında kazısı tamamlanmıştır. Dikdörtgen planlı mekânın ölçüleri; 6.00x8.30 m ebatlarında, ortalama yükseklik 1.70 m'dir.

Caminin Güneyi 13 No.lu Mekân

Caminin güneyinde yer alan ve 2016 döneminde kazısına başlanan açmanın kazısı 2017 yılında tamamlanmıştır. Dikdörtgen planlı mekân 4.70x8.30 m ebatlarında ve 1.60 m derinliktedir. Çalışmalarda metal, kemik, mimari parça, opus sectile parçaları bulunmuştur.

Caminin Güneyi 14 No.lu Mekân

Caminin güneyinde yer alan ve 2016 kazı döneminde duvarları ortaya çıkarılan açmada 2017 yılı kazı çalışmaları sonrasında, 3.20x5.00 m ebatlarda ve 1.30 m derinliğindedir. Farklı taş örgüsü iki evreli olduğunu göstermektedir. Doğu duvarında yanık izleri vardır. Kuzey duvarında, kuzeydoğu köşeye yakın bir yerde olasılıkla kuzeydeki başka bir mekâna açılan diğer bir kapı açıklığı daha vardır ancak yoğun taş döküntü altında olup açılmamıştır.

Caminin Güneyi 15 No.lu Mekân

Cami güneyinde yer alan mekânın kazı çalışmalarında son ölçüler, 3.80x4.24 m ebatlarında ve derinlik 1 m'dir. Doğu duvarı üzerinde, kuzeydoğu köşede yer alan kapı ile caminin doğusundaki 13 no.lu mekâna açılmaktadır. Kazı esnasında batı duvarın dibinde moloz taşlar arasında deforme olmuş loğ taşı ortaya çıkarılmıştır.

Caminin Güneyi 16 No.lu Mekân

Mekâna caminin güneyinden, koridordan bağlanan doğu kapısından girilmektedir. Güneyden kuzeye doğru devam eden çalışmalarda mekâna girilen doğu kapının genişliği 1.40 m'dir. Güney duvar tamamen ortaya çıkarılmış olup 4.00 m'dir. Duvar ortasında mekân 5'e bağlanan 1.05 m genişliğinde, 1.25 m yüksekliğinde kapı aralığı bulunmaktadır. Batı duvarı 3.30 m ortaya çıkarılmış, derinlik 1.50 m'dir. Doğu taraf 2.10 m olup doğu duvarı dibinde loğ taşı bulunmuştur.

Kazı sonrası zemin tespit edilememiş ancak duvarların taban seviyesine inilmiştir. Batı duvarı iki evrelidir. Güney duvarındaki 1.10 m enindeki kapı açıklığı ile bir başka mekâna bağlanmakta ancak bu mekân henüz açılmamıştır. Doğu duvarı üzerinde güneydoğu köşede yer alan 1.30 m ölçülerinde bir kapı ile caminin doğusundaki yola açılmaktadır. Kuzey duvarda 3 adet niş vardır. Ortadaki niş daha alçak kotta başlamaktadır. Bu nişlerden batıdaki 0.80 m, ortadaki 0.70 m, doğudaki 0.75 m enindedir. Ortadaki nişte ve duvar temel altlarında yanık ve kül izleri görülmektedir.

Caminin Güneyi-Koridor

Caminin güneyinde 12 no.lu mekânın batısında yer alan koridorda çalışmalar güneyden kuzeye doğru başlamış ve çalışma sonrası uzunluğu 20 m'dir. Duvarda yer alan kapı aralığından sonra güneye giden duvarın uzunluğu 10 m, ortalama derinlik 0.40 m, batı tarafın uzunluğu 1.40 m'dir. Güneyden başlayan duvar, kapı açıklığına kadar 4.30 m, açıklık 1.50 m, ortalama derinlik 0.70 m'dir. Mekânda yapılan çalışmalarda dikdörtgen formda bozulmuş döşeme taşı bulunmuştur.

IV No.lu Sarnıç

Cami kuzey cephesindeki beşik tonozlu mekânın altında yer alan sarnıçta çalışmalar moloz ve toprak yığınının temizlenmesiyle başlamıştır. Doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı, beşik tonoz örtülü ve örtü kısmına kadar 0.3 m kalınlıkta

pembe renkte sıvalıdır. 2.25x5.20 ebatlarında olup içi moloz ile dolu olduğundan yüksekliği tespit edilememiş ve şu anki durumu ile mevcut yüksekliği 4.00 m'dir. Çalışmalarda mekânın toprak seviyesi tamamıyla eşitlenmiş, kuzeybatı duvarın birleştiği noktada bir seki ortaya çıkarılmıştır.

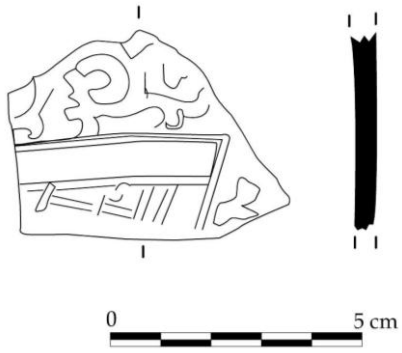
Kilise Apsisi

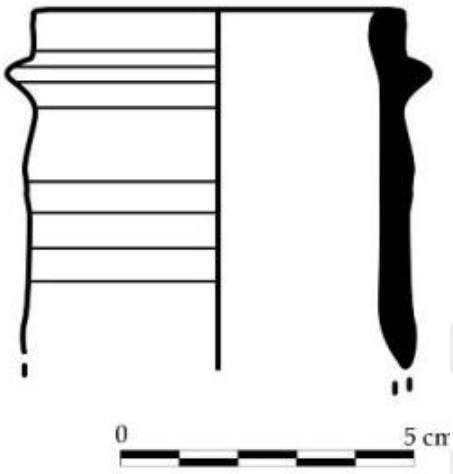
İbadet mekânının doğusunda başlayan çalışmalar sonunda; kuzey-güney yönde uzunluk 2.25 m, ortalama derinlik 1.70 m'dir. Mekânın doğu duvarı 2.00 m uzunluğunda olup güneye doğru ovalleşmektedir. Mekânın batı tarafında henüz duvar tespit edilememiştir. Bu mekânda zemine ulaşılmış olup ana kayaya oturduğu tespit edilmiştir. Doğu duvarına 2.00 m mesafede bir taş dizisi ve bir sütun parçası bulunmuştur.

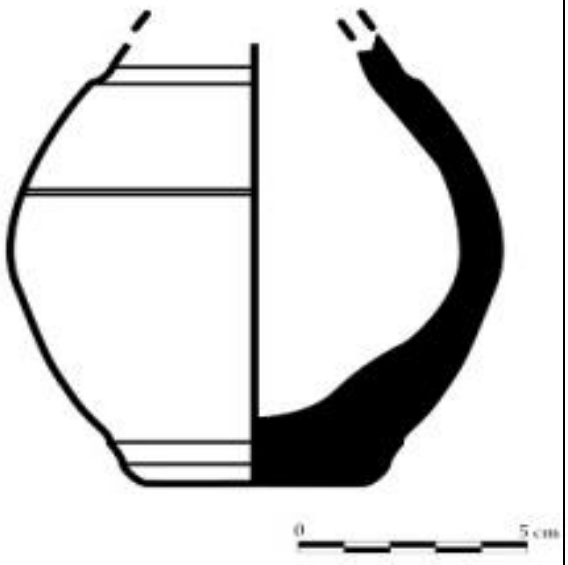
3.2. KAZI BULUNTULARI

3.2.1. Seramik Buluntular

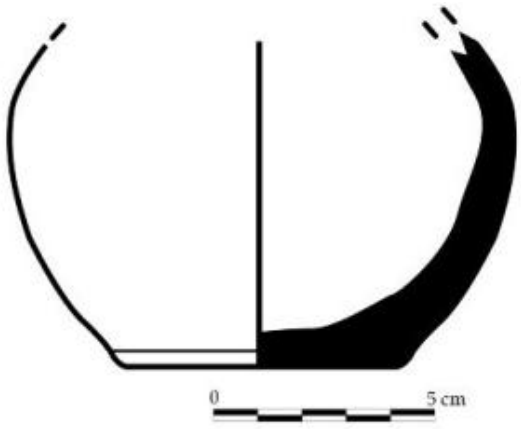
3.2.1.1. Sırsız Seramikler

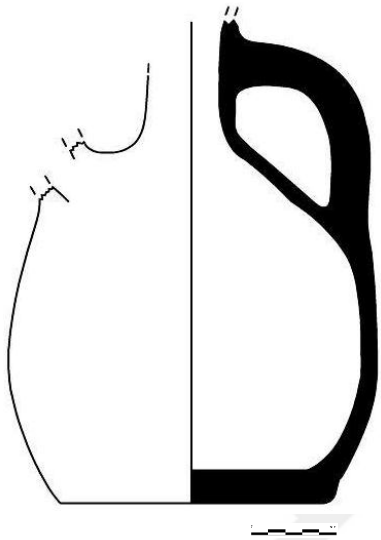
<table>
<tr><th colspan="3">Katalog No:1</th></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Gövde parçası</td><td>Çizim No:19</td><td>Fotoğraf No:152</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 03SK.09.15</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A16 kuzeyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: C: 0.3 cm/0.5 cm</td><td>Hamur: Açık gri (5Y 7/2 light gray)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Sık gözenekli ve dokulu, kireç ve taşçık katkılı, iyi pişmiştir. Üzeri kazıma tekniğinde bezelidir. Karamanoğlu dönemi XIV. yüzyıl.</td></tr>
</table>

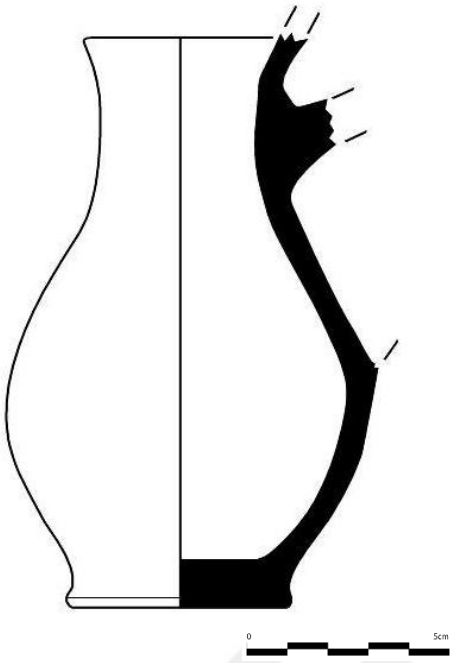
Katalog No:2		
		
Eserin Adı: Künk ağız parçası	**Çizim No:**20	**Fotoğraf No:153**
Kazı Env. No: 19SK.07.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-1 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:6 cm Y:6,2 cm C:0,5-0,4 cm	**Hamur:** Kırmızı (10 R 5/6 red)	
Tanım: Mika, kuvars ve kireç katkılıdır. Yüzeyinde kireçlenmeler, ağız kenarında yatay çizgilerden oluşan şeritler yer almaktadır. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.		

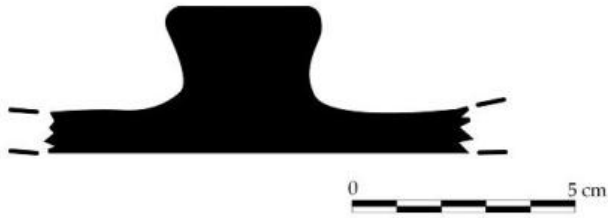
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:3</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Su Testisi</td><td>Çizim No:21</td><td>Fotoğraf No:154</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 01SK.09.12</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A8-9 mekânında bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: D.Ç: 4.8 cm Y:11.1 cm C:0.8-0,7 cm</td><td>Hamur: Açık kırmızı (2.5YR 6/6 light red)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Büyük ve orta boyutta taşçık ve az kum katkılı, orta gözenekli, orta pişmiştir. İki parça halinde kırık olarak günümüze ulaşan testi birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Gövdenin orta kısmında yatay çizgiden oluşan bir şerit dışında bezemeye yer verilmemiştir. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.</td></tr>
</table>

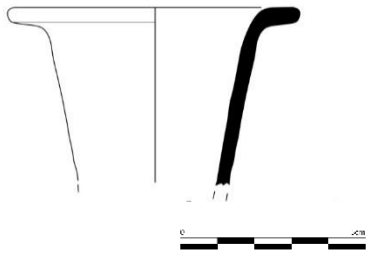
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:4</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Çömlek (ağız)</td><td>Çizim No:22</td><td>Fotoğraf No:155</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 09SK.08.11</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A-9 burcu önünde bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: A.Ç: 36 cm Y:16,3 cm C:5.3-1.2 cm</td><td>Hamur: Kırmızı (2.5 YR 5/6 red)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Büyük boyutta taşçık ve kireç katkılı, seyrek gözenekli, seyrek dokulu, orta pişmiştir. İki parça halinde kırık olarak günümüze ulaşan ağız parçaları birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Ağız kısmının altında yatay çizgilerden oluşan şeritlerle bezenmiştir. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.</td></tr>
</table>

Katalog No:5		
		
Eserin Adı: Testi dip parçası	**Çizim No:**23	**Fotoğraf No:156**
Kazı Env. No: 10SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-3 mekânı batısında bulunmuştur.	
Ölçüler D.Ç: 6.4 cm Y:7.4 cm C: 0.6-0.7 cm	**Hamur:** Kırmızı (2.5 YR 5/6 red)	
Tanım: Orta boyutta orta miktarda kum, taşçık ve kireç katkılı, orta pişmiş, seyrek dokulu, seyrek gözeneklidir. Yüzeyinde kireçlenmeler görülmekte ve gövde üzerinde herhangidir süsleme yer almamakladır. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.		

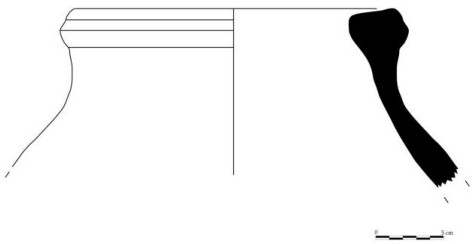
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:6</td></tr>
<tr><td colspan="2"></td><td></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Testi</td><td>Çizim No:24</td><td>Fotoğraf No:157</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 18SK.09.12</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A5-11 mekânında bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: D.Ç: 13.6 cm Y:24.5 cm C: 0.8 cm</td><td>Hamur: Açık kırmızı (10 R 6/8 light red)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Orta boyutta taşçık kum ve kireç katkılı, orta gözenekli, orta pişmiş, orta dokuludur. Kulplu ve akıtacaklı testinin boyun, ağız ve akıtacak kısmı kırıktır. Üzerinde herhangi bir süsleme mevcut değildir. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.</td></tr>
</table>

Katalog No:7		
		
Eserin Adı: Küp	**Çizim No:**25	**Fotoğraf No:158**
Kazı Env. No: 17SK.09.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-15 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç:5.8 cm Y: 15.1 cm C: 0.6 cm	**Hamur:** Kırmızı (2.5 YR 5/8 red)	
Tanım: Orta ve büyük boyutta taşçık ve kum katkılı, orta pişmiş, seyrek dokulu, seyrek gözenekli tek kulplu ve yonca ağızlıdır. Kulpu kırık olan küpün üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Osmanlı dönemi XVI- XVII yüzyıl.		

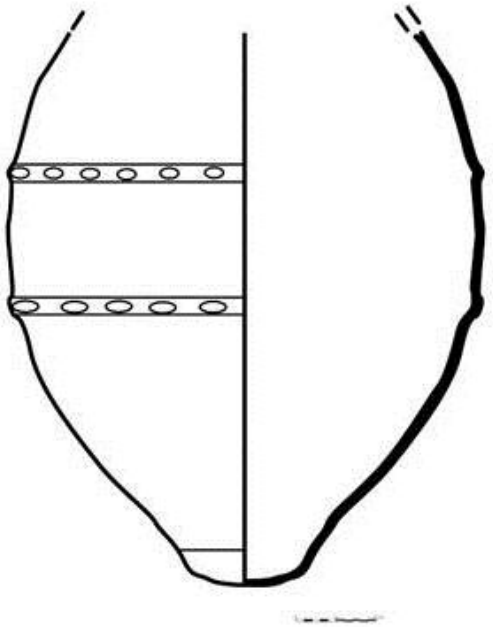
Katalog No:8		
		
Eserin Adı: Kapak parçası	**Çizim No:**26	**Fotoğraf No:159**
Kazı Env. No: 08SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-3 ile A-8 4 arasında bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 3.4 cm		**Hamur:** Açık kırmızıya yakın kahverengi (2.5YR 6/4 light reddish brown)
Tanım: Orta gözenekli, seyrek dokulu, orta pişmiştir. Etrafında kırıklar olan kapak parçası üzerinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Osmanlı dönemi XVI-XVII yüzyıl.		

Katalog No:9		
		
Eserin Adı: Ağız	**Çizim No:**27	**Fotoğraf No:160**
Kazı Env. No: 25SK.08.15		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 üzeri F no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 14 cm Y:8.9 cm C:0.9 cm/1 cm		**Hamur:** Kırmızı **(**2.5YR 5/6 red)
Tanım: Orta gözenekli ve dokulu, orta pişmiştir. Taşçık, kum ve kireç katkılıdır. Dışa çekik dışa kalınlaştırılmış ağız kenarında kırıklar mevcuttur. Üzerinde herhangi bir bezemeye yer verilmemiştir. Osmanlı dönemi XVI-XVII yüzyıl.		

Katalog No:10		
		
Eserin Adı: Emzik parçası	**Çizim No:**28	**Fotoğraf No:161**
Kazı Env. No: 22SK 08 14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 22 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: C:0.6-07 cm		**Hamur:** Kırmızı **(**2.5 YR 5\8 red)
Tanım: Pişmiş topraktan el yapımı emzik parçası büyük ve orta boyutta taşçık ve kum katkılı, seyrek gözenekli, seyrek dokulu ve orta pişmiştir. Yüzeyinde herhangi bir bezeme yer almamaktadır. Osmanlı dönemi XVI-XVII yüzyıl.		

Katalog No:11		
		
Eserin Adı: Ağız	**Çizim No:**29	**Fotoğraf No:162**
Kazı Env. No: 01SK.09.15		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 kuzeyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç:24 cm Y:12.7 cm C:1.8cm/2.4 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**10 R 6/6 light red)
Tanım: Orta gözenekli ve dokulu, taşçık, kum ve kireç katkılı, kötü pişmiştir. Ağız kenarında kazıma tekniğinde yapılmış şeritler ve çeltik atılarak yapılmış bezeme bulunmaktadır. Osmanlı dönemi XVII yüzyıl.		

Katalog No:12



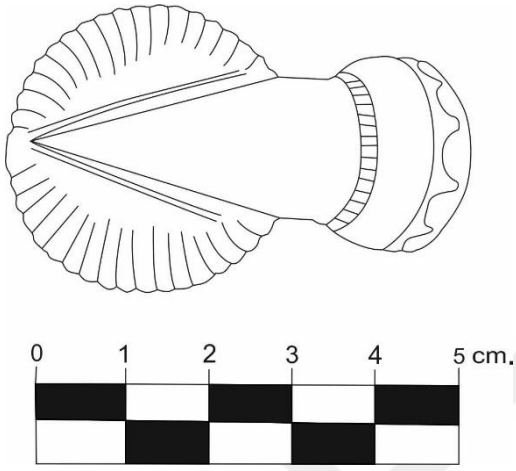


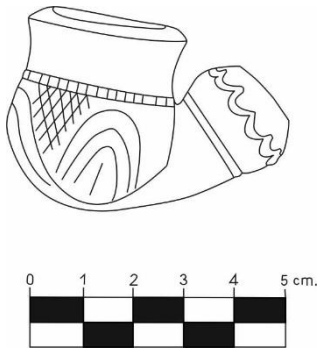
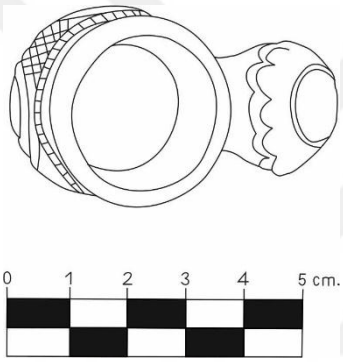


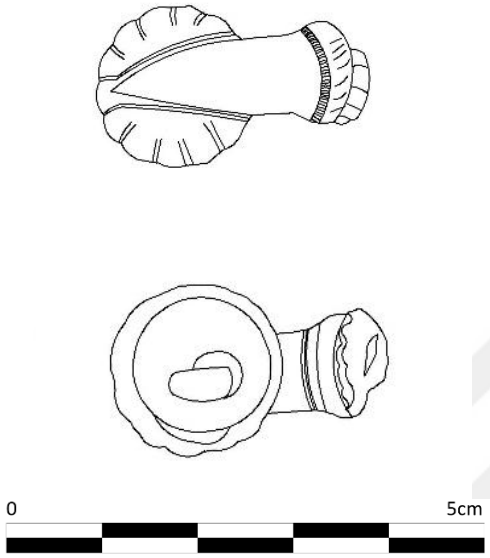


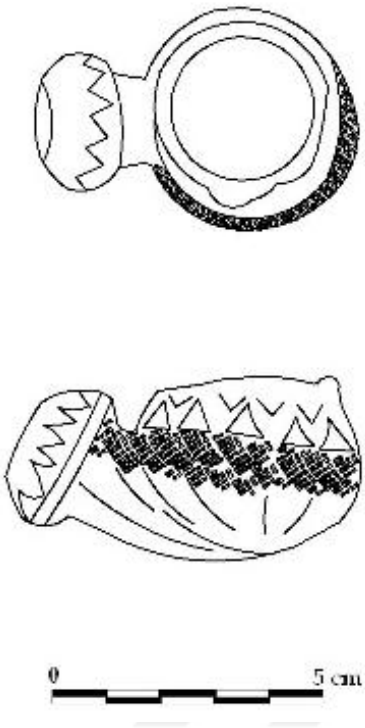
Eserin Adı: Küp	**Çizim No:**30	**Fotoğraf No:163**
Kazı Env. No: SK2013-1		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-13 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç:32 cm Y: 72cm C:4 cm D.Ç:13 cm D.K: 2 cm		**Hamur:** Soluk kırmızı **(**10R 6/4 pale red)

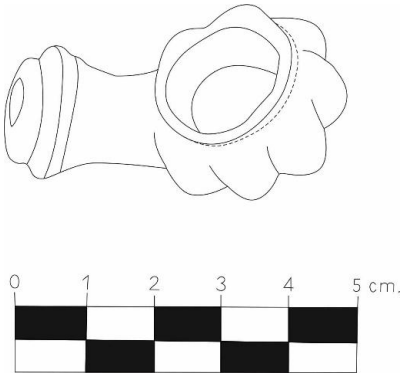
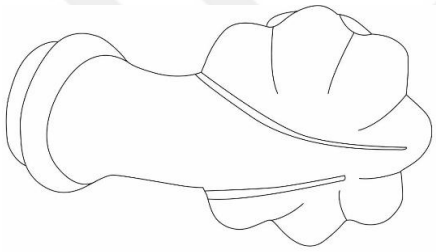
Tanım: Biri sağlam diğerinin üst kısmı kırık olarak ele geçmiş olan küpler açık kırmızı hamurlu, astarsız ve perdahlıdır. Orta boyutta taşçık ve kum katkılı, orta pişmiş, orta gözeneklidir. Gövde üzerindeki şeritler, ruletle çukur bezekler yapılarak süslenmiş, dip kısmı ağız ve gövdeye oranla oldukça küçük çaplıdır. Osmanlı dönemi XVII-XVIII yüzyıl.

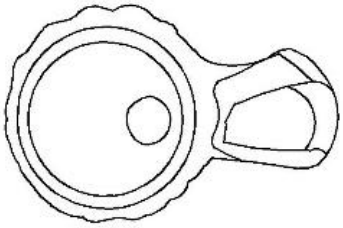
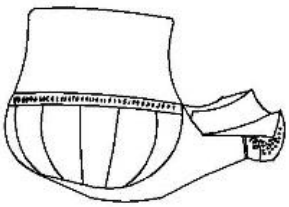
Katalog No:13		
		
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**31	**Fotoğraf No:164**
Kazı Env. No: 09SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-15 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler Y: 2,9 cm U: 5,4 cm A.Ç: 2,3 cm		**Hamur:** Koyu kırmızı
Tanım: Kireç ve kum katkılı, sık doku ve gözeneksiz, kırmızı astarlı olup iyi pişmiş durumdadır. Çubuk deliği yuvarlak ve dışbükeydir. Basık yuvarlak çanaklı lülenin gövde etrafı ve duman yolunun ağız kenarında kabartmalı geometrik motifler mevcuttur. Yüzeyinde hafif kırıklar görülmekle birlikte sağlam durumdadır. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

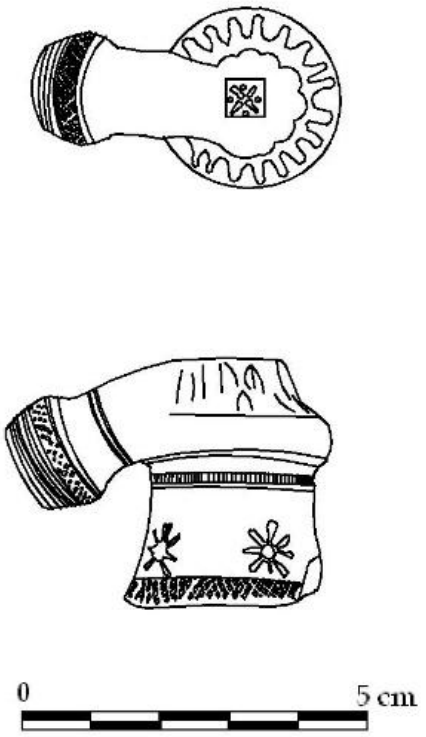
Katalog No:14		
 		 
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**32	**Fotoğraf No:165**
Kazı Env. No: SK2012-01		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 21 mekânı sarnıç üzerinde bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 3,6 cm U:5,4 cm A.Ç: 2,6 cm		**Hamur:** Koyu kırmızı
Tanım: Taşcık ve kireç katkılı, sık doku ve ince gözenekli, kırmızı astarlı olup iyi pişmiş durumdadır. Çubuk deliği piramidal, tütün haznesi oval formda, ağız kenarı dışbükeydir. Ağız kenarında kabartma ve kazıma tekniğinde yapılmış damla ve bitkisel motifler yer almaktadır. Yüzeyinde hafif kırıklar görülmekle birlikte sağlam durumdadır. Hazne içinde ve ağız kenarında yanık izleri görülmektedir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

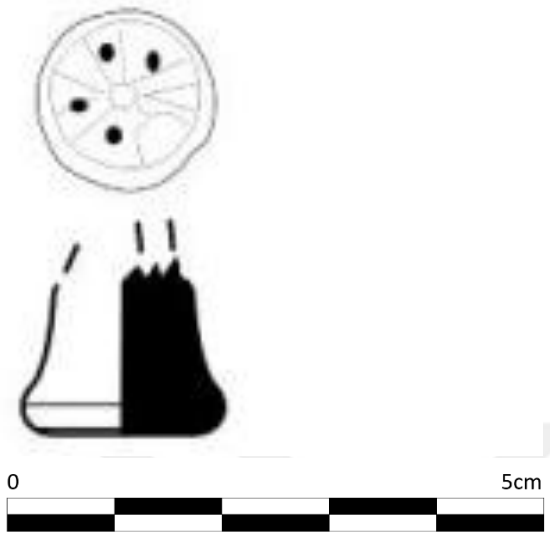
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:15</td></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Lüle</td><td>Çizim No:33</td><td>Fotoğraf No:166</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 20SK.08.13</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A2 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: Y: 2.8 cm U:3.2 cm C:0.3 cm A.Ç: 3 cm</td><td>Hamur: Açık kırmızı</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Kalıp tekniğinde yapılmış olan lüle astarlı ve tüteklik kenarları kırık durumdadır. Basık yuvarlak çanaklı ve çanağın gövde yüzeyi, duman yolu ağız kenarında geometrik bezemeler mevcuttur. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.</td></tr>
</table>

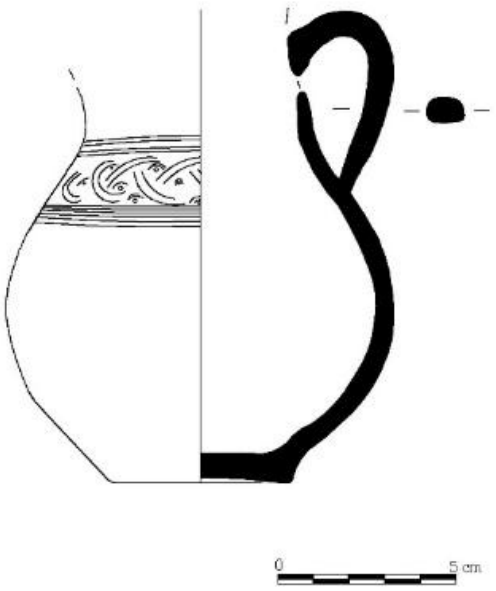
Katalog No:16		
		
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**34	**Fotoğraf No:167**
Kazı Env. No: 03. SK. 09.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 30 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 3.7 cm U:4.7 cm C:0.5 cm A.Ç: 3.6 cm		**Hamur:** Kırmızıya yakın kahverengi
Tanım: Pişmiş topraktan sırsız seramik lüle, basık yuvarlak çanaklı olup kalıp tekniğiyle yapılmıştır. Kırmızı renkte astarlı, ağız kenarı kırık durumdadır. Çanağın gövde kısmı ve duman yolunun ağız kenarı bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

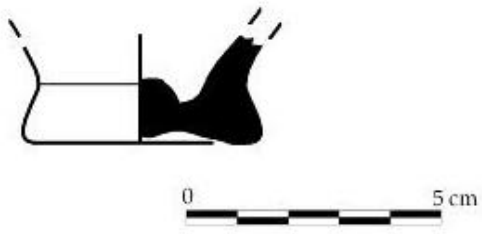
Katalog No:17		
 	  	
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**35	**Fotoğraf No:168**
Kazı Env. No: SK.2015-04		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-9 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y:2,5cm U:5,4 cm, A.Ç:2,3cm		**Hamur:** Kırmızı
Tanım: Kireç ve kum katkılı, sık dokulu ve gözeneksiz, astarlı olup iyi pişmiş durumdadır. Basık yuvarlak çanaklı lülenin gövde etrafı ve duman yolunun ağız kenarında kazıma ve kabartma tekniğinde yapılmış bezemeler bulunmaktadır. Yüzeyinde hafif kırıklar, az miktarda kireçlenmeler görülmekle birlikte sağlam durumdadır. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:18		
 	 	
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**36	**Fotoğraf No:169**
Kazı Env. No: 20SK.09.16	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Yüzeyde bulunmuştur.	
Ölçüler: Y: 6 cm U: 5 cm C: 0.2-0.8 cm	**Hamur:** Çok koyu mavimsi gri **(**gley2 3/10B very dark bluish gray)	
Tanım: Taşçık ve kum katkılı, seyrek dokulu, gözenekli, kötü pişmiş durumdadır. Açık krem renginde astarlı, karinal çanaklı olup çanağın alt kısmı ve duman yolunun ağız kenarı bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:19		
		
Eserin Adı: Lüle	**Çizim No:**37	**Fotoğraf No:170**
Kazı Env. No: 21SK.10.17		**Kazıda Bulunduğu Yer:** Caminin doğusu 1 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 5,9 cm U: 4,5 cm C: 0,2 cm A.Ç: 3,7 cm A.Y: 3,4 cm		**Hamur:** Kırmızı **(**10 R 5/6 red)
Tanım: Kireç ve kum katkılı, sık doku ve gözeneksiz, kırmızı astarlı olup iyi pişmiş durumdadır. Karinal çanaklı lülenin gövde etrafı ve duman yolunun ağız kısmında bezem, kaidede damga mevcuttur. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

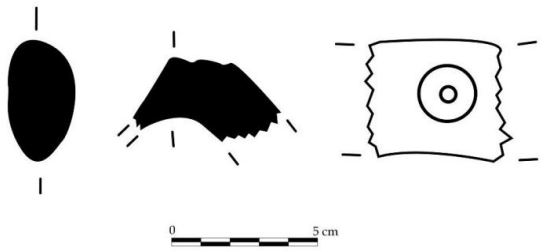
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:20</td></tr>
<tr><td colspan="2">
</td><td>
</td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Kapak</td><td>Çizim No:38</td><td>Fotoğraf No:171</td></tr>
<tr><td colspan="2">Kazı Env. No: 07SK.09.12</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A-21 mekânı kuzey ucunda bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ölçüler: D.Ç:2 cm Y:2 cm</td><td>Hamur: Açık kırmızı (2.5 YR 6/6 light red)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Kalıpta yapılmış olup çok az miktarda ince kum katkılı, sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Üzeri kazıma tekniğinde bezelidir. XVIII. yüzyıl?</td></tr>
</table>

Katalog No:21		
	 	
Eserin Adı: Testi	**Çizim No:**39	**Fotoğraf No:172**
Kazı Env. No: 29SK.09.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 16 kuzeyi 1 no.lu sarnıçta bulunmuştur.	
Ölçüler: Ç: 2,8 cm Y: 20,4 cm C: 0,6-0,8 cm	**Hamur:** Açık gri **(**2,5 Y 7/1 light gray)	
Tanım: Bitki ve kum katkılı, sık dokulu ve gözeneksiz, iyi pişmiş durumdadır. Ağız ve gövdenin bir kısmı kırık ve eksik olan testi, parçalar halinde günümüze ulaşmış olup birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Gövde yüzeyinde kazıma tekniğinde yapılmış yatay çizgilerden oluşan şeritler içerisinde bitkisel bezemeler yer almaktadır. Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıl		

Katalog No:22		
		
Eserin Adı: Dip parçası	**Çizim No:**40	**Fotoğraf No:173**
Kazı Env. No: 24SK 08 13		Kazıda Bulunduğu Yer: A21 1.yol güneyi A koridoru 1.mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 4.6 cm Y: 2.1 cm C: 0.5 cm		**Hamur:** Açık kırmızıya yakın kahverengi (5 YR 6/4 light reddish brown)
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Yüzeyinde aşınmalar bulunan dip parçası bezemesizdir. Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:23	
	
Eserin Adı: Testi	**Fotoğraf No:174**
Kazı Env. No: 25SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 doğusu A5-13 mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:11.4 cm Y:33.3 cm C:0.6-1.4 cm	**Hamur:** Kırmızı (10 R 5/8 red)
Tanım: Pişmiş topraktan testi, orta boyutta taşçık, kum ve kireç katkılı, orta pişmiş ve orta gözeneklidir. Ağız ve gövdenin bir kısmı kırık ve eksik olan testi parçalar halinde günümüze ulaşmış olup birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Gövde üzerindeki kazıma tekniğinde çizgilerden şeritler yapılarak süslenmiştir. Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıl.	

Katalog No:24

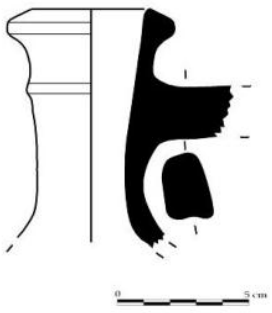


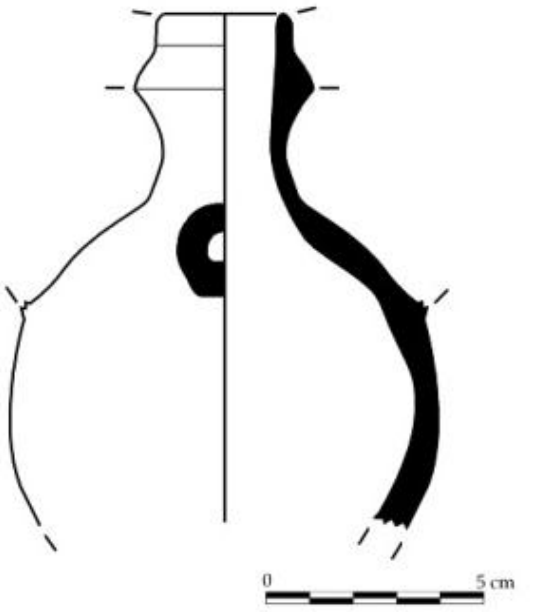


Eserin Adı: Kulp parçası	**Çizim No:**41	**Fotoğraf No:175**
Kazı Env. No: 29SK.08.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-9 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: C:2.2cm	**Hamur:** Turuncu (5YR 7/8 reddish yellow)	

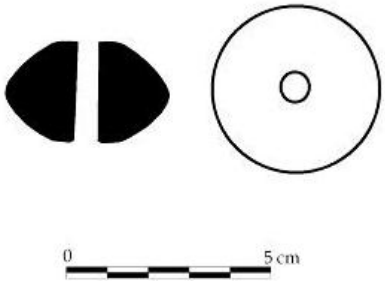
Tanım: Elde yapılmış olup sık gözenekli çok az mika katkılı, ince kumlu, çok az kireç katkılı iyi pişmiş kulp parçasıdır. Üzerinde dairelerin iç içe yerleştirilmesiyle oluşan, kazıma tekniğinde yapılmış bezeme yer almaktadır. Geç Osmanlı dönemi.

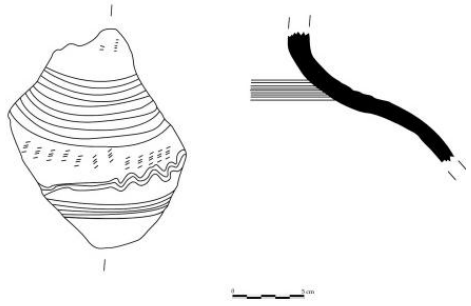
Katalog No:25	
	
Eserin Adı: Seramik parçası	**Fotoğraf No:176**
Kazı Env. No: 06SK.09.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 7,4 cm E: 3,7 cm C: 0,4 cm	**Hamur:** Kırmızı **(**10 R 5/6 red)
Tanım: Kırmızı astarlı seramik parçası, az miktarda kireç, kum ve mika katkılı sık gözenekli ve dokulu orta pişmiş durumdadır. Kenarlarında hafif kırıklar mevcuttur.	

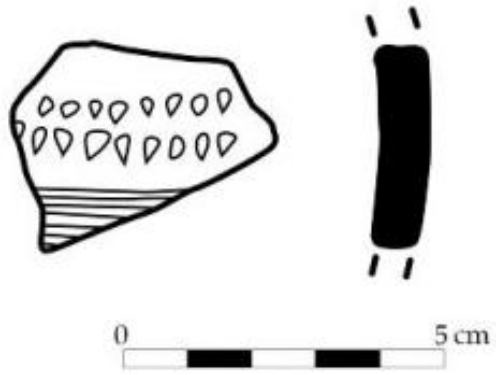
Katalog No:26		
		
Eserin Adı: Kulplu ağız parçası	**Çizim No:**42	**Fotoğraf No:177**
Kazı Env. No: 22SK 08 14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 22 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:4.6 cm Y:9.9 cm	**Hamur:** Kırmızı **(**2.5 YR 5\8 red)	
Tanım: Orta ve büyük boyutta taşçık, kum, kireç katkılı, seyrek gözenekli, seyrek dokulu ve orta pişmiştir. Kulpu kırık olarak günümüze ulaşan ağız parçasının, ağız kısmı altında bir sıra yivlendirme mevcut olup süsleme bulunmamaktadır.		

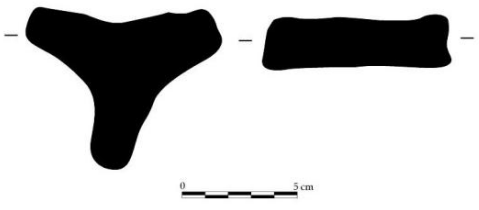
Katalog No:27		
		
Eserin Adı: Testi	**Çizim No:**43	**Fotoğraf No:178**
Kazı Enva. No: 04SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 2 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 18 cm C: 0.4-0.6		**Hamur:** Kırmızı (10 YR 5/8 red)
Tanım: Büyük boyutta taşçık içermektedir. Seyrek dokulu, orta gözenekli, orta pişmiştir. İki parça halinde kırık olarak günümüze ulaşan testi birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Kulplu ve akıtacaklı testinin ağız, kulp ve akıtacak kısmı kırıktır. Üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır.		

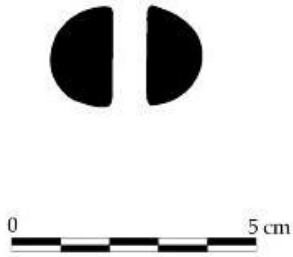
<table>
<tr><td colspan="2">Katalog No:28</td></tr>
<tr><td></td><td></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Figürlü kulp</td><td>Fotoğraf No:179</td></tr>
<tr><td>Kazı Env. No: 20SK.08.2013</td><td>Kazıda Bulunduğu Yer: A21 mekânı 1. yol güneyi A koridor 1. mekânda bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td>Ölçüler: Y: 8.5 cm, C:2.6-1.1cm</td><td>Hamur: Açık kırmızıya yakın kahverengi (5 YR 6/4 light reddish brown)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tanım: Kalıpta yapılmış olup kum katkılıdır. Üzerinde bir insan yüzü işlenmiştir. Kulp parçasının yüzeyi aşınmış ve kireçlenmiştir.</td></tr>
</table>

Katalog No:29		
		
Eserin Adı: Ağırşak	**Çizim No:**44	**Fotoğraf No:180**
Kazı Env. No: 21SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 güneyi 2 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 4 cm Y: 2.4 cm		**Hamur:** Açık kırmızıya yakın kahverengi (5 YR 6/4 light reddish brown)
Tanım: İnce kum katkılı, orta pişmiş, orta gözeneklidir. Ortası delik, kenarında kırıklar, yüzeyinde yanık izleri görülmektedir.		

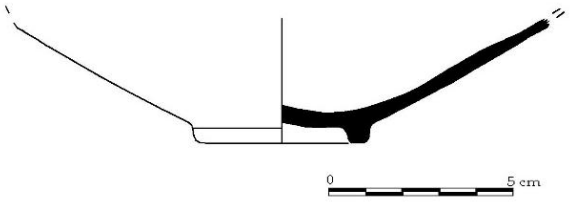
Katalog No:30		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**45	**Fotoğraf No:181**
Kazı Env. No: 28SK.08.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 29 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: C: 1.1-1.5 cm		**Hamur:** Açık kahverengi **(**7.5 YR 6/4 light brown)
Tanım: Pişmiş topraktan küp parçası küçük boyutta taşçık ve kum katkılı, orta pişmiş, orta gözeneklidir. Dış yüzey kazıma tekniğinde yapılmış yivli çizgilerle bezelidir.		

Katalog No:31		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**46	**Fotoğraf No:182**
Kazı Env. No: 21SK.07.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A9-1 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: Y:2,9 cm C: 0,5 cm		**Hamur:** Pembe **(**5YR-8/3 pink)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Beyaz astarlı, üzerinde kazıma tekniğiyle yapılmış bezemeler mevcuttur.		

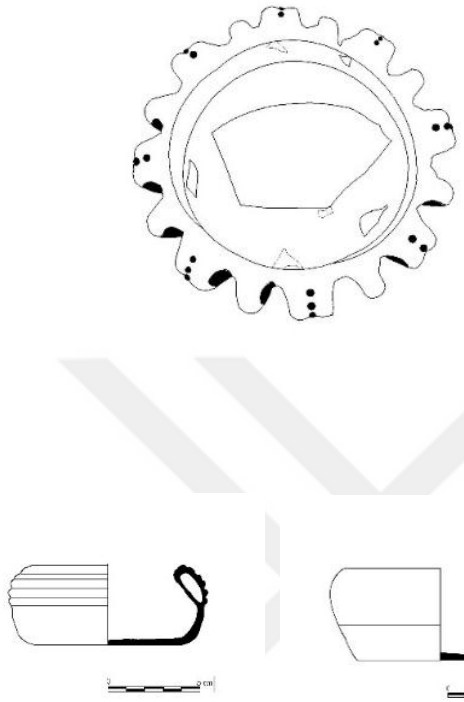
Katalog No:32		
		
Eserin Adı: Üçayak	**Çizim No:**47	**Fotoğraf No:183**
Kazı Env. No: 24SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1.yol güneyi B koridoru 4 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: C: 2.2 cm		**Hamur:** Turuncu **(**5 YR 6/6 reddish yellow)
Tanım: Çok ince kum katkılı, orta pişmiş, orta gözeneklidir. Yüzeyinde aşınmalar, kenarlarında hafif kırıklar mevcuttur.		

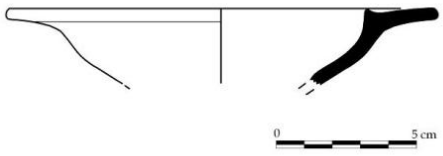
Katalog No:33		
		
Eserin Adı: Ağırşak	**Çizim No:**48	**Fotoğraf No:184**
Kazı Env. No: 03SK.09.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 doğusu 33 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: Ç: 3.6 cm Y: 1.5cm	**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/6 reddish yellow)	
Tanım: Pişmiş topraktan yapılmış oval formda olan ağırşak ip deliklidir. Üzerinde yanık izleri mevcuttur. Ortası delik, yüzeyinde yanık izleri görülmektedir.		

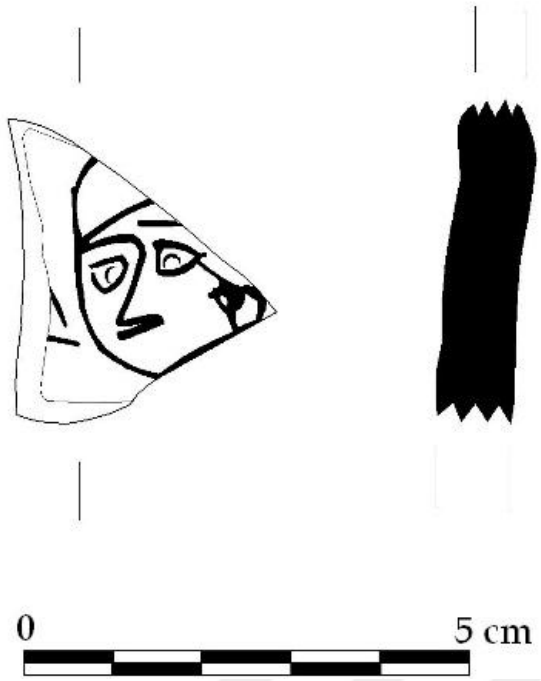
3.2.1.2. Sırlı Seramikler

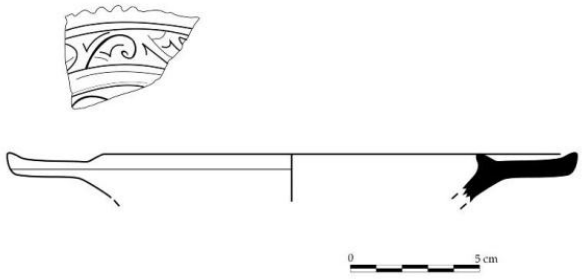
<table>
<tr><td colspan="3">Katalog No:34</td></tr>
<tr><td>
</td><td colspan="2">

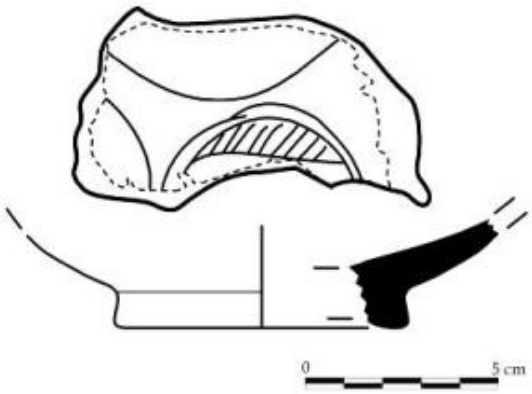

</td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Tabak (dip parçası)</td><td>Çizim No:49</td><td>Fotoğraf No:185</td></tr>
<tr><td>Kazı Env. No: 05SK.10.17</td><td colspan="2">Kazıda Bulunduğu Yer: A14 no.lu mekânda bulunmuştur.</td></tr>
<tr><td>Ölçüler: Çap: 10 cm Y: 9,4 cm C: 0,6-1,3 cm</td><td colspan="2">Hamur: Açık kırmızıya yakın kahverengi (2,5 YR 6/4 light reddish brown)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Tanım: Kireç, taşçık ve kum katkılı, sık doku ve gözenekli, iyi pişmiş durumdadır. Açık kahverengi ve koyu yeşil, çok açık sarı renkte sırlıdır. Üzerinde sigrafitto tekniğinde yapılmış figürlü bezemeler mevcuttur. Bizans dönemi XI –XII. yüzyıl.</td></tr>
</table>

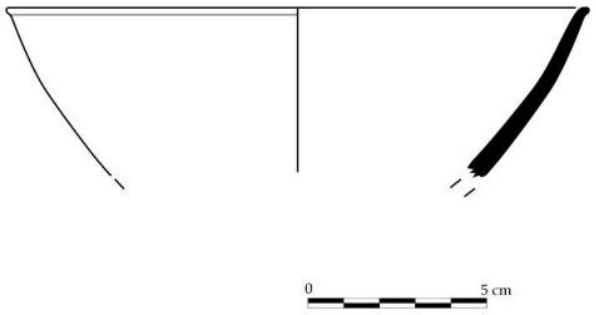
Katalog No:35		
	  	
Eserin Adı: Tören kabı	**Çizim No:**50	**Fotoğraf No:186**
Kazı Env. No: 24SK.10.17		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 12 güneyi 2 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 13,8 cm Ç: 25 cm C: 1,1 cm		**Hamur:** Beyaz **(**white 2,5 Y 8/1)
Tanım: Taşçık, kum, bitki ve kireç katkılı, seyrek doku ve gözenekli, iyi pişmiş durumdadır. Koyu yeşil tek renkte sırlı olup on altı kulplu olan tören kabında kulplardan biri sade diğerinin üzerinde süsleme amacıyla, simetrik olarak yerleştirilmiş küçük dairesel kabartılar bulunmaktadır. Bizans dönemi XI –XII. yüzyıl.		

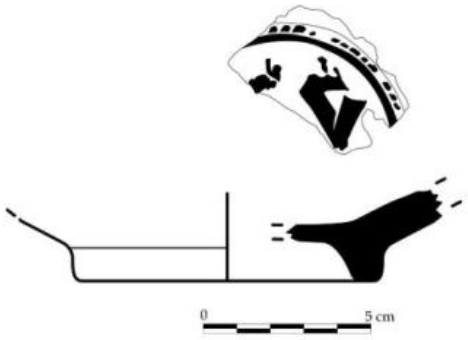
Katalog No:36		
		
Eserin Adı: Tabak ağız parçası	**Çizim No:**51	**Fotoğraf No:187**
Kazı Env. No: 16SK.08.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 9 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 15 cm Y: 2.7 cm C: 0.4 cm		**Hamur:** Pembe **(**7.5 YR 7/4 pink**)**
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Dışta ağız kenarına kadar içten dışa krem astar üzerine sırlı, ağız kenarı sgraf tekniğinde bezemeli, yeşil ve kahverenginde boyalıdır. Bizans dönemi XI – XII. yüzyıl.		

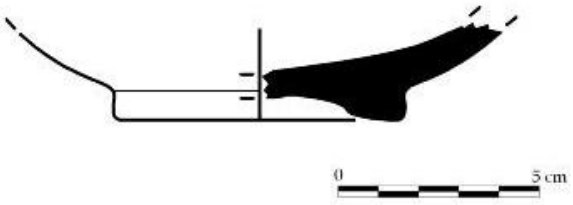
Katalog No:37		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**52	**Fotoğraf No:188**
Kazı Env. No: 24.SK.10.17		**Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka:** Kilise
Ölçüler: C: 0,6-0,8 cm.		**Hamur:** Pembemsi beyaz
Tanımı: Seyrek doku ve gözenekli, kum, taşcık ve kireç katkılı, iyi pişmiş durumdadır. Üzeri sigrafitto tekniğinde yapılmış figürlü bezemeli olup mat yeşil renkte sırlıdır. Bizans dönemi XI – XII. yüzyıl.		

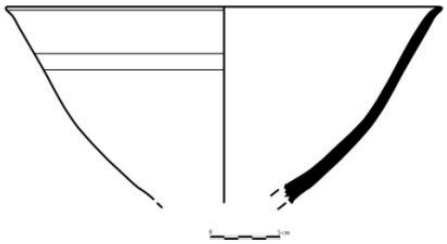
Katalog No:38		
		
Eserin Adı: Tabak ağız parçası	**Çizim No:**53	**Fotoğraf No:189**
Kazı Env. No: 27SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 21-1. yol\ 5. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 22 cm Y: 1.8 cm C:0.6-1.2 cm		**Hamur:** Turuncu **(**5YR 7\8 reddish yellow**)**
Tanım: Sık dokulu, ince çok az kum ve kireç katkılı, beyaz astarlı, yeşil renkli, şeffaf, parlak sırlı, iyi pişmiştir. Ön yüzeyi ince üsluplu kazıma tekniğinde yapılmış, kahverengi ve yeşil lekeli, ağız kenarı dalgalı (yivli), arka yüzeyi tek renk yeşil sırlıdır. Bizans dönemi XII. yüzyıl.		

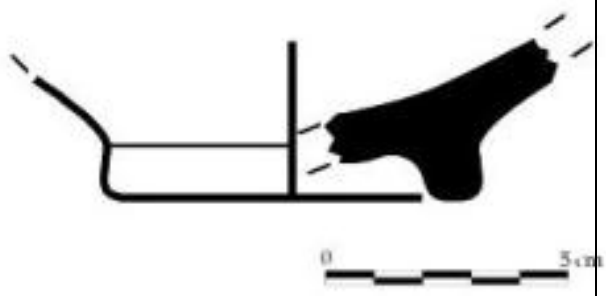
Katalog No:39		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**54	**Fotoğraf No:190**
Kazı Env. No: 17SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** B koridoru 1. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 7 cm Y: 2.7 cm C: 0.7-1.3 cm		**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/8 reddish yellow)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, içte beyaz astarlı, yeşil boyalı, şeffaf sırlıdır. Üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış bezeme yer almaktadır. XIV. yüzyıl (?)		

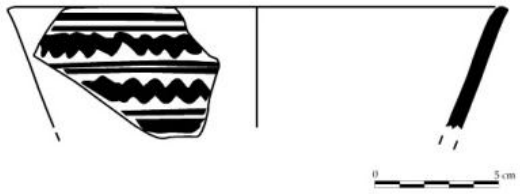
Katalog No:40		
		
Eserin Adı: Ağız parçası kâse	**Çizim No:**55	**Fotoğraf No:191**
Kazı Env. No: 17SK.09.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-9 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:16 cm Y: 4.6 cm C: 0.3-0.5 cm	**Hamur:** Turuncu (5 YR 7/8 reddish yellow)	
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Sıraltı tekniğinde yapılmış, krem renkli astarlı, yeşil renkte boyalı, şeffaf sırlıdır. Arka yüzeyi sırsızdır. XIV-XV. yüzyıl (?).		

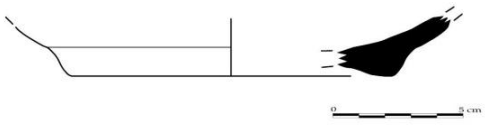
Katalog No:41		
		
Eserin Adı: Kaide parçası	**Çizim No:**56	**Fotoğraf No:192**
Kazı Env. No: 04SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Sarnıçta bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:10 D.Ç:9 Y:2,7 C:1-0,5 cm	**Hamur:** Açık kırmızı (2,5 YR 6/6)	
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Kenar bordürde sigrafitto tekniğinde, zeminde slip tekniğinde yapılmış bezemeler mevcuttur. Açık kahverengimsi gri renkte astarlı, şeffaf açık sarı sırlı, koyu kahverengi, yeşil renkte boyalıdır. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

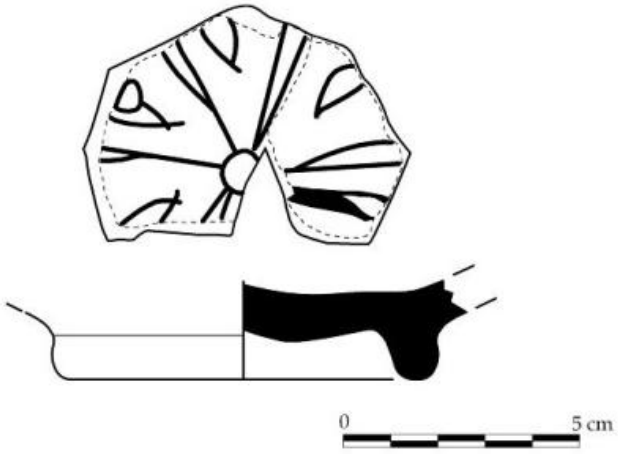
Katalog No:42		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**57	**Fotoğraf No:193**
Kazı Env. No: 25SK.08.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 23 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 7 cm Y: 2.3 cm C: 0.8-1 cm		**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/6 reddish yellow)
Tanım: Çok ince kum, kireç ve çok az kuvars katkılı, sık dokulu, iyi pişmiş halka kaide açık yeşilimsi, sarı renkte sırlı ve krem renkte astarlı olup kazıma tekniğinde bezelidir. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

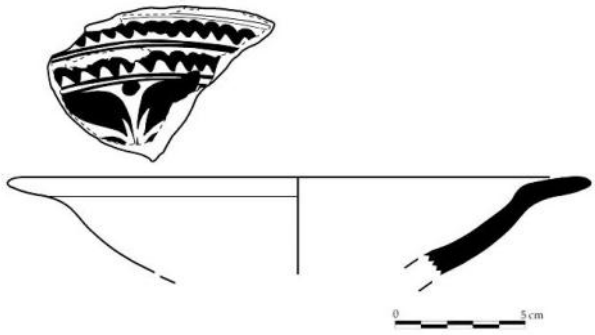
Katalog No:43		
	 	
Eserin Adı: Kâse ağız-gövde parçaları	**Çizim No:**58	**Fotoğraf No:194**
Kazı Env. No: 12SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:21.2 cm Y: 9,6 cm C:0,4-0,8 cm	**Hamur:** Pembe (5 YR 7/4)	
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Slip tekniğinde yapılmış, yeşil renkte çizgilerle bezeli, şeffaf sırlıdır. Parçalar halinde günümüze ulaşmış olup birleştirilerek restorasyonu yapılmıştır. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

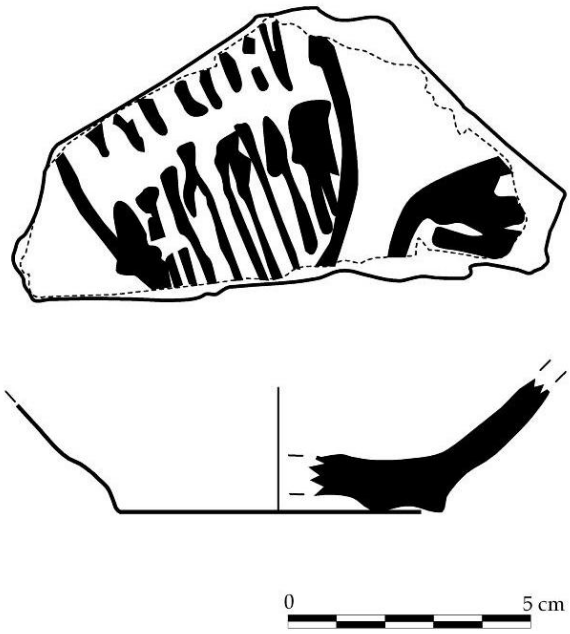
Katalog No:44		
		
Eserin Adı: Dip parçası	**Çizim No:**59	**Fotoğraf No:195**
Kazı Env. No: 08SK.09.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 12 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç:7.4 cm Y: 3.2 cm C: 1-1.2 cm	**Hamur:** Turuncu (7.5 YR 7/6 reddish yellow)	
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Sigrafitto tekniğinde yapılmış, beyaz astarlı, açık ve koyu yeşil renkte boyalıdır. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

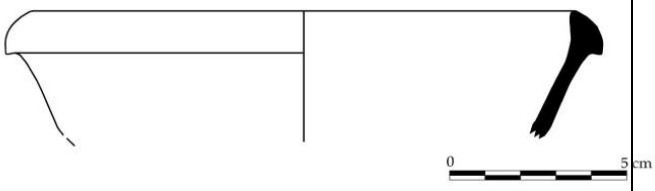
Katalog No:45		
		
Eserin Adı: Ağız parçası	**Çizim No:**60	**Fotoğraf No:196**
Kazı Env. No: 29SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 güneyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 20 cm Y: 4.9 cm C: 0.5-0.6 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5 YR 6/8 light red)
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Dışta astar üzerine yeşil tek renk sırlı, içte sıraltı tekniğinde siyah mavi desenlidir. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

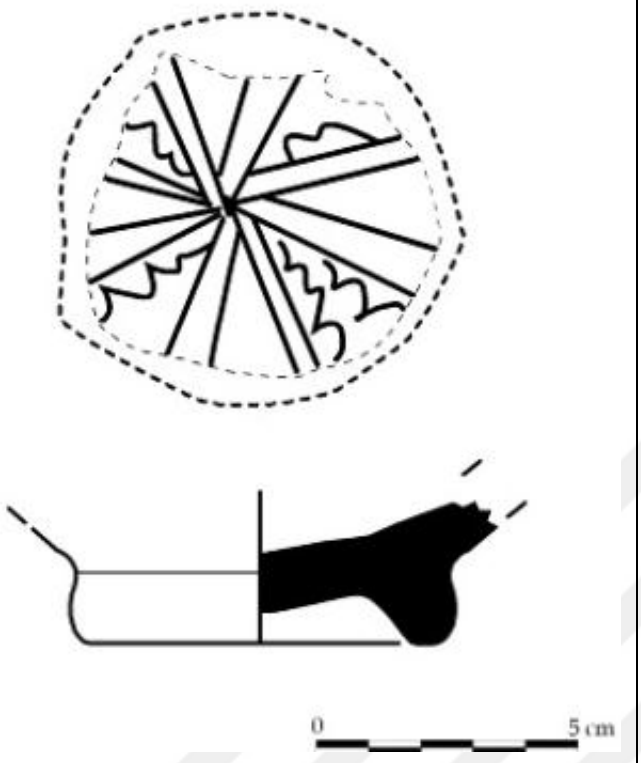
Katalog No:46		
		
Eserin Adı: Dip	**Çizim No:**61	**Fotoğraf No:197**
Kazı Env. No: 27SK.08.15		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç :6.6 cm Y:2.3 cm C:0.6 /1.1cm		**Hamur:** Pembe **(**7.5YR 7/4 pink)
Tanım: Sık gözenekli ve dokulu, kum, kireç ve bitki katkılı iyi pişmiştir. Açık krem renk astar üzerinde açık yeşil, hardal sarısı renkte sırlı ve lacivert ve açık yeşil renkte beneklidir. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

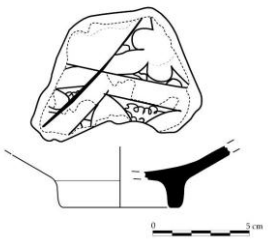
Katalog No:47		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**62	**Fotoğraf No:198**
Kazı Env. No: 20SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1. yol güneyi B koridoru 2 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 8 cm Y: 2 cm C: 1 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5 YR 6/6 light red)
Tanım: Küçük boyutta taşçık ve kum katkılı, orta gözenekli, orta dokulu, iyi pişmiştir. Sigrafitto tekniğinde yapılmış, geometrik desenli, turuncu ve yeşil renkte benekli olup dipte üçayak izleri mevcuttur. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

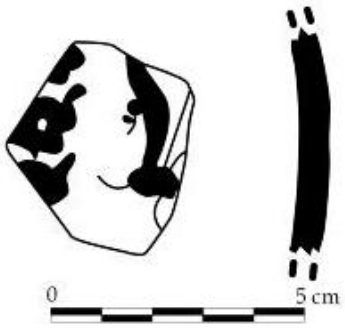
Katalog No:48		
		
Eserin Adı: Ağız parçası	**Çizim No:** 63	**Fotoğraf No:199**
Kazı Env. No: 24SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1.yol güneyi A koridoru 1. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 22 cm Y: 3.7 cm C: 0.6-1 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5 YR 6/6 light red)
Tanım: Çok ince kum katkılı, orta pişmiş, sık gözenekli, dışta astar üzerine tek renk yeşil sırlı, içte sıraltı tekniğinde yapılmış bitkisel bezemelidir. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?).		

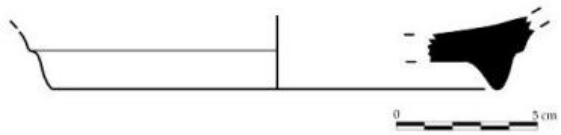
Katalog No:49		
		
Eserin Adı: Dip	**Çizim No:**64	**Fotoğraf No:200**
Kazı Env. No: 15SK.08.15		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 kuzeybatı kapı önünde bulunmuştur.
Ölçüler: D:3.4 cm Y.4 cm C:0.3 cm/1 cm		**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/6 reddish yellow)
Tanım: Kireç ve taşçık katkılı, sık dokulu ve gözenekli, iyi pişmiştir. Sıraltı tekniğinde yapılmış, çok açık yeşilimsi renkte sırlı ve koyu yeşil renkte boyalıdır. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

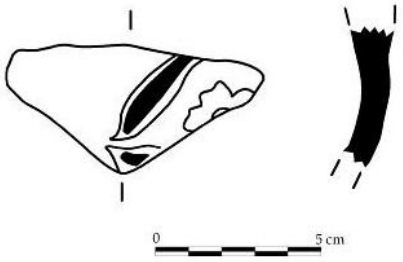
Katalog No:50		
		
Eserin Adı: Ağız	**Çizim No:**65	**Fotoğraf No:201**
Kazı Env. No: 16SK.08.15	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 kapı önünde bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç:16 cm Y:3.7 cm C:0.4cm/1.5 cm	**Hamur:** Pembe **(**7.5YR 7/4 pink)	
Tanım: Kireç ve taşçık katkılı, sık dokulu ve gözenekli, iyi pişmiştir. Açık, koyu yeşil, kahverenginde boyalı sigrafitto tekniğinde yapılmış, krem renkte astarlı olup üzeri şeffaf sırlıdır. Karamanoğlu dönemi XIV-XV. yüzyıl (?)		

Katalog No:51		
		
Eserin Adı: Halka Kaide	**Çizim No:**66	**Fotoğraf No:202**
Kazı Env. No: 04SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 7 cm Y: 2.7 cm C: 1 cm		**Hamur:** Kırmızımsı kahverengi (5 YR 6/4 reddish brown)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık gözenekli, orta pişmiştir. Beyaz astarlı, yeşil, hardal sarısı renginde benekli ve açık yeşil renkte sırlıdır. Sigrafitto tekniğinde yapılmış ışınsal desenlidir. Osmanlı dönemi XV. yüzyıl (?)		

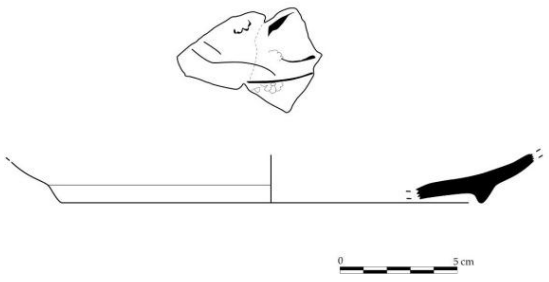
Katalog No:52		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**67	**Fotoğraf No:203**
Kazı Env. No: 31SK 08 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 1 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç: 6 cm Y: 3.2 cm C: 0.5-0.7 cm	**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5 YR 6\8 light red)	
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, iyi pişmiştir. Sigrafitto tekniğinde yapılmış, geometrik ve bitkisel bezemeli, yeşil, sarı kahverenginde benekli, şeffaf sırlıdır. Karamanoğlu dönemi XV. yüzyıl (?)		

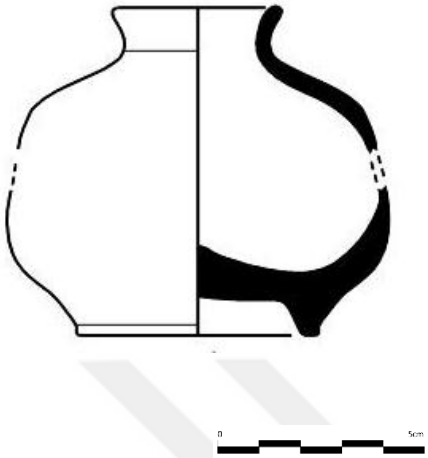
Katalog No:53		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**68	**Fotoğraf No:204**
Kazı Env. No: 30SK.07.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-9 burcu önünde bulunmuştur.	
Ölçüler: C:0,5 cm	**Hamur:** Beyaz (9/N white)	
Tanım: Kuvars katkılı, çok sık gözenekli, çok sık dokulu, iyi pişmiştir. Üzerinde kabartma tekniğinde yapılmış mavi, kırmızı, turkuaz renkli bitkisel bezemeler mevcuttur. Osmanlı dönemi XVI. yüzyıl.		

Katalog No:54		
		
Eserin Adı: Halka kaide (taklit seladon)	**Çizim No:**69	**Fotoğraf No:205**
Kazı Env. No: 24SK 08 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1. Yol güneyi A koridoru 1. mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç: 16 cm Y: 2.5 cm C: 1 cm	**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/6 reddish yellow)	
Tanım: İnce kum katkılı, orta gözenekli, altta siyah astarlı, dışta yeşil sırlıdır. Osmanlı dönemi XVI. yüzyıl (?)		

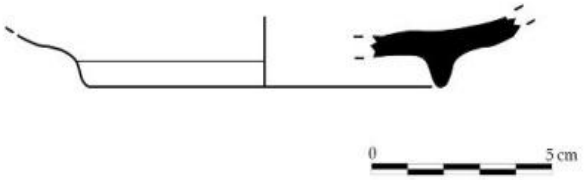
Katalog No:55		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**70	**Fotoğraf No:206**
Kazı Env. No: 09SK 09 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: C:0.4-0.5 cm	**Hamur:** Beyaz **(**white 7.5 YR_/1 9)	
Tanım: Kuvars katkılı, sık gözenekli, çok sık dokulu, iyi pişmiştir. Beyaz astar üzerine içte tek renk sırlı, dışta sıraltı tekniğinde yapılmış mavi, kırmızı, turkuaz renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVI. yüzyıl.		

Katalog No:56		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**71	**Fotoğraf No:207**
Kazı Env. No: 22SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 22 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç:6.4 cm Y: 2.4 cm C: 0.5-0.7 cm	**Hamur:** Turuncu (7.5 YR 6/6 reddish yellow)	
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Dışta hamurun renginde astarlı, sıraltı tekniğinde yapılmış olup şeffaf sırlıdır. XVI. yüzyıl (?).		

Katalog No:57		
		
Eserin Adı: Dip parçası	**Çizim No:**72	**Fotoğraf No:208**
Kazı Env. No: 04SK 09 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç: 18 cm Y: 2.1 cm C: 0,7-0,5 cm	**Hamur:** Beyaz (N /8.5 white)	
Tanım: Çok sık dokulu, katkısız, iyi pişmiş, beyaz astar, şeffaf sırlıdır. Sıratlı tekniğinde yapılmış mavi-kırmızı, turkuaz renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVI yüzyıl.		

Katalog No:58		
		
Eserin Adı: Dip-ağız parçaları	**Çizim No:**73	**Fotoğraf No:209**
Kazı Env. No: 29SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1.yol güneyi A koridoru 1. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 3 cm D.Ç: 4.4 cm C: 0.2-0.6 cm D.Y: 2.7 cm A.Y: 2.6 cm		**Hamur:** Turuncu (5YR 6/8 reddish yellow)
Tanım: Çok ince kum katkılı, iyi pişmiş, sık gözenekli, içte ve dışta koyu lacivert renginde sırlıdır. Osmanlı dönemi XVI-XVII. yüzyıl.		

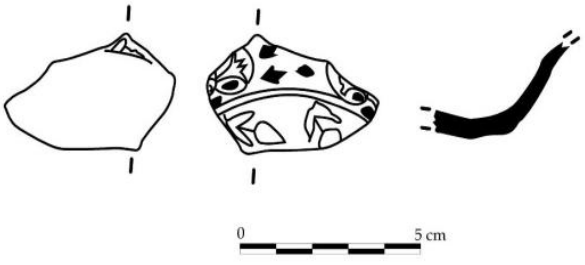
Katalog No:59



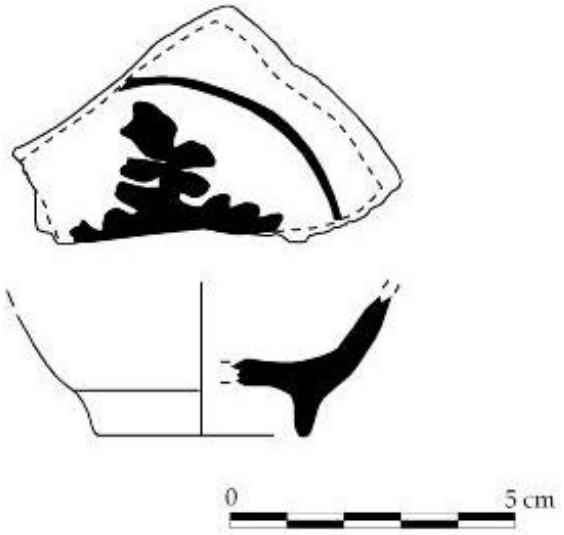


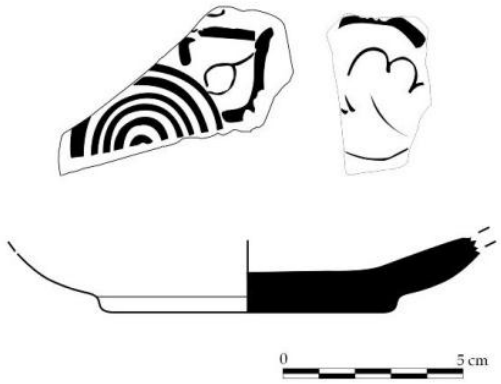
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**74	**Fotoğraf No:210**
Kazı Env. No: 26SK.08.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 20B mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 10 cm Y: 1.7 cm C: 0.5 cm		**Hamur:** Kirli beyaz (10 YR 8/4 very pale brown)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiştir. Beyaz astar üzerine kalın mavi sır üzerinde lacivert renkte boyalı olup sır yer yer dökülmüştür. Osmanlı dönemi XVI-XVII. yüzyıl (?)		

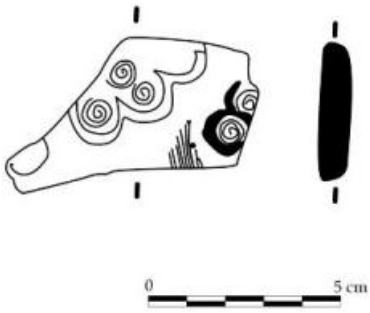
Katalog No:60		
		
Eserin Adı: Dip parçası	**Çizim No:**75	**Fotoğraf No:211**
Kazı Env. No: 08SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 31 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç:2.6 cm Y: 1 cm C: 0.2 cm	**Hamur:** Beyaz **(**white 9/ N)	
Tanım: Çok ince kum, az kuvars katkılı olup iyi pişmiştir. Açık krem astarlı ve parlak şeffaf sırlıdır. Ortasında sarı, yeşil renkte kabartma desenli çiçek bezemelidir. Osmanlı dönemi XVI - XVII.		

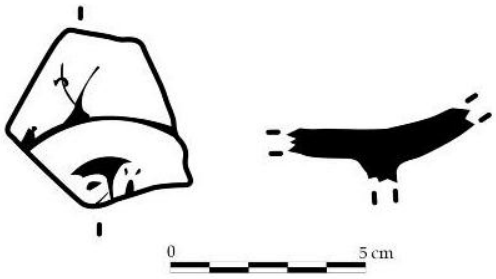
Katalog No:61		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**76	**Fotoğraf No:212**
Kazı Env. No: 19SK 08 14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 22 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: C:0.3-0.5 cm	**Hamur:** Beyaz **(**white 9.5/N)	
Tanım: Çok sık dokulu, çok sık gözenekli, iyi pişmiş, kuvars katkılıdır. Beyaz astar üzerine sıraltı tekniğinde mavi renkte bitkisel bezemeli ve şeffaf sırlıdır. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

Katalog No:62		
		
Eserin Adı: Düz dip parçası	**Çizim No:**77	**Fotoğraf No:213**
Kazı Env. No: 18SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-15 mekânında bulunmuştur.
.**Ölçüler:** D.Ç: 3.4 cm Y: 2.9 cm C: 0.4-0.5 cm		**Hamur:** Krem renk (white 2.5 Y 8/2 pale yellow)
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, orta pişmiştir. Açık krem renkte astarlı, şeffaf sırlıdır. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

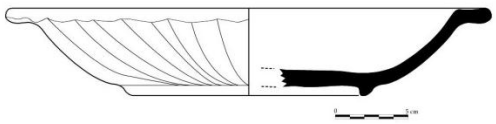
Katalog No:63		
		
Eserin Adı: Dip	**Çizim No:**78	**Fotoğraf No:214**
Kazı Env. No: 15SK.08.15		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 kuzeybatı kapı önünde bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:4 cm Y:2.5 cm C:0.1 cm 0.6cm		**Hamur:** Beyaz **(**white N/9)
Tanım: Taşçık, kireç ve kum katkılı, sık dokulu ve gözenekli, iyi pişmiştir. Beyaz astar üzerinde sıraltı tekniğinde mavi renkte bitkisel bezelidir. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

Katalog No:64		
		
Eserin Adı: Dip parçası	**Çizim No:**79	**Fotoğraf No:215**
Kazı Env. No: 16SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 15 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:8 cm Y: 2.1 cm C:0.8-1.3 cm		**Hamur:** Pembe **(**5 YR 8.4 pink**)**
Tanım: İyi pişmiş, sık gözenekli, sık dokulu, dışta astar üzerine renkli boyalı, dipte dairelerin iç içe yerleştirilmesiyle oluşan süsleme ve bitkisel bezemeler yer almakta, şeffaf açık sarı renkte sırlıdır. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl		

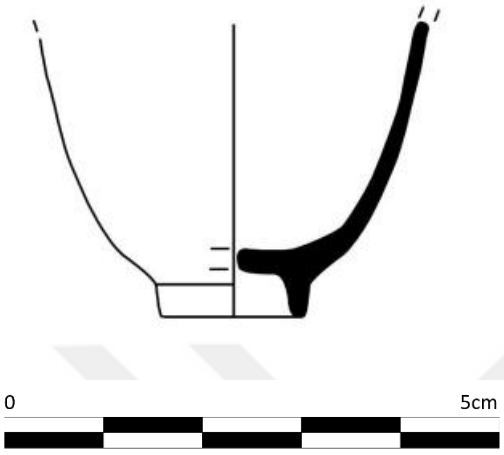
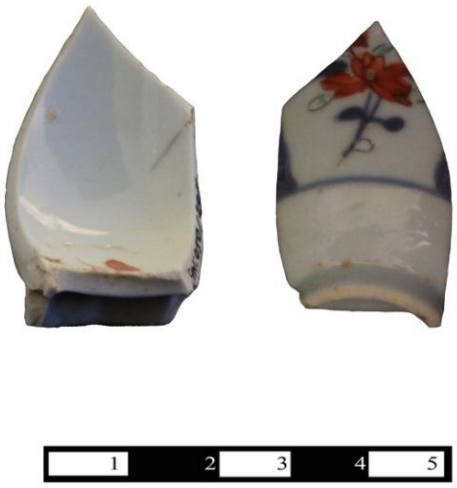
Katalog No:65		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**80	**Fotoğraf No:216**
Kazı Env. No: 25SK.07.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-1 burcu doğusunda bulunmuştur.
Ölçüler: Y:3,6 cm C:0,8 cm		**Hamur:** Beyaz (7,5 YR 7/1)
Tanım: Kuvars katkılı, ince ve sık dokulu, iyi pişmiştir. Beyaz astarlı, mavi ve siyah renkte yapılmış bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

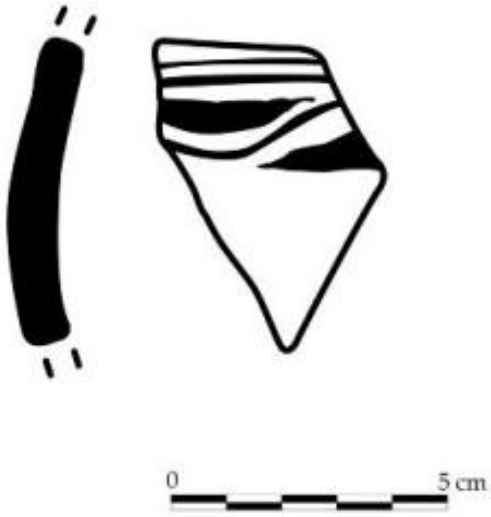
Katalog No:66		
		
Eserin Adı: Kaide parçası	**Çizim No:**81	**Fotoğraf No:217**
Kazı Env. No: 11SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A9 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: Y:4,2 cm C:0,7 cm		**Hamur:** Açık sarı (2.5 Y 8/2)
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiş, içte ve dışta beyaz astarlı, sıraltı tekniğinde yapılmış mavi renkte bezemeli ve şeffaf sırlıdır. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

Katalog No:67		
		
Eserin Adı: Ağız parçası	**Çizim No:**82	**Fotoğraf No:218**
Kazı Env. No: 28SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1.yok 4. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: C:0,6-0,5 cm		**Hamur:** Krem (5Y 8\8 yellow)
Tanım: Hamuru katkısız, iyi pişmiş olup içte beyaz astar üzerine içte tek renk turkuaz sırlı, dışta sıraltı tekniğinde mavi beyaz renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

Katalog No:68		
		
Eserin Adı: Dip-ağız parçaları	**Çizim No:**83	**Fotoğraf No:219**
Kazı Env. No: 27SK 08 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Caminin güneyi A koridoru 1.mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç: 28 cm D.Ç: 16 cm C: 0.8-1.1 cmA.Y: 4.9 cm D.Y: 4.8cm	**Hamur:** Beyaz **(**white 8/ N)	
Tanım: Çok sık dokulu, çok sık gözenekli, çok iyi pişmiş, üzerinde kararmalar görülmektedir. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.		

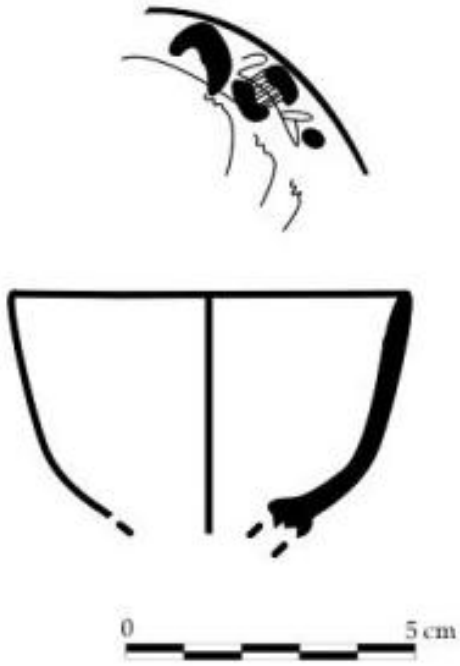
Katalog No:69	
	
Eserin Adı: Sırlı seramik kâse	**Fotoğraf No:220**
Kazı Env. No: 05SK.09.15	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1. Yol güneyi B koridoru 4 no.lu mekân sarnıcında bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 5.7 cm A.Ç: 13.4 cm Y: 8.2 cm	**Hamur:** Krem
Tanım: Halka kaideli, sarı-yeşil renkte sırlı olup tümleme çalışmasının ardından alçı malzeme ile bütünlenmiştir. Osmanlı dönemi XVII. yüzyıl.	

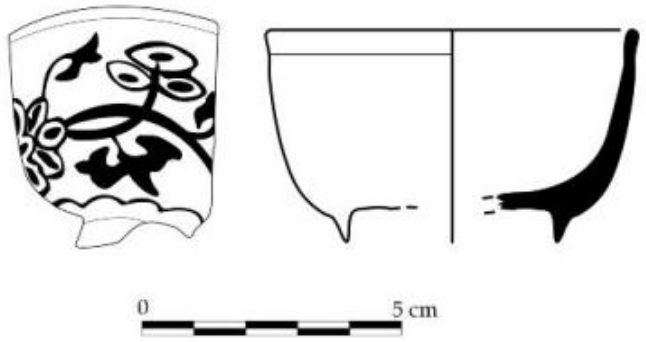
Katalog No:70		
		
Eserin Adı: Kaide parçası	**Çizim No:**84	**Fotoğraf No:221**
Kazı Env. No: 02SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç:2,4 cm Y:4,2 cm C:0,5-0,3 cm	**Hamur:** Griye yakın beyaz (white 9/N)	
Tanım: Kuvars katkılı, çok sık dokulu, çok sık gözenekli, iyi pişmiştir. Beyaz astarlı ve şeffaf sırlı olup sıraltına mavi ve turuncu renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

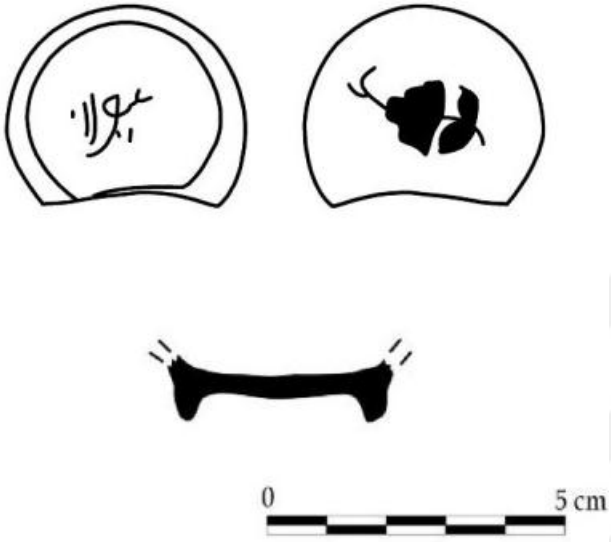
Katalog No:71		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**85	**Fotoğraf No:222**
Kazı Env. No: 21SK.07.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A9-1 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: Y:5,6 cm C:0,9 cm		**Hamur:** Beyaz **(**2,5Y/1 white)
Tanım: Sık gözenekli, sık dokulu olup beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır. Sıraltı tekniğinde yapılmış mavi renkte bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

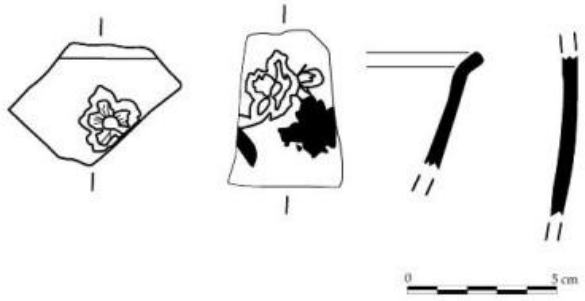
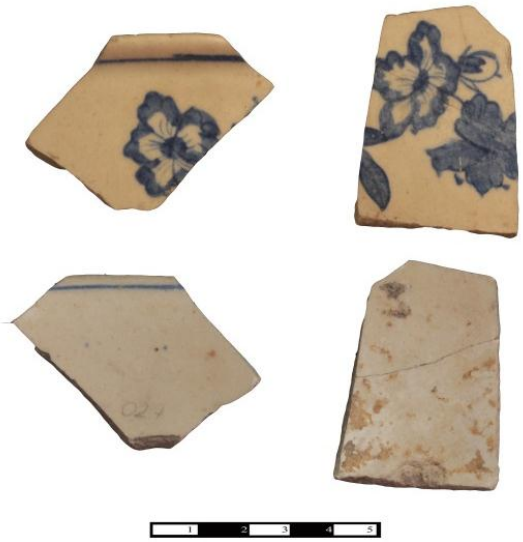
Katalog No:72		
		
Eserin Adı: Fincan	**Çizim No:**86	**Fotoğraf No:223**
Kazı Env. No: 02SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 2.2 cm Y: 4.3 cm C: 0.2-0.5 cm		**Hamur:** Griye yakın beyaz (white 9/ N)
Tanım: İnce dokulu ve orta gözenekli olup beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır. Sıraltı tekniğinde yapılmış mavi renkte bezemelidir. İç kenar bordüründe aynı motif devam etmekte, dış dip kısmında damga yer almaktadır. Üzerindeki sırın bir kısmı dökülmüştür. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

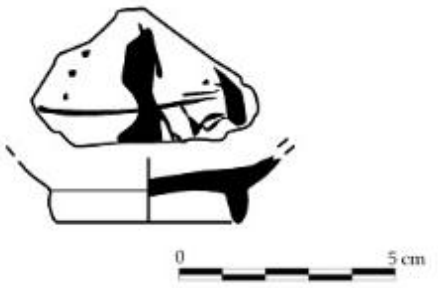
Katalog No:73		
		
Eserin Adı: Fincan	**Çizim No:**87	**Fotoğraf No:224**
Kazı Env. No: 02SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 7.3 D.Ç: 3.2 Y: 4.7 C: 0.4-0.2 cm		**Hamur:** Griye yakın beyaz (white 9/ N)
Tanım: İnce dokulu, orta gözeneklidir. Üzerindeki sırın bir kısmı dökülmüş, dış gövdesinde üç adet bitkisel bezemeli aynı desen görülmektedir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

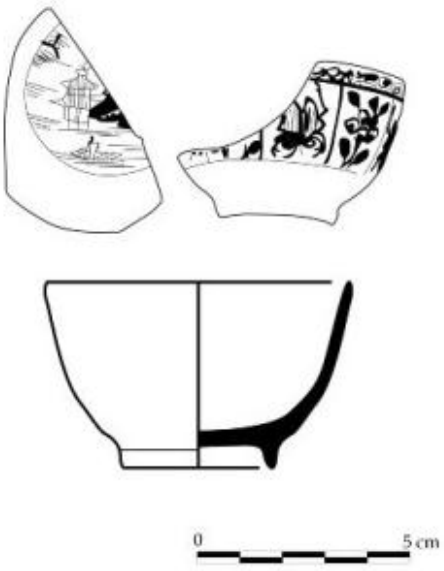
Katalog No:74		
		
Eserin Adı: Fincan	**Çizim No:**88	**Fotoğraf No:225**
Kazı Env. No: 02SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç: 6.8 Y: 4.2 cm C: 0,3 cm	**Hamur:** Griye yakın beyaz (white 9/ N)	
Tanım: İnce dokulu, orta gözenekli, çok az mika katkılı, beyaz astarlıdır. Üzerinde kabartma tekniğinde yapılmış turkuaz, pembe ve kahverenginde bezemeler mevcuttur. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

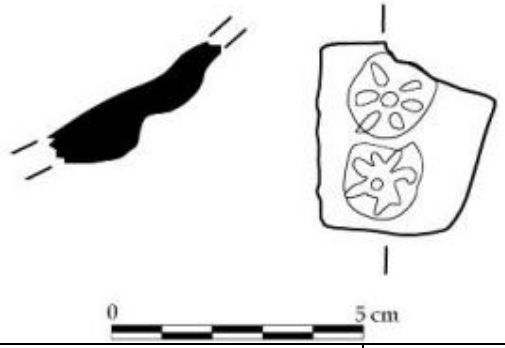
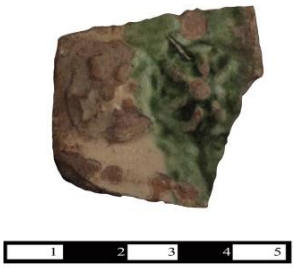
Katalog No:75		
		
Eserin Adı: Fincan	**Çizim No:**89	**Fotoğraf No:226**
Kazı Env. No: 21SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-14 mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç:7 cm Y:4.2 cm C: 0.2- 0.6 cm		**Hamur:** Griye yakın beyaz **(**white N /9)
Tanım: Çok sık dokulu, sık gözenekli, kuvars katkılı, beyaz astar, şeffaf sırlıdır. Üzeri sıraltı tekniğinde yapılmış mavi renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

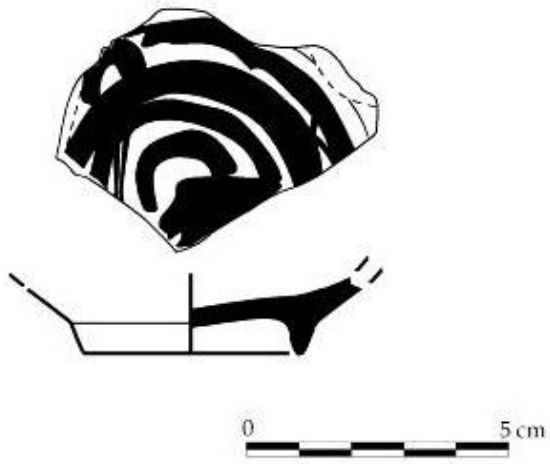
Katalog No:76		
		
Eserin Adı: Halka dip parçası	**Çizim No:**90	**Fotoğraf No:227**
Kazı Env. No: 18SK.09.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-15 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: C: 0.3 cm	**Hamur:** Griye yakın beyaz **(**white N/ 9)	
Tanım: Çok az kuvars katkılı, çok sık dokulu, çok sık gözenekli iyi pişmiştir. Krem astarlı, şeffaf sırlı, içten sıraltı tekniğinde mavi renkte bezemelidir. İçte çiçek motifi, dıştan altta yazı yer almaktadır. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:77		
		
Eserin Adı: Gövde-ağız parçaları	**Çizim No:**91	**Fotoğraf No:228**
Kazı Env. No: 03SK 09 13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Caminin doğusu 1. koridorda bulunmuştur.	
Ölçüler: C:0.3-0.5/0.4-0.6 cm	**Hamur:** Beyaz (white 7.5 YR 9/1)	
Tanım: Çok sık gözenekli, çok sık dokulu, iyi pişmiş, beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır. Sıraltı tekniğinde yapılmış mavi renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:78		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**92	**Fotoğraf No:229**
Kazı Env. No: 15SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 güneyi 7 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 4.2 cm Y: 1.5 cm C: 0.4 c		**Hamur:** Beyaz **(**white 9/ N
Tanım: Çok sık dokulu, çok sık gözenekli, iyi pişmiş, kuvars katkı, beyaz astarlıdır. Sıratlı tekniğinde yapılmış mavi renkte bitkisel bezemelidir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:79		
		
Eserin Adı: Fincan	**Çizim No:**93	**Fotoğraf No:230**
Kazı Env. No: 12SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 10 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 4.4 cm C: 0.2-0.4 cm		**Hamur:** Beyaz **(**white 9/N)
Tanım: Çok sık dokulu, çok sık gözenekli, iyi pişmiş, kuvars katkılıdır. Beyaz astarlı, şeffaf sırlı olup sıraltına mavi renk kullanılmıştır. Dışta böcek ve çiçek, içte manzara resmedilmiştir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:80		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**94	**Fotoğraf No:231**
Kazı Env. No: 18SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 1 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: C: 0.4-0.6 cm		**Hamur:** Turuncu (5 YR 6/8 reddish yellow)
Tanım: Sık gözenekli, sık dokulu, orta pişmiştir. Üzeri kabartma tekniğinde bitkisel ve geometrik motiflerle süslenmiştir. Açık krem astarlı, yeşil boyalı ve şeffaf sırlıdır. Osmanlı dönemi XVII. XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:81		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**95	**Fotoğraf No:232**
Kazı Env. No: 24SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 1.yol güneyi A koridoru 1.mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 4.4 cm Y: 1.5 cm C: 0.4 cm		**Hamur:** Beyaz (white 8.5/ N)
Tanım: Çok sık gözenekli, çok sık dokulu, iyi pişmiş, kuvars katkılıdır. Sırlı ve astarlı olup sıraltına mavi renkte geometrik motife yer verilmiştir. Osmanlı dönemi XVII - XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:82



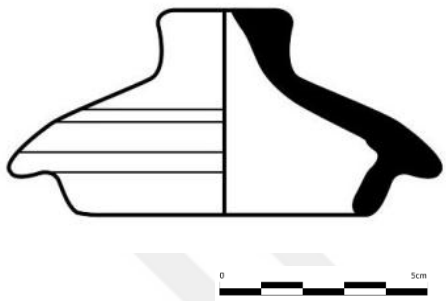


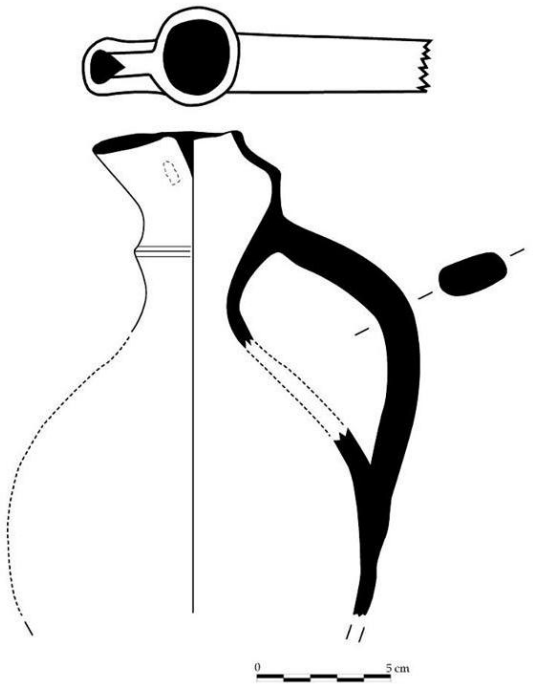


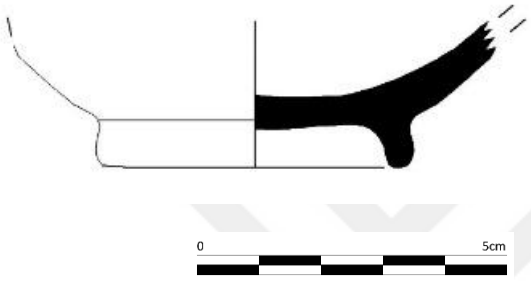


Eserin Adı: Çin porseleni ağız-dip parçaları	**Çizim No:**96	**Fotoğraf No:233**
Kazı Env. No: 27SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 güneyi A koridoru 1. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 22 cm Y: 4.6 cm C: 0.6 cm		**Hamur:** Beyaz

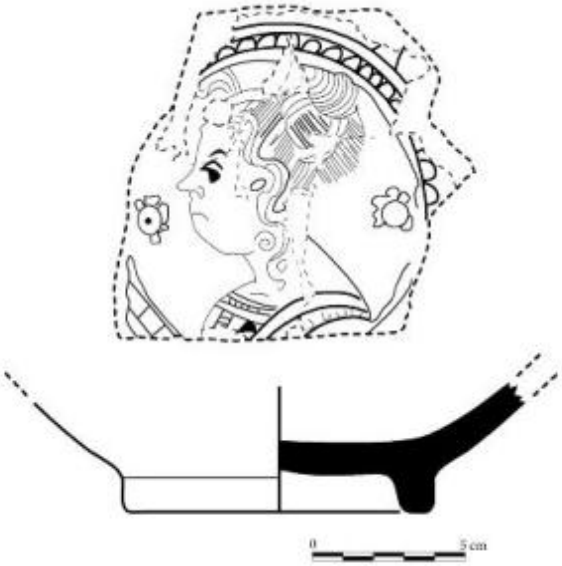
Tanım: Sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiş, beyaz astar üzerinde sıraltı tekniğiyle mavi renkte yapılmış bitkisel bezemeli. XVII-XVIII. yy Çin porseleni.

Katalog No:83		
		
Eserin Adı: Kapak	**Çizim No:**97	**Fotoğraf No:234**
Kazı Env. No: 08SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-3 ile A8-4 mekânı arasında bulunmuştur.	
Ölçüler: A.Ç: 7.8 cm Y: 5.3 cm C: 0.6 cm	**Hamur:** Kırmızı (2.5 YR 5/6 red)	
Tanım: İnce kum ve çok az kireç katkılı, orta gözenekli, iyi pişmiştir. Beyaz astarlı, yeşil sırlıdır. Üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış, içe geçmiş dairelerden oluşan bezeme yer almaktadır. Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıl.		

Katalog No:84		
		
Eserin Adı: Yağdanlık	**Çizim No:**98	**Fotoğraf No:235**
Kazı Env. No: 01SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 18.2 cm C: 0.5-0.6 cm		**Hamur:** Kırmızı (2.5 YR 5/8 red)
Tanım: İnce kum ve kireç katkılı, orta gözenekli, orta dokuludur. Çok ince krem astar üzerine koyu yeşil parlak ve kaygan sırlı testinin ağız ve boyun kısmı yanmadan dolayı kararmış, yüzeyi pütürlü ve gaga ağızlıdır. Osmanlı dönemi.		

Katalog No:85		
		
Eserin Adı: Düz dip parçası	**Çizim No:**99	**Fotoğraf No:236**
Kazı Env. No: 30SK.09.16		**Kazıda Bulunduğu Yer:** Yüzeyde bulunmuştur
Ölçüler: Y: 4,9 cm C:1,1 cm D.Ç:10 cm		**Hamur:** Açık kırmızı (10 R 6/6 light red)
Tanım: Kireç, taşçık katkılı, seyrek gözenekli, orta ve kötü pişmiş durumdadır. Siyah astarlı, üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış figür bulunmaktadır.		

Katalog No:86

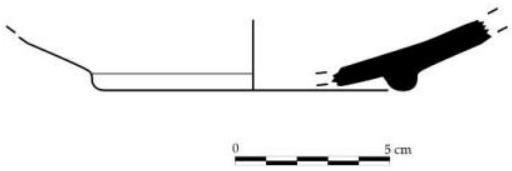


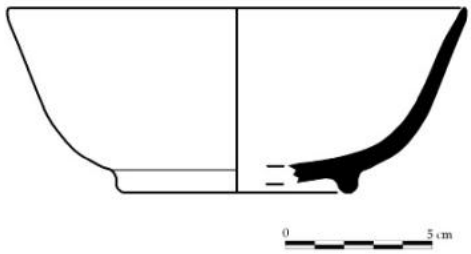


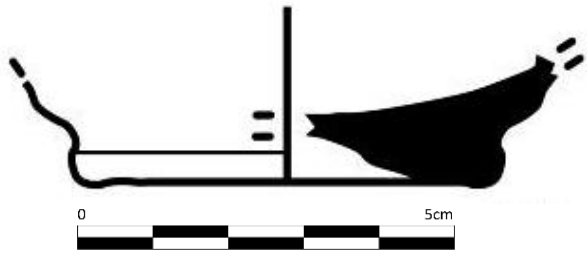
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**100	**Fotoğraf No:237**
Kazı Env. No: 08SK.09.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 30 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:8.6 cm Y:3.6 cm C:0.7-0.8 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5YR diagram 6/8 light red)

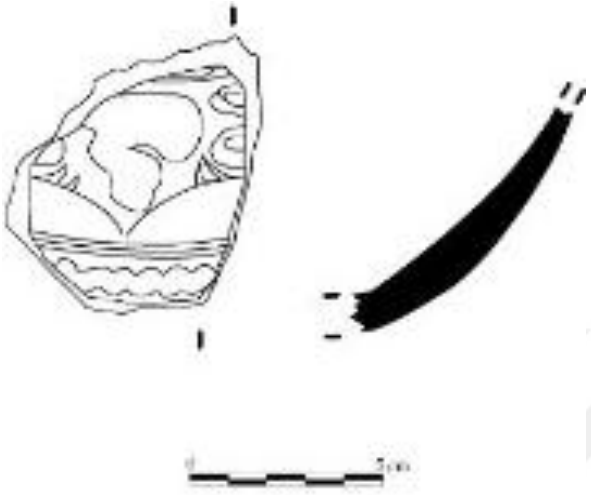
Tanım: Çok ince kum, çok az miktarda mika katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Açık kırmızı hamurlu, beyaz astarlı ve sırlıdır. Halka kaidenin dışı sırsızdır. İç bölümünde bir madalyon içerisinde profilden kadın figürü görülmektedir. Figürün her iki yanında sgrafito tekniğinde yapılmış, kabartma çiçek motifleri yer almaktadır. Motifin üzerinde üçayak izi kalmıştır.

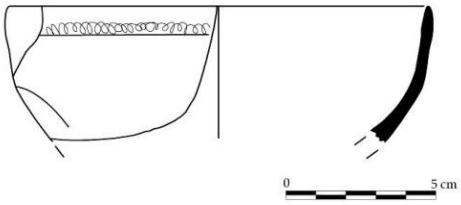
Katalog No:87		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**101	**Fotoğraf No:238**
Kazı Env. No: 15SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A1 güneyi 7 no.lu mekânda bulunmuştur
. **Ölçüler:** D.Ç:10 cm Y: 3.5 cm C:0.7-1 cm		**Hamur:** Turuncu (5 YR 6\6 reddish yellow)
Tanım: Sık ve ince gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir. Açık krem astar üzerine hardal sarısı renginde sırlı ve kahverengi beneklidir.		

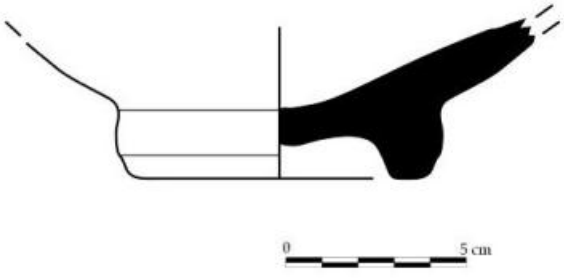
Katalog No:88		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**102	**Fotoğraf No:239**
Kazı Env. No: 22SK.09.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-14 mekânında bulunmuştur.	
Ölçüler: D.Ç: 10 cm Y: 2.4 cm C: 0.7 cm	**Hamur**: Turuncu (5 YR 6/6 reddish yellow)	
Tanım: Sık gözenekli, sık dokulu, çok ince kum katkılı, iyi pişmiştir. Krem astar üzerine sarı renkte parlak kaygan sırlı, kahverenginde beneklidir.		

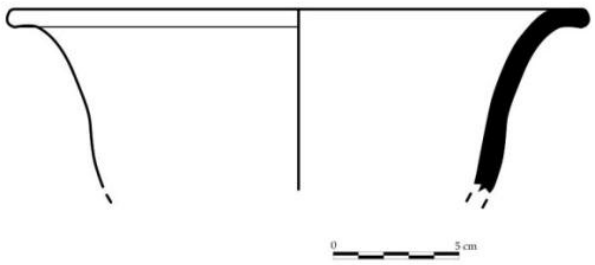
Katalog No:89		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**103	**Fotoğraf No:240**
Kazı Env. No: 30SK 08 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 güneyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 8 cm Y: 6.4 cm C: 0.4-0.6 cm		**Hamur:** Kırmızı **(**2.5 YR 5/8 red)
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, yüzeyi pütürlüdür. Yeşil sır üzerine ebru desenli ve beneklidir.		

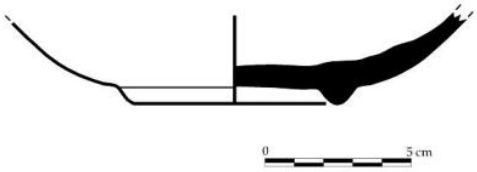
Katalog No:90		
		
Eserin Adı: Halka kaide parçası	**Çizim No:**104	**Fotoğraf No:241**
Kazı Env. No: 19SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5-8 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:7.4 cm Y:2.1 cm C:0,7-0,6 cm		**Hamur:** Pembe (7.5 YR 8/3 pink)
Tanım: Sık gözenekli, ince kireç ve kum katkılı, iyi pişmiştir. Krem astarlı, yeşil renkte ve şeffaf sırlıdır. Dipte daire içerisinde yer alan geometrik motifin etrafına nokta şeklinde küçük daireler yerleştirilmiştir.		

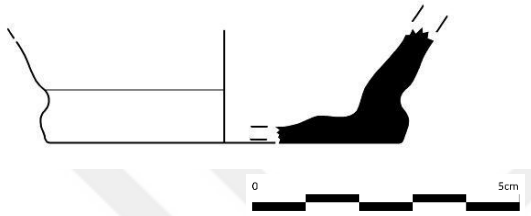
Katalog No:91		
		
Eserin Adı: Gövde parçası	**Çizim No:**105	**Fotoğraf No:242**
Kazı Env. No: 02SK 09 14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 3. Koridorda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç:20 cm Y:5 cm C:0.5-0.1 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**5 YR 6/8 light red)
Tanım: Çok ince kum ve kireç katkılı, sık gözenekli, sık dokulu, iyi pişmiştir İçte beyaz astar üzerine lacivert ve siyah renkte bitkisel bezemeli, dışta tek renk yeşil sırlıdır.		

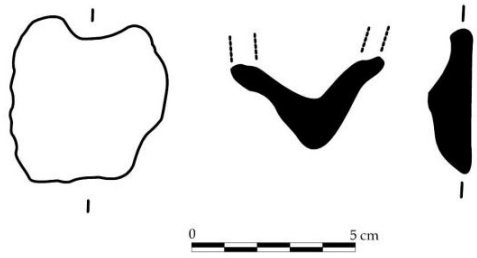
Katalog No:92		
		
Eserin Adı: Ağız parçaları	**Çizim No:**106	**Fotoğraf No:243**
Kazı Env. No: 09SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 14 cm Y: 4.4 cm C:0.4-0.6 cm		**Hamur:** Turuncu **(**5 YR 6\6 reddish yellow)
Tanım: Kuvars ve çok ince kum katkılı, sık dokulu, iyi pişmiştir. Açık krem astarlı, yeşil sırlıdır.		

Katalog No:93		
		
Eserin Adı: Halka kaide	**Çizim No:**107	**Fotoğraf No:244**
Kazı Env. No: 03SK.09.12		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 mekânı 1. yolda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 8 cm Y:4.2 cm C:1.2 cm		**Hamur:** Pembemsi beyaz (2.5 YR 8/2 pinkish white)
Tanım: Orta boyutta taşçık ve kum katkılı, orta pişmiş, orta gözeneklidir. İçte koyu yeşil renkte, serbest fırça hareketleriyle oluşturulmuş geometrik desenlidir.		

Katalog No:94		
		
Eserin Adı: Ağız parçası	**Çizim No:**108	**Fotoğraf No:245**
Kazı Env. No: 02SK.08.11		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-4 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: A.Ç: 22 cm Y: 7.1 cm C: 0.7 cm		**Hamur:** Pembe (5YR 8/3)
Tanım: Sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiş, çok az mika katkılıdır. Üzeri renkli bitkisel bezemelidir.		

Katalog No:95		
		
Eserin Adı: Dip Parçası	**Çizim No:**109	**Fotoğraf No:246**
Kazı Env. No: 10SK.09.14		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 35 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç:8 cm Y: 3 cm C: 0.5-0.9 cm		**Hamur:** Açık kırmızı **(**2.5 YR 6/6 light red)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık gözenekli, sık dokulu olup yeşil sırlıdır. Üzerinde üçayak izi bulunmaktadır.		

Katalog No:96		
		
Eserin Adı: Düz dip parçası	**Çizim No:**110	**Fotoğraf No:247**
Kazı Env. No: 11SK 09 13		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 2. koridorda bulunmuştur.
Ölçüler: D.Ç: 10 cm Y.: 3.2 cm C:0.5-0.7 cm		**Hamur:** Kırmızı **(**2.5 YR 5/6 red)
Tanım: Çok ince kum katkılı, sık dokulu, sık gözenekli, iyi pişmiş, astarlı ve içte dışta şeffaf sırlıdır. Üzeninde ebruli desenli bitkisel bezemeler yer almaktadır**.**		

Katalog No:97		
		
Eserin Adı: Kalıp	**Çizim No:** 111	**Fotoğraf No:248**
Kazı Env. No: 09 SK.09.2014	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A2 güneyi 7 no.lu mekânda bulunmuştur.	
Ölçüler: Y: 4.5 cm C: 0.3-0.4-0.5 cm	**Hamur:** Kırmızı **(**10 R 6/8 red)	
Tanım: İnsan yüzlü kalıp baskı, çok ince kum katkılı, sık gözenekli ve iyi pişmiştir. İçten ve dıştan şeffaf sırlı olup üzeri krem renginde ebru desenlidir.		

3.2.2. Metal Buluntular

Katalog No:98	
	
Eserin Adı: Ok ucu	**Fotoğraf No:249**
Kazı Env. No: 09SK.09.16	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Yüzeyde bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 5 cm E: 2 cm	**Tanım:** Korozyona uğramış, bronz malzemeden yapılmış ok ucunun dikdörtgen biçimindeki uç kısmı ve genel formundan Roma dönemi.

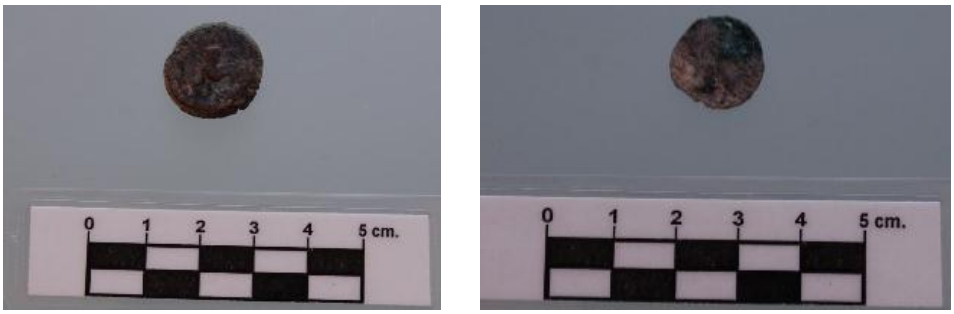
Katalog No:99	
	
Eserin Adı: Bronz sikke	**Fotoğraf No:250**
Kazı Env. No: 22SK.08.15	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A16 mekânı batı cephesinde bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2.1 cm K: 0.1 cm	**Tanım:** Ön yüz; GALLIENUS PP AVG yazısı okunabilmektedir. Sola bakan, kıyafetli bir büst bulunmaktadır. Arka yüz; IOVI STATOR yazısı okunabilmektedir. Sağ elinde mızrak tutan başı sola dönük, sol elinde tanımlanamayan bir obje bulunan bir figür görülmektedir. Roma dönemi III. yüzyıl.

Katalog No:100	
	
Eserin Adı: Bronz sikke	**Fotoğraf No:251**
Kazı Env. No: 04SK.09.15	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A5 11 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2.8 cm K: 0.1 cm	**Tanım:** Ön yüz;…..USTIAN…yazısı okunabilmektedir. Ayakta duran iki figür görülmekte, soldaki figür sağdaki figürden daha büyüktür. Kıyafet ve yüz seçilememektedir. İki figür arasında tanımlanamayan bir nesne vardır. Arka yüz; korozyondan dolayı tanımlanamamaktadır. Bizans dönemi VI. yüzyıl.

Katalog No:101	
	
Eserin Adı: Gümüş sikke	**Fotoğraf No:252**
Kazı Env. No: SK2013-13	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 mekanı güneyinde bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2.1 K:0.1 cm	**Tanım:** Eserin ön yüzünde Sultan III. Ahmed tuğrasında "Şah Ahmed bin Mehmed Han el- muzaffer daima" yazmaktadır Arka yüzünde "duribe fi Konstantınıyye 1115/ 1703 tarihi okunmaktadır. Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıl.

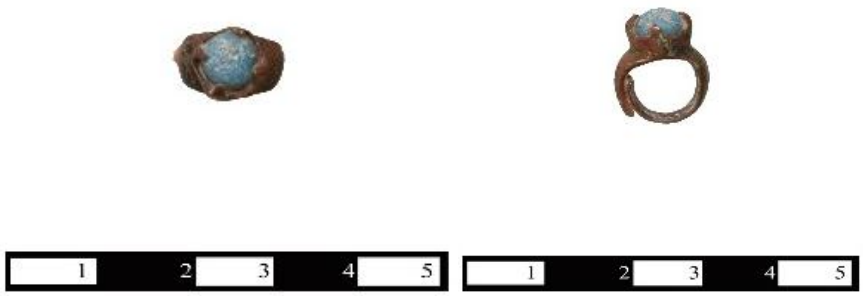
Katalog No:102	
	
Eserin Adı: Bronz sikke	**Fotoğraf No:253**
Kazı Env. No: 23SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 doğusu 26 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2.1 cm K: 0.1 cm	**Tanım:** Ön yüz; KOPBEKA yazısı okunabilmektedir. Alt kısımda E.M yazısı okunabilmektedir. Üst kısımda Haç ve taç görülmektedir. Arka yüz; üst kısımda Haç ve taç görülmektedir. Alt kısımda simetrik bitkisel bezeme yer almaktadır. XIX. yüzyıl.

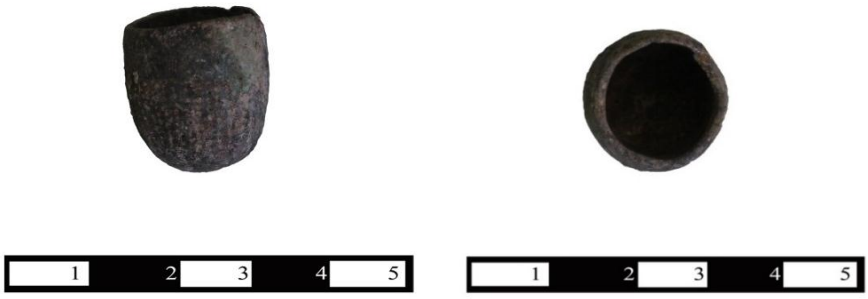
Katalog No:103	
	
Eserin Adı: Sikke	**Fotoğraf No:254**
Kazı Env. No: 19SK.09.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 21 güneyi 8 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2,8 cm K: 0,1 cm	**Tanım:** Metal sikke korozyona uğradığından üzerindeki yazılar okunamamaktadır

Katalog No:104	
	
Eserin Adı: Gümüş sikke	**Fotoğraf No:255**
Kazı Env. No: 07SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A9-1 mekânında bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 2.1 cm K:0.1 cm	**Tanım:** Korozyona uğradığından üzerindeki yazı ve şekiller anlaşılamamaktadır.

Katalog No:105	
 	
Eserin Adı: Metal yüzük	**Fotoğraf No:256**
Kazı Env. No: 06SK.07.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8 mekânı batısındaki giriş koridorunda bulunmuştur. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.
Tanım: Tek mavi taşlı metal yüzüktür.	

Katalog No:106	
	
Eserin Adı: Bronz Yüzük	**Fotoğraf No:257**
Kazı Env. No: 21SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 doğusu 22 no.lu mekânda bulunmuştur.
Tanım: Bronz malzemeden yapılmış yüzük yeşil taşlıdır. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.	

Katalog No:107	
	
Eserin Adı: Metal Yüzük	**Fotoğraf No:258**
Kazı Env. No: 21SK.10.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-9/1 mekânında bulunmuştur.
Tanım: Mavi taşlı metal yüzüktür. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.	

Katalog No:108	
	
Eserin Adı: Bronz yüksük	**Fotoğraf No:259**
Kazı Env. No: 10SK 2013	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21-doğusu (CD) 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 2.5 cm E: 2.4 cm C: 0.2 cm	**Tanım:** 2 cm çapında, başparmağa geçebilecek formda olup 2.1 derinliğinde madeni bir yüksüktür. Üst kısmına oval form verilmiş olup üzerinde kazama tekniğinde nokta bezekler vardır. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.

Katalog No:109	
	
Eserin Adı: Küpe	**Fotoğraf No:260**
Kazı Env. No: 6SK 2013	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21- güneyi 2 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Halka Ç: 1.3 cm U: 3.5 cm Taş ve Yuva U: 2.2 cm Taş Genişliği: 0.8 cm	**Tanım:** Halka, taşın oturduğu yuva ve taş kısmından oluşmaktadır. Küpenin halka ve yuva kısmı altından yapılmıştır. Yuva kısmı dört adet aynı süsleme motifinin bir araya getirilmesiyle oluşturulmuştur. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.

Katalog No:110		
		
Eserin Adı: Bronz mühür- Bıçak sapı-Karıştırıcı	**Fotoğraf No:261**	
Kazı Env. No: 04SK.07.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A8-3 mekânı batısında bulunmuştur.	
Tanım: Korozyona uğramış metal malzemelerin üzerindeki Osmanlıca yazı ve şekiller anlaşılamamaktadır. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.		

Katalog No:111	
	
Eserin Adı: Bronz mühür	**Fotoğraf No:262**
Kazı Env. No: 7SK.2013	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21- I. yol güneyi A koridoru I. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 2.2 cm Ç: 1.9 cm K.G: 2.3 cm	**Tanım:** Madenden yapılmış olan mührün üst kısmı oval biçimdedir. Üzerinde kazıma tekniğinde yapılmış motifin bir kısmı seçilebilmektedir. Halka kısmının üzerinde tutmak için yapılmış tutamak bulunmakta ve bu tutamak kırık durumdadır. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.

Katalog No:112	
 	
Eserin Adı: Bronz kolye ucu	**Fotoğraf No:263**
Kazı Env. No: 06SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 doğusu 3.koridorda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 9 mm. K: 2 mm	**Tanım:** Bronz malzemeden yapılmıştır. Üst kısmı 9 mm çapında olup iç kısmı düzgün kesilmemiştir. Uç kısım bir palmetle sonlanmaktadır. Yanlarda iki delik ve eser üzerinde geometrik bezeme görülmektedir. Osmanlı dönemi XVII- XVIII yüzyıl.

Katalog No:113	
	
Eserin Adı: Kapı mandalı	**Fotoğraf No:264**
Kazı Env. No: 07SK.09.16	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Yüzeyde bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 7,5 cm E: 1 cm C: 0,3 cm	**Tanım:** Korozyona uğramış, metal malzemeden yapılmış kapıların içten kilitlemek için kullanılmakta olup XVIII-XIX yüzyıl Osmanlı dönemine aittir.

3.2.3. Taş Buluntular

Katalog No:114	
	
Eserin Adı: Küçük taş gülle (misket)	**Fotoğraf No:265**
Kazı Env. No: 06SK.08.11	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur
Ölçüler: Ç: 4 cm	**Tanım:** Oval formda taştır. Kullanım amacı tespit edilememiştir.

Katalog No:115	
	
Eserin Adı: Taş gülle	**Fotoğraf No:266**
Kazı Env. No: 05SK.08.14	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur
Ölçüler: Ç: 8 cm	**Tanım**: Oval formlu gülle kullanım amacı tespit edilememiştir.

Katalog No:116	
	
Eserin Adı: Eserin Adı: Taş gülle	**Fotoğraf No:267**
Kazı Env. No: 06SK.08.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-21 mekânı I. yolda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 32 cm – Ç: 5 cm	**Tanımı:** Oval formlu güllelerden soldaki taş gülle mancınıkla alakalı savunma amaçlı kullanılmıştır. Sağdaki küçük taş güllenin kullanım amacı tespit edilememiştir.

Katalog No:117	
	
Eserin Adı: Taş gülle	**Fotoğraf No:268**
Kazı Env. No: 27SK.08.15	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-16 kuzeyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 30 cm	**Tanım:** 30 cm çapında, yuvarlak formlu, tek parça taş malzemeden yapılmış olup savunmada kullanılan, mancınıkla alakalı gülledir.

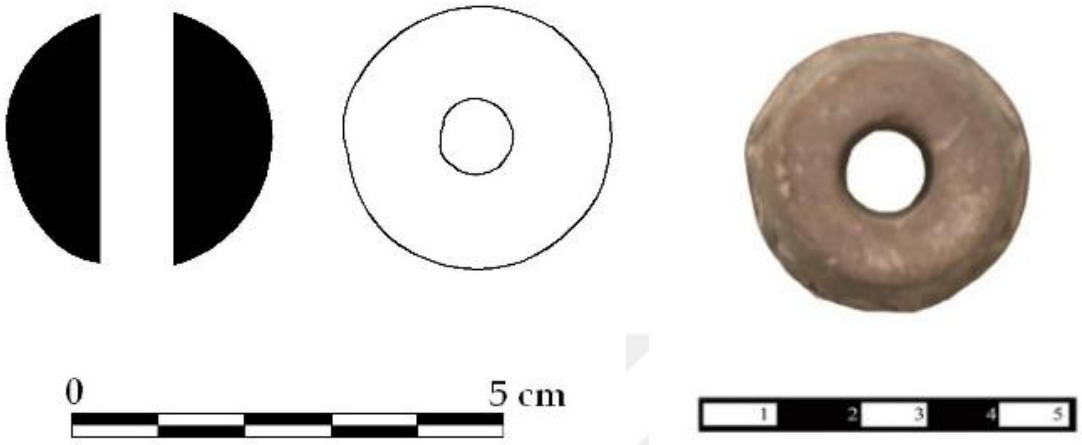
Katalog No:118	
	
Eserin Adı: Taş gülle	**Fotoğraf No:269**
Kazı Env. No: 65SK.09.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A-16 Kuzeyi 3 no.lu mekân önü koridorda bulunmuştur.
Ölçüler: Ç: 30-40 cm	**Tanım:** 30 cm çapında, savunmada kullanılmak amacıyla yuvarlak formlu, tek parça taş malzemeden yapılmıştır.

Katalog No:119



Eserin Adı: Mozaik zemin döşemesi	**Fotoğraf No:270**
Kazı Env. No: 18SK.08.12	**Kazıda Bulunduğu Yer:** Kilisede bulunmuştur.

Tanım: Siyah-krem renkte, kare ve dikdörtgen olmak üzere uygulanacak yere göre kesilmiş farklı boyut ve şekilde taş parçalarının birleştirilmesiyle oluşturulan zemin mozaiğidir. Bizans dönemi V-VI. yüzyıl.

Katalog No:120		
		
Eserin Adı: Taş Ağırşak	**Çizim No:**112	**Fotoğraf No:271**
Kazı Env. No: 5SK.2013		**Kazıda Bulunduğu Yer:** A21 I. yol güneyi A koridoru 1. mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 0.6 cm E: 3 cm		**Tanım:** Taş malzemeden yapılmış olan ağırşak daire formlu olup ortasında yine daire formunda delik bulunmaktadır. Alt yüzeyi düz üst yüzeyi oval biçimdedir.

Katalog No:121	
	
Eserin Adı: Taş buluntu	**Fotoğraf No:272**
Kazı Env. No: 29SK.08.16	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 16 kuzeyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 10 cm E: 6,4 cm	**Tanım:** Ortası delik oval biçimli taştır. Antik dönem.

Katalog No:122	
 	
Eserin Adı: Taş balta	**Fotoğraf No:273**
Kazı Env. No: 06SK.09.17	**Kazıda Bulunduğu Yer:** A 16 kuzeyi 5 no.lu mekânda bulunmuştur.
Ölçüler: Y: 6,7 cm E: 4,8 cm	**Tanım:** İlk Tunç Çağına ait taş baltadır.

3.3. Mimari Plastikler

3.3.1. Roma Dönemi

Katalog No: 123	
	
Eserin Adı: Grekçe yazıt parçası	**Fotoğraf No:274**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Giriş eyvanında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 12 cm E: 22 cm K: 11 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik-Roma
Tanımı: Üzeri kazıma tekniğinde yazıyla hareketlendirilmiş, stell ya da kitabe olması muhtemel bir mimari parçadır[82].	

[82] Mimari plastiklerin dönemlemesinde verdiği katkılardan dolayı Prof.Dr. Bilal Söğüt'e teşekkür ederim.

Katalog No:124

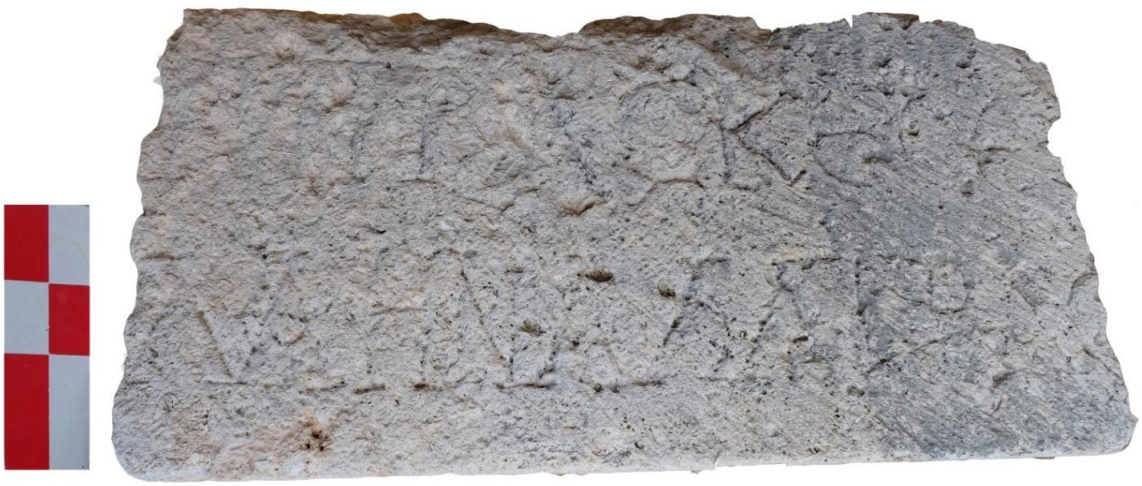


Eserin Adı: Mezar steli parçası	**Fotoğraf No:275**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: CG 7 no.lu mekânının güneyinde, yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 21 cm E: 45 cm K: 19 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik –Roma

Tanım: Grekçe yazılmış mezar stelidir.
……KENDİ ANNESİ…ANISI İÇİN, HOŞÇA KAL[83] lafzı günümüze gelebilmiştir.

[83] Mezar steli üzerindeki yazının çevirisi için Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Yılmaz'a teşekkür ederim.

Katalog No:125



Eserin Adı: Yazıt parçası		**Fotoğraf No: 276**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-11 burcu üst kata çıkan merdiven boşluğunda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.	
Ölçüler: Y: 32 cm E: 64 cm K: 32 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik –Roma	

Tanımı: Bir yazı kuşağının parçası olduğu düşünülen enine dikdörtgen formlu bir kesme taş üzerinde, kazıma tekniğinde iki satırlık Grekçe yazı bulunmakta, mimari plastik günümüzde güney surlarda köşe taşı olarak kullanılmaktadır.

Katalog No:126



Eserin Adı: Mimari öğe	**Fotoğraf No: 277**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Güney surlarda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 17 cm K:8 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik-Roma

Tanımı: Üzerinde kazıma tekniğinde Latin harflerinin yer aldığı, düzensiz dörtgen formlu, günümüzde duvar dolgusu olarak kullanılan mimari öğedir.

Katalog No:127



Eserin Adı: Mimari öğe	**Fotoğraf No:278**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Giriş eyvanında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 22 cm E: 15 cm K: 10 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik-Roma

Tanımı: Üzerinde kazıma tekniğinde Grekçe harflerin olduğu kırık mimari parçadır.

Katalog No:128



Eserin Adı: Yazıtlı parça	**Fotoğraf No:279**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Giriş eyvanında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 32 cm E: 40 cm K: 11 cm	**Tarihlendirme:** Hellenistik-Roma

Tanımı: Üzerinde kazıma tekniğinde Grekçe harflerin olduğu kırık mimari parçadır.

Katalog No:129



Eserin Adı: Kompozit sütun başlığı parçası	**Fotoğraf No:280**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/ 2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 47 cm E: 36 cm	**Tarihlendirme:** Roma Dönemi (III. yüzyıl)

Tanımı: Yekpare mermerden, etrafı kabarma tekniğinde akant yaprakları ile süslenmiş sütun başlığı. Başlığın iç kısmı sonraki bir süreçte işlev değişikliğine bağlı olarak oyularak tahıl öğütmek için (muhtemelen dibek olarak) kullanılmıştır.

Katalog No:130



Eserin Adı: İyonkimation	**Fotoğraf No:281**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 25 cm E: 30 cm K: 15 cm	**Tarihlendirme:** Roma Dönemi (III. yüzyıl)

Tanımı: Dört frizden oluşmaktadır. En altta inci payet dizisi, üstte yumurta ve aralarında ok (iyonkimation), üçüncü sırada leskos, en üstte ise meander süslemesi yer almaktadır.

Katalog No:131



Eserin Adı: İyonkimation	**Fotoğraf No:282**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 19 cm E: 24 cm K: 19 cm	**Tarihlendirme:** Roma Dönemi (III. yüzyıl)

Tanımı: Dört frizden oluşmaktadır. En altta inci payet dizisi, üstte yumurta ve aralarında ok (iyonkimation), üçüncü sırada leskos, en üstte ise meander süslemesi (tahrip olmuş) yer almaktadır.

3.3.2 Bizans Dönemi

Katalog No:132



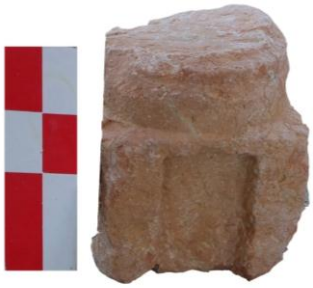
Eserin Adı: Mimari Parça	**Fotoğraf No:283**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/7B mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 26 cm E: 32 cm K: 27 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans (IV. yüzyıl)

Tanımı: Altta sofit kısmına gelen bitkisel bezemeler bulunmaktadır. Ön yüzeyde yer alan yumurtaların düz olması ve etrafının oyulması, aralarında okların yer alması dönem özelliğini gösterse de bu dönemde eskiye (Helenistik Dönem) duyulan hayranlık en alt sırada inci payet motifi düzenlemesinde kendini göstermektedir. Bu blok, doğrudan entablatür olarak üstte veya dik konularak kapının yan tarafında kullanılmış olabilir. Parça küçük olduğundan nerede kullanıldığı net anlaşılmamaktadır.

Katalog No:133	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:284**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Güney surlarda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 18 cm E: 37 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (IV-V. yüzyıl)
Tanımı: Kalede duvar dolgusu olarak kullanılan yekpare mermerden, enine dikdörtgen formlu, iç ve dış bükey profilli mimari öğe, kaide parçası olabilir.	

Katalog No:134	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:285**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/12 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 37 cm K: 11 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Araba tekerleği kabartmasıdır. Neredeyse yarısı kırılmış, yaklaşık 25 cm genişliğinde, kabartma tekniğinde yapılmış mimari parçadır.	

Katalog No:135	
 	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:286**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Giriş eyvanında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 31 cm E: 28 cm K: 20 cm Y: 22 cm E: 38 cm K: 29 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (VI-VII. yüzyıl)
Tanımı: Üzerinde kazıma tekniğinde enine çizgilerin yer aldığı silme parçasıdır.	

Katalog No:136	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:287**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 doğusu (CD) 10 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Kahverengi mermerdir.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 22 cm K: 20 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yan tarafı levha kısmının oturtulması için yuva şeklinde oyulmuş mimari parçadır.	

Katalog No:137	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:288**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı I. yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 22 cm E: 30 cm K: 14 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yüzeyi kazıma tekniğinde tezyin edilmiş, kornişe ait bir parça olabilir.	

Katalog No:138	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:289**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 kuzeyi 2 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 32 cm E: 74 cm K: 24 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Kenar kısımları oldukça düzgün kesilmiş, enine dikdörtgen formlu olan ve oldukça tahrip olmuş ön yüzeyinde, enine formlu bordür üzerinde yan yana simetrik olarak dizilmiş zemin oyma tekniğinde yapılmış bitkisel bir motifle hareketlendirişmiş mimari bloktur.	

Katalog No:139	
	
Eserin Adı: Mimari parça (levha parçası)	**Fotoğraf No:290**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 12 cm E: 11 cm K: 5 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Simetrik bir şekilde yan yana dizilmiş ve zemin oyma tekniğinde yapılmış motiflerden oluşan bir kompozisyona sahip olan, yaklaşık 11 cm genişliğinde mimari öğedir.	

Katalog No:140



Eserin Adı: Levha parçası	**Fotoğraf No:291**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 cami güneyi 1. yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 34 cm E: 36 cm K: 20 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Kabartma tekniğinde yapılmış, etrafı akant yaprakları ile çevrelenmiş bir Latin haçı tasvirinin yer aldığı kırık bir pilaster ya da levha parçası.

Katalog No:141	
	
Eserin Adı: Levha parçası	**Fotoğraf No:292**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Caminin güneyi 13 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 28 cm K : 16 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Baklava (Rombos) motifi formunda deliğe (ya da yuvaya) sahip levha parçasıdır.	

Katalog No:142	
	
Eserin Adı: Levha parçası	**Fotoğraf No:293**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı 1. yol doğu ucunda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 28 cm E: 27 cm K: 14 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üzerinde zemin oyma tekniğinde yapılmış geometrik tasvirlerin yer aldığı levha parçasıdır.	

Katalog No:143



Eserin Adı: Levha parçası	**Fotoğraf No:294**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 kuzeyi 4 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 36 cm K: 9 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Bir mimari parçanın köşesi olduğu anlaşılan plastiğin üzerinde, birbirine doksan derecelik açılarla birleşen iki bordür yer almaktadır. Bordürler iç ve dış bükey formlu olup, köşede üçgenler yapmaktadır.

Katalog No:144	
	
Eserin Adı: Levha parçası	**Fotoğraf No:295**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 kuzeyi 2 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 26 cm E: 29 cm K: 6 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Kabartma tekniğinde yapılmış akantus yaprakları üst kısım ve gövde kısmı iki sıra halindedir.	

Katalog No:145	
	
Eserin Adı: Levha parçaları	**Fotoğraf No:296**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 mekânı kapı önünde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 40 cm E: 59 cm K: 9 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üç parçadan oluşan ve mevcut izlerden iç ve dış bükey profilli bir bordürün çevrelediği haç tasvirinden oluşan levha parçasıdır.	

Katalog No:146



Eserin Adı: Arşitrav bloğu (iyonkimation)	**Fotoğraf No:297**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı kuzeyinde yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 25 cm E: 85 cm K: 15 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Dört sıra bordür üstte inci payet dizisi, altında yumurta ve aralarında ok yer almakta, bunun altındaki dizi tamamen tahrip olduğundan seçilememekte, en alt sırada yine yumurta dizisi bulunmakta ve yumurtaların düz olması, etrafının oyulması dönem özelliğini gösterse de bu dönemde eskiye (Helenistik Dönem) duyulan hayranlık sebebiyle benzer motifler biraz farklılık katılarak yeniden kullanılmaktadır.

Katalog No:147



Eserin Adı: Korniş	**Fotoğraf No:298**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 34 cm E: 37 cm K: 18 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Bu blok geizon ve geizon altında konsoldan oluşmakta. Tekrar konsol ve geizonla devam edecek olan korniş bloğunun konsol geizon kısmıdır. Burada geizon kısmında sima betimlemesi bulunmaktadır. Geizonun kısaltılmış olması ve bezemelerin şeklinden hareketle Erken Bizans dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.

Katalog No:148	
	
Eserin Adı: Korniş (konsol)	**Fotoğraf No:299**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 11 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 22 cm E: 52 cm K:30 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Kornişin köşesini oluşturmaktadır. En üstte ortada bir yunus balığı ve bu balığı üç yönden çeviren yumurta dizisi ve mimari bloğun alt parçasında stilize edilmiş akantus yaprakları yer almaktadır.	

Katalog No:149





Eserin Adı: Tympanum (alınlık parçası)	**Fotoğraf No:300**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 askeri mekân girişidir.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 45 cm E: 1. 65 cm K: 40 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Alınlık parçasının merkezinde, kazıma tekniğinde yapılmış, madalyon içerisinde ve tahrip olmuş bir malta haç motifi yer almaktadır.

Katalog No:150	
	
Eserin Adı: Tepe akroteri	**Fotoğraf No:301**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 11 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y:21.5 cm E: 37.5cm K:22.5 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (IV-V. yüzyıl)
Tanımı: Altta leskosun arkaik tipi (Romadan sonra görülür), üzerinde içe doğru ucu kıvrılan kapalı palmetlerden oluşan tepe akroterinde bozulmalar görülmektedir.	

Katalog No:151	
	
Eserin Adı: Tepe akroteri	**Fotoğraf No:302**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 11 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 21.4 cm E: 25.7 cm K: 21 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (IV-V. yüzyıl)
Tanımı: İçe doğru ucu kıvrılan kapalı palmetlerden oluşan tepe akroterinde bozulmalar görülmektedir.	

Katalog No:152



Eserin Adı: Altlık	**Fotoğraf No:303**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı batısında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 42 cm E: 51 cm K: 28 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Sağ ve solda aslan ayağının çevrelediği enine dikdörtgen formlu, zemin kabartma tekniğinde yapılmış ortada büyük ebatta üzüm salkımı, salkımın sağında daha küçük ebatta çam fıstığı kozalağı ve solda çam fıstığı kozalağı ile aynı ebatta nar (her dönemde kullanılan bu bezeme bereket sembolü olarak kullanılıyor) yer almaktadır. Patilerin olduğu alt kısım tahribata uğramıştır. Mimari parça altlık olarak kullanılmıştır.

Katalog No:153



Eserin Adı: Altlık	**Fotoğraf No:304**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: : A-21 mekânı batısında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 25 cm E: 53cm K:15 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Sağ ve solda aslan ayağının çevrelediği enine dikdörtgen formlu, zemin kabartma tekniğinde yapılmış ve kalple sonlanan asma yapraklarından (kalple sonlanma kitabelerde de uygulanan bir dönem özelliğidir) oluşan bezemenin yer aldığı kırık bir mimari parçadır.

Katalog No:154	
	
Eserin Adı: Altlık (mimari parça)	**Fotoğraf No:305**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 27 cm E: 24 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Silindirik biçimde yukarı doğru daralmakta ve içi hafif oyulmuştur. Muhtemelen doğal bir oluşum, sonradan masa veya sandalye ayağı olarak kullanılmıştır.	

Katalog No:155	
	
Eserin Adı: Taşıyıcı ayak	**Fotoğraf No:306**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 22 cm K: 8 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üstte topuzlu kısma oturan, ahşaplarda da olduğu gibi, taşıyıcı ayak parapet ayakları olarak kullanılmış olabilir. Yan taraflar dörtgen olduğundan buralara sofit bezemeler yerleştirilmiştir.	

Katalog No:156	
	
Eserin Adı: Taşıyıcı ayak	**Fotoğraf No:307**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı güneyi 1. yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 27 cm E: 77 cm K:24 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Dikdörtgen formlu, üzeri kazıma tekniğinde soffit profili ile hareketlendirilmiş iki levha arasında yer alan taşıyıcı ayaklardır.	

Katalog No:157	
	
Eserin Adı: Taşıyıcı ayak	**Fotoğraf No:308**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Surlarda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Kahverengi mermerdir.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 25 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üzerinde kazıma tekniğinde soffit profilin yer aldığı, templon veya parapetlerde taşıyıcı ayak olarak kullanılan, dikdörtgen formlu mimari öğedir.	

Katalog No:158	
	
Eserin Adı: Taşıyıcı ayak (templon payesi)	**Fotoğraf No:309**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 21 cm E: 24 cm K: 22 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Ön yüzeyi soffit profiliyle hareketlendirilmiş kırık templon payesi parçasıdır.	

Katalog No:159	
	
Eserin Adı: Taşıyıcı ayak	**Fotoğraf No:310**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 45 cm E: 22 cm K:27 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Dikdörtgen formlu taşıyıcı ayak üsten ve yandan oyuk olup yüzeyi kazıma tekniği ile yapılmış çizgilerle hareketlendirilmiştir.	

Katalog No:160



Eserin Adı: Paye (taşıyıcı)	**Fotoğraf No:311**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Güneydeki hendeğin içinde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 78 cm E: 50 cm K:34 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Bizans döneminde dini yapılarda pencere aralarına konarak taşıyıcı işlevde kullanılmıştır. Alt kısımda iki sıra bilezik süslemesi, ortada üç adet delik bulunmaktadır.

Katalog No:161



Eserin Adı: Sütun gövdesi parçaları	**Fotoğraf No:312**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 54 cm E: 25 cm Y: 48 cm E: 26 cm Y: 68 cm E: 25 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Kahverengi ve gri renkli, ortadaki çapından dolayı galeri ya da templon olarak, diğerleri ise nef ayrımında kullanılmış olması muhtemel sütun gövdeleridir.

Katalog No:162	
	
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoğraf No:313**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 26 cm E: 46 cm K: 47 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan yapılmış sütun kaidesidir.	

Katalog No:163	
	
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoğraf No:314**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21- 1. yol güneyi B koridoru 2. mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kreç taşıdır.
Ölçüler: Y: 49 cm E: 48cm K: 29 c	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan yapılmış sütun kaidesi, sonraki bir dönemde içi oyularak farklı işlevde (muhtemelen dibek olarak) kullanılmıştır.	

Katalog No:164	
	
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoğraf No:315**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 41 cm E: 84 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Birbirinden farklı boyutlarda, daire planlı, iç-dış bükey profilli, attik-ion tiplerinde sütun kaideleridir.	

Katalog No:165	
	
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoraf No:316**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 doğusu 5 no.lu mekânda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.	**Eserin Yapıldığı Madde** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 28 cm E: 46 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan sütun kaidesi, kale içerisinde duvar dolgusu olarak kullanılmıştır.	

Katalog No:166	
	
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoğraf No:317**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A2/2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 50 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Alt kısmı oldukça tahrip olmuş sütun kaidesidir.	

Katalog No:167





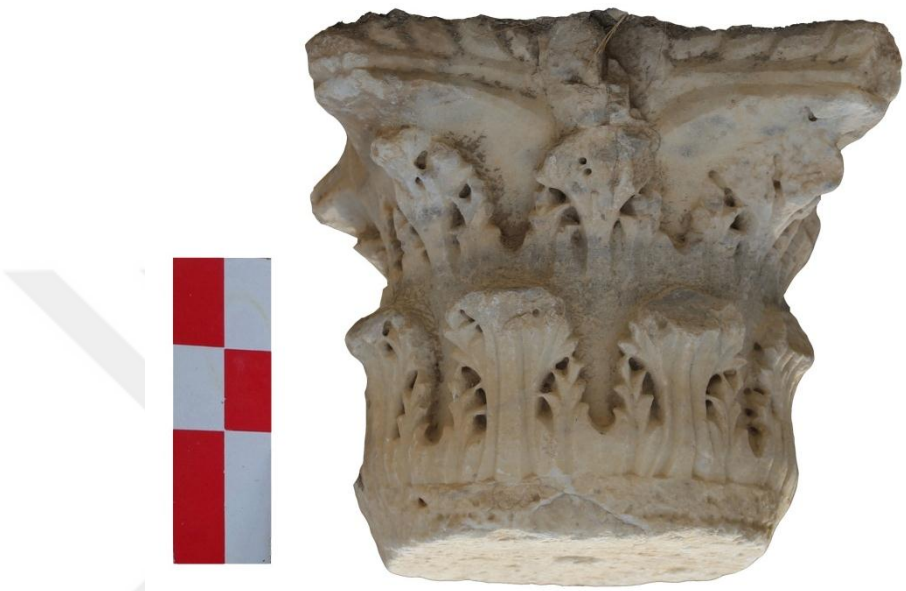
Eserin Adı: İon sütun kaidesi	**Fotoğraf No:318**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 3 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 18 cm E: 61 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. y yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan, alt kısmı kısmen tahrip olmuş sütun kaidesidir.	

Katalog No:168	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:319**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-8/3 mekânı ve A-8/4 mekânı arasındaki koridorda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 40 cm E : 47 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. y yüzyıl)
Tanımı: Yekpare mermerden, bir kısmı sonradan tıraşlanarak düzlenmiş ve orta kısmı sonraki süreçte oyularak (muhtemelen tahıl öğütmek için) kullanılmış sütun başlığıdır.	

Katalog No:169	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:320**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 doğusu 19 no.lu mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 38 cm E: 26 cm K: 38 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan, mask akantuslu korint sütun başlığıdır.	

Katalog No:170	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:321**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-14 burcu kapı önünde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 35 cm E: 46 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare mermerden, akantuslu korint sütun başlığıdır.	

Katalog No:171	
	
Eserin Adı: Sütun Başlığı (korint)akantus	**Fotoğraf No:322**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21- 1. yol güneyi B koridoru 1. mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 36 cm E: 45 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare mermerden, iç kısmı sonraki süreçte farklı işlevde (muhtemelen tahıl öğütmek için) kullanılan mask akantuslu sütun başlığıdır.	

Katalog No:172	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:323**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 34 cm E: 41 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare mermerden, ince dişli akantuslu sütun başlığıdır.	

Katalog No:173	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:324**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-12 güneyi 1 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 40 cm E: 40 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan oldukça yıpranmış, mask akantuslu korint sütun başlığıdır.	

Katalog No:174	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:325**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A2/2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 44 cm E: 44 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yekpare taştan, mask akantuslu sütun başlığıdır.	

Katalog No:175	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı	**Fotoğraf No:326**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 34 cm E: 35 cm K: 10 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Yarım kalmış sütun başlığı parçası, taslak örneğin bir parçası olabilir.	

Katalog No:176	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:327**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/5 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 36 cm E: 40 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Oldukça tahrip olmuş, akantuslu korint sütun başlığıdır.	

Katalog No:177	
	
Eserin Adı: Sütun başlığı (korint)	**Fotoğraf No:328**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/18 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 36 cm E: 40 cm K: 19 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Kırık sütun başlığıdır.	

Katalog No:178	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:329**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/2 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 21 cm E: 32 cm K: 12 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (IV-V. yüzyıl)
Tanımı: Yüzeyinde oyma tekniğinde yapılmış Malta Haçı tasvirinin bulunduğu kırık lento parçasıdır.	

Katalog No:179	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:330**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/2 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 22 cm E:56 cm K: 17 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Ön yüzünde oyma tekniğinde yapılmış Malta Haçı tasvirinin bulunduğu kırık lento parçasıdır.	

Katalog No:180	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:331**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A8/2 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 29 cm E: 62 cm K: 22 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Kazıma tekniğinde simetrik olarak yerleştirilmiş madalyon içerisinde Malta Haçının yer aldığı, yan yüzeyleri yer yer kırılmış ve ön yüzeyi oldukça tahrip olmuş bodur payedir.	

Katalog No:181	
	
Eserin Adı: Paye başlığı (korint)	**Fotoğraf No:332**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A2/5 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 46 cm K: 18 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Ön yüzünde kabartma tekniğinde, akant yaprakları arasında yer alan Latin Haçı tasvirinin yer aldığı kırık paye başlığıdır.	

Katalog No:182	
 	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:333**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/12 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 21 cm E: 74 cm K: 46 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: İmpost kısmında haç motifinin yer aldığı paye başlığıdır.	

Katalog No:183	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:334**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A9 burcu önünde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 32 cm E: 29 cm K: 31 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Ön yüzünde kabartma tekniğinde, helezonik akant yapraklarından oluşan, dairesel bir kompozisyonun yer aldığı, kırık paye başlığıdır.	

Katalog No:184	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:335**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-10 mekânı yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 22 cm E: 49 cm K: 13 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üzerinde kabartma tekniğinde yapılmış akant yaprakları ve Latin Haçı tasvirinin yer aldığı kırık lento veya paye başlığıdır.	

Katalog No:185	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:336**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-10 mekânı yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 44.5 cm K:12 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Mevcut izlerden anlaşıldığı kadarıyla, yan yana simetrik olarak dizilmiş madalyonlar ve bu madalyonlar içerisinde kabartma tekniğinde yapılmış Malta Haçının yer aldığı kırık paye başlığıdır.	

Katalog No:186	
	
Eserin Adı: Paye başlığı	**Fotoğraf No:337**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-16 kuzeyi 1. yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 31 cm E: 46.5 cm K: 21.5 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Dört yüzünde, kabartma tekniğinde stilize edilmiş bitkisel motiflerin (akantus) yer aldığı paye başlığıdır.	

Katalog No:187	
	
Eserin Adı: Abakus	**Fotoğraf No:338**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/18 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 11 cm E: 38 cm K: 10 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: üzeri bitkisel bezemeli, kare biçimde korint başlığı parçasıdır. Abaküs kısmı sütun başıyla saçaklık arasında bağlantıyı oluşturmaktadır.	

Katalog No:188	
	
Eserin Adı: Grekçe yazıt	**Fotoğraf No:339**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2/3 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 17 cm E: 21 cm K: 13 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Üzerinde Grekçe harflerin olduğu kırık yazıt parçasıdır. Harf karakterinden yola çıkarak Erken Bizans Dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır.	

Katalog No:189	
	
Eserin Adı: Ostothek kapağı (lahit kapağı)	**Fotoğraf No:340**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: CG-13 no.lu mekânın yüzeyinde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: Y: 20 cm E: 45 cm K: 16 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (IV-V. yüzyıl)
Tanımı: Beşik çatılı lahit kapağının yüzeyinde alçak kabartma bir madalyon yer almaktadır.	

Katalog No:190	
	
Eserin Adı: Opus sectile	**Fotoğraf No:341**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-2 güneyi 1 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: E: 10 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Siyah renkte, altıgen formlu zemin döşeme parçasıdır.	

Katalog No:191	
	
Eserin Adı: Opus sectile	**Fotoğraf No:342**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: E: 14 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Krem renkte, sekizgen formlu zemin döşemeleridir.	

Katalog No:192	
	
Eserin Adı: Opus sectile	**Fotoğraf No:343**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 doğusu (CD) 8 no.lu mekân A-21- güneyi 10 no.lu mekân A-13 burcu kapı önünde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Mermerdir.
Ölçüler: E: 11,5 cm 11 cm 15 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)
Tanımı: Farklı boyutlarda, siyah renkli zemin döşemeleridir.	

Katalog No:193



Eserin Adı: Pano	**Fotoğraf No:344**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Duvarda devşirme malzeme olarak kullanılmıştır.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 37 cm E: 74 cm	**Tarihlendirme:** Erken Bizans Dönemi (V-VI. yüzyıl)

Tanımı: Dikdörtgen formlu, üzeri dama tahtası görünümünde, aradaki çukurluklara renkli taş yerleştirilerek duvar kaplaması olarak kullanılmış olabileceği gibi zeminde de kullanılmış olabilen mimari parçadır. Kalede devşirme malzeme olarak duvar dolgusunda kullanılmıştır.

Katalog No:194



Eserin Adı: Tabula (kitabelik)	**Fotoğraf No:345**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: B-1 giriş kulesinin üzerindedir.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y:52 cm E:35 cm Y:68 cm E:80 cm Birleşik Y: 119 cm	**Tarihlendirme:** Ermeni Dönem (XII-XIII. yüzyıl)

Tanımı: Üstte bozulmuş bir plaka ve altta yazıt vardır. Kemerin dış sol köşesinde bir haç motifi, kemerin içerisinde sağ ve sol alt köşelerde ikişerden olmak üzere toplam dört gülbezek motifi yer almaktadır. Plaka oldukça tahrip olduğundan kemer içerisindeki ve kemerin dış sağ köşelerindeki bezeme veya yazılar anlaşılamamaktadır.
Kare plakanın altında yer alan kitabe, dikdörtgen olup alt kısmı tamiratta yenilenmiş (andezit tüf) ve bu kısım boş bırakılmış, yazıtın sadece üst yarısı halen yerinde durmaktadır. Dış çerçevede Ermeni harfleri kabartma tekniğinde üç yönden kaplanmış, iç kısımda yine Ermenice dört satır yazı yer almaktadır. Kitabede yer alan yazı sekiz yapraklı (dilimli) gülbezek ve hemen yanında bir haç motifi ile başlamaktadır. Ancak yazılar çok silik olduğundan okunamamaktadır.

Katalog No:195



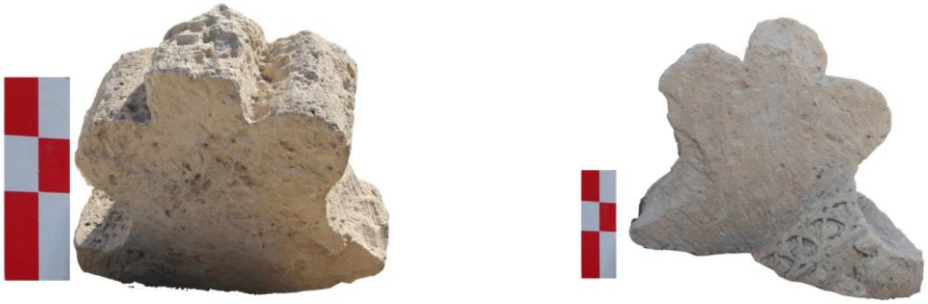
Eserin Adı: Levha	**Fotoğraf No:346**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A2 mekânı güneybatı duvarındadır.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler Kitabelik Y: 52 cm E: 45 cm Dıştan Y: 95 cm E: 93	**Tarihlendirme:** Ermeni Dönem (XII-XIII. yüzyıl)

Tanımı: Üzerinde Ermenice harflerin yer aldığı yedi satırlık levhadır. Ancak yazılar çok silik olduğundan okunamamaktadır.

3.3.3. Karamanoğlu Dönemi

<table>
<tr><th colspan="2">Katalog No:196</th></tr>
<tr><td colspan="2"></td></tr>
<tr><td>Eserin Adı: Cami girişindeki taç kapı bordürü</td><td>Fotoğraf No:347</td></tr>
<tr><td>Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A21 mekânı girişinde bulunmuştur.</td><td>Eserin Yapıldığı Madde: Yöreye özgü kireç taşıdır.</td></tr>
<tr><td>Ölçüler: Y: 115 cm E: 56 cm K: 37 cm</td><td>Tarihlendirme: Karamanoğlu Dönemi (XIV-XV. yüzyıl)</td></tr>
<tr><td colspan="2">Tanımı: Giriş kapısı, üst üste bindirilmiş taşlardan oluşturulmuştur. Rumî ve yıldız motiflerinden oluşan bir bordür kuşağıyla çevrilidir.</td></tr>
</table>

Katalog No:197	
	
Eserin Adı: Bordür parçası	**Fotoğraf No:348**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânı 1.yolda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 36 cm E: 68 cm K: 40 cm	**Tarihlendirme:** Karamanoğlu Dönemi (XIV-XV. yüzyıl)
Tanımı: Kademeli olarak üç bölümden oluşan ve taç kapının kenar silmesini oluşturan mimari plastik oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel ve geometrik kompozisyonlarla nihayetlendirilmiştir. Birbirinin tekrarı şeklinde devam eden yarım yıldızlardan hemen sonra eğimli silme yüzeyinde rumi motifleri yer almaktadır. Kalede yer alan caminin giriş kapısının doğu cephesinde de benzer uygulama görünmektedir.	

Katalog No:198	
	
Eserin Adı: Taç parçası	**Fotoğraf No:349**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y:36 cm E: 58 cm K: 48 cm	**Tarihlendirme:** Karamanoğlu Dönemi (XIV-XV. yüzyıl)
Tanımı: İç ve dış bükey form verilerek hareketlendirilen, bir yapının taç kısmı olarak kullanıldığı düşünülen mimari plastiktir.	

Katalog No:199	
	
Eserin Adı: Bordür parçası	**Fotoğraf No:350**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 30 cm E: 44 cm K: 24 cm	**Tarihlendirme:** Karamanoğlu Dönemi (XIV-XV. yüzyıl)
Tanımı: Bir kapı ya da pencereye ait olması muhtemel olan ve simetrik olarak yerleştirilmiş yarım iç içe geçmiş üçgenlerden oluşan yıldız motifleriyle hareketlendirilen kenar bordür parçasıdır.	

Katalog No:200



Eserin Adı: Mihrap kavsara parçası	**Fotoğraf No:351**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A-21 mekânında bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 32 cm E: 82 cm K: 24 cm	**Tarihlendirme:** Karamanoğlu Dönemi (XIV-XV. yüzyıl)

Tanımı: Mimari plastiğin yüzeyi kazıma tekniğinde yapılan, yukarı doğru daralarak sonlanan yivlerle üçgen kompozisyon oluşturmaktadır.

3.3.4. Osmanlı Dönemi

Katalog No:201	
	
Eserin Adı: Kabara	**Fotoğraf No:352**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: Yüzeyde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 6 cm E: 13 cm	**Tarihlendirme:** Osmanlı Dönemi
Tanımı: Üzerinde gül bezek motifi olan kabaradır.	

Katalog No:202	
	
Eserin Adı: Mimari parça	**Fotoğraf No:353**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: A5/9 mekânı A5/11 mekânı A9 burcu kapı önünde bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 42 cm E: 48 cm K: 30 cm Y: 40 cm E: 44 cm K: 10 cm Y: 35 cm E: 42 cm K: 25 cm	**Tarihlendirme:** Osmanlı Dönemi (XVIII. yüzyıl)
Tanımı: Farklı işlevlerde kullanılan kare formlu ortası delik mimari parçalar, iki künkün birleştiği yerde arıza olduğunda kullanılabildiği gibi yan yana konularak boru vazifesi de görebilmektedir. Ayrıca mekânlarda havalandırma amaçlı da kullanılmaktadır. Silifke Kalesi içerisinde, sarnıç üzerinde ve kale içi mekânların cephe duvarlarında kullanılmıştır.	

Katalog No:203	
	
Eserin Adı: Yalak	**Fotoğraf No:354**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: CG-7 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 24 cm E: 28 cm K: 27 cm	**Tarihlendirme:** Osmanlı Dönemi (XVIII. yüzyıl)
Tanım: Günlük kullanımda çeşmelerin altına konularak kullanılan yalak, sonraki dönemde köşesinde birer delik açılarak farklı işlevde kullanılmıştır.	

Katalog No:204	
	
Eserin Adı: İşlik	**Fotoğraf No:355**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: CD-22 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 40 cm. E: 120 cm K: 8 cm	**Tarihlendirme:** Osmanlı Dönemi (XVIII. yüzyıl)
Tanımı: Taş malzemeden yapılmış dikdörtgen formda, muhtemelen zeytinyağı işliğidir.	

Katalog No:205	
	
Eserin Adı: Banyo teknesi	**Fotoğraf No:356**
Kazıda Bulunduğu Yer/Tabaka: CG-10 no.lu mekânda bulunmuştur.	**Eserin Yapıldığı Madde:** Yöreye özgü kireç taşıdır.
Ölçüler: Y: 15 cm E: 84 cm K: 8 cm	**Tarihlendirme:** Osmanlı Dönemi (XVIII. yüzyıl)
Tanımı: Taş malzemeden yapılmış kare formda, köşede su gideri olan banyo teknesidir.	

4. KALE İÇİ YERLEŞİM DOKUSU

Kale içindeki şehir yaşamının tüm ihtiyaçlarını karşılamak, gerektiğinde yörede yaşayan insanların mal ve can güvenliğini korumak için mekânlar oluşturmak ve bu mekânların dönemlere göre bakım ve onarımlarının yapılmasını sağlamak kalelerde birinci derecede önem arz etmektedir.

Roma döneminde inşa edilen, Bizans döneminde geliştirilen, Karamanoğlu ve Osmanlı döneminde de Türk toplumunun ihtiyacına göre yenilenen Silifke kale içi yerleşim mekânları, özellikle XVII. yüzyılda baş gösteren Celali İsyanları başta olmak üzere bölgedeki iç karışıklıklar nedeniyle XVIII. yüzyılda yenilenerek XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar kullanılmıştır.

2011 - 2017 yılları arasında yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan mekânlar; duvar dokusu, duvar içinde kullanılan çamur harç, harçsız kum ve çakıl malzemeden ve kazı buluntularından hareketle XVIII. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Mekânların büyük bölümünün duvarları tamamen ya da kısmen, bir kısmı da temel seviyesine kadar yıkık vaziyette olup bu duvarlar kaba yonu taş malzeme kullanılarak ve özensiz bir işçilikle XIX. yüzyılda tamir edilmiştir. Ayrıca kazı dönemi sonrasında kale içindeki mekânlarda geçici koruma amacıyla yer yer tamamlama yapılmıştır. Bu mekânların içinden çıkan malzemeden üzerlerinin düz dam olduğu ve mekânın içindeki merdivenlerle dama ulaşıldığı anlaşılmaktadır.

Kale içi yerleşimde dini, askeri, ticari ve sosyal yapılar ile konutlar bulunmaktadır. Bu yapılar günlük yaşamdaki tüm ihtiyaçların karşılandığı, şehir yaşamının kalbi olan çarşı- pazar, bağımsız, tek ve iç içe geçmiş iki, bazen üç mekândan oluşan küçük boyutlu dükkân, yaşam alanları (ev) ile dükkânların gerisindeki depo birimlerinden oluşmaktadır.

Kale içi yerleşim dokusu anlatılırken yapılar XVIII. yüzyıl Osmanlı dokusu olarak ele alınmış, duvarlardaki XIX. yüzyıla ait tamirat ve 2011-2017 yılı kazı döneminde yapılan tamamlamalara değinilmiştir.

4.1. Dini Yapılar

4.1.1. Kilise

Kalenin merkezinde inşa edilmiştir. 2012 ve 2017 yılında yapılan kazılar sonucunda kilisenin apsis yarım yuvarlağına ulaşılmıştır. Apsis 2.38 x 6.14 m ölçülerinde olup düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Ayrıca apsisin iki yanında diakonikon ve

prothesis odaları ortaya çıkarılmıştır. Yapılan kazılar esnasında bu mekânın zemin döşemesine ait mozaik parçalarına rastlanmıştır. Doğu cephedeki apsis yarım yuvarlağı dışında diğer cepheler ve mimarisi hakkında herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Apsis ve iki yanındaki diakonikon ve prothesis odalarından hareketle kilisenin doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı ve üç nefli olduğu tahmin edilmektedir. Bu mekândan çıkarılan mimari plastikler, burada bir tapınağın da olması gerektiğine işaret etmekteyse de yapılan kazı ve sondaj çalışmaları sonucunda tapınakla ilgili herhangi bir mimari veriye ulaşılamamıştır (Çizim113; Foto. 133, 140, 358).

4.1.2. Şapel

A-5/1 mekânının kuzeyinde, surlara bitişik olarak inşa edilen yapının zemini ana kayaya oturmaktadır. Bizans dönemine (XII. yüzyıl) tarihlendirilen şapelin batı ve güney cephelerinin beden duvarları büyük ölçüde yıkılmış, kuzey cephe ise sura bitişik olduğundan surla birlikte ortadan kalkmıştır. 2.00 x 8.30 m ebatlarında olan şapelin doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve tek nefli, kalan izlerden üzerinin beşik tonoz örtülü olduğu anlaşılmaktadır. Apsis yarım yuvarlağı dışa taşıntılı olup beden duvarları ve zemini sıvalıdır. Şapelin duvarlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. İç mekân ve cephelerde herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. (Çizim 114; Foto. 147, 148, 359).

4.1.3. Kale Camii

Cami; daha önce kilisenin bulunduğu, kalenin orta bölümünde ve tüm alanlara hâkim noktada inşa edilmiştir. Caminin kimin tarafından yaptırıldığına dair bilgiler mevcut değildir. Ulaşılan bilgilere göre; caminin kuruluşuna dair 1518 tarihli evkaf defterinde Dizdar Ali binası olduğu[84] ve Silifke Kalesi Camisindeki görevlilerin imam ve müezzinden ibaret olduğu[85] Başbakanlık Osmanlı Arşivlerinde Osmanlı döneminde Kale Camisine imam atanmasıyla ilgili[86] bilgiler mevcuttur. Kalenin Karamanoğulları tarafından fethinin ardından buranın Sancak Beyliği olarak kullanılması ve Akdeniz'e açılan liman şehri olması kalenin önemini arttırmış ayrıca kale içinde başta dini yapı olmak üzere sosyal ve ticari yapılar inşa edilmiş veya onarılmış olmalıdır.

[84] TK.KKA, Evkaf Defteri, nr.576, vrk.2b, s.27; Şenol Çelik, **age.,** 1994, s.220; BOA, TD 1, s.27.
[85] Şenol Çelik, **age**., 1994, s.221; BOA, TD 1, s.27.
[86] BOA, TD 1, s.27.

2012 yılında kalede yapılan kazılar sonucunda cami mekânına ulaşılmış ve kuzeybatı köşedeki giriş kapısını çevreleyen bordürde yer alan süslemelerden ve kazı buluntularından yola çıkarak buranın Karamanoğulları döneminde yaptırıldığı yargısına varılmıştır. Muhtemelen kalenin Karamanoğulları tarafından fethinden sonra var olan kilisenin bulunduğu yerde "Fetih Camisi" inşa edilmiştir. Osmanlı döneminde ise cami esaslı bir tamir görerek ismi "Sultan Beyazıt Cami" olarak değiştirilmiştir[87].

Evliya Çelebi 1671-72 yılında kaleyi ziyaretinde; "ayan ve eşrafı, dizdarı, 60 neferleri vardır. Kalesi bir tepe üzerinde bademi şekilde, etrafı 1300 adım, 23 kuleli olup bir kapısı vardır. İçinde altmış ev olup, hendeği yoktur. Kalesi içinde Sultan Bayezit Camii vardır" diyerek kale ve caminin varlığı hakkında bilgi vermektedir[88]. XIX. yy. seyyahları Beaufort (1808) ve Langlois (1861) de kalede incelemelerde bulunmuş, kale kitabelerinin harflerinin kötü şekilde tahrip edildiğinden, hasar gördüğünden ve sadece bir kaç tercüme edilebilir kelime kaldığından bahsetmektedirler[89]. Yine Başbakanlık Osmanlı arşivinde bulunan, Silifke Kalesiyle ilgili belgeden yola çıkarak caminin XX. yüzyıla kadar kullanılmış olduğunu[90] ve XX. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra kale içi yerleşimin terk edilmesiyle, diğer yapılarla birlikte cami de toprak altında kalmıştır.

2012 yılında A21 mekânında gerçekleştirilen kazılarda cami ve caminin kuzey duvarına bitişik sarnıç gün yüzüne çıkartılmıştır. 2012 yılı kazı çalışmaları sonunda; Kale Camisinin dıştan 12.00 x 8.80 m ölçülerinde, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı olduğu tespit edilmiştir. Camiye giriş kuzeybatı köşedeki kapıdan sağlanmaktadır. Giriş kapısı iki yönden rumi ve geometrik süslemeli bordürle çevrili olup bu süslemelerin dışında herhangi bir süsleme bulunmamaktadır. Harim mekânının zemini sal taşı döşelidir. Harim mekânının üzerinin ahşap direklerin taşıdığı düz damla örtülü olduğu 2012 yılı kazıları sonucunda çıkan ahşap direk parçalarından tespit edilmiştir[91]. Ayrıca kazı esnasında ahşap direklerin üzerine oturduğu taş kaide de bulunmuştur. Caminin doğu, güney ve batı cepheleri ticari yapılara bitişik durumdadır. Caminin kuzeyindeki sarnıcın önünde bir alan tespit edilmiştir. Burası doğu-batı doğrultuda,

[87] Şenol Çelik, **age**., 1994, s.221; Evliya Çelebi, **age**., 2005, s.161.

[88] Evliya Çelebi, **age**., 2005, s.161-162.

[89] Yazıtlar Beaufort tarafından fark edildi daha sonra her iki kitabe çoğaltıldı ve Langlois tarafından tercüme edildi. Kral Hetum'a muhtemel atıf ile ilgili olarak kale içinde bulunan yazıtta sadece ilk üç harfi onun adından kalmış olabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz; Robert Edwards, **age.,** s.224-225 (Langlois Yazıtlar, 53-54 f; Cf. Keil ve Wilhelm, pl.5.)

[90] BOA, TD 1, 27.

[91] Ali Boran vd**., agm.,** 2014, s.140-154.

zeminden 1.00 m yüksekliğinde, zemininde yer yer sal taşı izleri olup muhtemelen abdest almak için kullanılmış bir alandır.

Caminin kıble duvarının ortasında, yarım sekizgen planlı mihrap nişi yer almaktadır. Mihrap, düzgün kesme taş malzemeden olup 1.30 m derinliğindedir. Kazı esnasında ele geçen ve üzerinde doğan güneş motifi bulunan, üçgen bir mimari plastik parçanın mihrabın kavsarasına ait olduğu anlaşılmıştır. Mihrabın sol tarafında, dikdörtgen formlu iki niş yer almaktadır. Bu nişler muhtemelen camide okunan kitapların konması için yapılmış olup raf işlevi görmektedir. Caminin minber, vaaz kürsüsü ve mahfili günümüze ulaşamamıştır (Çizim 115 A; Foto. 100, 101, 102, 105, 360-361).

2017 yılında caminin beden duvarlarının geçici koruması yapılarak restorasyon projesi hazırlanmış, Adana Koruma Kurulu'na gönderilmiştir (Çizim 115 B).

4.2. Askeri Yapılar

4.2.1. Cephanelikler

4.2.1.1. A-19 Mekânı

A-19 mekânı; kalenin doğu yönündeki sura bitişik, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonoz örtülüdür. Bu mekânın surlarla beraber Roma döneminde yapıldığı duvar dokusundan anlaşılmaktadır. 6.30 x 21.38 m ebatlarında, duvar kalınlığı 2.17 m'dir. A-19 mekânı güneydoğu yönden sura bitişik olması sebebiyle düzgün bir plan şeması göstermemekte, kuzeydoğu köşede kavis yapmakta, bu kavisle birlikte burç şeklinde bir form kazanmaktadır. Mekânın batı duvarı büyük oranda yıkılmıştır. Kalan izlerden üç kapısı olduğu anlaşılmaktadır. Bu kapıların formları hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Mekânın orta bölümünün tonozu yıkılmış vaziyettedir. Kuzeyde bir adet havalandırma-aydınlatma bacası mevcuttur. Yıkılan orta bölümün tonozunda da iç mekânın havalandırılması için açılmış havalandırma-aydınlatma bacası olmalıdır. Güney köşede dikdörtgen bir açıklık vardır. Burası muhtemelen alt kattaki askeri depodan, üst katta savunma yapan askerlere askeri mühimmatın ulaştırıldığı ve ahşap bir merdivenle bağlantının sağlandığı yerdir.

A-19 mekânının üst katında Osmanlı dönemine ait, üç bölümden oluşan ve birbirine geçişi olan dikdörtgen planlı mekânlar 2017 yılı kazı döneminde çıkarılmıştır. Dikdörtgen planlı olan kuzeydeki bölümün doğu duvarında ocak nişi açılmıştır. Alttaki mekânın askeri yapı olmasından hareketle, muhtemelen bu üst kat askerlerin nöbet değişimi yaptığı veya nöbet arasında dinlendiği mekânlardır. Bu mekânlardan seğirdim

alanına çıkış, surlardaki dört basamaklı merdivenlerle sağlanmaktadır (Çizim 116; Foto. 131, 138, 362-364).

4.2.1.2. A-16 Mekânı

A-16 mekânı; güneydeki surlara bitişik olarak inşa edilmiş, dikdörtgen planlı üzeri sivri beşik tonozla örtülü olup beş adet havalandırma-aydınlatma bacası açılmıştır. Bu mekânın Bizans döneminde yapıldığı duvar dokusundan anlaşılmaktadır. 8.18 x 26.56 m ebatlarında, duvar kalınlığı 1.90 m ve mekânın içi tonoz başlangıcına kadar toprakla doludur. İç mekâna giriş kuzeybatı köşedeki üç basamaklı bir merdivenle sağlanmaktadır. Giriş açıklığı dikdörtgen şeklinde olup üçgen formlu lento ile sınırlıdır. Lento üzerinde madalyon içerisinde malta haçının olduğu bir motif yer almaktadır.

2015 yılında yapılan kazılar esnasında A-16 mekânının kuzeyinde yer alan mekânlarda özellikle A-16 kuzeyi 3 no.lu mekânda ve yol boyunca dizili halde taş güllelerin bulunması, bu mekânların mancınık ile alakalı ve savunma amaçlı olarak kullanılan bölümler olduğuna işaret etmektedir.

A-16 mekânının üstünde, Türk dönemine ait, muhtemelen askerlere ait yaşam mekânları oluşturulmuştur. Duvar dokusundan hareketle bu mekânlar XVII. yüzyıl ve sonrasına ait olmalıdır. Mekânlar genel olarak dörtgen planlı olup günümüze temel seviyesine kadar yıkık olarak ulaşmıştır (Çizim 117; Foto. 120, 124, 365-369).

4.2.1.3. A-12 Mekânı

A-12 mekânı; güneyden surlara, batıdan A-10 mekânına bitişik olup doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri içten tonoz, dıştan taş döşelidir. Üst örtünün büyük kısmı yıkık olduğundan havalandırma-aydınlatma bacası tespit edilememiştir. Bu mekân surlarla beraber Roma döneminde inşa edilmiştir. 4.26 x 41.00 m ebatlarında, duvar kalınlığı 1.90 m'dir. Mekâna kuzey cepheden iki kapı ile giriş sağlanmaktadır. A-12 mekânı güneybatı duvarında açılan yuvarlak kemerli bir kapı ile A-11 burcuna geçiş sağlanmaktadır (Çizim 118; Foto. 370-374).

4.2.2. Koğuş

4.2.2.1. A-10 Mekânı

A-10 mekânı; güneyden surlar, batıdan A-9 burcu, doğudan A-12 mekânıyla bitişik olup 14 x 49.24 m ebatlarında, duvar kalınlığı 3.00 m'dir. Bu mekânın surlarla beraber Roma döneminde inşa edildiği duvar dokusundan anlaşılmaktadır.

Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, bir bölümü yıkılmış olan sivri beşik tonoz örtülüdür. Mekânda açılmış dört adet havalandırma-aydınlatma bacası günümüze ulaşmıştır. A-10 mekânı diğer askeri mekânlardan (A-19 A-16, A-12, A8-7, A-5) daha geniş ve daha yüksek şekilde inşa edilmiştir. Mekânın kuzey duvarında beş kapı açılmıştır. Bu kapılar sivri kemer içerisine alınmış, ortadaki kapı daha geniş ve daha büyük tutulmuş ve yedi basamaklı bir merdiven ile kale içine geçiş sağlanmaktadır. Açıklıklar, mekânın içerisinde de sivri kemer formuyla vurgulanmıştır. Mekânın geniş ve yüksek olması, beş kapısının olması, dört adet havalandırma-aydınlatma bacası olması, buranın yatakhane- koğuş olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Mekânın güneydoğu cephesinde, hisar peçeye kadar uzanan, üçgen biçiminde şiv duvarı izlerine rastlanmıştır. Bu duvarın Bizans döneminde A-10 mekânını güçlendirmek için yapılmış olduğu 2017 yılında yapılan kazı çalışmaları sonucunda anlaşılmıştır.

2017 yılında yapılan kazılarda, A-10 askeri yapının üstünde kare planlı mekânlar çıkarılmıştır. Burası; A-16, A-19 mekânlarının üstünde olduğu gibi Osmanlı döneminde eklenen, muhtemelen askerlerin kaldığı mekânlar olmalıdır. Üst kattaki bu mekânlara kale içerisinden, kuzeybatı yönden çıkılmaktadır (Çizim 119; Foto. 375-379).

4.2.3. Toplantı Salonu-Yemekhane

4.2.3.1. A-8 Mekânı

A-8 mekânı; A-9 burcu ile A-7 mekânları arasında ve bu mekânlara bitişik, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri sivri beşik tonozla örtülüdür. Mekânın üst örtüsünde üç adet, doğu duvarında bir adet havalandırma-aydınlatma bacası açılmıştır. A-8 mekânının surlara bitişik olması, duvar dokusu, malzemesi ve işçiliği değerlendirildiğinde bu mekânın surlarla aynı dönemde yani Roma döneminde yapıldığı söylenebilir. 8.10 x 25.33 m ebatlarında, duvar kalınlığı 2.60 m olup tonozun yüzeyi sıvalıdır[92]. Güney duvarda kale içerisine açılan, yuvarlak kemerli açıklıklar şeklinde dört

[92] Yapılan analiz sonucu bu sıvaların çimento katkılı olduğu ve 1960 yılındaki restorasyon sırasında sıvandığı anlaşılmaktadır.

kapı mevcuttur. A-8 mekânının doğu duvarında günümüzde yıkılmış olan ancak kalan izlerden bir kapı açıklığı olduğu ve bu kapı ile A-7 mekânına geçişin sağlandığı anlaşılmaktadır. Çalışmalar esnasında mekânın güneybatı tarafında, dikdörtgen planlı bir kiler tespit edilmiştir. Kilerin içerisinde darı tohumları, kaya tuzu bulunmuştur. Yapılan analiz sonucunda darı tohumlarının özelliğini kaybettiği belirlenmiştir. A-8 mekânının A-9 burcu ile bitişik olması, mekânın içerisindeki düzenlemeler ve 2017 yılında bu mekânda yapılan sondaj çalışmasında ele geçen bulguların analizi sonucunda[93], buranın yemekhane ve toplantı salonu olarak kullanıldığı yargısına varılmıştır.

A-8 mekânının güney cephesi düzgün kesme taş ile inşa edilmiş olup güney cephenin batı tarafında, kitabe veya süslemeye ait olduğu düşünülen boşluk, iz görülmektedir. Ancak bu mekânın önünde yapılan kazılarda ve kale içindeki araştırmalarda bununla ilgili bir bulguya rastlanmamıştır. A-8 mekânının kuzey cephesinin üst kısmında dört adet yivli konsol parçaları bulunmaktadır. A-8 mekânının dıştan kuzey ve kuzeybatı cephesi iki yönden yüksek duvarlarla çevrilerek güçlendirilmiştir. A-8 mekânının güneybatı köşesi ile A-9 burcunun kuzeybatı köşesinin birleştiği yer, dıştan üçgen biçiminde çıkıntı yapmaktadır. Yine bu cephelerde yer yer dışa taşıntılı saçak izleri görülmekte ve kuzeybatı köşede saçak altı pahlanmış vaziyettedir. Duvardaki izlerden ve konsol parçalarından hareketle A-8 mekânının kuzey ve kuzeybatı cephesi boyunca devam eden ahşap bir bölümün, muhtemelen bir seyir terasının olduğu görüşü kuvvet kazanmaktadır.

A-8 mekânının üst katı düzgün taş döşeli olup biri güney, diğeri kuzey yönde olmak üzere iki su gideri mevcuttur. Bu mekânın üzerinde olması gereken dendanların tamamı yıkılmıştır. Bu üst katın A-9 mekânı ile bir bütün halinde, seyir-gözetleme amacıyla kullanılan birimler olduğu düşünülmektedir (Çizim 120; Foto. 380-386).

4.2.3.2. A-7 Mekânı

A-7 mekânı; doğu-batı doğrultuda, üzeri beşik tonoz örtülü olup bir adet havalandırma-aydınlatma bacası açılmıştır. 6.90 x 8.15 m ebatlarında, duvar kalınlığı 2.40 m'dir. A-7 mekânı batısında bir kapı aracılığıyla A-8 mekânına, doğuda ise A-5 mekânına bağlanmaktadır. Bu mekânın doğu yönündeki önemli bölümü temel seviyesine kadar yıkılmıştır. A-8 mekânıyla işlevsel olarak ilişkili olması, duvar dokusu Roma döneminde yapıldığına işaret etmektedir. 2017 yılı kazıları sonunda A-7 mekânının kuzey

[93] S.Ü. Ziraat Fakültesinde yapılan analiz sonucunda buradaki malzemelerin darı ve tuz olduğu anlaşılmıştır.

duvarında A-6 burcuna geçişi sağlayan yuvarlak kemerli bir kapı ortaya çıkartılmıştır (Çizim 121; Foto. 387-389).

4.3. Ticari ve Sosyal Yapılar

Kale içerisinde 2011-2017 yıllarında yapılan kazılar sonunda ortaya çıkarılan askeri, sivil, ticari ve dini mimariden yola çıkarak, kale içerisinde üç bölüme ayrılmış bir düzenleme olduğu anlaşılmaktadır. Bunlar; batıda bir hat ile birbirinden ayrılan "yönetime ait konut ve sosyal yapılar" ortada "ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar", doğuda "halka ve askere ait konut ve sosyal yapılar"dır.

4.3.1. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar

Bu bölüm; A-5/1 mekânı ile A-5/2 mekânı arasındaki duvardan itibaren güney yönde, kuzey ana caddeden güneye doğru A-5/13, A-5/23 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, A-12 mekânına kadar gelen hat ile A-2/6 mekânından güneye doğru, dokuzuncu sokakta yer alan CD 8-10, 14 no.lu mekânları geçerek, üçüncü sokakta bulunan CG-13, CG-16 mekânlarından aşağı, A-14 burcuna kadar gelen hattın arasında 5.000 m2'lik bir alanı kapsamaktadır. Burası A-3, A-2 giriş ünitelerinden geçerek kalenin orta kısmına ulaşılan yer, aynı zamanda merkezdeki Kale Camisi ve bu cami çevresinde gelişen ticari ve sosyal alandır. Bu alandaki kazılar 2013, 2016 ve 2017 yıllarında yapılmıştır.

Kazı esnasında mekânların bağlı bulunduğu yapı, ana yoldan hareketle mekânlara numaralar verilerek mekânlar adlandırılmıştır. Kazıda üst örtüye ait ahşap parçaları ve düz damda kullanılan çorak / killi toprak çıkmış, bazı mekânların içinde düz dama çıkış merdiveni ile killi toprağı sıkıştırmak üzere kullanılan loğ / yuvak taşı bulunmuştur. Bu verilerden hareketle de mekânların üzerlerinin düz dam olduğu netlik kazanmıştır.

Kalenin ortasında bulunan Kale Cami etrafında oluşan ve bir ada görünümünde olan ticari mekânlar 2013 yılı kazı döneminde ortaya çıkarılmıştır. Mekânların çoğunun birbiriyle bağlantılı bir ya da birkaç birimden oluşması, su ile alakalı mekânlara ulaşılması ayrıca kazılarda ele geçen hayvan kemikleri, madeni buluntular, küp ve pitos parçaları burada dükkân, depo, hizmet birimleri, hamam-yunak gibi yapıların varlığına işaret etmekte, ibadet mekânı etrafında gelişen bir ticari ve sosyal hayatın varlığını göstermektedir.

Osmanlı dönemi XVIII. yüzyıla tarihlendirilen bu mekânların bir kısmı XIX. yüzyılda tamir görmüş, bir kısmı da kazı dönemi sonrasında taşla bir iki sıra örülerek

mekânların geçici koruması yapılmıştır. Mekânlar dönemin ihtiyacına göre, ticaret ve zanaat amacıyla hizmet veren dükkânlardan oluşmaktadır. Bu bölümde yer alan ticari mekânlarda, ibadet mekânında ve bitişiğinde yer alan sarnıçta kaliteli işçilik gösteren taş malzeme kullanılmıştır. "İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar" bölümü içerisinde bulunan kale içi yerleşim mekânları on üç başlık altında toplanmıştır (Çizim 122; Foto. 390).

4.3.1.1. I-No.lu Yapılar

Kale ortasında yer alan ibadet mekânının batısında, A-21 I.yol güneyi B koridorunda bulunan, kuzey-güney yönde simetrik olarak yerleştirilmiş, A-21- I.yol güneyi/B1-9 no.lu dokuz mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123). Mekânlar genel hatlarıyla bir bütünlük ve benzerlik göstermektedir.

A-21-I.yol güneyi/B1 mekânı; dördüncü ve ikinci sokakların arasında, doğuda B-2 mekânına bitişik konumdadır. Derinlemesine dikdörtgen planlı ve batı duvarında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca güneydoğu köşe duvarında yer alan diğer bir açıklık ile bitişiğindeki B-2 mekânına bağlanmaktadır. Mekân içerisinde dört basamaklı bir merdiven doğu duvara bitişik durumdadır.

A-21-I.yol güneyi/B2 mekânı; B-1 mekânın doğusunda olup bu mekânla bitişiktir. Derinlemesine dikdörtgen planlı mekâna giriş batı duvardaki kapıdan sağlamaktadır. Batı duvarda, sonradan içerisi moloz taşlarla doldurulmuş, sivri kemerli bir niş, doğu duvarda diğer bir niş yer almaktadır. Bu nişin hemen önünde bir seki mevcuttur. Kazı dönemi sonrasında duvarlarda bir sıra tamamlama yapılmıştır.

A-21-I.yol güneyi/B3 mekânı; B-1 mekânın güneyinde, doğuda B-4 mekânına bitişik vaziyettedir. Batısındaki dördüncü sokağa, kuzeybatı duvardaki bir kapı açıklığıyla bağlanmaktadır. Mekânın kuzeydoğusunda diğer bir kapı açıklığı daha mevcut ve buradan doğudaki mekâna geçilmektedir. XIX. yüzyılda kuzeydoğu köşe duvarı tamir edilmiştir.

A-21- I.yol güneyi/B4 mekânı; B-2 ile B-5 mekânı arasında ve B-3 mekânına bitişiktir. Batı duvardaki bir kapı açıklığından (B-3 mekânından) bu mekâna geçilmektedir. Güney duvarda diğer bir kapı açıklığı daha bulunmakta, bu açıklık B-5 mekânıyla bağlantıyı sağlamaktadır. XIX. yüzyılda duvarları tamir görmüştür. Mekânın kuzey duvarının hemen önünde, üzeri moloz taşlarla kapatılmış V no.lu sarnıç tespit edilmiştir. Mekân içerisinde birkaç basamaktan oluşan bir merdiven ve batı duvardaki

girişin hemen yanında taş malzemeden yapılan, toprağa gömülü vaziyette bir yalak kazılar esnasında çıkarılmıştır. Mekân içerisindeki su ile alakalı mimari yapı ve kazı buluntuları buranın hamam olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

A-21- I.yol güneyi/B5 mekânı; B-4 mekânının güneyinde ve B-6 mekânıyla bitişiktir. Derinlemesine dikdörtgen planlı olup doğu duvarda ikinci sokağa açılan bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca kuzeydeki diğer bir açıklık ile B-4 mekânına bağlanmaktadır. Mekânın duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-21- I.yol güneyi/ 6-9 mekânları; dördüncü ve ikinci sokakların arasında yer alan dört mekân da kuzey-güney doğrultuda sıralanmaktadır. B-6 no.lu mekân derinlemesine dikdörtgen planlı, diğer mekânlar dörtgen planlıdır. B-6 ve B-9 mekânları batıda dördüncü sokağa açılmakta ve bağımsız yapılar, B-7 ve B-8 no.lu mekânlar ise bir kapı ile birbirine bağlanmakta, giriş doğudaki ikinci sokaktan sağlanmaktadır. B-6-9 no.lu mekânların duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, ayrıca kazı dönemi sonrasında B-7 no.lu mekânın duvarlarına bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır (Foto. 391-392).

4.3.1.2 II-No.lu Yapılar

2016 yılı kazı dönemi sonrasında mekânların planları tespit edilmiştir. Kalenin merkezinde yer alan ibadet mekânının güneybatısında, A-12 mekânına bitişik, B-8-9 no.lu mekânların karşısında bulunan ve kuzeyindeki ana caddeden bu mekânlara girişin sağlandığı, doğu-batı doğrultuda A-21/I.yol/B10-15 no.lu altı mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123). Bu mekânların A-12 mekânı ile bağlantılı olduğu plan ve mimari dokusundan anlaşılmaktadır. A-21/I.yol-B/11 mekânı; "L" planlı, bunun dışındaki mekânlar dikdörtgen planlıdır. A-21/I.yol-B/13 no.lu mekândan A-21/I.yol-B11-12, 14 no.lu mekânlara geçilmektedir. A-21/I.yol/B/11 mekânı, B-12 ve B-13 no.lu mekânlarla bağlantılıdır.

Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı A-21/I.yol-B/10 mekânının duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, batı ve güney duvarlarında eksik olan kısımlar kazı dönemi sonrasında örülerek tamamlanmıştır. A-21/I.yol B/11 ve 12 mekânlarının duvarlarına dört yönden kazı dönemi sonrasında, iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, kuzeydoğu köşede bir kapısı bulunan A-21/I.yol B-13 mekânının duvarları temel seviyesine kadar yıkık olup kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla onarılmıştır. Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, doğu ve kuzeyde birer kapı açıklığı bulunan A-21/I.yol B-14 mekânının duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş ve

kazı dönemi sonrasında yer yer örülerek sağlamlaştırılmıştır. Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı A-21/I.yol B-15 mekânının kuzey duvarı günümüze ulaşamamıştır. Mekânın batı duvarında yanındaki mekâna geçiş kapısı vardır. Duvarlar XIX. yüzyılda tamir edilmiştir (Foto. 392-394).

4.3.1.3. III-No.lu Yapılar

2016 yılı kazı dönemi sonrasında açılan mekânların planı belirlenmiştir. Batıdaki yönetime ait bölümü ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar bölümünden ayıran duvarın dibinde, kazının hangi aşamadan geldiğini göstermesi amacıyla kazı yapılmadan bırakılan örnek dokunun güneyinde, kuzey-güney doğrultuda sıralanan A-21-I.yol-B16-23 no.lu sekiz mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123). Doğu, güney ve batıda yollarla çevrili yapılar, derinlemesine ve enine dikdörtgen planlıdır. B16-18, 21 no.lu mekânlar arasında bağlantı bulunmakta, B19-21 ve 23 no.lu diğer dört yapı bağımsız olup bu mekânlar doğrudan yola açılmaktadır. Bu mekânların tamamı XIX. yüzyılda tamir görmüş, duvarlar yıkıldığından kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır (Foto. 392, 395).

4.3.1.4. IV-No.lu Yapılar

Kale merkezinde yer alan ibadet mekânının batı duvarına bitişik, A-21/I.yol güneyi A koridorunda, kuzey-güney doğrultuda, tek sıra halinde hizalanan A-21- I.yol güneyi A koridoru 1-4 no.lu dört mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123).

A-21-I.yol güneyi A koridoru 1. mekân

A-1 /A mekânı; caminin batı duvarına bitişik olup kuzeydeki ilk mekândır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı mekânın batı duvarında ikinci sokağa açılan kapı açıklığı mevcuttur. Mekânın doğu duvar yüzeyinde çok az sıva kalıntısına rastlanmıştır. 2013 dönemindeki kazılar esnasında bu mekânda, zeminde kayrak taşı döşeli bir sıra taş dizisi açığa çıkarılmıştır.

A-1 /B mekânı; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı olup batı duvarının ortasında, bir niş mevcuttur. Mekânın ortasında, zemin kotu altında, Bizans dönemine ait, doğu-batı doğrultuda, içerisinde tuğla parçaları bulunan harçlı bir temel kalıntısı vardır. Mekânın kuzeybatı köşesi kazı dönemi sonrasında iki sıra taş dizisi ile tamamlanmıştır.

A-1 /C - A-1 /D mekânları; batıdaki iki basamaklı merdivenle bu mekâna giriş sağlanır. Kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı tek mekâna, XIX. yüzyılda duvar

eklenerek bölünmüş, böylece doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı iki mekâna dönüşmüştür.

A-21- I.yol güneyi A koridoru 2. mekân; 1. mekânın güneyinde ve bu mekâna bitişiktir. Enine dikdörtgen planlı olup batıda ve doğuda iki kapı açıklığı tespit edilmiştir. Batıdaki açıklıktan mekâna giriş sağlanmakta, doğudaki açıklık ile yanındaki CG-3 no.lu mekâna, güneydoğu köşedeki diğer bir açıklık ile A-3 mekânına geçilmektedir. Bu mekânın duvarlarının tamamı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

A-21- I.yol güneyi A koridoru 3. mekân; kuzeyde 2. mekâna, doğuda CG-3 no.lu mekâna, güneyde A-4 mekânına bitişik, batıda ikinci sokağa açılmaktadır. Derinlemesine dikdörtgen planlı, kuzeydoğu ve batı duvarında olmak üzere iki kapı açıklığı bulunmaktadır. Mekân XIX. yüzyılda tamir görmüştür (Foto. 396).

A-21- I.yol güneyi A koridoru 4. mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı mekâna güneydeki açıklık ile giriş sağlanmaktadır. Mekânın doğu duvarının güney kısmında dört basamaklı merdiven mevcuttur. Bu mekân, XIX. yüzyılda ortadan bir duvarla bölünerek iki bölümlü hale dönüştürülmüştür.

4.3.1.5. V-No.lu Yapılar

Mekânlar caminin güneyinde, doğu-batı doğrultuda düzensiz bir plan kurgusuna sahip CG1-16 no.lu on altı mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123).

CG-1 mekânı; caminin güneydoğu köşesinde olup kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Doğuda birinci sokağa açılan bir kapı açıklığı, güneyde CG-10, güneybatıda CG-4 mekânları ile bağlantı sağlayan diğer kapı açıklıkları bulunmaktadır. Doğu duvarında iki basamaklı merdiven, kuzey duvarının taşları arasında çok az miktarda harç tespit edilmiştir. Bu harç parçaları bozulmuş olduğundan yapılan analizde bir sonuç elde edilememiştir. Mekânın güney ve doğu duvarlarının önemli bir kısmı günümüze ulaşamamış olup temel seviyesine kadar yıkıktır. Kuzey ve batı duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CG-2 mekânı; caminin güney cephesinde, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı olup XIX. yüzyılda araya bir duvar eklenerek iki bölüme ayrılmıştır. Güneydeki B mekânının kuzeybatı duvarından bir açıklık ile A mekânına geçilmektedir. A mekânının da doğu ve batı duvarlarında, yan mekânlara geçiş sağlayan kapı açıklıkları mevcuttur. Kuzeydoğu köşede bir seki, sekinin güney duvarında, güneydeki A mekânına geçiş sağlayan kapı açıklığı bulunmaktadır. 2013 yılı kazı çalışmaları esnasında bu

mekânda; önde olanı tamamen çürümüş, arkadaki kısmen sağlam durumda iki adet ahşap hatıl bulunmuştur. Bu hatılların hemen altında sonradan moloz taşlarla örülerek kapatılmış bir kapı açıklığı izi tespit edilmiştir.

CG-3 mekânı; caminin güneybatı köşesinde, CG-2 mekânına bitişiktir. Kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı, kuzeydoğusundaki kapı açıklığıyla yanındaki iki mekâna, kuzeybatıdaki diğer bir kapı ile A-3 ve A-2 mekânlarına geçilmektedir. Ayrıca batı duvarında bir niş açılmıştır. Bu mekânın duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

CG-4 ve CG- 6 mekânları; kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı olan bu iki yapı XIX. yüzyılda tamir görmüş ve ortadan bir duvar eklenerek iki mekânlı hale getirilmiştir. Kuzeyde yer alan CG-4 mekânına kuzeydoğudaki kapıdan giriş sağlanmakta, güneydeki CG-6 no.lu mekânın güney duvarı ortasında bir niş açılmış buraya giriş güneybatı köşedeki kapıyla sağlanmaktadır.

CG-5 mekânı; caminin güneyinde, derinlemesine dikdörtgen planlı, doğu duvarında kapı açıklığı, kuzey duvarında blok taşlar arasında harç ve tuğla dizisi bulunmaktadır.

CG-6 mekânı; caminin güneyinde, derinlemesine dikdörtgen planlı olup güney duvarında bir kapı, güneydoğu duvarında bir ocak nişi açılmıştır.

CG-7 mekânı; caminin güneyinde, A-4 mekânı ile CG-8 mekânları arasında yer almakta ve doğu-batı doğrultuda enine dikdörtgen planlı üçlü mekândan oluşmaktadır. Güney ana caddeden bu mekâna girilmekte, kuzeydeki diğer bir açıklık ile CG-6 no.lu mekâna bağlanmaktadır. XIX. yüzyılda kuzeybatı ve güneydoğu duvarlarına, mekânın ortasına kadar gelen iki duvar eklenmiştir. Mekânda, kazı esnasında çıkarılmış bir yalak taşı, yuvak taşı ve işlik bulunmaktadır. Kare planlı ortadaki mekânın doğu duvarındaki kapı ile yanındaki mekâna geçiş sağlanmaktadır. Her üç mekânın XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

CG-8 mekânı; caminin güneyinde, enine dikdörtgen planlıdır. Kuzeydoğu duvardaki açıklık ile doğudaki CG-9 mekânıyla bağlantılı, güneybatı duvarındaki kapıyla güneydeki ana caddeye açılmaktadır. Mekânın kuzeydoğusunda bir niş açılmıştır. Mekânın duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

CG-9 mekânı; caminin güneyinde, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Giriş güneyden, ana caddeden sağlanmakta olup bu mekândan batısındaki CG-8 ve CG-10 no.lu iki mekâna geçilmektedir. Güney ve doğu duvarları büyük oranda yıkılmış, kuzey duvarı XIX. yüzyılda yer yer onarılmıştır.

CG-10 mekânı; caminin güneyinde, doğu-batı doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Doğu duvarının güney köşesinde CG-9 ile bağlantılı bir kapı açıklığı mevcuttur. XIX. yüzyılda mekânın duvarları tamir görmüş ve mekânın ortasına kuzey-güney doğrultuda bir duvar eklenerek mekân iki bölümlü hale getirilmiştir.

CG-11 mekânı; caminin güneydoğusunda olup doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Kuzeyde CG-12 mekânına açılan bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Kuzey, güney ve doğu duvarları XIX. yüzyılda yer yer tamir edilmiş, batı duvarı kazı dönemi sonrasında örülerek onarılmıştır.

CG-12 mekânı; caminin güneydoğusunda, kare planlı küçük bir mekândır. Güneyde CG- 11 no.lu mekâna açılan kapısı bulunmaktadır.

CG13-16 mekânları; derinlemesine ve enine dikdörtgen planlıdır. Bu mekânlar; güneydoğudan A-14 burcuna ve burcun önünden geçen ana caddeye, doğudan üçüncü sokağa açılmaktadır. Kuzeyde, birinci sokak bu mekânın önünden geçerek, CG-16 mekânı önünde çıkmaz sokak meydana getirmektedir.

CG-13 mekânı; caminin güneydoğusunda, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı, doğuda üçüncü sokak ile güneyde ana caddenin kesiştiği noktada yer almaktadır. Mekânın güney ve batı duvarları günümüze ulaşmış, diğer duvarlar temel seviyesine kadar yıkık vaziyettedir. Kuzeybatıdaki açıklık ile CG-14 ve CG-15 no.lu mekânlara geçiş sağlanmaktadır.

CG-14 mekânı; caminin güneydoğusunda, CG-1 ile CG-16 mekânları arasında olup güneydeki CG-15 mekânı ile bitişiktir. Doğu-batı doğrultuda enine dikdörtgen planlı, kuzeydeki birinci sokaktan bu mekâna geçilmektedir. XIX. yüzyılda batı duvara ekleme yapılarak mekân ikiye bölünmüştür. Güney duvar XIX. yüzyılda tamir görmüş, kazı dönemi sonrasında kuzey duvar iki sıra taş dizisi ile tamamlanmıştır.

CG-15 mekânı; caminin güneydoğusunda, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı, güneydeki ana caddeden bu mekâna giriş sağlanmaktadır. Doğu duvarındaki açıklık ile doğuda CG-13, kuzeyde CG-14 mekânları ile bağlantılıdır. Güney duvarda bir niş açılmıştır. Güney, batı ve doğu duvarlar kazı dönemi sonrasında bir sıra taşla tamamlanmıştır.

CG-16 mekânı; A-21 mekânının güneydoğusunda, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı, iki birimden oluşan bir düzenleme göstermektedir. Üçüncü sokaktan, doğudaki kapı açıklığı ile mekâna girilmektedir. Girişin tam karşısındaki bir duvarla mekân ikiye bölünmüştür. Kuzey duvarında, ortadaki ocak nişi

olmak üzere, üç niş bulunmaktadır. Kazı dönemi sonrasında batı ve güney duvarlar iki sıra taşla onarılmıştır (Foto. 397).

4.3.1.6. VI-No.lu Yapılar

2013 ve 2017 yıllarında caminin doğu duvarına bitişik iki mekânın kazısı yapılmıştır. Kuzey-güney doğrultuda sıralanan CD1-2 no.lu bu iki mekânın (Çizim 113,122-123) bulunduğu alanda, caminin altında yer alan kilisenin yarım daire formlu apsis kalıntıları ve izlerine ulaşılmıştır.

CD-1 mekânı; derinlemesine dikdörtgen planlı, doğu duvarının güney köşesinde birinci sokağa açılan bir giriş açıklığı bulunmaktadır. Bu mekânın altında Bizans dönemi kilisesinin apsis yarım yuvarlağının bir kısmı yer almaktadır. Mekânın doğu duvarı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir. Kuzey duvarında iki niş açılmış, batı duvarı önünde orijinal zemin dokusuna rastlanmıştır. Zeminde mozaik döşeme taşları bulunmaktadır. Zemin dokusu kireç bazlı olup farklı geometrik şekillerden oluşmaktadır. Bu şekiller orijinal kaplama taşlarının yuvalarıdır. Kalan izlerden anlaşıldığı kadarıyla; merkezinde sekizgen, sekizgenin ise köşelerinde küçük üçgenler, üçgenlerin etrafında küçük ebatlı sekizgen, kare ve yine üçgenlerden oluşan bir bordür çevrelemektedir.

CD-2 mekânı; mekân derinlemesine dikdörtgen planlı, iki kısımdan oluşmakta ve girişi güneyden sağlanmaktadır. Güneydeki I.kısmın doğusunda, yarım daire formunda kiliseye ait apsis duvarının bir bölümü bulunmaktadır. Kuzeydeki II. kısmın zemininde "L" şeklinde iri blok taşlar yer almaktadır. Mekânın batı duvarında cami ile bağlantılı bir kapı açıklığı, kuzey duvarı önünde ise bir seki mevcuttur. Doğu ve kuzey duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür (Foto. 398-399).

4.3.1.7. VII-No.lu Yapılar

2013 yılında kazısı yapılarak çıkarılan CD3-5 no.lu üç mekân (Çizim 122-123), kale merkezinde yer alan ibadet mekânına bitişik, IV no.lu sarnıcın doğusunda, kuzey-güney doğrultuda sıralanmaktadır.

CD3-5 mekânları; IV no.lu sarnıcın doğu duvarına bitişik üç mekân, enine dikdörtgen planlıdır. Güneydeki CD3-4 no.lu mekânlara doğudaki birinci sokaktan, kuzeyde yer alan CD-5 no.lu mekâna ise kuzey cepheden giriş sağlanmaktadır. Mekânlardan güneyde olanlar birbiriyle bağlantılı, kuzeyde yer alan mekân bağımsızdır.

CD-3 mekânının kuzey duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır. Mekânın güneybatı duvarındaki kapı ile CD-2 mekânına bağlanmaktadır. Bu kapının zıvana deliği izleri olup zıvana deliğinin olduğu taşın üzerinde de taşçı işareti vardır. CD-4 mekânının doğu duvarında dört basamaklı merdiven bulunmaktadır. Kazı dönemi sonrasında mekânın duvarlar iki sıra taş dizisi ile tamamlanmıştır (Foto. 399-400).

4.3.1.8. VIII-No.lu Yapılar

2013 yılı kazılarında açılan, caminin bitişiğindeki IV no.lu sarnıcın kuzeydoğusunda, doğu-batı doğrultuda tek sıra halinde dizilmiş A-2/1-6 no.lu bağımsız altı birimden müteşekkildir (Çizim 122-123). Mekânların tamamı kareye yakın dörtgen planlı olup 2-3-5 no.lu mekânların içinde merdivenlere rastlanmıştır. Bu yapıların girişleri güneyden, A-2/6 no.lu mekân hariç, ana caddeden sağlanmaktadır. A-2/1 no.lu mekânın kuzey duvarında, kuzeyindeki mekânının basık kemerli açıklığının eşiği bulunmaktadır. A-2/4 no.lu mekânın kuzeydoğu, kuzeybatı ve güney duvarlarında olmak üzere üç açıklık bulunmaktadır. Kuzeydoğu duvarındaki açıklığın hemen önünde ve kuzey duvarı boyunca uzanan, harçlı bir duvar dokusu mevcuttur. Bu harçların içeriğinin incelenmesi sonucunda Roma döneminden kaldığı anlaşılmaktadır.

A2-1 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekânın girişi güneyden sağlanmaktadır. XIX. yüzyılda tamir sırasında doğu-batı doğrultuda bir duvarın eklenmesiyle mekân ikiye bölünmüştür. Kazı dönemi sonrasında kuzey ve batı duvarlarına iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır. Doğu duvarının ise XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

A2-2 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın girişi güneybatıdandır. Kuzeydoğu köşede üç basamaklı merdiven ile kuzeybatıda açılmış bir niş vardır. XIX. yüzyılda batı duvara eklenmiş, doğu-batı doğrultuda duvar izi zemininde mevcuttur. Batı duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A2-3 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş güneybatı köşedeki kapıdan sağlanır, mekân kuzey ana caddeye açılmaktadır. Güneydoğu köşede üç basamaklı merdiven bulunmaktadır. Bu mekânın kuzeyinde A2 giriş ünitesi bulunmaktadır ve mekânın kuzey duvarında açılmış kapı, bu mekânla giriş ünitesinin bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bu kapı XIX. yüzyılda kapatılarak niş haline getirilmiştir. Nişin üst kısmında ahşap hatıl izleri mevcuttur. Doğu ve batı duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir

A2-4 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın kuzeyinde açılan ve A2 giriş ünitesine geçişin sağlandığı iki kapı mevcuttur. Mekânın kuzey ve batı duvarlarında Bizans dönemi, doğu ve güney duvarları XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemine aittir. Kazı dönemi sonrasında güney duvarına bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır

A2-5 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup, giriş güneybatıdan, ana caddeden sağlanmaktadır. Kuzeybatı köşede dört basamaklı merdiven mevcuttur. Kuzey duvarda bir sütun, devşirme malzeme olarak kullanılmıştır. Kuzey ve doğu duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

A2-6 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup doğu duvarda açılan kapı ile A2-7 no.lu mekâna bağlanmaktadır. Kuzey duvarı yıkık, batı duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır (Foto. 400).

4.3.1.9. IX-No.lu Yapılar

2013 yılında kazısı yapılarak açılan; birinci ve üçüncü sokakların birleştiği yolun doğusunda, VIII-no.lu yapıların güneyinde yer alan CD6-11, CD-14 no.lu yedi mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123). Mekânlar doğu-batı doğrultuda sıralanmış, enine dikdörtgen planlıdır. Mekânların girişi konumlarına göre değişmektedir. CD8-9 no.lu mekânlar kuzeydoğu duvardan açılan bir kapı ile birbirine bağlanmakta, diğer mekânlar bağımsızdır (Foto. 401).

CD-6 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planı ile enine dikdörtgen planlı olan diğer yapılardan farklıdır. Mekânın güneyinde ayrı bir bölüm gibi düzenlenmiş küçük bir oda veya girişten iç kısma geçilmektedir. Güneydeki birinci bölüm, mekânın giriş ünitesi olarak kullanılmıştır. Güneyden geçen üçüncü sokak bu köşede kavis yapmakta ve giriş bölümü buna uygun şekilde ovalleşmektedir. Bu mekânın güney duvarı temel seviyesine kadar yıkık vaziyette olup kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla örülerek tamamlanmış, diğer duvarlar ise XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

CD-7 no.lu mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı olup kuzeydoğudaki kapısı kuzey ana caddeye açılmaktadır. Mekânın kuzey duvarının XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

CD-8-9 no.lu mekânlar; tek birimden oluşan mekânın batı duvarına XIX. yüzyılda bir duvar eklenerek iki bölümlü hale getirilmiştir. Mekânlar doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı olup giriş CD-8 mekânının kuzeyinden, ana caddeden sağlanmaktadır. CD-8 mekânının güneydoğu köşesindeki açıklık ile CD-9 mekânına geçilmektedir. Doğu

ve güney duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, kazı dönemi sonrasında batı duvarı kısmen iki sıra taşla tamamlanmıştır.

CD-10 no.lu mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, giriş doğudaki dokuzuncu ara sokaktan sağlanmaktadır. Mekânın kuzey ve güney duvarları XIX. yüzyılda onarılmış, güney duvarı kazı dönemi esnasında iki sıra taşla tamamlanmıştır.

CD-11 no.lu mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Mekâna giriş güneyden, üçüncü ara sokağın olduğu meydandan sağlanmaktadır. Mekânın kuzey duvarında ortadaki ocak nişi olan üçlü niş bulunmaktadır. Kazı dönemi sonrasında mekânın güneybatı köşe duvarı iki sıra taş dizisi ile sağlamlaştırılmıştır.

CD-14 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı olup mekâna giriş güneybatı köşeden sağlanmaktadır. Üçüncü ara sokak bu mekânın önünde bir meydan oluşturmakta ve giriş bu meydandan sağlanmaktadır. Güneydoğu köşedeki ikinci kapıdan yanındaki mekâna geçilmektedir. Mekânın kuzey, batı ve güney duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

4.3.1.10. X-No.lu Yapılar

2013 yılında kazısı yapılarak çıkarılan, güney ve batıdan birinci sokak, kuzey ve doğudan üçüncü sokak ile çevrili CD-12, CD-13/A, CD-13/B, CD15-16 no.lu beş birimden oluşmaktadır (Çizim 122-123). Mekânlar, kuzey-güney doğrultuda birbirine bitişik olup CD-13/A ile CD-13/B birbiriyle irtibatlı, diğerleri ise bağımsızdır. Dikdörtgen planlı yapıların her birinin girişleri konumuna göre farklılık göstermektedir.

CD-12 no.lu mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Kazı esnasında kuzeydoğu köşede birkaç basamaklı merdiven, kuzeybatı duvara bitişik bir yalak çıkarılmıştır. Mekânın duvarlarında XIX. yüzyılda yapılmış tamiratlar vardır. Ayrıca kazı dönemi sonrasında mekânın doğu duvarı iki sıra taş dizisi ile tamamlanmıştır.

CD-13A/ CD-13B no.lu mekânlar; kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı tek birimden müteşekkil iken XIX. yüzyılda eklenen duvarla mekân ikiye bölünmüştür. Doğu duvarına kazı dönemi sonrasında üç sıra taş dizisi ile geçici koruma yapılmıştır.

CD-15 no.lu mekân; doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı olup giriş doğudan, üçüncü ara sokağın olduğu meydandan sağlanmaktadır. Kuzeybatı köşedeki diğer kapı XIX. yüzyılda kapatılmıştır. Doğu, batı duvarları kazı dönemi sonrasında üç sıra taş dizisi ile örülmüştür.

CD-16 no.lu mekân; kareye yakın dikdörtgen planlı ve girişi güneybatı köşeden sağlanmaktadır. Doğu duvarı kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla sağlamlaştırılmıştır (Foto. 401).

4.3.1.11. XI-No.lu Yapılar

2013 yılı kazılarında çıkarılan, kalenin kuzeybatısında, A-5/2 no.lu mekânının güneyinde, doğu-batı doğrultuda dizilmiş A-21/I.yol-6, A-21/I.yol-6A, A-21/I.yol-7A, A-21/I.yol-7B, A-21/I.yol-8 ve 8A no.lu altı birimden oluşmaktadır (Çizim 122-123). A-21/I.yol-6A ve A-21/I.yol-7B mekânları, A-5/2 mekânının güney duvarına bitişiktir.

A-21-I.yol-6A; enine dikdörtgen planlı, diğer dört mekân derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Mekânlara giriş ana caddeye bakan güney yönden sağlanmaktadır. Bu mekânlar birbiriyle bağlantılı olup 7-A mekânından diğer mekânlara geçiş sağlanmaktadır. Bu mekânlarda ocak nişi, merdiven, yalak, pencere gibi mimari öğelerin olmaması ve A-5/2 mekânının önünde yer alması sebebiyle erzak-depo amaçlı kullanılmış oldukları düşünülmektedir.

A-21-I.yol-6A mekânının kuzey duvarı ile A-21-I.yol-6A mekânının güneyinde yer alan 6 no.lu mekânın güney duvarı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir. A-21-I.yol-6A mekânının batısında yer alan 7B no.lu mekânının doğu ve güneydoğu duvarlarının köşesi kazı dönemi sonrasında taşla örülerek tamamlanmıştır. 7B no.lu mekânının güneyindeki 7A no.lu mekânının kuzey ve güneydoğu köşe duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür. 7A ve 7B no.lu mekânların batısında yer alan 8 no.lu mekânın kuzey duvarına XIX. yüzyılda ekleme yapılmıştır (Foto. 402-403).

4.3.1.12. XII-No.lu Yapılar

2013 yılında kazısı yapılarak çıkarılan, kalenin kuzeybatısında, A-4 ve A-3 mekânları güneyinde, XI no.lu yapıların devamı niteliğinde, doğu-batı doğrultuda sıralanan A-21/I.yol-1A, A-21/I.yol-I. mekân, A-21/I.yol-II. mekân, A-21/I.yol-III. mekân, A-21/I.yol-IV. mekân, A-21/I.yol-V. mekân olmak üzere altı mekândan oluşmaktadır (Çizim 122-123). A-21/I.yol-V. mekân ile A-21/I.yol-1A mekânları A-4, A-3 yapılarının güney duvarına bitişiktir.

A-21/I.yol-1A ve I.mekan; dikdörtgen planlı olup birbiriyle bağlantılıdır. Giriş güney ana caddeden sağlanmaktadır. Kuzeydoğudaki açıklıkla ikinci birime geçilmektedir. Batı duvarında dört basamaklı merdiven ve mekânın içerisinde kazı

esnasında çıkarılmış iki yuvak taşı bulunmaktadır. Mekânın kuzey duvarı XIX. yüzyılda tamir geçirmiştir.

A-21/I.yol II no.lu mekân; A-21/I.yol-I no.lu mekânın batısında, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Mekânın doğu duvarında birkaç basamaklı merdiven vardır. Kuzey, batı duvarlarının XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

A-21/I.yol-III no.lu mekân; II no.lu mekânın güneyinde olup kare planlıdır. Bu mekân II no.lu mekânın güneyine XIX. yüzyılda eklenmiştir.

A-21/I.yol-IV no.lu mekân; derinlemesine dikdörtgen planlı olup XIX. yüzyılda duvar eklenerek güney yönde mekân genişletilmiştir. Mekânın girişi de ana caddeye bakan güney yönden sağlanmaktadır.

A-21/I.yol-V no.lu mekân; IV no.lu mekânın kuzeyinde, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlıdır. Kuzey ve güney duvarları kazı dönemi sonrasında taş dizisiyle sağlamlaştırılmıştır.

XII no.lu yapıların kapılarının güneye açılması ve bu alanda meydanın yer alması, güneyde ibadet mekânı etrafında gelişen sosyal ve ticari hayatın aktif olduğunu göstermektedir. Mekânların içerisinde pencere, ocak nişi gibi mimari öğelerin bulunmaması ve mekânların birbirleri ile bağlantılı olması, bu birimlerin hizmet amacıyla kullanılmış mekânlar olduğu fikrini güçlendirmektedir (Foto. 404-405).

4.3.2. Cadde ve Sokaklar

Kale içerisinde, biri kuzey diğeri güneyde bulunan iki cadde, on bir sokak kazılar sonucu ortaya çıkarılmıştır. Caddelerin zemini genellikle taş döşeli ve yağmur sularının akabileceği bir eğimde düzenlenmiş olup yer yer kaldırım işlevi gören yükseltiler mevcuttur (Çizim 123).

4.3.2.1. Caddeler

Caddeler; doğuda A-19 mekânı önünde iki kola ayrılarak biri kuzeyden, diğeri güneyden batı yöne doğru devam etmektedir. Kuzey ve güney caddeler aynı zamanda sokaklarla kalenin tüm bağlantılarını sağlamaktadır. Kuzey ana cadde batıda II no.lu maksemin önünde birleşerek A-9 burcuna kadar ulaşmakta, güney ana cadde ise A-11 burcu önünde sonlanmaktadır (Çizim 123; Foto. 406).

Kuzey ana cadde; kale içi yerleşim dokusunun doğusundan, A-19 mekânı önünden başlayarak A-16 K 26 ve 28 no.lu mekânların önünde üçgen biçiminde bir

meydan oluşturmakta, bu meydandan kuzeydoğu yöndeki A-20 burcunun önüne kadar uzamakta ve burada çıkmaz sokağa dönüşmektedir. Bu cadde batıya doğru kıvrılarak A2-11/A mekânının güneyindeki meydan ile yedinci ara sokağa bağlanmaktadır. Çevresindeki CD-20, A2/11, A-16 K/27 no.lu mekânlar bu meydana açılmaktadır. Bu meydandan batıya doğru devam eden cadde, kuzeyde A-2/10-11, güneyde CD 20 no.lu mekânların arasında devam ederek kale içerisine girişi sağlayan A3-A2 mekânlarının önüne kadar gelmektedir. Kale içerisine giriş mekânlarının önünde dörtgen biçiminde geniş bir meydan oluşturmaktadır. Bu meydan aynı zamanda ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapıların olduğu bölüme açılmaktadır. Meydandan devam eden yol IV no.lu sarnıç ve caminin girişinden batıya doğru uzayarak, güneydeki ikinci ve dördüncü ara sokaklara bağlanmaktadır. Bu cadde, kuzeyindeki ve güneyindeki mekânların planına göre kıvrımlı bir şekilde devam ederek II no.lu maksemin önünde beşinci ara sokakla birleşerek bir meydan oluşturmaktadır. Meydandan A-9 burcu önüne kadar gelerek burada son bulmaktadır. A-9 burcundan A3-A2 kale içerisine giriş bölümüne kadar olan cadde boyunca, iki tarafta sıralanan mekânların kapıları bu caddeye açılmaktadır. Caddenin zemini sal taşı döşeli olup A21-1.yol IV.mekândan A21-1.yol 8 no.lu mekânların önünde iki taraflı olarak yer yer kaldırım taşı da döşelidir.

Güney ana cadde; kale içi yerleşim dokusunun doğusundan, A-19 mekânı önünden başlamakta ve IV no.lu yunak önünden geçerek A16-K/7-8, A16-K/9 no.lu mekânların arasından yarım daire şeklinde kıvrılarak batıya doğru devam etmektedir. Bu cadde A-15 burcu önünde geniş bir koridor oluşturmaktadır. A16-K/12-13 no.lu mekânların önünde geniş bir meydana dönüşmekte, bu meydan kuzeyde yedinci ara sokağa açılmaktadır. A-14 burcunun karşısındaki üçüncü ara sokağa kadar uzayan cadde buradan da A21.Y.GB-10 no.lu mekân ile A4 no.lu mekânların arasından kuzeye devam ederek B8 no.lu mekânın önünden batıya dönmekte, A-11 burcu önünde sonlanmaktadır.

4.3.2.2. Sokaklar

Kalede kazılar sonucunda on bir sokak açılmıştır. Bu sokakların zemini yer yer taş döşeli olup genellikle zemin sıkıştırılmış topraktır (Çizim 123; Foto. 407-408).

Birinci sokak; caminin doğusundaki bu sokak kuzey- güney doğrultulu olup kuzeyde CD5-6 no.lu mekânların arasından güneye doğru devam etmektedir. CG-1, CG-12 no.lu mekânların arasında bir meydan oluşturarak doğuda CG-16 mekânı önünde çıkmaz sokak olarak sonlanmaktadır. Bu sokak CD-12 no.lu mekânın önünde üçüncü

sokakla birleşerek kuzeydeki ana caddeye bağlanmaktadır. Sokağın iki yanında yer alan mekânlar bu sokağa açılmaktadır.

İkinci sokak; caminin batısındaki bu sokak kuzey- güney doğrultulu olup caminin batısındaki A1-A3 ile B2-B8 no.lu mekânların arasından geçerek kuzeyde ve güneyde ana caddelerle birleşmektedir. Bu sokağın zemini yer yer sal taşı döşelidir.

Üçüncü sokak; bu sokak caminin doğusundaki CD-12 no.lu mekânın önünde birinci sokakla birleşerek kuzeyde ana caddeye açılmaktadır. CD-15 no.lu mekânın doğusunda V no.lu sarnıcın da yer aldığı bir meydana dönüşmektedir. Sarnıcın etrafında zemin sal taşı döşelidir. Sokak CG-16 no.lu mekânın doğusundan devam etmekte güneyde CG-13, CD-40 no.lu mekânların arasından güney ana caddeye bağlanmaktadır.

Dördüncü sokak; caminin batısında yer alan B-1, B-3, B-6-7, B-9 no.lu mekânlar bu sokağa açılmaktadır. Kuzey-güney doğrultuda devam ederek B9 mekânının köşesinden güney ana caddeye, B1 no.lu mekândan da kuzey ana caddeye bağlanmaktadır.

Beşinci sokak; A-8/9 ile A-5/15 no.lu mekânların arasında, doğu-batı yönde uzamakta, A5/19 no.lu mekânın iki yanında U şeklinde çıkmaz sokak oluşturmaktadır.

Altıncı sokak; CD-42 ve 43 no.lu mekânların arasından geçerek, kuzey yönde devam eden sokak CD-31, 27, 33 no.lu mekânların önünde çıkmaz sokak oluşturarak sonlanmaktadır. Bu sokağın bittiği yerde, CD-31 no.lu mekânda VII no.lu sarnıç ile III no.lu hamam yunak yapısı bulunmaktadır.

Yedinci sokak; kuzey-güney doğrultulu bu sokak kalenin doğu bölümünde yer almaktadır. Kalenin topağrafik yapısına göre sokağın zemin kotu farklı olup bu farklılık zemindeki eğimle giderilmiştir. Güneyde CD-49 ile A-16 K.13 no.lu mekânların arasından geçerek güney ana caddeye, A-16 K.13 no.lu mekânın kuzeyinden geçen onuncu ara sokak ile birleşerek kuzey yönde devam etmekte ve bu iki sokak kuzeyde ana caddeye açılmaktadır.

Sekizinci sokak; kale içi yerleşimin batısında, yönetime ait kısımda olup kuzey-güney doğrultudadır. A-8/10 ile A-8/6A mekânları arasından güneye doğru devam eden sokak, güneyde ana caddeye açılmaktadır. Bu sokak kuzeyde ise A-8 ile A-7 askeri mekânlara bağlanmaktadır.

Dokuzuncu sokak; kale içi yerleşimin doğusunda, kuzey-güney doğrultuludur. CD-8 ve CD-17 mekânları arasında devam etmekte ve kuzeyde ana caddeye bağlanmakta, güneyde ise CD-23 no.lu mekânın önünde çıkmaz sokak oluşturmaktadır.

Onuncu sokak; kale içi yerleşim dokusunun doğusunda, A-16.K-9 ile A-16.K.11 no.lu mekânların arasında devam eden sokak, doğuda güney ana caddeye bağlanmakta, batıda ise küçük bir meydan şeklini alarak yedinci sokakla birleşmektedir. Bu sokakta VIII no.lu sarnıç yapısı bulunmaktadır. Kalenin topoğrafik yapısına uygun olan sokaktaki kot farkı, doğuda dört basamaklı merdivenle giderilmiştir.

On birinci sokak; A-20 burcu önünden güneybatı yönde devam etmekte, A-16.K 33 no.lu mekânın köşesinde kuzey ana cadde ile birleşmektedir. Sokak ile caddenin birleştiği noktada üçgen şeklinde bir meydan oluşmaktadır.

4.3.3. Konutlar ve Sosyal Yapılar

4.3.3.1. Yönetime Ait Yapılar

Kalenin batısında üçgen şeklindeki 2167 m2'lik bölümün tamamını kapsamaktadır. Kuzeyden A-5/1 ile A-5/2 mekânları arasındaki duvardan itibaren güney yönde, kuzey ana caddeden güneye doğru A-5/13, A-5/23 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, A-12 mekânına kadar gelen hattın batısında kalan yerleşim alanını içine almaktadır. 2167 m2'lik bu alanın kazısı 2011-2012 yıllarında yapılmıştır. Bu bölümdeki mekânlarda kullanılan malzeme, kaliteli işçilik, kazılarda nitelikli buluntulara rastlanması, komutan kulesinin (A-9) ve diğer askeri yapıların bu bölümde yer alması ayrıca bu alanın bir duvar ile ayrılması gibi nedenler buranın askeri yönetime ait olduğunu göstermektedir. Bu bölüm; komutanların kaldığı konut, hizmet birimleri, depo, dükkân olarak kullanılan mekânlardan oluşmaktadır. Üst örtüsü mevcut olmayan mekânların düz dam olduğu kazıda çıkan; ahşap parçaları, düz damda kullanılan çorak / killi toprak, killi toprağı sıkıştırmak üzere kullanılan loğ / yuvak taşı ile bazı mekânların içinde dama çıkış merdiveninin bulunması gibi bulgulardan anlaşılmaktadır (Çizim 124).

Batıdan doğuya doğru uzayan yolun ki bu yol kuzey ve güneyden gelen ana caddelerin batıda birleştiği yol olup iki tarafında mekânlar vardır. Bu mekânlar; A-9 burcu ile A-8 mekânına bitişik bir mekân (A-9/1), A-8 mekânı ile A-7 mekânlarının güneyindeki yedi mekân (A-8/1-5, A-8/6A, A-8/6B), A-7 mekânına bitişik dükkânlar (A-8/10-14), A-10 mekânı önünde yer alan bağımsız beş mekân (A-8/8-9, A-5/15-17), komutanın konutu ve etrafındaki hizmet birimleri (A-5/8, A-5/20), A-10 ve A-12 tonozlu mekânların birleştiği duvar hizasında yer alan mekânlardan (A-5/18, 21-23) oluşmaktadır.

"Yönetime Ait Yapılar" bölümü içerisinde bulunan kale içi yerleşim mekânları sekiz başlıkta toplanmıştır (Çizim 124; Foto. 409).

4.3.3.1.1. I-No.lu Yapılar

Kalenin batısında yer alan ve 2011 yılında kazısı yapılan A-9/1, A-8/1-2, A-8/4-5, A-8/6A, A-8/6B no.lu mekânlar ile A-8/3-4 arasındaki koridordan ibarettir (Çizim 123-124).

A-9/1 mekânı; kalenin kuzeybatısındaki A-9 burcu ile kuzeyindeki A-8 mekânının birleştiği köşede yer alan mekân olup enine dikdörtgen planlıdır. Mekânın duvarlarında altta Bizans üstte Osmanlı dönemine ait mimari doku tespit edilmiştir. Güney ve doğu duvarlar XIX. yüzyılda tamir edilmiş, kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır. 2011 yılında yapılan kazı çalışmaları neticesinde kuzeybatı köşede bir kapı açıklığı çıkarılmıştır. Bu kapının dıştaki hisar peçeye geçişi sağladığı 2017 yılında yapılan kazı çalışmaları sonunda netlik kazanmıştır.

A-8/1 mekânı; A-8 mekânının güneyinde, ana caddenin köşesinde yer alan bu mekân dörtgen planlıdır. A-8 mekânının kuzeydoğu köşesinde bir kapı açıklığı, güney duvarında sivri kemerli bir niş, batı duvarında dikdörtgen bir niş daha tespit edilmiştir. Mekânın zemininde, "L" şeklinde işlevi belirlenemeyen bir duvar kalıntısı bulunmaktadır. Mekânın kuzey ana duvarına XIX. yüzyılda ekleme yapılmıştır.

A-8/2 mekânı; güneyde A-8/1 mekânı, kuzeyde A-8 mekânı arasında yer almakta ve enine dikdörtgen planlıdır. Mekânın güneydoğusunda giriş kapısı, doğu duvarında bir niş açılmıştır. Ayrıca mekânın güney duvarının önünde, 2011 yılı kazılarında çıkarılmış bir yalak bulunmaktadır. Güney duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-8 mekânı güneyi/1.giriş koridoru; A-8 mekânı ile güneyindeki mekânlarla bağlantıyı sağlayan bu koridor kuzey-güney yönde uzamaktadır. Koridor; doğudan A-8/1 ve A-8/2 mekânlarının, batıdan A-9/1 mekânının duvarı ile sınırlandırılmıştır.

A-8/3 ve A-8/4 mekânları arasındaki koridor; koridorun kuzeyinde A-8/4, güneyinde A-8/3, batısında A8/1 mekânları bulunmaktadır. Güneydoğu köşeden bir açıklıkla bu koridora giriş sağlanmakta ve buradan kuzeydeki A-8/2, A-8/4 mekânlarına, batıdaki A-8-/1 mekânına geçilmektedir. Güneydoğudaki girişin hemen önünde I no.lu maksem yer almaktadır. Mekânın batısına XIX. yüzyılda "L" şeklinde bir duvar eklenmiştir.

A-8/4 mekânı; A-8 mekânının güneyinde, A-8/2 mekânına bitişik, derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Batı duvarına bir niş açılmış, güneybatı duvarında bir kapı açıklığı mevcuttur. Duvarlar XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

A-8/5 mekânı; A-8/4 mekânının güneydoğusunda, koridorun kuzeyinde enine dikdörtgen planlıdır. Sekizinci sokaktan bu mekâna girilmekte ve mekânın güneybatı köşesinde II no.lu sarnıç yapısı bulunmaktadır. Kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla sağlamlaştırılmıştır.

A-8/6A mekânı; A-8/5 mekânının kuzeyinde olup enine dikdörtgen planlıdır. Kuzeydoğu köşede bir kapı açıklığı ve mekân içerisinde birkaç basamaklı merdiven mevcuttur. Kuzey duvarı XIX. yüzyılda tamir görmüş, diğer duvarlar kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla örülerek tamamlanmıştır.

A-8/6B mekânı; A-8 mekânının güneydoğusundaki IV. kemer açıklığının hemen önünde yer alan mekân dörtgen planlıdır. A-8 mekânının güney cephesinden düşen blok taşlar nedeniyle bu mekânın güney ve doğu duvarlarını ortaya çıkarmak mümkün olmamıştır (Foto. 410-411).

4.3.3.1.2. II-No.lu Yapılar

Kalenin güneybatısında, A-10 mekânının kuzeyinde birbirinden bağımsız ve toplu halde bulunan A-8/3, A-8/7A, A-8/7B no.lu üç mekân 2011 yılında yapılan kazı çalışmalarıyla çıkarılmıştır (Çizim 123-124).

A-8/3 mekânı; kuzeyden ana yola açılmakta, güneyden A-10 mekânına bitişiktir. Mekânın derinlemesine dikdörtgen bir girişi mevcuttur. Mekânın içerisinde kazı esnasında çıkarılan taştan bir yalak, merdiven ve bir yuvak taşı bulunmaktadır. Mekânın batı ve doğu duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

A-8/7A mekânı; güney duvarı A-10 mekânına bitişik, doğudan ana yola açılmakta, kuzeyden A-8/7B mekânına bitişiktir. Dörtgen bir plana sahip olup doğu duvarında bir kapı açıklığı ve kuzey duvarında sonradan kapatılmış niş izi görülmektedir. A-8/7A mekânı ile A-8/7B mekânlarının kuzey duvarları ve bu iki mekânı birbirinden ayıran ortadaki duvar XIX. yüzyılda eklemedir.

A-8/7B mekânı; güneyden A-8/7A mekânına, kuzeyden ve doğudan ana yola açılmaktadır. Enine dikdörtgen planlı mekânın doğu duvarının ortasında bir kapı açıklığı, güneybatıda üç basamaklı bir merdiven, iç mekânın kuzeybatısında ve zeminde işlevi belirlenemeyen bir duvar kalıntısı mevcuttur (Foto. 412-413).

4.3.3.1.3. III-No.lu Yapılar

Kalenin kuzeybatısında A-7 mekânı önünde yer alan, birbirine bitişik fakat birbirinden bağımsız A-8/10-14 no.lu beş mekândan oluşmaktadır (Çizim 123-124). Bu alanda kazı çalışmaları 2012 yılında yapılmış, kazılar sonucunda mekânların içerisinde; nal, işlik, yuvak taşı, dibek taşı, ocak vs. bulunması bu mekânların küçük esnaf dükkânları olması gerektiği, bulunduğu konum itibariyle de buna uygun olduğu kanaatine varılmıştır.

A-8-/10 mekânı; A-8/5, A-8/6A, A-8/6B mekânlarının ve sekizinci sokağın doğusunda, A-8/11 mekânının kuzeyindedir. Derinlemesine dikdörtgen planlı mekânın doğu duvarında bir niş açılmış olup mekâna güneybatı köşedeki kapı açıklığı ile girilmektedir. Kuzey, güney ve batı duvarları XIX. yüzyılda tamir geçirmiştir.

A-8-/11 mekânı; A-8/10 mekânın güneyinde, A-8/12 mekânının batısında enine dikdörtgen planlıdır. Batı duvarının ortasında bir kapı açıklığı vardır. Mekân batıdan sekizinci sokağa, güneyden ana caddeye açılmaktadır. Duvarların tamamı XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-8/12 mekânı; A-8/11 ile A-8/13 mekânları arasında, II no.lu maksemin kuzeyindedir. Enine dikdörtgen planlı mekânın kapı açıklığı kuzeydoğu cephededir. Güney duvarının orta kısmı dışbükey taşıntı yapmaktadır. Mekân içerisinde kazı esnasında çıkarılan, ortası çukur bir dibek taşı, silindirik bir yuvak taşı bulunmaktadır. Duvarlar dört yönden XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

A-8/13 mekânı; A-8/12 mekânının doğusunda olup batı duvarındaki açıklıkla A-8/12 mekânına bağlanmakta, güneydeki diğer bir açıklıkla ana caddeye açılmaktadır. Güney cephe doğu yönde yarım daire formu oluşturmaktadır. Kapıların yer aldığı duvarlar XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-8/14 mekânı; A-8/10 mekânının doğusunda, A-8/12 mekânının kuzeyindedir. Doğuda kare planlı, kapatılan bir kapı açıklığı ile batıda diğer bir kapı açıklığı ve içi kısmen toprak dolmuş yuvarlak kemerli bir ocak nişi mevcuttur. Güney duvar XIX. yüzyılda tamir geçirmiştir (Foto. 414).

4.3.3.1.4. IV-No.lu Yapılar

Kalenin batısında A-10 mekânı önünde yer alan, birbirine bitişik fakat birbirinden bağımsız A2-3- 9 no.lu iki mekân ile bunun doğusunda yine birbirine bitişik ve

birbirinden bağımsız A-5/15- 17 no.lu üç mekândan oluşmaktadır (Çizim 123-124). Bu alanda kazı çalışmaları 2012 yılında yapılmıştır.

A-8/8 mekânı; A-8/7C mekânının doğusunda, A-8/9 mekânına bitişiktir. Enine dikdörtgen planlı mekâna batısındaki kapı açıklığı ile girilmektedir. Batı ve kuzey duvarlarında niş açılmıştır. Kuzey ve güney duvarlar XIX. yüzyılda tamir görmüştür. Günümüzde kuzey duvarı diğer duvarlara kıyasla oldukça harap durumdadır.

A-8/9 mekânı; A-8/8 mekânının doğusunda yer almakta, derinlemesine dikdörtgen planlı, girişi güneydoğu köşedendir. Mekânın doğu ve batı duvarları XIX. yüzyılda sağlamlaştırılmıştır.

A-5/15, A-5/16, A-5/17 mekânları; birbirine bitişik fakat birbirinden bağımsız olarak inşa edilen ve bireysel olarak yaşanılan konutlardır.

A-5/15 mekânı; kare planlı, giriş açıklığı batıdan olup beşinci sokağın güney başlangıcında yer almaktadır. Mekânın güneybatı duvarında bir niş açılmıştır. Mekânın ortasında, güney duvara bitişik bir duvar uzantısı ile XIX. yüzyılda mekân ikiye bölünmüştür. Ayrıca doğu ve batı duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-5/16 mekânı; A-5/15 mekânının batı duvarına bitişik olup beşinci sokağın sonunda (doğu yönde) yer almaktadır. Derinlemesine dikdörtgen planlı mekânın girişi doğudandır. Mekânın kuzey duvarında, ortadaki ocak nişi olmak üzere üç, güney duvarının ortasında bir niş açılmıştır. Mekânın doğu ve batı duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

A-5/17 mekânı; A-5/15 mekânının güneyinde ve A-5/16 mekânın güneybatısında yer almaktadır. 2012 yılı kazıları sonunda mekânın kuzey, doğu ve batı duvarları ortaya çıkarılmıştır (Foto. 415-416).

4.3.3.1.5. V-No.lu Yapılar

Kalenin batısında, II no.lu maksemin doğusundaki yapılar; önde yarım daire planlı bir giriş, gerisinde birbirine bitişik ve birbiriyle bağlantılı mekânlardan oluşan A-5/8, A-5/9 no.lu konut ve bu konutu kuzeydoğu, güneydoğu yönden kuşatan hizmet birimlerinden oluşmaktadır (Çizim 123-124). 2012 yılı kazı çalışmaları sonucu çıkarılan birimler kare ve dikdörtgen planlıdır. Diğer konutlardan farklı bir plan şemasına sahip olması, kaliteli malzeme kullanımı, yapının etrafında servis birimlerinin bulunması ve bu mekânda rastlanan seramik, lüle ve metal gibi kazı buluntularının nitelikli eserler olması buranın komutanın konutu olduğuna işaret etmektedir.

A-5/8, A-5/9 mekânları; kuzey ve kuzeybatıdan ana cadde, güneyden beşinci sokak, doğudan hizmet birimleriyle çevrilidir. Önde yarım daire planlı giriş, girişin gerisinde enine ve derinlemesine dikdörtgen planlı, birbiriyle bağlantılı dört odadan oluşan konut yapısı bir yönetici veya komutanın ikamet ettiği yaşam alanı olmalıdır.

A-5/8A (Giriş) mekânı; yarım daire planlı olup güneydoğu duvarında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Güneyinde enine dikdörtgen planlı bir koridor, bu koridorun kuzeyindeki iki kapı açıklığıyla A-5/8 ve 9 mekânlarına geçilmektedir.

A-*5/8 mekânı*; derinlemesine dikdörtgen planlı mekânın güney ve güneydoğu duvarlarında birer kapı açıklığı bulunmaktadır. Ayrıca güneyinde enine dikdörtgen planlı bir koridor olup bu koridorun doğusundaki kapı açıklığıyla A-5/9 mekânına, batısındaki kapı açıklığıyla da batısındaki yarım daire formlu birime geçilmektedir.

A-5/9 mekânı; A-5/8 mekânının doğusunda olup güneyindeki mekân ile birlikte L" formunda düzenlenmiş art arda iki mekândan oluşmaktadır. Mekânın güneybatısında bir açıklığın izleri görülmektedir. Mekânın güneyi kendi içinde iki bölümlü olup doğu-batı doğrultuda uzamaktadır. Mekânın doğu ve kuzey duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

XIX. yüzyılda, yarım daire formlu birimin duvarları tamamen, A5-8 ve A-5/9 mekânlarının güney duvarları kısmi tamir edilmiştir. A5-8 mekânı ile A5-9 mekânını bölen kuzey-güney doğrultulu duvar, mekânın kuzey duvarına XIX. yüzyılda eklenmiştir (Foto. 415, 417-418).

4.3.3.1.6. VI-No.lu Yapılar

A-5/8 ve A-5/9 mekânlarını doğu, kuzeydoğu ve güneydoğu yönden kuşatan A-5/10-14, A5-10/A, A-5/19-20 no.lu sekiz birimden oluşmaktadır (Çizim 123-124). 2012 yılında yapılan kazı çalışmaları sonunda mekânda çıkarılan küp parçaları, yalak, yuvak, yuvak taşı parçası, ortası delikli silindirik mimari plastik ve mekânların duvarlarında açılan fazla niş açıklığı, bazı mekânların birbiriyle bağlantılı olmasından hareketle bu mekânların; işlik, kiler, depo gibi hizmet amacıyla kullanılan birimler olabileceği sonucuna varılmıştır.

A-5/10 ve A-5/10/A mekânları; kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı olup XIX. yüzyılda araya duvar eklenerek iki bölüme ayrılmıştır. Kuzey duvarın batı köşesi XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

A-5/10 mekânı; A-5/9 mekânının doğusunda ve hemen bitişiğinde, dikdörtgen bir plana sahiptir. Mekânın güneybatısında bir kapı, güney duvarında ise bir niş açılmıştır.

A-5/10/A mekânı; A-5/10 mekânının kuzeybatısındaki kapı açıklığından A-5/10/A mekânına geçilmektedir. Bu mekân doğu-batı yönde uzanan dörtgen bir plana sahiptir. Mekânın batısı yarım daire biçiminde sonlanmakta ve güney duvarındaki kapı açıklığıyla güneydeki A-5/11 mekânına bağlanmaktadır.

A-5/11 mekânı; A-5/10 mekânının güneyinde olup enine dikdörtgen planlıdır. Mekânın kuzeybatısında bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu mekânda, 2012 yılında yapılan kazılar esnasında bir seki ortaya çıkarılmıştır.

A-5/12 mekânı; kuzey-güneybatı doğrultuda "L" şeklinde bir plana sahiptir. Kuzeybatı köşede bir kapı açıklığı vardır. Kuzeyinde A-5/13 batısında A5-19, güneyinde A5-20 no.lu mekânlarla komşudur. Kuzeybatı duvarı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

A-5/13 mekânı; A-5/11 no.lu mekânının kuzeydoğusunda, A-5/14 no.lu mekânının güneydoğusunda yer almaktadır. Bu mekân birbiriyle bağlantılı üç mekândan oluşmaktadır; ilk mekân, A-5/14 mekânının hemen güneyinde olup doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve güneyinde yer alan A5-11 mekânına eyvan biçiminde açılmaktadır. Kuzeydoğusundaki kapı açıklığı ile A-5/13 mekânının ikinci kısmına geçilmektedir. İkinci kısım kuzey-güney yönde uzanan dikdörtgen bir plana sahiptir. Ayrıca kalenin yönetim bölümü ile sosyal alanı ayıran sınır hattı, bu mekânın doğu duvarı ile birbirinden ayrılmaktadır. Mekânın batı duvarında bir niş açılmıştır. Mekânın batı ve güney duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür. Güney duvarının ortasındaki kapı açıklığıyla üçüncü kısma geçilmektedir. Bu kısım doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlıdır. Kuzeyindeki kapı açıklığıyla ikinci mekâna bağlanmaktadır.

A-5/14 mekânı; A-5/10 mekânının doğusunda, A-5/13 mekânın batısında yer almaktadır. Kuzey-güney yönde uzanan dikdörtgen planlıdır. Diğer mekânlarla bağlantılı herhangi bir açıklığı bulunmamaktadır. İç mekânın kuzeyinde, dört basamaklı bir merdiven mevcuttur. Mekânın güney duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-5/19 mekânı; A-5/18 mekânının kuzeyinde, A-5/12 ve A-5/20 mekânlarının batısında, beşinci sokağın sonundadır. Mekân derinlemesine dikdörtgen bir plana sahiptir. Güney duvarının ortasındaki kapı açıklığından mekâna girilmektedir. Batı duvarında iki adet niş açılmıştır. Mekânın batı ve güney duvarları XIX. yüzyılda sağlamlaştırılmıştır.

A-5/20 mekânı; A-5/12 mekânının güneyinde, beşinci sokağın güneydoğusundadır. Derinlemesine dikdörtgen bir plana sahip olup güneybatı köşedeki bir kapı açıklığından mekâna geçilmektedir. XIX. yüzyılda mekânın doğu duvarından

mekânın içine doğru uzayan, işlevi belirlenemeyen iki duvar eklenmiştir. Kazı dönemi sonrasında kuzey duvar iki sıra taşla tamamlanmıştır (Foto. 415).

4.3.3.1.7. VII-No.lu Yapılar

Kalenin güneybatısında, A-12 mekânının kuzeybatı duvarı ile yönetime ait bölümü ayıran duvara bitişik, küme halinde bir arada toplanmış A-5/18, A-5/21-23 no.lu mekânlardan oluşmaktadır (Çizim 123-124). 2012 yılında A-5/18 mekânının, 2016 yılında diğer mekânların kazısı yapılmıştır. Batıda; enine dikdörtgen planlı ve ortadan bir duvarla bölünerek iki birimli A-5/18 mekânı, doğuda ise derinlemesine dikdörtgen planlı ve birbiriyle bağlantılı A-5/21-23 no.lu üç mekân yer almaktadır.

A-5/18 mekânı; kuzey ve batıdan beşinci sokak, güneyden ana cadde ile çevrilidir. A-5/17 mekânının doğusunda yer alan mekân doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, XIX. yüzyılda ortadan bir duvarın böldüğü birbiri ile bağlantılı iki birimden oluşmaktadır. Mekânın girişi kuzeydoğuda olup kuzeydeki ilk kısma kuzeydoğudaki kapı açıklığından, ikinci kısma güneydoğudaki kapıdan girilmektedir. Kuzey duvarının ortasında dikdörtgen bir niş açılmıştır.

A-5/21-23 no.lu üç mekân; enine dikdörtgen planlı olup birbiriyle bağlantılı ve girişleri güneyden sağlanmaktadır. A-5/21 mekânı içerisinde bir ocak nişi açılmıştır. Bu mekânların duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir (Foto. 415, 419).

4.3.3.1.8. VIII-No.lu Yapılar

Kuzeybatıdaki A-5 mekânının önünde yer alan A-5, A-5/1A, A-5/1-4, A-5/6-7 no.lu sekiz birimden oluşmaktadır (Çizim 123-124). 2012 yılında yapılan kazılar sonucunda çıkarılan mekânlar enine ve derinlemesine dikdörtgen planlıdır. A-5/2, A-5/4-6 no.lu dört mekân, A-5 mekânının güney duvarına bitişik vaziyettedir. A-5/2 derinlemesine, diğer yapılar enine dikdörtgen planlı olup A-5/6 ile A-5/7 no.lu mekânlar birbiriyle bağlantılıdır. A-5 mekânından A-5/2, A-5/3, A-5/4 mekânlarına geçiş sağlanmaktadır. Kazılar esnasında A-5/2 mekânının batı duvarında ve A-5/4 mekânının doğu duvarında bir yalak çıkarılmıştır. A-5/4 mekânının batı duvarında bir ocak nişi bulunmaktadır.

A5-1 ve A5-1A mekânları; kuzey-güney yönde dikdörtgen planlı tek mekân iken XIX. yüzyılda araya duvar eklenerek iki bölümlü hale getirilmiştir. Mekânın kuzey

duvarında işlevi anlaşılmayan kapı açıklığı ile ayrılmış ekleme duvarı vardır. Ayrıca kazı dönemi sonrasında duvarlar bir sıra taşla tamamlanmıştır.

A5-2 mekânının kuzey duvarının alt kısmında Bizans dönemine ait, üst kısmında XIX. yüzyılda yapılmış kısmi tamir izleri görülmektedir. Güney duvarının bir bölümü ve güneybatı köşe, A5-3 mekânının doğu duvarının üst kısmı, A5-4 mekânının güney ve doğu duvarların üst kısmı XIX. yüzyılda tamir görmüştür. Ayrıca A5-4 mekânının batı duvarı kazı dönemi sonrasında geçici koruma amacıyla tamamlanmıştır (Foto. 420).

4.3.3.2. Halka ve Askere Ait Yapılar

Kalenin doğusunda, 2014, 2015, 2016 ve 2017 yıllarında kazısı yapılan 5504 m2'lik bir alanı kapsamaktadır. Kuzeyden A-1 mekânı ile A-2/6 mekânının doğu duvarından itibaren güney yönde, dokuzuncu sokaktan CD-8-10, 14 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, CG-13, CG-16 no.lu mekânların doğu duvarından itibaren olan hattın doğusunda kalan yerleşim alanının tamamını içine almaktadır. Kazı esnasında mekânların bağlı bulunduğu yapı ve ana yoldan hareketle mekânlara numaralar verilerek adlandırılmıştır. Dörtgen ve dikdörtgen planlı mekânların üzerlerinin düz dam olduğu kazıdan çıkan bulgulardan anlaşılmaktadır (Çizim 123-125).

Cadde ve sokaklar etrafında şekillenen ve kalenin en basit işçiliğine sahip bu kısmında, yapıların planı ve kazı buluntularından hareketle; tek kişinin kalabileceği birbirine bitişik bağımsız mekânlardan oluşan, muhtemelen askerlerin kaldığı konut, ticari amaçlı basit nitelikli dükkân ve depo olabilecek mekânlar ayrıca suyla alakalı yapılar yer almaktadır. "Halka ve Askere Ait Yapılar" bölümü içerisinde yer alan kale içi yerleşim mekânları on başlıkta toplanmıştır (Çizim 125; Foto. 421).

4.3.3.2.1. I-No.lu Yapılar

Bu alanda kazı çalışmaları 2014 yılında yapılmıştır. Kalenin kuzeydoğusunda, A-1 kulesinin doğu duvar hizasından başlayarak yine doğu yönde devam eden, derinlemesine dikdörtgen planlı A-2 güneyi 7-11, 11/A no.lu altı mekân yer almaktadır (Çizim 123-125).

A-2 güneyi 7 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, kuzeyde bir kapı ile kuzeydeki A1 yönetim kulesine geçişin sağlandığı bir kapının izleri mevcuttur. Bu kapı XIX. yüzyılda kapatılmıştır. Güney duvarı temel seviyesine kadar yıkılmış vaziyettedir.

A-2 güneyi 8 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş güneybatı köşeden sağlanmaktadır. İçerisinde merdiven, merdivenin kuzeyinde ek bir duvar örülerek niş oluşturulmuştur. Bu mekânın batı duvarında devşirme malzeme olarak kullanılmış bir dibek bulunmuştur. Kuzeyde açılmış bir kapının izleri görülmekte fakat bu kapı XIX. yüzyılda kapatılmıştır. Duvarlar XIX. yüzyılda iki sıra taşla tamir edilmiştir.

A-2 güneyi 9 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş güneyden, ana caddeden sağlanmaktadır. İçerisinde iki basamaklı merdiven ve bir yalak bulunmaktadır. Mekânın kuzeydoğu köşesinde, kazılar esnasında bir işlik çıkarılmıştır. XIX. yüzyılda batı ve kuzey duvarları tamir edilmiştir.

A-2 güneyi 10 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş güneybatı köşeden sağlanmaktadır. Doğudaki açıklık ile 11 no.lu mekâna geçilmektedir. Günümüzde kuzey duvarının tamamı, doğu duvarının büyük bir bölümü temel seviyesine kadar yıkılmış durumda olup batı duvarı XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

A-2 güneyi 11 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Mekânın girişi güneydoğudan, ana caddeden sağlanmaktadır. Batıdaki açıklık ile A2-10 mekânına geçilmektedir. Kuzeydoğu köşede dört basamaklı merdiven mevcuttur. Kuzey duvarının tamamı, batı ve güney duvarlarının büyük bir kısmı temel seviyesine kadar yıkılmıştır. Doğu duvarı XIX. yüzyılda onarılmıştır.

A-2 güneyi 11/A no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın batı duvarı hariç diğer duvarlar temel seviyesine kadar yıkılmıştır. 11A no.lu mekân ile on birinci ara sokağın arasında kalan kısım da temel seviyesine kadar yıkılarak, burada düz bir alan oluşmuştur (Foto. 422).

4.3.3.2.2. II-No.lu Yapılar

Büyük bir ada görünümünde olan ve I no.lu yapıların güneyinde yer alan yapılar bütünüdür. 2014 yılı kazı döneminde çıkarılan CD-17-36 no.lu yirmi birimden oluşmaktadır (Çizim 123-125). CD-17-21, CD-26, CD-31 no.lu mekânlar bağımsız, diğer yapılar da iki veya üç mekânın birbiriyle bağlantısı bulunmaktadır. Doğuda yedinci sokak, batıda dokuzuncu sokak ve kuzeyde ana cadde ile çevrili bu geniş adavari alanı meydana getiren CD-17, 21, 22 no.lu mekânlar kare planlı, diğerleri enine ve derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Mekânların girişi, plan ve konuma göre değişmektedir. Bazılarında merdiven olması (CD-19, 20) ve bazılarında yuvak taşı

bulunması (CD-33) bunların üzerinin düz damla örtülü olduğuna işaret etmektedir. Bazı mekânların duvarlarında niş (CD-17, 19, 21, 26, 27, 31), baca (CD-21) ve zeminde seki (CD-33) yer almaktadır. CD/20, 23, 33, 35 no.lu mekânlar iki ayrı bölümden oluşmaktadır. 2014 yılı kazı çalışmaları sırasında CD/20 no.lu mekânın güneyinde doğu-batı yönde uzayan bir koridora ulaşılmıştır (CD 3.koridor). II no.lu yapıların bulunduğu alanda 2014 yılı kazıları esnasında VII no.lu sarnıç tespit edilmiştir. Ayrıca biri delikli diğeri deliksiz iki adet yalak, hamam kurnası gibi mimari plastik malzemelere rastlanması çevresindeki mekânlarla birlikte su ile alakalı yapı topluluğu olduğunu göstermektedir (Foto. 423-424).

CD-17 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna giriş kuzeybatı köşeden sağlanmakta, bu mekân batıdaki dokuzuncu ara sokağa açılmaktadır. Kuzey duvarının ortasında bir niş açılmıştır.

CD-18A (Kuzey) no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna giriş batıdan, dokuzuncu ara sokaktan sağlanmaktadır. Doğu ve kuzey duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CD-18B (Güney) no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın girişi batıdan, dokuzuncu ara sokaktan sağlanmaktadır.

CD-19 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın kuzey ana caddeye açılan bir kapısı vardır. Güneydoğu köşede altı basamaklı merdiven ile batı duvarının ortasında bir niş mevcuttur. Doğu duvarı XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

CD-20A (Doğu) no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekânın batı ve kuzeyinde birer kapı açıklığı bulunmaktadır. Batı ve güney duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CD-20 B (Batı) no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Kuzeydoğu köşede bir kapıyla yanındaki mekâna bağlanmaktadır. Kuzey ve güney duvarların ortasında birer niş açılmış, kuzeydeki niş sonradan kapatılmış olup izleri mevcuttur. Güney duvarının batı kısmı yıkık, batı duvarının XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

CD-20 C (Kuzey) no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Doğusundaki sokaktan dolayı bu duvar düzgün bir plan göstermemektedir. Güneydoğu köşede üç basamaklı bir merdiven mevcuttur. Kuzeybatı köşede batıdaki mekânla bağlantının sağlandığı ve XIX. yüzyılda kapatılan bir kapı bulunmaktadır. Diğer bir kapı güneybatı köşede olup CD-20A mekânına bağlanmaktadır.

CD-21 no.lu mekân; kare planlı olan mekâna kuzeydoğu köşeden giriş sağlanmaktadır. Batı duvarında sivri kemerli bir niş ayrıca kuzey duvarında diğer bir niş mevcuttur. XIX. yüzyılda güney ve kuzey duvarları tamir edilmiştir.

CD-22 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna güneydoğudaki kapıdan giriş sağlanmaktadır. Güneyinde 24 no.lu mekân, doğusunda koridor şeklinde bir bölüm vardır. Bu koridordan 22 ve 24 no.lu mekânlara giriş sağlanmaktadır. Mekânın içerisinde kazılar esnasında çıkarılmış bir işlik ve bir yalak bulunmaktadır. Güney, doğu ve kuzey duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CD-23 no.lu mekân; doğu- batı doğrultusunda dikdörtgen planlı tek mekân iken XIX. yüzyılda kuzey-güney doğrultuda bir duvar eklenerek mekân ikiye bölünmüştür. Mekâna giriş kuzeyden, dokuzuncu ara sokaktan sağlanmaktadır. Doğu duvarı ortasında bir niş açılmış ayrıca doğu duvardaki bir açıklık ile ikinci mekâna geçilmektedir. Kazı dönemi sonrasında bu mekânın kuzey, batı ve güney duvarlarında eksik yerler tamamlanmıştır.

CD-24 no.lu mekân; doğu- batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup doğusunda ve kuzeyinde olmak üzere iki kapı açıklığı mevcuttur. CD-19 no.lu mekân ile bu mekân arasında bir koridor yer almakta ve buradan CD-24 no.lu mekâna giriş sağlanmaktadır. Güney ve doğu duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

CD-25 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Batı, güney ve doğu duvarlarda olmak üzere üç açıklık vardır ve bu açıklıklarla yanındaki mekânlara geçiş sağlanmaktadır. Kuzey duvarının ortasında bir niş açılmıştır. Batı ve güney duvarları kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlanmış, doğu ve kuzey duvarları XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

CD-26 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve doğu duvarında üç basamaklı merdiven vardır. Mekânın kuzey ve doğu duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, batı duvarı büyük ölçüde yıkılmış vaziyettedir.

CD-27 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olup kuzey duvarı ortasında bir niş açılmış. Doğusundaki açıklık ile CD-28 no.lu mekâna bağlanmaktadır. Kuzey ve güney duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

CD-28 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Kuzey, güney ve batısında birer kapı olup bu kapılarla etrafındaki mekânlara geçilmektedir. Kuzeydeki duvar kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlanmış, batı duvarı XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

CD-29 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı güney ve batıdan olmak üzere iki girişi mevcuttur. Batı duvarına bitişik tek sıra merdiven izi mevcuttur. Mekânın kuzeydoğu köşesi kazı dönemi sonrası iki sıra taşla tamamlanmış, doğu duvarı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

CD-30 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekân XIX. yüzyılda doğu-batı doğrultuda bir duvarla bölünmüştür. Giriş kuzeybatı köşeden sağlanmaktadır. Güneybatı duvarda bir kapı ile yanındaki 33A mekânına geçilmektedir.

CD-31 no.lu mekân; CD-26 no.lu mekânın güney duvarına bitişik, kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı ve girişi batıdaki meydandan sağlanmaktadır. XIX. yüzyılda batıdaki bu kapı kapatılmıştır. Mekânın kuzey duvarında bir niş açılmış, kuzeybatı duvarına bitişik iki yalak kazı esnasında çıkarılmıştır. Doğu, güney ve batı duvarları XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CD-33A no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, kuzeydeki açıklık ile CD-28 no.lu mekâna, güney duvarının ortasında bir kapı ile CD-33B no.lu mekâna, doğudaki diğer bir açıklık ile CD-30 no.lu mekâna bağlanmaktadır. Mekânın güney ve doğu duvarlarının büyük bir kısmı temel seviyesine kadar yıkılmıştır. Kazı dönemi sonrasında yıkık duvarlarda tamamlama yapılmıştır.

CD-33B no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, güney ve kuzey duvarlarının ortasında birer kapı ile bu mekâna girilmektedir. Mekânın doğu ve güney duvarları temel seviyesine kadar yıkılmış vaziyettedir. Kazı dönemi sonrasında batı duvarında bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

CD-34 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekânın girişi güneybatı köşededir. Mekânın doğu ve güney duvarları temel seviyesine kadar yıkık vaziyette, diğer iki duvar XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

CD-35 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, doğu ve güney duvarlarda birer kapı açıklığı mevcuttur. Güney duvarı temel seviyesine kadar büyük oranda yıkılmıştır. Batı duvarı XIX. yüzyılda sağlamlaştırılmıştır.

CD-36 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı, kuzey ve batı duvarlarında birer kapı açıklığı mevcuttur. Güney duvarı temel seviyesine kadar yıkılmış olup doğu duvarı XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

4.3.3.2.3. III-No.lu Yapılar

Üçüncü ve altıncı sokakların arasında, batısında II no.lu yapılar ile doğuda IV no.lu yapılar yer almaktadır. CD/37-42 no.lu altı mekândan oluşmaktadır (Çizim 123-125). CD-40, CD42 no.lu mekânlar güney ana caddeye açılmaktadır. CD-39 no.lu mekânın üçüncü ve altıncı sokağa açılan iki kapısı mevcuttur. 2016 yılı kazı döneminde çıkarılan mekânlar, kare ve kareye yakın dörtgen planlıdır. CD-38, 39, 41 no.lu mekânlar birbiri ile bağlantılı diğerleri bağımsız yapılardır. Girişleri mekânın planı ve konumuna göre değişmektedir (Foto. 425).

CD-38 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın güneydoğu duvarında bir kapı açıklığı mevcuttur. Buradan güneyindeki CD-39, 40, 41 no.lu mekânlarla bağlantı sağlanmaktadır. Mekânın kuzey duvarı yıkılmış, yıkılan bu duvarda kazı sonrasında bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır. Diğer duvarlar ise XIX. yüzyılda onarılmıştır.

CD-39 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Giriş batıdaki üçüncü ara sokaktan sağlanmaktadır. Kuzeydoğudaki açıklık ile CD-38 ve CD-41 no.lu mekânlara bağlanmaktadır. Duvarları temel seviyesine kadar yıkılmış olan mekânda kazı dönemi sonrası iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır. Güneydoğu kısmında XIX. yüzyılda duvar eklemeleri yapılmıştır.

CD-40 no.lu mekân; L şeklinde plana sahip olan mekâna giriş güneydeki iki kapıdan sağlanmaktadır. Güneydeki ana caddeden girilen bu mekânların duvarları büyük oranda yıkılmış olup kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

CD-41 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş kuzeybatıdandır. Güneybatı köşeden CD-40 no.lu, kuzeybatı köşeden ise CD-39 no.lu mekânlara bağlanmaktadır. Doğu duvarı yıkılmış olup diğer duvarlar XIX. yüzyılda tamir edilmiştir.

CD-42 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan yapıya güney ana caddeden açılan kapı ile giriş sağlanmaktadır. Temel seviyesine kadar yıkık olan mekânın duvarlarına kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

4.3.3.2.4. IV-No.lu Yapılar

Güneyden ana cadde, batıdan altıncı sokak, doğudan yedinci sokak ile çevrili olup CD/43-50 no.lu sekiz mekândan oluşmaktadır (Çizim 123-125). 2016 yılı kazı dönemi sonrasında çıkarılan ve iki sıralı bir düzenlemeye sahip olan CD/44-46, CD/48-50 no.lu

mekânlar enine, CD/43 ve 47 no.lu mekânlar ise derinlemesine dikdörtgen planlıdır. Girişleri mekânın planı ve konumuna göre değişmektedir. 44 no.lu mekân, doğu cepheden bir açıklıkla 45 no.lu mekâna; 46 no.lu mekân, batıda dar bir koridorla 43 no.lu mekâna ve kuzey cephede diğer bir açıklıkla 45 no.lu mekâna; 48 no.lu mekân, güney duvarında bulunan iki kapı açıklığıyla 49 ve 50 no.lu mekânlara bağlanmaktadır (Foto. 426).

CD-43A no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın güneydoğu köşesinde bir kapı, batı duvarının ortasında bir niş açılmıştır. Mekânın kuzey duvarı büyük oranda yıkılmış olup diğer duvarlarda kazı dönemi sonrasında bir sıra taşla tamamlanmıştır.

CD-43B no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Doğu ve batıda birer kapı ile mekâna giriş sağlanmaktadır. Mekânın güney ve batı duvarları temel seviyesine kadar yıkılmış vaziyetteyken kazı dönemi sonrasında bu duvarlara bir sıra taşla koruma yapılmıştır.

CD-44 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan yapının doğu ve kuzey duvarlarında birer kapı açıklığı mevcuttur. Kuzeyde CD-35 ile doğuda CD-45 no.lu mekânlarla bağlantılıdır. Kazı dönemi sonrasında doğu ve güney duvarlarında bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

CD-45-46 no.lu mekânlar; iki mekân görünümündeki bu mekân kuzey- güney doğrultusunda dikdörtgen planlı tek yapıdan ibaret olup XIX. yüzyılda doğu-batı doğrultusunda bir duvarın eklenmesiyle iki bölümlü mekâna dönüştürülmüştür. Doğu, batı, kuzeybatı duvarlarında birer kapı açıklığı mevcuttur. Kazı dönemi sonrasında doğu, güney ve batı duvarlarında bir sıra taşla tamamlanmıştır.

CD-47 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna güneydoğudaki bir kapıyla giriş sağlanmaktadır. Mekân, batısındaki CD-48 no.lu mekânla bir bütün iken XIX. yüzyılda kuzey-güney doğrultusunda bir duvarın eklenmesiyle bölünmüştür.

CD 48-50 no.lu mekânlar; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup CD- 48 no.lu mekânın güney duvarında iki kapı açıklığı mevcuttur. Bu açıklıklarla CD-49 ve CD-50 no.lu mekânlarla bağlantılıdır. Güneybatısındaki CD-50 no.lu mekânla bir bütün iken XIX. yüzyılda doğu-batı doğrultuda bir duvar eklenerek mekân ikiye bölünmüştür. CD-50 no.lu mekânın güney duvarında niş açılmıştır. Kazı dönemi sonrasında kuzey, güney ve batı duvarlarında bir sıra taşla geçici koruması yapılmıştır.

CD-49 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna giriş güneyden, ana caddeden sağlanmaktadır. Diğer bir kapı kuzeyde olup bu kapıyla diğer mekânlara bağlanmaktadır. Doğu ve güney duvarlarının bir bölümü temel seviyesine kadar yıkılmıştır. Kazı dönemi sonrasında kuzey ve batı duvarlarda bir sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

4.3.3.2.5. V-No.lu Yapılar

2016 yılı kazı döneminde A-14 burcunun girişinden başlayarak doğu yönde çalışmalar yapılmış, kazının ardından yan yana sıralanmış A-14 kuzeyi 1-12 no.lu on iki mekân çıkarılmıştır (Çizim 123-125). Tek sıralı bir düzenlemeye sahip bu mekânlar dikdörtgen planlı olup girişleri kuzeyden, ana caddeden sağlanmaktadır. Mekânların büyük çoğunluğu temel seviyesine kadar yıkılmış olup kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla duvarda eksik yerler tamamlanmıştır. Dikdörtgen planlı mekânlardan bazıları enine (A-14.K 2-4, A-14.K 7-12), bazıları ise derinlemesine planlıdır (A-14.K 1, 5, 6). Doğuda yer alan A-14.K 2-3 no.lu, A-14.K 7-8 no.lu, A-14.K 9-10 no.lu, A-14.K 11-12 no.lu mekânlar birbiriyle bağlantılıdır (Foto. 427).

A14-K 1 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna giriş kuzeyden sağlanmaktadır. Temel seviyesine kadar yıkık vaziyette olup kazı dönemi sonrasında mekânın duvarlarında iki sıra taşla örülmüştür.

A14-K 2 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna kuzeydoğu köşedeki kapı ile girilmektedir. Doğusundaki kapı ile yanındaki A14-K 3 no.lu mekâna geçilmektedir. Temel seviyesine kadar yıkık olan mekânın duvarlarına kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla tamamlanmıştır.

A14-K 3 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna kuzeydoğu köşedeki kapıyla giriş sağlanmaktadır. Temel seviyesine kadar yıkık olan mekânın duvarlarında kazı dönemi sonrası iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

A14-K 4 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın giriş kapısı kuzeydoğudadır. Güney, batı ve kuzey duvarları temel seviyesine kadar yıkık olup bu duvarlar kazı dönemi sonrasında iki sıra taşla yükseltilmiştir.

A14-K 5 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve girişi kuzeydoğudan sağlanmaktadır. Güney duvarında derin bir niş açılmıştır. Kazı dönemi sonrasında doğu ve kuzey duvarlarına iki sıra taşla örülmüştür.

A14-K 6 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş kuzeydendir. Kazı dönemi sonrasında mekânın kuzey ve güney duvarlarına iki sıra taşla tamamlanmıştır.

A14-K 7-8 no.lu mekânlar; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekâna giriş kuzeyden olup XIX. yüzyılda batı duvarına doğu-batı doğrultuda bir duvar eklenerek mekân ikiye bölünmüştür. Kazı dönemi sonrasında mekânın güney, doğu ve batı duvarlarına iki sıra taşla tamamlama yapılmıştır.

A14-K 9-10 no.lu mekânlar; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş kuzeyden, ana caddeden sağlanmaktadır. Bu mekân da 7-8 no.lu mekânlarda olduğu gibi XIX. yüzyılda duvar eklenerek iki bölümlü hale dönüştürülmüştür. Kazı dönemi sonrasında mekânın duvarlarına iki sıra taşla yükseltilmiştir.

A14-K-11/12 no.lu mekânlar; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın girişi kuzeyden olup A-14 K 7-8, A14-K 9-10 no.lu mekânlarda olduğu gibi XIX. yüzyılda bir duvar eklenerek mekân bölünmüştür. Kuzey duvarının ortasında bir niş açılmıştır. Kazı dönemi sonrasında doğu, batı ve güney duvarlarına iki sıra taşla onarılmıştır.

4.3.3.2.6. VI-No.lu Yapılar

2015 yılında A-16 mekânı üzerinde kazı çalışmaları yapılarak; A-16/A, A-16/B, A-16/C, A-16/D, A-16/E, A-16/F, A-16/G, A-16/H, A-16/İ" şeklinde isimlendirilen dokuz birim açılmıştır (Çizim 123-125). Bu açılan mekânlar kare ve dikdörtgen planlı olup F-G-H mekânları bağımsız, diğer yapılar birbiriyle bağlantılıdır. A-16-F no.lu mekânın batı duvarı yıkıntı halinde olup kuzeyde duvar tespit edilememiştir. A-16-H no.lu mekânın doğu tarafında duvar mevcut olmayıp, kuzey tarafta yıkık halde duvar kalıntılarına rastlanmıştır. A-16-İ no.lu mekânın batı duvarı kademeli bir şekildedir. Ayrıca kazı esnasında A-16-İ no.lu mekânda dibek taşı, A-16-B no.lu mekânda bir yuvak ve bir yalak, A-16-D no.lu mekânda kırık vaziyette bir dibek taşı ve A-16-G no.lu mekânda bir seki çıkarılmıştır (Foto. 428-430)**.**

4.3.3.2.7. VII-No.lu Yapılar

A-16 mekânının kuzeyinde, kuzey duvara bitişik, doğu-batı doğrultuda yan yana sıralanmış A-16 kuzeyi 1-4 no.lu dört mekân 2015 yılı kazı döneminde açılmıştır (Çizim

123-125). Enine dikdörtgen planlı mekânların kapıları kuzey cephede ve onuncu sokağa açılmaktadır. A-16 kuzeyi 2 no.lu mekânın kuzey duvarında üç adet niş açılmıştır. A-16 kuzeyi 3 no.lu mekân içerisinde, ebatları 0.30-0.40 m arasında değişen on altı adet gülle çıkarılmıştır. Bu mekândan yoğun şekilde gülle gelmiş olması buranın mancınık ile alakalı gülle deposu olduğunu göstermektedir (Foto. 431-432).

A-16K-1 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup mekânın doğu ve kuzey duvarları günümüze ulaşamamıştır.

A-16K-2 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın doğu ve kuzeydoğusunda birer kapı açıklığı mevcuttur.

A-16K-3 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekânın kuzey duvarının tamamı yıkılmış vaziyettedir.

A-16K-4 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş kuzeyden sağlanmaktadır. Mekânın ortasına XIX. yüzyılda kuzey –güney doğrultuda bir duvar eklenerek mekân ikiye bölünmüştür.

4.3.3.2.8. VIII-No.lu Yapılar

VII no.lu yapıların kuzeyinde, güneyden ve doğudan ana caddeye, kuzeyden onuncu sokağa açılan, A-16 kuzeyi 5-10, 12-13, 6/A, 6/B, 9A no.lu dokuz birimden oluşmaktadır (Çizim 123-125). Ana caddelerin başlangıç noktasından bir yol güneye devam ederken bu mekânların bulunduğu köşede kavis yaparak batı yönüne doğru devam etmektedir. 2017 yılı kazı döneminde açılan bu yolun kenarında, yol boyunca sıralanmış otuz iki adet taş gülle çıkarılmıştır (Foto. 146a).

A-16K/5 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekânın güney duvarında bir kapısı bulunmakta fakat bu kapı XIX. yüzyılda kapatılmıştır. Güneydoğu duvarındaki bir açıklık ile yanındaki mekâna geçilmektedir. Doğu duvarında iki basamaklı merdiven mevcuttur. Bu mekânda 2017 yılında 6 m'lik kazı yapılmış, kale içindeki yerleşimin dönemlere ve çağlara göre farklı ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden şekil alarak inşa edildiği, bu mekânda ortaya çıkan katmanlar sonucunda anlaşılmıştır. Kazı sonrasında beş katman tespit edilmiştir. 1. katman M.Ö 3000 (bu katmanda M.Ö 3.000'li yıllara tarihlenen taş bir balta bulunmuştur[94]), 2. katman M.Ö 2000, 3.katman Antik dönem (M.Ö. III - M.S. V yy.), 4. katman Ortaçağ (VII - XV yy.), 5. katman Osmanlı dönemi (XVIII. yy.)'ne tarihlendirilmiştir. Beşinci katmanın doğu ve kuzey

[94] Bkz.; Mimari Plastikler, Katalog No. 122

duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, diğer duvarlar XVIII. yüzyıl özelliği göstermektedir.

A-16K 6 no.lu mekân; 5 no.lu mekânın batısında, enine dikdörtgen planlıdır. Güneyde ana yola, batıda A-16.K 12 no.lu mekâna açılan iki açıklık mevcuttur. Mekânda, kazılar esnasında çıkarılan merdiven bulunmaktadır.

A-16K 7 no.lu mekân; doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekân onuncu sokağın doğusunda (karşısında) yer almakta, kuzey ve güneyinde iki kapı açıklığı bulunmaktadır. Bu açıklıklardan kuzeydekiyle 8 no.lu mekâna bağlanmaktadır. Doğu duvarda beş basamaklı merdiven olup bir niş açılmıştır. 7 ve 8 no.lu mekânların, 2017 yılı kazılarında ulaşılan VIII. no.lu sarnıç yapısıyla bağlantılı olduğuna; duvarda in-situ durumunda yer alan yalak öğesi, sarnıçtan bu yapılara yönelen merdiven dokusundan (taş döşeli yol) yola çıkılarak varılmıştır. Mekânın kuzey ve doğu duvarları XIX. yüzyılda tamir görmüş, kazı dönemi sonrasında batı duvarının güneybatı köşesi bir sıra taşla örülerek tamamlama yapılmıştır.

A16-K-8 no.lu mekân; kuzey-güney doğrultusunda dikdörtgen planlı olan mekânın girişi kuzeyden olup zemini sal taşı döşelidir. Kuzeybatı köşe duvarı yoldan dolayı pahlanarak oval şekil almıştır. Doğu duvarı büyük oranda yıkılmış, batı duvarı XIX. yüzyılda tamiri yapılmıştır.

A-16K/9A no.lu mekân; üçgen biçimindeki bu mekâna giriş batıdaki kapıdan sağlanmaktadır. Batıdan 5 no.lu mekânla bağlantılıdır. Kuzeyinde 9B no.lu mekânla bitişik olup bu mekânların birbiriyle bağlantısı yoktur. Güney ana cadde bu mekânın köşesinden kuzeye doğru ovalleşerek devam etmektedir ve mekân da yolun bu kıvrımına uydurulmuştur. Böylece dıştan mekânın cephesi yarım daire şeklini almıştır. Batı duvarı XIX. yüzyılda tamir görmüştür.

A-16K 9/B no.lu mekân; A-16-kuzeyi 9A mekânının kuzeyinde, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı mekâna giriş güneybatı köşeden, A16 kuzeyi 10 no.lu mekândan sağlanmaktadır. Güney ana caddenin kıvrımından dolayı, köşeleri ovalleşen bir plan sergilemektedir. Kuzey duvarı VIII no.lu sarnıca bitişik olup bu mekândan su sızmaması için sıva izleri görülmektedir. Doğu duvarı temel seviyesine kadar yıkık, batı ve güney duvarları XIX. yüzyılda tamir edilmiştir (Foto. 431, 433-434).

4.3.3.2.9. IX-No.lu Yapılar

2016 yılında yapılan kazı işleminin ardından A-16 kuzeyi 11, 14-28 no.lu mekânlar çıkarılmıştır (Çizim 123-125). Bu mekânlar; kuzey, güney ve batı yönden cadde ve sokaklarla çevrili olup kalenin doğusunda onuncu sokağın kuzeyinde, doğu-batı doğrultuda sıralanmış, enine ve derinlemesine dikdörtgen, kare ve kareye yakın dörtgen planlı bir düzenlemeye sahiptir. Mekânlar iç içe, birbiriyle bağlantılı şekilde düzenlenmiş olup girişleri plan ve konumlarına göre değişmektedir. Bu mekânlarda niteliksiz malzeme kullanıldığından, kazı esnasında bu mekânların tamamına temel seviyesine kadar yıkık bir halde ulaşılmıştır. Kazı dönemi sonrasında mekânların duvarlarına iki sıra taşla tamamlanarak planları tespit edilmiştir.

A-16 kuzeyi 15 no.lu mekân kuzey cepheden bir kapı açıklığı ile A-16.K.19 no.lu mekâna ve batıdaki açıklık ile A-16.K.16 ve 20 no.lu mekânlara bağlanmaktadır. A-16.K.18-22 no.lu mekânların, A-16.K.24-25 no.lu mekânların, A-16.K.27-28 no.lu mekânların birbirleri ile irtibatı bunmaktadır (Foto. 431, 435, 437).

4.3.3.2.10. X-No.lu Yapılar

Kalenin kuzeydoğusunda yer alan A-16 kuzeyi 29-33 no.lu mekânlar, A-20 burcu önünde, doğu-batı doğrultuda sıralanmaktadır (Çizim 123-125). Doğuda A-19 mekânıyla, kuzey, güney, batıdan ise cadde ve sokaklarla çevrilidir. 2016 yılında yapılan kazı işleminin ardından çıkarılan bu birimler kare ve dikdörtgen planlıdır. Batıda olan A-16 kuzeyi 33 no.lu mekân derinlemesine dikdörtgen planı, doğuda olan ve birbiriyle bağlantılı A-16 kuzeyi 29-30 no.lu iki tanesi ise enine dikdörtgen planlıdır. Bu iki yapı grubunun arasında kalan A-16 kuzeyi 31-32 no.lu mekânlar XIX. yüzyılda eklenen bir duvar ile birbirinden ayrılarak tek bir hacimden ibaretmiş izlenimi veren birbiriyle irtibatı bulunan, kareye yakın dikdörtgen planlıdır. Mekânların tamamına giriş güneyden, ana caddeden sağlanmaktadır (Foto. 431, 438-439).

4.4. Su Yapıları

Kale içerisinde sekiz sarnıç, iki maksem ve dört hamam-yunak yapısı; kuzeydeki hendekte iki sarnıç, güneydeki hendek-hisar peçe arasında ve sura bitişik bir sarnıç olmak üzere toplam on bir sarnıç, iki maksem, dört hamam-yunak yapısı bulunmaktadır (Çizim 126-132).

4.4.1. Sarnıçlar

4.4.1.1. I-No.lu Sarnıç

A-9 kulesi alt katındaki sarnıç 5.20 x 8.57 m ebatlarında doğu-batı doğrultusunda uzanan dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü ve örtü kısmına kadar 0.3 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. I no.lu maksemden bu sarnıca su taksimatı sağlanmaktadır. Sarnıcın içi moloz ile dolu olduğundan yüksekliği tespit edilememiş, şu anki durumu ile mevcut yüksekliği 4.35 m'dir. A-9 burcunun orta katında, güneydoğu köşedeki dikdörtgen niş altında, yine dikdörtgen formda sarnıcın ağız kısmı yer almaktadır. Ayrıca orta katın doğu cephesinde, kapı açıklığının önünde, alt katla bağlantılı bir baca açılmıştır (Çizim 126; Foto. 440-444).

4.4.1.2. II-No.lu Sarnıç

A-8/11 ve A-8/12 no.lu mekânların güneyinde olup doğu ve batısında I-II no.lu maksem yapıları bulunmaktadır. Bu iki maksemden sarnıca su taksimatı sağlanmaktadır. Kesme blok taş malzemeden inşa edilmiş, 7.00 x 19.00 m ebatlarında ve 6.00 m yüksekliğindeki sarnıç, doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı, üzeri sivri beşik tonoz örtülü olup içten örtü kısmına kadar 0.3 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Doğu ve batı yönde olmak üzere iki sarnıç ağzı mevcuttur. Doğu ve batısındaki maksemlerden bu sarnıca çörtenler vasıtası ile su aktarımı yapılmaktadır. Doğudaki maksemden gelen suyun sarnıca aktarıldığı yerde, duvarda zamanla aşınma ve lekeler oluşmuştur (Çizim 126; Foto.445-447).

4.4.1.3. III-No.lu Sarnıç

Caminin batısında yer alan B-4 no.lu mekânın içerisinde 2.70 x 6.40 m ebatlarında dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü sarnıcın ortasına denk gelen ağız kısmı B-4 mekânı kuzey duvarına bitişik ve zeminden yüksek tutulmuştur. Sarnıç, içten 3.50 m yüksekliğinde olup açık pembe renkte sıvalıdır (Çizim 126-127; Foto. 448-449).

4.4.1.4. IV-No.lu Sarnıç

Sarnıç; kalenin sosyal ve ticari faaliyet alanı içerisinde, fazla kişinin su ihtiyacını karşılamak için büyük ebatlarda ve kalenin tam ortasında, Kale Caminin kuzey cephesine bitişik olarak inşa edilmiştir. Sarnıcın kuzeyinde, doğu-batı doğrultusunda, 1.00 m yüksekliğindeki alan sarnıçla işlevsel olarak bağlantılıdır. Bu alan muhtemelen, sarnıçtan

suyun kaplara doldurulduğu ve dini mekânın yanında olduğundan, abdest alma yeri olarak değerlendirilmiştir.

Sarnıç 2.25 x 5.20 m ebatlarında doğu-batı doğrultuda uzanan dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü ve örtü kısmına kadar 0.3 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Sarnıcın içi moloz ile dolu olduğundan yüksekliği tespit edilememiş ve şu anki durumu ile mevcut yüksekliği 4.00 m'dir. Camiye bitişik olan sarnıcın tonoz örtüsünün bir kısmı günümüze ulaşmış, orta bölümü yıkık vaziyettedir. Su girişi güneydoğu köşede olup girişin altında, sarnıç içerisinde çörten yer almaktadır. Diğer sarnıçlarda olduğu gibi bu sarnıcın içerisi de suyu uzun süre muhafaza edilebilmesi için tonoz seviyesine kadar 0.2 m kalınlıkta açık pembe renkte sıvalıdır (Çizim 126; Foto. 450-454).

4.4.1.5. V-No.lu Sarnıç

CD-11 no.lu mekânın güneyinde, meydan dediğimiz alanda yer alan sarnıç 1.94 x 3.00 m ebatlarındadır. Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup mekânın içi tamamen sıvalıdır. Sarnıç ağzı doğu yönde olup zemini hafriyat ile dolu olması sebebiyle yükseklik tespit edilememiş, şu anki durumu ile mevcut yüksekliği 0.80 m'dir (Çizim 126; Foto. 455-456).

4.4.1.6. VI-No.lu Sarnıç

A-14 burcu giriş kapısı önünde, üst kattan orta kata inen merdiven önünde yer almaktadır. 2.60 x 5.60 m ebatlarında, 5.15 m yüksekliğindeki sarnıç, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri sivri beşik tonoz örtülüdür. Sarnıç içi üst kısma kadar 0.2 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Sarnıç ağzı batı tarafın orta kısmına denk gelmektedir (Çizim 126; Foto. 457-459).

4.4.1.7. VII-No.lu Sarnıç

Kale Camisinin doğusunda, üçüncü ve altıncı sokakların arasındaki 31 no.lu mekânın içerisindedir. 2.00 x 4.14 m ebatlarında, 2.10 m yüksekliğindeki sarnıç, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, sivri beşik tonozlu örtülüdür. Sarnıç içi tonoz hizasına kadar 0.2 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Sarnıç ağzı, biri batıda diğeri doğuda olup aradaki mesafe 2.15 m ve batıdaki sonradan kapatılmıştır (Çizim 126; Foto. 460-461).

4.4.1.8. VIII-No.lu Sarnıç

Onuncu sokakta, A-16.K-9 ile A-16.K-11 no.lu mekânların arasında yer almaktadır. 2.80 x 5.10 m ebatlarındaki sarnıç, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup sarnıç ağzı güneydoğu köşede bulunmaktadır. Sarnıcın plan, örtü sistemi ve malzemesinde hareketle Bizans döneminde inşa edilmiş olmalıdır. Mekân içi kemerin başladığı seviyeye kadar 0.2 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Üst örtünün yükü altı yuvarlak kemer ile beden duvarlarına aktarılmıştır. Sarnıç içerisi toprak ile dolu olduğundan yükseklik tespit edilememiş, şu anki durumu ile 6.10 m yüksekliğe sahiptir (Çizim 126; Foto. 462-463).

4.4.1.9. IX-No.lu Sarnıç

Kalenin kuzeyinde, hendek içerisinde, B-1 mekânının batısında yer almaktadır. Doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, 5.67 x 17.10 m ebatlarındaki sarnıcın üzeri beşik tonozla örtülüdür. Sarnıca giriş; doğudan 0.85 m eninde, 1.80 m yüksekliğinde yuvarlak kemerli bir açıklıktan sağlamaktadır. Dıştan üç basamak, içten on iki basamak ve devamı batı yöne doğru devam eden üç basamağın ardından sarnıca girilmektedir. Sarnıç içi düzgün kesme taş malzemeden inşa edilmiş, 0.2 m kalınlıkta açık pembe renkte sıvalıdır. Bu sıva ve plan ile malzemesinden hareketle Bizans döneminde yapılmış olmalıdır. İki kuşatma kemeri ile üst örtünün yükü beden duvarına aktarılmıştır. Sarnıç içerisi dolu olduğundan yüksekliği tespit edilememiş, günümüzdeki mevcut hali ile yüksekliği 6.16 m'dir. 2002 yılında yapılan restorasyonda, burası kireç söndürme işlemi için kireç çukuru olarak kullanılmıştır (Çizim 126; Foto. 464-466).

4.4.1.10. X-No.lu Sarnıç

A-15 ve A-17 burçları arasında, surla hisar peçe arasındaki güney surlarına bitişik yapılmıştır. Bu mekân bazı kaynaklarda "giriş" olarak değerlendirilmiş[95] fakat 2017 yılında yapılan kazılar sonucu "sarnıç" olduğu tespit edilmiştir. 2.15x4.60 m ebatlarında, 3.10 m yüksekliğinde, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülü olup güney yönde üst örtü tamamen yıkılmıştır. Zemin beden duvarları ve tonoz 0.5 m kalınlıkta açık pembe renkte sıvalıdır. Tonozun kuzey köşesinde kale içinden gelen yağmur suyunun aktığı küçük bir açıklık yer almaktadır. Sarnıç; plan, örtü sistemi ve

[95] Robert Edwards, **age**., s.227.

malzemesine göre değerlendirildiğinde Bizans döneminde inşa edilmiş olmalıdır (Çizim 126; Foto. 467-468).

4.4.1.11. XI-No.lu Sarnıç

Kalenin kuzeyinde, IX no.lu sarnıcın güneydoğusunda, hendek içerisinde yer almaktadır. 2017 yılı kazı döneminde çalışmaları başlayan sarnıç, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonozla örtülüdür. Sarnıcın kuzey ve batı taraflarında birer kapısı bulunmaktadır. Bu mekân kazının son döneminde açıldığından kazısı tamamlanamamış ve ölçüleri de alınamamıştır. Ancak sarnıcın konumu malzemesi ve örtü sisteminden hareketle Bizans döneminde yapılmış olmalıdır (Çizim 126; Foto. 469).

4.4.2. Maksemler

Kalenin batısında yer alan, sarnıçlar arasında su taksimatını sağlayan iki makseme kazılar sonucunda ulaşılmıştır. I ve II no.lu bu maksemler Roma döneminde yapılmış olup I no.lu maksem; I ve II no.lu sarnıca, II no.lu maksem ise II no.lu sarnıca su taksimatı sağlamaktadır.

4.4.2.1. I-No.lu Maksem

2011 yılı kazı çalışmaları esnasında 1.70 m derinlikte tespit edilen maksem; A-8/3, A-8/4 mekânları arasındaki koridorda, kuzeyde A-8/4, güneyde A-8/3, batıda A-8/1 mekânları arasında yer almaktadır. Ağız açıklığı içten 0.90 m, dıştan 1.55 m ve derinliği 2.10 m olup iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısım düzgün kesme taş malzemeyle silindirik biçimde örülmüş ve 1.00 m yüksekliğindedir. Maksemin içinde, çevresindeki sarnıçlar ile bağlantılı üç adet su kanalı bulunmaktadır. İkinci kısım; 0,75 m derinlikte olup ağız açıklığı 0,80 m'dir (Çizim 126, 128; Foto. 470-473).

4.4.2.2. II-No.lu Maksem

I no.lu maksemin 22 m doğusunda, kuzey-güney ana cadde ile beşinci sokağın kesiştiği meydanda olup kuzeyinde A-8/12, güneyinde A-8/8 mekânları bulunmaktadır. 2011 yılı kazı çalışmaları esnasında tespit edilen maksemin ağız açıklığı 0.83 m olup iç içe iki kademelenme yapmaktadır. Maksemde bir tanesi yüzeyde olmak üzere iki adet su kanalı tespit edilmiştir. Düzgün kesme taş malzeme ile örülen maksemin taş kalınlığı 0.42 m, derinliği 1.45 m'dir. Maksem silindirik olup yüzeyin büyük bir kısmı sıvalıdır.

Silindirik devam eden maksemin dip kısmı aşağı doğru iç bükey şekildedir (Çizim 126; Foto. 470, 474).

4.4.3. Hamam-Yunaklar

Silifke Kalesinde dört hamam-yunak bulunmakta, bunlar genel olarak; sarnıçların yanında ve içerisinde su teknesi, küçük bir yalak bulunan, dörtgen ve dikdörtgen planlı, tek bölümden veya bir kısmı birkaç mekânla bağlantılı olabilen yapılardır. Ayrıca bazı yapıların zemini, çamaşır yıkamak için sal taşı döşelidir (Foto.475-478).

4.4.3.1. I No.lu Hamam-Yunak

2013 yılı kazı çalışmaları Kale Camisinin batısında gerçekleşmiş olup ikinci ve dördüncü sokakların arasında kalan A-21 I.yol güneyi B koridoru B3-5 no.lu mekânlar açılmıştır. İkinci sokaktan B-5 no.lu mekâna, bu mekânın kuzey duvarındaki açıklıkla B-4 no.lu mekâna, B-4 no.lu mekânın kuzeybatı duvarındaki açıklıkla B-3 no.lu mekâna geçilen birbiriyle bağlantılı iç içe üç yapıdan oluşmaktadır.

B-4 mekânının kuzey duvarına bitişik III no.lu sarnıç ağzının bu mekân içerisinde bulunması ve kuzeybatı duvarda bir yalak yer alması ayrıca bu mekânın B-3, B-5 no.lu mekânlar ile bağlantılı olması bu yapı topluluğunun, ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar bölümünde kişilerin temizlik ihtiyacını karşılamaya yönelik, su ile alakalı hamam-yunak yapısı olarak kullanıldığına işaret etmektedir (Çizim 126, 129; Foto. 105, 475).

4.4.3.2. II No.lu Hamam-Yunak

2013 yılında Kale Camisinin doğusunda yapılan kazı çalışmalarında, birinci ve üçüncü sokaklar arasında kalan mekânlar açılmıştır. CD-12 no.lu mekân içerisinde; kuzeyde merdiven, kuzeybatı köşede doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı bir yalak ve doğudaki girişin önünde V no.lu sarnıç ağzı tespit edilmiştir. Üçüncü sokaktaki meydanda tespit edilen V no.lu sarnıç ağzının bu mekânın girişinin önünde olması ve bu mekân içerisinde de su ile alakalı mimari öğelerin bulunması buranın yunak (çamaşırhane) yapısı olduğunu göstermektedir (Çizim 126, 130; Foto. 399, 476).

4.4.3.3. III No.lu Hamam-Yunak

2014 yılı kazı çalışmalarında, üçüncü ve altıncı sokaklar arasında yer alan CD-14, 26, 31, 37 no.lu mekânlar açılmıştır. Üçüncü sokaktaki meydandan CD-14 no.lu mekâna, bu mekânın güneydoğusundaki açıklıkla bitişiğindeki CD-26 ve güneybatısındaki açıklıkla CD-37 no.lu mekânlara, CD-26 no.lu mekândan da güneyde bulunan 31 no.lu mekâna geçilen, birbiriyle bağlantılı yapılar topluluğundan oluşmaktadır.

31 no.lu mekân içerisinde ve kuzey duvarına bitişik VII no.lu sarnıç ağzı, batı duvarına bitişik vaziyette yer alan iki yalak bulunması ve 31 no.lu mekânın CD-26, 14, 37 no.lu mekânlarla iç içe bir düzenleme göstermesi bu yapı topluluğunun ibadet mekânı etrafında gelişen sosyal ve ticari bölümde kişilerin temizlik ihtiyacını karşılamaya yönelik hamam-yunak (çamaşırhane) mekânları olduğuna işaret etmektedir. Ayrıca bu mekânların batısında üçüncü sokakta V no.lu sarnıç ağzı ve gerisinde II no.lu yunak (çamaşırhane) mekânının bulunması da bu alanda su ile alakalı birimlerin varlığını desteklemektedir (Çizim 126, 131; Foto. 402, 476).

4.4.3.4. IV No.lu Hamam-Yunak

2017 yılında, onuncu sokakta ve güneyinde kazı çalışmaları yapılmıştır. Onuncu sokakta VIII no.lu sarnıç yapısı, sarnıcın güneyinde mekânlar, güneydoğusunda ana cadde ve bu yolun karşısında mekânlar açılmıştır. Yol ve etrafındaki A-16.K 7-9 ve 11no.lu mekânların VIII no.lu sarnıç ile bağlantılı olduğu tespit edilmiştir.

Sarnıcın ağız kısmından (onuncu sokakta A-16 K.11 no.lu mekâna bitişik) doğu yöne doğru, sal taşı döşeli zemin ile kademeli olarak güneydoğudaki A-16 K.8 no.lu mekâna, bu mekândan da güneyindeki açıklık ile 7 no.lu mekâna geçilmektedir. A-16 K.9 no.lu mekân sarnıcın güneyinde, 11 no.lu mekân da sarnıcın kuzeyinde olup girişleri sarnıç ile bağlantılıdır.

Bu mekânların bir bütün halinde hamam ve yunak yapısı olduğu, yapıların içerisinde su mimarisi ile alakalı yalak ve sütun başlığının sonraki dönemde içi oyularak su yalağına çevrilmesi, taş zemin döşemesi ve sarnıçtan bu mekânlara doğru uzayan yol kotundan anlaşılmaktadır.

Sarnıcın doğusunda A-16.K.7 ve 8, güneyinde A-16.K.9, kuzeyinde A-16.K.11 no.lu mekânlardan oluşan yapı topluluğu, A-16 ve A-19 no.lu askeri mekânlardaki askerlerin temizlik ihtiyacını (hamam, çamaşır vs.) karşılamak amacı ile oluşturulan yapılar bütünüdür (Çizim 126, 132; Foto. 477-478).

4.5. İşlevi Belirlenemeyen Yapılar

4.5.1. A-2/1 Mekânı

Temel seviyesine kadar yıkık durumda günümüze ulaşmış olup solda A-2 giriş mekânı, sağda A-1 kulesiyle bitişik, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, kalan izlerden üzerinin beşik tonoz örtülü olduğu anlaşılmaktadır. A-2 mekânının çapraz tonozla sonlanan doğu bölümü yıkıldığından bu mekânlar arasındaki bağlantı hakkında kesin bir şey söylemek mümkün değildir. İzlerden anlaşıldığı kadarıyla, mekânın güney duvarında (A-2 mekânının güney duvarında da bulunan iki kapının hizasında) bir kapı açıklığı mevcuttur (Çizim 133; Foto. 479).

4.5.2. A-4 Mekânı

A-5/2 ile A-3 mekânı arasında bulunan, temel seviyesine kadar yıkık olan yapı, mevcut izlerden anlaşıldığı kadarıyla 4.26 x 11.20 m ebatlarında, duvar kalınlığı 1.70 m, kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonozla örtülüdür. Güney cepheden (kale içerisinden) bir kapı ile A-4 mekânına geçilmektedir. Mekânın kuzey duvarı, kuzey surlardan dışa taşıntı yapmaktadır. Dışa taşıntılı olmasının sebebi, A-3 mekânına bitişik olması ve bu giriş mekânının kontrolünün sağlanmasıdır. Kuzey cephede dışa taşıntı yapan planı ile burç görünümündedir (Çizim134; Foto. 480).

4.5.3. A-5 Mekânı

Kalenin kuzeyinde 7.50 x 39.50 m ebatlarında, duvar kalınlığı 2.50 m, doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı ve batıda A-7 mekânı ile bitişiktir. Büyük oranda yıkılmış olan bu mekânın üzeri beşik tonoz örtülü olup güney cephesinin ortasında kale içine açılan yuvarlak kemerli bir kapı açıklığı olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır (Çizim135; Foto. 481).

4.5.4. A-5/1 Mekânı

Mekân temel seviyesine kadar yıkık durumdadır. Mevcut izlerden anlaşıldığı kadarıyla A-5 mekânına kuzeyden bitişik olup doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonoz örtülüdür. A-5/2 mekânına açılan, doğu yönde bir kapısı mevcuttur. Kuzey surlara bitişik olan şapele açılan yuvarlak kemerli diğer bir kapı açıklığının daha olduğu kalan izlerden anlaşılmaktadır (Çizim 135; Foto. 482).

4.5.5. A-5/2 Mekânı

Mekân temel seviyesine kadar yıkık durumdadır. Mevcut izlerden anlaşıldığı kadarı ile batıda A-5/1 mekânına, doğuda A-4 mekânına bitişik, bu mekânların arasında yer almaktadır. Doğu-batı doğrultusunda dikdörtgen planlı olup üzeri beşik tonoz örtülüdür. Mekânın güney cephesinden (kale içerisinden) yuvarlak kemerli bir kapı ile A-5/2 mekânına girilmektedir. Diğer kapı açıklığı A-5/2 mekânının batı duvarında olup buradan A-5/1 mekânına geçilmektedir (Çizim 136; Foto. 483).

4.6. Kale İçi Yerleşim Dokusu Örnek Restitüsyon Çalışması

Doğal bir tepe üzerinde, ana kayaya oturan Silifke Kalesi doğu-batı doğrultuda topoğrafik konuma uygun olarak inşa edilmiştir. Surlara bitişik askeri mekânlar da kaleyi sınırlandıran surlara göre şekil almıştır.

2011-2017 yılları arasında yapılan kazılarda çıkarılan kale içi yerleşim dokusuna yönelik arazi çalışmaları ve incelemelere doğrultusunda, kalenin üç bölümden oluştuğu tespit edilmiştir. Kalenin batı bölümü bir duvarla diğer kısımlardan ayrılan yönetime ait alanı kapsamaktadır. Burada askeri mekânlar (koğuş, cephanelik, depo, toplantı salonu-yemekhane), komutan kulesi ve konutu ayrıca şapel, maksem (kalede bulunan iki maksem yapısı da bu bölümdedir), sarnıç (I-II no.lu sarnıç) gibi yapılar bulunmaktadır Bu bölümdeki mekânların duvarlarında kaliteli işçilik, taş malzeme kullanımı ve duvarlarda yer yer sıva izlerine rastlanması bu bölümün önemini arttırmaktadır (Çizim 124; Foto. 409,-410). Türk - İslam şehir dokusunda yerleşimin merkezinde cami ve etrafında gelişen ticari ve sosyal yapılar Silifke Kalesinde de kendini göstermektedir. Kalenin en önemli yapısını oluşturan cami kuzey-güney doğruluda derinlemesine dikdörtgen planlı ve üzeri düz toprak damlı olup etrafında dükkân ve depo mekânları bulunmaktadır. Sarnıç, hamam-yunak gibi su yapıları bu sosyal ve ticari alanda halkın su ve temizlik ihtiyacını karşılamak amacıyla yoğunlaşmış olmalıdır (Çizim 122; Foto.390). Kalenin doğu bölümü yaşam alanı olarak kullanılan konut, dükkân ve surlara bitişik iki askeri yapı (A-19, A-16) ile su yapılarından (VIII no.lu sarnıç IV no.lu hamam-yunak) müteşekkildir. Halka ve askere ait bu bölümdeki mekânlar daha az kaliteli malzeme ile geleneksel mimariye uygun olarak kırma taş ve çamur harç kullanılarak inşa edilmiştir (Çizim 125; Foto. 421,422).

Kale içerisindeki mekânların geneli; iki veya daha fazla yapının birbirine bitişik, küme halinde bir arada, bazıları tek bağımsız oda, bir kısmı ise birkaç mekânın birbiriyle bağlantılı olduğu iç içe geçmiş odalardan oluşmaktadır. Bu mekânlar; kale mimarisinin sunduğu genişlikte doğu-batı yönde uzanan iki ana cadde ve bu caddelerle yatay veya dikey bağlantısı olan on bir ara sokakla çevrilidir. Sokaklar; konut ve dükkânlara göre şekillenmiş olup zemini sıkıştırılmış toprak, yer yer kaldırım taşlarıyla kaplıdır (Foto. 406-407). Plan olarak dörtgen, dikdörtgen, kare planlı mekânlar ortalama 60-70 metrekarelik bir alanı kaplamakta, mekânların yükseklikleri 2.50.-3.00 m olup bazılarının önünde yarım daire planlı bir kısım (avlu?) bulunmaktadır. Kazı verilerine göre değerlendirdiğimizde, bu mekânların hepsi tek katlı ve üzerleri ahşap çatılı yuvarlamalı -

düz damdır. Mekânların düz toprak damlarına iç mekândaki merdivenlerle çıkılmaktadır. Bu taş merdivenlerle çıkılan dam muhtemelen zemindeki sınırlı yaşam alanına alternatif olarak yine yaşam alanı olarak değerlendirilmiştir. Bölge iklimi düşünüldüğünde bu yargı kuvvetle muhtemel görünmektedir. Büyük bir kısmına yıkık vaziyette ulaşılan bu mekânların çoğunluğunda duvar yüksekliği 0.50 veya 1.50 m olup duvarlarda rüstik duvar örgü tekniği (yörede 'fellik' denilen) uygulanmıştır. Bu mekânların zemini yer yer sal taşı döşeli, aydınlatma sokağa bakan cephede dörtgen veya silindirik pencerelerle (Foto. 353) sağlanmıştır. Bazı mekânlarda ise pencereye yer verilmemiştir.

Silifke Kalesi Kale İçi Kent Dokusu Restitüsyon Çalışmasında; 2011-2017 yılları arasında yapılan kazılarla ortaya çıkarılan, batıda yönetime ait kısımdaki mimari veriler ile kazı buluntuları ilişkilendirilerek mekânların plan, örtü sistemi ve duvar dokusunu veren örnek bir restitüsyon denemesi yapılmıştır. Böylece; komutan konutu olduğunu düşündüğümüz A5/ 8-9 yapısı ve bunun etrafında şekillenen mekânlar ile sokaklar, XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi kale içi kent dokusunun nasıl olduğuna yönelik bizlere önemli veriler sunmuştur (136a, b, c, d, e).

5. SİLİFKE KALESİ DÖNEMLEME ÇALIŞMALARI

Silifke Kalesinde 2011 yılında başlayan kazı çalışmaları 2017 yılında önemli ölçüde tamamlanmıştır. Kaledeki bu çalışmalar sonucunda kale içi yerleşim dokusu ortaya çıkarılmıştır. Ortaya çıkarılan mekânlar ve buluntulardan hareketle de dönemleme çalışmaları yapılmıştır. Kazı verilerine göre Silifke Kalesinde; Roma, Bizans, Karamanoğlu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere beş dönem tespit edilmiştir.

5.1. Roma Dönemi

Silifke Kalesi içerisinde ve surların etrafında yapılan kazı ve sondaj çalışmaları sonucunda ulaşılan verilere göre; Roma döneminde kalenin inşa edildiği ve Bizans döneminde de eklemeler ve yenilemelerle son şeklini aldığı anlaşılmaktadır.

Kalenin beden duvarlarındaki işçilik ve savunma mimarisindeki özelliklerinden hareketle Roma döneminde kalenin inşa edildiğini gösteren duvar dokusuna A-9, A-11, A-13, A-17 ve A-18, A-20 burçlarının temel seviyesinde ve A-1 kulesi ile A-20 burçları arasında sura bitişik mekânların temelinde, A-8 mekânı batı duvarında, A-19, A-10 ve A-12 no.lu askeri mekânlarda, caminin güneybatı duvarı alt kısımlarında ve camiye bitişik IV no.lu sarnıçta rastlanmaktadır. Günümüzdeki surlar ve kale içindeki surlarla doğrudan ilişkili mekânlar (askeri yapılar-burçlar) Roma dönemine aittir. Bu dönemde büyük blok taşlardan inşa edilen kale, bundan sonraki dönemlerde küçük farklılıklarla asıl plan dokusunu korumuş olmalıdır. Roma dönemi duvar dokusu; kalenin surlarının temelinde, B-1 giriş mekânının önünde kayaların düzeltilmesiyle oluşturulmuş orijinal yol kotunda ve A-11 burcunun alt blok taşlarında yer yer görülmektedir. Bu verilerden hareketle günümüzde var olan surların Roma döneminde yapıldığı ve sonraki dönemlerde tahkim edildiği anlaşılmaktadır. Kalenin kanalizasyon sisteminin de yine bu dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır. A-6, A-9 ve A-17 burçlarının yanındaki su giderleri günümüze ulaşmıştır.

Kale içi yerleşim dokusunun Roma dönemindeki varlığıyla ilgili mekânsal izlerin yanı sıra kazı sırasında ortaya çıkarılan mimari plastikler önemli bulgular vermektedir. Mimari plastiklerden; arşitrav parçaları, lahitler, zemin döşemeleri, sütun kaideleri gövde ve başlıkları M.S. II-IV. yüzyıl içerisinde değerlendirilmektedir[96] (Foto. 274-282). Bu mimari plastiklere bakarak kalede bir tapınağın varlığından söz etmek mümkün görünse de yapılan kazılarda mimari plastikler dışında herhangi bir veriye rastlanmamıştır.

[96] Mimari plastiklerin tarihlendirilmesinde yardımcı olan Prof.Dr. Bilal Söğüt'e teşekkür ederim.

Mimari plastiklerden hareketle burada Roma yerleşiminin olduğundan söz edilebilir. Kalede bir tapınak ve tapınağa bağlı agora gibi mekânlar olmalıdır fakat kazı esnasında herhangi bir mimari kalıntı izlerine rastlanmamış, kaynak taramamızda da herhangi bir bilgi de tespit edilememiştir (Çizim 137; Foto. 484-498).

5.2. Bizans Dönemi

Bizans İmparatorluğu İran'dan gelen Sasani, güneyden gelen Arap akınlarına karşı Anadolu'nun muhtelif yerlerine kaleler yapmış, var olan kaleleri ise tahkim etmiştir. Özellikle VI. yüzyılda İmparator Jüstinianus (527-565) tarafından Anadolu'nun önemli kaleleri tahkim edilmiştir. Silifke Kalesi Bizans döneminde Anadolu'nun pek çok kalesinde olduğu gibi tahkim edilmiş, genişletilmiş ve yenilenmiştir. Kalede yapılan kazı çalışmaları sonunda ulaşılan verilere göre; kalenin etrafındaki savunma hendeği, hisar peçe, B-1 kale giriş kapısı, 8, 9, 10, 11 no.lu sarnıçlar, 2017 yılı kazılarında apsisine ulaşılan kilise, kuzeybatı yönde hisar peçede yer alan şapel, A-16 askeri mekân Bizans döneminde inşa edilmiştir. Surlar, burçlar, surlara bitişik depo, ambar, yemekhane, toplantı salonu, koğuş gibi yapılar ise bu dönemde onarılmıştır. Silifke Kalesinin Bizans dönemine (IV-XIII. yüzyıl) bakıldığında; Roma dönemi surlarının tamir edilerek kullanıldığına hatta kalenin hendeğe bakan güney yamacında A-9, A-11 ve A-15 olarak numaralandırılan burçlar önünde temel izlerine rastlanmaktadır. Kalenin özellikle Arap akınlarından korunmak için tahkim edildiği, Arapların Silifke önlerine kadar geldiği fakat Silifke Kalesini zapt edemediği[97] (838), Ermeni krallığı zamanında da kalede küçük tamiratların yapıldığı ve giriş kapısı üzerine Ermenice bir kitabe konulduğu anlaşılmaktadır. Zaman içerisinde başta Haçlı Savaşları olmak üzere saldırılar nedeniyle tahrip olan surlar onarılmıştır. Bizans dönemindeki kale içi doku Ermeniler (1175) ve Tapınak Şövalyeleri (1210) zamanında çok değişikliğe uğramadan, küçük tamiratlarla kullanıldığı kalenin mimari dokusundan hareketle tespit edilmiştir. 1236'da kalenin genişletildiğinin kaydedildiğine dair bilgi mevcut olsa da[98] bu bilginin doğruluğunu kanıtlayacak bilgi ve mimari veriye ulaşılamamıştır.

Duvar örgüleri, mimari doku ve kazı verilerinden hareketle yaptığımız dönemlemede; Bizans dönemi duvar dokusunda daha küçük taşların kullanıldığı kesme taş duvar örgüsü, rüstik duvar örgüsü, bosajlı duvar örgüsü tespit edilmiştir. Ayrıca A-3

[97] Ahmet Uçar, **age.,** s.24; Şehabeddin Tekindağ, **agm.,** 1993, s. 644.
[98] Robert Edwards, **age.,** s.224.

kale içerisine giriş mekânının duvarlarında bu döneme ait taş ustalarının işaretleri bulunmaktadır (Foto. 488).

Kalenin ortasında bazilikal planlı bir kilisenin olduğu kalede yapılan kazılarla anlaşılmaktadır. Muhtemelen bu kilise etrafında gelişen ticari yapılar da vardı; kalıntılar, buluntular ve mimari plastikler bu doğrultudadır (Foto. 283-349). Ancak kilisenin apsisi dışında fazla bir mimari veri günümüze ulaşamamıştır. İbadet mekânı batı duvarına bitişik mekânların temel seviyesinde Bizans dönemi duvar dokusunu görmek mümkündür. Surlarda yer yer uygulanan taş örgü sistemi de Bizans döneminin bölgedeki uygulamalarındandır[99]. Bu, taşın etrafına küçük taş parçacıklarının yerleştirilmesiyle oluşturulan rüstik duvar örgü tekniği (yöredeki ismi "fellik")' dir[100]. Doğuda A-18 burcundaki bosajlı taş ayrıca A-8 mekânı içerisindeki sıva ile sarnıçların içerisindeki açık pembe renk sıvalar da Bizans dönemine işaret etmektedir[101]. Kalenin etrafını kuşatan hisar peçe, savunma hendeği ayrıca surla hisar peçe arasındaki mekânların aynı dönemde yapıldığı duvar örgü tekniklerinden anlaşılmaktadır.

IV-VI yüzyıllar arasında kalelerin etrafının hendekle çevrilmesi ve bir dışsur/hisar peçe ile tahkim edilmesi anlayışı hâkimdir[102]. Kaledeki hendek, sarnıçların bir kısmı ve hisar peçenin Jüstinianus döneminde (527-565) yapılmış olması kuvvetle muhtemeldir. Yine bu dönemde kalenin su ihtiyacının gidermek amacıyla maksem ve sarnıçların onarıldığı ve ihtiyaca göre yeni sarnıçların da yapıldığı kalede gerçekleştirilen kazılar neticesinde anlaşılmaktadır. Ayrıca yapılan arazi çalışmaları sırasında A-17 burcu altında, hendek ve hisar peçedekiyle aynı duvar örgüsüne sahip olduğundan Bizans dönemine ait olduğu düşünülen bir gizli geçide rastlanmıştır. Sonraki bir dönemde, geçidin iç kısmının belli bir noktadan sonrası örülerek kapatılmıştır (Çizim 138; Foto. 9, 11, 25, 38, 140, 147-149, 365-366, 499-501).

5.3. Karamanoğlu Dönemi

Selçuklu medeniyetini devam ettiren Karamanoğulları XIV. yüzyıl ortalarında Silifke Kalesini fethetmiştir. Fetihten sonra kalenin merkezinde yer alan kilisenin

[99] Bölgedeki Koryikos, Kızkalesi ve Lamas kalelerinde benzer duvar örgüsü görülmektedir.

[100] Bizans Döneminden günümüze kadar bu duvar tekniği bölgede sevilerek kullanılmaktadır, sonraki yıllarda yöre halkı bu tekniği fellik diye isimlendirmektedir.

[101] Semavi, Eyice, "İstanbul'un Bizans Su Tesisleri", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi,** 2, 5, 1989, s.3-14; Özkan Ertuğrul, **İstanbul'da Bizans Devri Su Mimarisi**, İÜ SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1989, s.73-75.

[102] Metin Ahunbay, "Diyarbakır Surlarının Erken Dönemi", **Uluslararası Diyarbakır Surları Sempozyumu**, Diyarbakır, 2012, s.67-78.

bulunduğu yerde bir cami inşa ettirmiştir. 2012 yılında yapılan kazılarda gün yüzüne çıkarılan caminin giriş kapısı etrafını bitkisel ve geometrik bordür kuşağı çevirmektedir (Foto. 347-351). Karamanoğulları fethin ardından ayrıca; surlar, hendek, hisar peçe ve surlara bitişik askeri mekânların dışındaki yapıları yeni toplumun yani Türklerin ihtiyacına göre şekillendirerek Türk-İslam şehirlerinin genel karakteristik özelliği olan ortada cami, caminin etrafında ticari birimler, caminin önünden geçen cadde, caddeye açılan sokak ve konutlardan oluşan[103] Türk dönemi kale içi şehir dokusuna dönüştürmüş olmalıdır. Karamanoğlu dönemi şehir dokusundan cami dışında başka bir yapı günümüze gelememiştir (Çizim 139; Foto. 360, 502-503).

5.4. Osmanlı Dönemi

Kazı verilerinden yola çıkarak; 1474-1900 yılları arasında Silifke Kalesi şehir dokusunun, Anadolu'daki diğer kale içi şehir dokularıyla benzer olduğu söylenebilir (Foto. 352-356). Başbakanlık Osmanlı Arşivinde kalenin XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar aktif olarak kullanıldığına, yaşamın sürdüğüne dair bilgiler mevcuttur[104]. Bu tarihten sonra kaledeki yerleşimin tamamen terk edilmesinin ardından kale içerisindeki mekânların büyük çoğunluğu yıkılmış olmalıdır.

Silifke Kalesinde kazı çalışmalarıyla ortaya çıkarılan kale içi yerleşim dokusu; mekânlarda kullanılan malzeme-teknik (mekânların çoğunda harç kullanılmadığından kolayca yıkılmış olması yakın dönemde yapıldığına işaret etmektedir), duvar örgüsü ve kazı buluntuları doğrultusunda XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemine tarihlendirilmektedir. Yaşayan şehirlerde dönemin ihtiyacına göre şehir dokusu eklemelerle, yenilemelerle sürekli değişir. Karamanoğlu döneminden başlayarak Türk-İslam şehir dokusu Osmanlı döneminde zamanın şartlarına göre yenilenerek şekil almaya devam etmiş olmalıdır. Silifke kalesinde doğu-batı doğrultuda uzanan kuzey ve güneydeki ana yollar, ortada dini ve ticari yapılarla bunların gerisindeki sivil yaşam mekânları bölgenin ve Anadolu'nun önemli kale içi yerleşim dokusunu oluşturmaktadır.

Kale içerisinde 2011-2017 yıllarında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan şehir dokusu genel olarak; askeri, sivil, ticari ve dini mimariden yola çıkılarak ve kendinden önceki dönemlerin şehir dokusundan da faydalanılarak oluşturulmuştur. İçerisinde üç bölüme ayrılmış bir düzenleme olduğu, kalede yapılan arazi çalışmaları ve

[103] Uğur Tanyeli, **Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15. yy),** İstanbul, 1987, s.14; Metin Sözen, **Anadolu Kentleri,** İstanbul, 1971, s.10-11.
[104] BOA, TD 1, s.27.

kazılar sonucunda tespit edilmiştir. Bunlar; batıda bir hat ile birbirinden ayrılan "yönetime ait konut ve sosyal yapılar", ortada "ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar", doğuda "halka ve askere ait konut ve sosyal yapılar"dır.

İbadet mekânı batıda A-5/1 mekânı ile A-5/2 mekânı arasındaki duvardan itibaren güney yönde, kuzey ana caddeden güneye doğru A-5/13, A-5/23 mekânlarının yer aldığı hizada, A-12 mekânına kadar gelen bir hat ile yönetime ait bölümden ayrılmaktadır. Doğuda ise; A-1 mekânı ile A-2/6 mekânının doğu duvarından itibaren güney yönde, dokuzuncu sokakta CD-8-10, 14 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, CG-13, CG-16 no.lu mekânların doğu duvarından bir hat ile halka ve askere ait bölümden ayrılmaktadır.

Kaleye girişin tam karşısında, kalenin merkezinde yer alan ibadet mekânı; batıda yönetime ait bölüm, doğuda halka ve askere ait bölümün arasındadır. Kale Camii ve etrafında gelişen alan; dönemin ihtiyacına göre hizmet veren, ticaret ve zanaata yönelik dükkânlardan, depo, hizmet birimleri, sarnıç ve hamam-yunak gibi su yapılarını da içerisinde barındıran ada görünümündeki yapılar topluluğundan oluşmaktadır.

İbadet yapısının etrafında yer alan mekânlar; ana cadde ve sokaklara açılan, derinlemesine ve enine dikdörtgen planlı, genel hatlarıyla bir bütünlük ve benzerlik arz eden, çoğunlukla iç içe ve birbiriyle bağlantılı birkaç mekân, bazıları ise bağımsız tek mekândan oluşmaktadır.

Kale Camii zemini taş döşeli ve yağmur sularının akabileceği bir eğimde düzenlenmiştir. Etrafında dükkân, depo mekânları, bunların gerisinde biri kuzeyden diğeri güneyden geçen iki ana cadde ve sokaklarla çevrilidir. Caddeler; doğuda A-19 mekânı önünden başlayıp iki kola ayrılmakta, batıda A-19 burcu önüne kadar devam etmektedir. Sokaklar; bazen ana caddelerle birleşmekte bazen de çıkmaz sokak oluşturmaktadır. IV no.lu sarnıç; kalenin ortasında bulunan Kale Caminin kuzey cephesine bitişik, kalenin sosyal ve ticari faaliyet alanı içerisinde, daha fazla kişiye hizmet etmek için oldukça büyük ebatlarda yapılmıştır. Kalenin merkezinde bulunan diğer su yapılarından olan V no.lu sarnıç; caminin doğusunda meydan dediğimiz alanda, VI no.lu sarnıç; caminin güneyinde A-14 burcu önünde ve VII no.lu sarnıç caminin doğusunda, üçüncü ve altıncı sokakların arasında yer almaktadır. Bir diğer su yapısı; ibadet mekânı etrafında gelişen ticari ve sosyal hayatın aktif olduğu bu bölümde, kişilerin temizlik ihtiyacını karşılamaya yönelik olarak yapılmış hamam-yunak yapılarıdır. Bunlar; genel olarak sarnıçların yanında, ibadet mekânı etrafındaki sosyal alanda; biri caminin batısında ikinci ve dördüncü sokakların arasında kalan ve iç içe üç yapıdan oluşan I no.lu;

diğeri ibadet mekânı doğusunda birinci ve üçüncü sokaklar arasında kalan II no.lu; bir diğeri ise yine caminin doğusunda üçüncü ve altıncı sokaklar arasında birbiriyle bağlantılı yapılar topluluğundan oluşan III no.lu hamam-yunak yapısıdır.

Kalenin batısını oluşturan yönetime ait bölüm; kuzeyden A-5/1 mekânı ile A-5/2 mekânı arasındaki duvardan itibaren kuzey ana caddeden güneye doğru, A-5/13, A-5/23 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, A-12 mekânına kadar gelen hattın batısında kalan yerleşim alanını oluşturmaktadır. Kuzey ana caddeyle beşinci sokağın birleştiği kavşak noktada I ve II no.lu maksem yapıları, bu iki maksem yapısının arasında, A-8/11 ve A-8/12 no.lu mekânların güneyinde ise II no.lu sarnıç bulunmaktadır. Bu cadde ve sokakların etrafında askeri yönetime ait konut, hizmet birimleri, depo, dükkân olarak kullanılan mekânlar sıralanmaktadır. Konutların önünde yarım daire planlı bir giriş, gerisinde birbirine bitişik ve birbiri ile bağlantılı birkaç odadan oluşan birimler yer almaktadır. Yönetime ait bölümdeki mekânlarda taş malzeme, kaliteli işçilik, yer yer sıva kullanımı önemlidir.

Kalenin doğusunu oluşturan halka ve askere ait bölüm; kuzeyden A-1 mekânı ile A-2/6 mekânının doğu duvarından itibaren güney yönde, dokuzuncu sokaktan CD-8-10, 14 mekânlarının yer aldığı hizada devam ederek, CG-13, CG-16 no.lu mekânların doğu duvarından itibaren olan hattın doğusunda kalan yerleşim alanını oluşturmaktadır. Burası; cadde ve sokaklar etrafında şekillenen, çoğunlukla birkaç kişinin kalabileceği bağımsız mekânlardan oluşan, muhtemelen askerlerin kaldığı konut, ticari amaçlı basit nitelikli dükkân, depo olabilecek mekânların yer aldığı, kalenin en basit işçiliğine sahip olduğu bölümüdür. Ayrıca suyla alakalı; onuncu sokakta, A-16.K-9 ile A-16.K-11 no.lu mekânların arasında, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri beşik tonozlu VIII no.lu sarnıç ve sarnıcın doğusunda IV no.lu hamam-yunak yapıları bulunmaktadır. VIII no.lu sarnıcın güneyindeki mekânlar, güneydoğusunda yol ve bu yolun karşısında mekânlara açılmıştır. Yol ve etrafındaki A-16.K 7-9 ve 11 no.lu mekânların VIII no.lu sarnıçla bağlantılı olduğu bir yerleşim dokusu oluşmaktadır. Bu bağlantı, sarnıcın ağız kısmından doğu yöne doğru, sal taşı döşeli zemin ile kademeli olarak güneydoğudaki A-16 K.8 no.lu mekâna ulaşmakta, bu mekândan güneyindeki açıklık ile 7 no.lu mekâna geçilmektedir. A-16 K.9 no.lu mekân sarnıcın güneyinde, 11 no.lu mekân da sarnıcın kuzeyinde olup mekânların girişleri sarnıç ile bağlantılıdır. Sarnıcın doğusunda A-16.K.7 ve 8, güneyinde A-16.K.19, kuzeyinde A-16.K.11 no.lu mekânlardan oluşan yapı topluluğu, A-16 ve A-19 no.lu askeri mekânlardaki askerlerin temizlik ihtiyacını (hamam,

çamaşır vs.) karşılamak amacı ile oluşturulmuş IV no.lu hamam-yunak yapılar bütününü oluşturmaktadır (Çizim 140; Foto. 150, 360, 390, 406, 431, 504).

5.5. Cumhuriyet Dönemi

XX. yüzyılın başlarından sonra kalede yerleşim terk edilmiştir. Böylece kale içindeki yapılar insan ve zaman tahribatına maruz kalarak tamamen toprak altında kalmıştır. Cumhuriyet dönemi daha çok kalede restorasyonların yapıldığı dönemi kapsamaktadır. Kalenin surlarının tamiratıyla ilgili ilk çalışma 1960'lı yıllarda yapılmıştır. Bu dönemde; A-3 ve A-2 mekânlarının kuzey cephesinde (Foto. 505, 512), A-17 burcunun içten alt katında restorasyonun (Foto. 513) gerçekleştirildiği malzeme farklılıklarından anlaşılmaktadır. İkinci tamiratlar 1992-1993 yılında kalenin muhtelif yerlerinde yapılmış olup[105] 1960 ve 2002 yılı restorasyonunda olduğu gibi net anlaşılamamaktadır. Burçlar ve arada yıkılan surların 0.20 m kaplama taşlarıyla kaplandığı 2002 yılındaki üçüncü restorasyon, malzeme farklılığından kolayca anlaşılmaktadır (Foto. 506-508). Cumhuriyet dönemi ayrıca kazı çalışmalarını da kapsamaktadır. 2011 yılında başlanan kazı çalışmaları sonucunda kale içi yerleşim dokusu 2017 yılı itibariyle büyük oranda ortaya çıkarılmıştır (Foto. 93-151). Bu çalışmalara ek olarak; kalenin surları, surlara bitişik mekânlar ile kale hendeğini koruma projesi 2007 yılında hazırlanarak, 2017 yılının Kasım ayında uygulamaya başlanmıştır. 2018 yılında da devam eden dördüncü restorasyon çalışmaları yıkılma tehlikesi olan tüm yapılarda gerçekleştirilmektedir.

Kale içi koruma projesinin de hazırlanması için kazı başkanı tarafından, Kültür Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne başvuru yapılarak, kale içi yerleşim dokusunun olduğu gibi gelecek kuşaklara aktarılması hedeflenmiştir (Foto. 129, 150, 503).

[105] Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün Silifke Kalesi 1992 Yılı Onarımı İşine Ait Metraj Belgesi.

6. SİLİFKE KALESİ RESTORASYON ÇALIŞMALARI

Silifke Kalesi 1960, 2002, 1992-1993, 2017-2018 yıllarında olmak üzere dört kez restorasyon geçirmiştir. Ancak bu çalışmalarla ilgili ne Adana Kültür Varlıkları Koruma Kurulunda ne Adana Rölöve Müdürlüğünde ne de belgelerde bu restorasyonlarla ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır.

6.1. 1960 Yılı Restorasyonu

1960 yılında A-3 ve A-2 giriş mekânlarının kuzey cephesinde, iki katlı olan A-17 burcu alt katı içten bir restorasyon geçirmiştir. Yapılan bu restorasyon kalenin orijinal dokusuna uymayan beton harçla yapılarak, mevcut duvar dokusunu bozmuştur (Foto. 505, 512-513).

6.2. 1992-1993 Yılı Restorasyonu

Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü denetiminde 1992-1993 yıllarında kurul kararı ve proje yapılmadan basit onarım kapsamında taş çürütmesi, çürütülen taşların yine kaplama taşı olarak onarılma işlemi surların muhtelif yerlerinde yapılmıştır[106]. Bu yapılan restorasyon çalışmalarıyla ilgili herhangi bir görsele ulaşılamamıştır. Aynı zamanda yapılan bu onarımların kalenin hangi noktalarında olduğuna dair bilgi bulunmamakta ve ayırt edilememektedir.

6.3. 2002 Yılı Restorasyonu

Kontrol ve gözetleme amacıyla kullanılan, kare planlı B-1 kulesinin (kale girişi) üst katı 2002 yılında restorasyon geçirmiş, bu restorasyonda olması gereken dendanlar eklenmemiştir. Ayrıca B-1 kulesi kuzeydoğu yönünde devam eden hisar peçe, surlar ve burçlar (A-20 burcu, A-19 mekânı doğu cephesi, A-18 burcu güney cephesi), güney surlar ve burçlar (A-17, A-15 burçları, A-15 ile A-17 burçları arasında kalan sur yüzeyinin büyük bir kısmı, A-13 burcu toprak üzerindeki dış yüzey) bu dönemde restorsyonu yapılan diğer mekânlardır. Güneydoğudaki hisar peçe (A-17 burcu güneyi) üzerinde yer alan çörten, birkaç taş ve su gideri (hisar peçenin hendeğe yakın mesafesinde, kale içi kirli sularının tahliye edildiği su gideri) dışında tüm duvar 2002 yılındaki restorasyonda boydan boya yenilenmiştir.

[106] Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğünün Silifke Kalesi 1992 yılı onarımı işine ait metraş belgesi.

2002 yılındaki restorasyonda bahsi geçen mekânların cephe yüzeyinde kaplama taşı kullanılmış; kullanılan taşların cinsi, rengi, ebatı, yüzeyi ve harç özellikleri mevcut duvar dokusuna uymadığı görülmektedir. Yapılan restorasyonda A-20 burcu üst kısmının işlevi ile ilgili tüm veriler yok edilmiştir. A-18 burcunun oval olan güney bölümünün üst kısmı, dıştan yer yer bu dönem restorasyonunda tamir edilmiştir. A-17 burcu dış yüzeyinin alt kısmı restorasyon esnasında toprak hafriyatın doldurulması sebebiyle toprak altında kalmıştır. A-15 burcu yapılan restorasyonda köklü bir tamirat görmüş ve mimari ögelerinin bir bölümü yok edilmiş, alt katı bu restorasyonda kapatılmıştır. A-13 burcu beden duvarları 2002 yılındaki restorasyonda tamir görmüş ve formu bozulmuştur. Yüzey dıştan, toprak üstünde kalan kısmın sadece üst kattaki son sıra taş dizisi hariç, asli duvar dokusu özelliğini yitirmiştir.

A-1 kulesinin kuzeyinde devam eden mevcut duvarın, toprak altında kalan bölümünün restorasyonunu yapılmadan üst kısmının restore edildiği; toprak altında kalan duvarların tamir edilmeden boş bırakılarak kötü, özensiz, duvar dokusuna hiç uymayan, başarısız bir restorasyonun yapılmış olduğu, 2011 yılında gerçekleştirilen kazılar sonucunda anlaşılmıştır (Foto. 506-508, 514-515).

6.4. 2017-2018 Yılı Restorasyonu

2017 yılı sonunda başlan koruma ve sağlamlaştırma çalışmaları; kalenin B-1 giriş kapısı güneyinde yer alan kale kuzey duvarında, A-8 toplantı salonu-yemekhane mekânında içten ve dıştan olmak üzere burçlarda ve özellikle bir kısmı yıkılmış olan A-6 burcunda, A-9 burcuna bitişik A-10 mekânında içten ve dıştan ve aynı şekilde A-12 mekânında da içten ve dıştan olmak üzere gerçekleştirilmektedir (Foto. 509-511, 516-521)

7. DEĞERLENDİRME

7.1. Kale Mimarisi

Silifke Kalesinin ilk savunma hattı olan ve en dış halkada yer alan kuru savunma hendeği tüm kaleyi çevirmektedir. Bu hendeğin sınırlarını takip eden ve doğal kayalık üzerinde yükselen surun şekillendirdiği hisar peçe kalenin ilk savunma duvarıdır. Kaleye ait beden duvarları ve burçlar ile hisar peçe arasındaki mesafe bazı burçların önünde sadece bir kişinin geçebileceği kadar daralmaktadır. Hisar peçenin hemen gerisinde kale iç mekânlarını barındıran alan; yüksek, kalın duvarları, at nalı ve yarım daire planlı burçları, yöreye özgü kireçtaşından düzgün kesilmiş blok taşlarla inşa edilmiş beden duvarlarıyla korunmaktadır (Çizim 1; Foto. 5, 15-17, 19, 25)

7.1.1. Kale Hendeği

Bir kaleye saldırılmasına engel olan, iki tarafı yüksek, genellikle içi su ile doldurulan geniş ve derin çukura kale hendeği denir[107]. Hendeklerin kesitleri, derinlik ve genişlikleri değişkendir. Bunlar; "V" kesitli, yarım daire planlı, dikdörtgen, ikizkenar, yamuk kesitli hendek olarak sayılabilir[108], Silifke Kalesi hendeği bunlardan dikdörtgen kesitli hendek gurubuna uygundur.

Silifke Kalesini çeviren hendeğin taş duvarlarını hendek boyunca kırık bir hat izlemektedir. Tabiat ve insan şartlarına bağlı olarak izlerin bazıları kaybolmuştur. Bu bozulmaların sonucu eğimli duvarlarda taşların çözülmesiyle burç ve surların taşları dökülmüştür. Duvarlar büyük parçalar halinde kayarak hendek içerisine düşmüştür.

Silifke Kalesinin etrafını kuşatan hendeğin B-1 giriş kulesinden doğu yönde A-15 burcuna kadar uzanan bölümü günümüze gelememiştir. Kalenin topoğrafik konumu ve düşman saldırısının fazla olduğu yerlerdeki hendek kısmı daha geniş ve derin yapılmıştır. Özellikle A-15 ve A-9 burçları önündeki hendek geniş ve derindir. Dört tarafı hendekle kuşatılan kaleye giriş bölümünde olması gereken seyyar köprüden hiçbir iz kalmamış ve bu bölümde erozyon nedeniyle kaymalar olmuştur (Çizim 2).

Kaleyi kuşatan hendeğin bölgedeki benzerleri; Mersin Korykos Kalesi[109] ve Anamur Mamure Kalesi[110] (Foto. 525) bölge dışında; Gaziantep Kalesi[111] (Foto. 522),

[107] C. Esad Arseven, **agm.,** s.715; Doğan Hasol, **age.,** s.204; Semavi Eyice, **age.,** 2001, s.235.
[108] Sevgi Parlak, **age.,** s.930.
[109] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[110] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105; Ali Boran, "Anamur Kalesi, Kale Kitabesi ve İç Kale Camisi", **Vakıflar Dergisi**, XXVIII, Ankara, 2004, s.283-290.

Diyarbakır Kalesi[112], Hatay Payas Kalesi[113] (Foto. 526), Suriye Halep, Rakka, Bosra ve Laskiye, Ma'arra Kaleleri (Foto. 524) [114], Kıbrıs Othello Kalesinde görülmektedir (Foto. 523).

7.1.2. Hisar Peçe (Dış Sur)

Bir kale ve hisarı veya bir kapı ya da bir köprüyü müdafaa etmek üzere onun ilerisine yapılan alçak bir duvar, mazgal delikli ve siperli sur ve kule olarak tanımlanmaktadır[115].

Silifke Kalesinde surların etrafını dört yönden hisar peçe kuşatmaktadır. Kuzey cephede doğal kaya üzerine kireçtaşı malzeme ile inşa edilen hisar peçede bozulma/erime belirginleşmektedir. Kuzeydoğu köşede ana kaya üzerine oturmuş, yarısı günümüze ulaşan hisar peçe, A-20 burcu kuzeyinde B-2 no.lu yarım daire planlı küçük bir burç oluşturmaktadır. A-1, A-20 arası hisar peçe koridor şeklinde olup hendeğe bakan kısmında dendanlar yer almaktadır. Ayrıca A-13, A-11 burçları arasındaki hisar peçede mekânların olduğu 2017 yılı kazı sonucunda tespit edilmiştir (Çizim 3).

Kalenin ön savunma hattını oluşturan hisar peçe veya dış surların Silifke Kalesindekine benzer örnekler; Mersin Korykos Kalesi[116] (Foto. 527), Adana Yılan Kalesi[117] (Foto. 528), İstanbul Karasurları[118], Aydos Kalesi[119], Kars Ani Kalesi[120], Suriye'de Manyas, Markab ve Kalet'ül Hınıs kalelerinde görülmektedir[121].

---

[111] Hamza Güllüce, "Gaziantep Kalesi 2003 Yılı Kazısı", **14. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, 30 Nisan-2 Mayıs 2004 Ürgüp/Nevşehir, Ankara, 2005, s.63-74.

[112] Ali Boran, "Diyarbakır Kalesi" **Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi**, Diyarbakır, 2011, s.77-122; Albert Gabriel, **Şarki Türkiye'de Arkeolojik Geziler**, Ankara, 2014, s.160-170.

[113] F. Pekin - H.F. Yılmaz, **Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Kale**, İstanbul, 2006, s.162.

[114] Bu kalelerle ilgili bilgiler, bölgede araştırma yapan Sayın Ali Boran'dan alınmıştır.

[115] C. Esad Arseven, **agm.,** s.756; Semavi Eyice, **agm.,** 2001, s.235; Komisyon, **Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Kaleleri**, İstanbul, 2016, s.9.

[116] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[117] Hasan Buyruk**, Sis'i (Kozan) Akdeniz'den Kapadokya'ya Bağlayan Kervan Yolu Kaleleri,** Atatürk Üniversitesi SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Erzurum, 2011, s.101-123; A.Boran-H.Sözlü, "Ceyhan Yılan Kale", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.6, S.25, Sinop, 2013, s.140-154.

[118] Nezih Başgelen, **Kaleli Kentleriyle Türkiye**, İstanbul, 2009, s.98.

[119] Gülbahar Baran Çelik, "İstanbul Arkeoloji Müzeleri Aydos Kalesi 2010 Yılı Kazı Çalışmaları", **Aydos Kalesi ve İstanbul'un Fethi Sempozyumu**, İstanbul, 2011, s.47-55; www.habertürk. com / Aydos-kalesinin-sirri-gun-ısigina-cikti-1777041.

[120] F. Pekin-H.F. Yılmaz, **age.,** s.28.

[121] Bu kalelerle ilgili bilgiler, bölgede araştırma yapan Sayın Ali Boran'dan alınmıştır.

7.1.3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler

Kaleleri korumak için ön savunma hattında yapılan bu mekânlar, savunma yapan askerlerin nöbet değişimi ve dinlenme amacıyla kullandıkları kare ve dikdörtgen planlı mekânlardan oluşmaktadır.

Silifke Kalesindeki hisar peçe ve sur arasındaki mekânların benzerine Ortaçağ kalesi olan Mersin Korykos Kalesinde[122] rastlanmıştır (Foto. 529).

7.1.4. Surlar ve Burçlar

Sur; kenti kuşatan kuleli ve mazgallı savunma ya da kale duvardır[123]. Burç; kalelerin köşelerinde ve yan kesimlerinde bulunan yüksek kulelerden her biridir. Sur dibine yaklaşan düşmanı yandan vurmak için duvarlara bitişik ve dışa taşkın olarak yapılan bu kuleler dairesel, dikdörtgen veya kare ya da çokgen planlıdır[124]. Kalenin en önemli bölümlerinden biri olan burçlar; askeri koğuş, ambar ve cephane olarak kullanıldıkları gibi bazı kalelerde zindan vazifesi de görmektedir[125]. Kalenin kulelerinden biri başkule olarak diğerinden daha kuvvetli ve yüksek, bir diğeri de gözetleme kulesi olarak kalelerin ilerisinde, uzak mesafeleri görebilecek şekilde yapılmaktadır[126].

Silifke Kalesinin surları 700 m'lik uzunluğu, 5.00 m'yi bulan kalınlığı ve yer yer 15.00 m'yi bulan yüksekliğiyle, doğu-batı doğrultuda bir plana sahiptir. Ana kaya üzerine oturan surlar on iki burçla tahkim edilmiştir. Burçlardan biri hisar peçenin oluşturduğu, kuzeydoğudaki B-2 burcudur. Burçların; beşi kuzeyde, biri doğuda, biri güneydoğuda, dördü güneyde, biri de batıdaki surlardadır. Silifke Kalesi B-1 ve A-1 burçları dıştan dikdörtgen planlı; A-18, A-17, A-13, A-11, A-9, A-6, B-2 burçları yarım daire planlı, A-20, A-15, A-14 burçları atnalı planlıdır. A-14, A-9 burçları üç katlı; A-20, A-17, A-15, A-13, A-11, A-6 burçları iki katlı; A-1, B-1, A-18 burçları tek katlı olarak düzenlenmiştir. A-14 burcu ve A-9 burcunun altında sarnıç yapısı yer almaktadır. A-13 burcu zindan, A-9 burcu yönetim bölümü (komutan kulesi), A-9 burcunun üst katı "selamlama" ayrıca A-9 burcu, A-8 mekânı ve A-6 burcu üst katıyla birlikte "seyir terası" olarak değerlendirilmiş olmalıdır.

İlk inşasından XX. yüzyıla kadarki sürede bazen ihtiyaç bazen de savaş esnasında yıkılan kısımların koruma amacıyla hızlıca onarılmasından ya da XX. yüzyıldaki hatalı

[122] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[123] M. Sözen - U. Tanyeli, **age.,** s.222; Doğan Hasol, **age.,** s.81, 420.
[124] M. Sözen - U. Tanyeli, **age.,** s.48; Doğan Hasol, **age.,** s.102.
[125] Komisyon, **age.,** s.9.
[126] Semavi Eyice, **agm.,** 2001, s.235.

restorasyonda dönem özellikleri kaybolmuştur. Surlarda altta büyük blok taşla inşa edilen Roma, üzerindeki Bizans ve yer yer bölgede yaygın kullanılan, geleneksel olarak yörede "fellik" denilen duvar örgü tekniğiyle yapılmış tamir izleri okunmaktadır.

Surların iç kısmında, seğirdim alanına çıkışı sağlayan merdivenler kuzey ve güney surlarında yer almaktadır. Bunlardan günümüze gelebilen A-1 kulesi ve A-20 burcu yanındadır. Seğirdim alanı ve mazgallı dendanlar, surları dört yönden kuşatmaktadır.

Silifke Kalesi Kuzey Cephedeki Sur ve Burçlar; Göksu Nehri'ne ve dik yamaçlara bakan bu cephede; A-6 burcu, hisar peçe arasında kalan şapel, A-3 ve A-2 giriş mekânları, B-1 kaleye giriş kulesi, A-1 kulesi, A-20 burcu ve A-20 burcunun kuzeyinde hisar peçenin oluşturduğu B-2 burcu yer almaktadır. Bu cephenin kuzeybatı tarafı kalenin oturduğu kayalık zeminin en üst kotlara ulaştığı kısımdır.

Kuzey cephede öne çıkan; dıştan yarım daire, içten dikdörtgen planlı, üst katında üç adet mazgallı açıklık ihtiva eden, doğu ve batı duvarları neredeyse tümüyle yok olmasına rağmen dimdik ayakta duran A-6 burcudur. Bu burcun üst katında, doğu-batı ve kuzey yönlerde saçak seviyesinde mazgal pencere izlerine rastlanması, burcun kale ile aynı dönemlerde yani ilk inşadan itibaren kullanımda olduğunu göstermektedir. Burcun doğusunda ve batısında, zemine yakın noktada neredeyse tümüyle yok olmuş sur başlangıç taşları tespit edilmiştir. İçten dikdörtgen planlı bir mekân olan A-6 burcu, saçak seviyesinde üsten birinci ve ikinci taş sırası arasında tekrar eden, ahşap kiriş yuvalarına ait boşluklarla bir üst kat mekânının olduğu fikrini vermektedir. A-6 burcu kuzeyinde, hisar peçenin 3.5 m kadar altında, kirli suların dışa atıldığı bir kanal bulunmaktadır.

A-6 burcunun doğusunda, hisar peçenin arasında "şapel" yer almaktadır. Bizans dönemine tarihlendirilen tek nefli bazilikanın kuzey duvarı ve apsisin yarısı, hendeğe bağlı olarak yıkılmıştır.

Kuzey cephede kale içerisine girişi sağlayan A-3 ve A-2 mekânlarının kuzey duvarı; taş cinsi, boyutu, çimento içerikli harç ve örgü biçiminden anlaşıldığı kadarıyla 1960 yılı restorasyonunda neredeyse tümüyle yenilenmiştir.

A-3 mekânıyla A-1 kulesi arasında kalan kuzey cephe surunun özgün olan parçası (A-1 kulesi batısı), 1960 restorasyonunda yenilenmiş olan duvara göre 0.80 m önde ve kuzeye doğru çıkıntı yapmaktadır. Kare planlı B-1 kulesi ile bu duvar arasındaki alan, 3-4 metrelik dar bir koridora dönüşmektedir. Kademeli olarak yokuş yukarı uzayan dar koridordan A-3 girişine varılmakta ve bu bölümden Silifke Kalesi içine girilmektedir.

Kalenin kuzeydoğusundaki A-20 burcu batı cephesi üst taşları neredeyse tümüyle boşalmıştır. Bu burç da kaya üzerine oturtulmuş ve burcun altından başlayan kayalık

zemin, doğu yönünde bir süre devam edip A-17 burcunda son bulmaktadır (Çizim 4-6, 12-13; Foto. 1, 15, 24).

Silifke Kalesi Doğu-Güneydoğu Cephedeki Sur ve Burçlar; A-19 mekânı doğu duvarını oluşturmakta ve mekân güneydoğu köşede dış bükey bir yay çizerek A-18 burcuna, bu burç da 1 m'lik bir duvar ile A-17 burcuna bağlanmaktadır. Silifke Kalesinin doğusu, Silifke şehrine bakmakta ve surun en yüksek bölümünü oluşturmaktadır. Kalenin kuşatılmasında maruz kaldığı dış etkiler, bu cephedeki bozulma, kullanılan farklı ebatlardaki taşlardan anlaşılmaktadır. 2002 restorasyonunda yer yer onarım görmüş doğu cephe, diğer cephelerde olduğu gibi ana kayayı takip etmektedir. Doğu ve güneydoğu cepheyi oluşturan görkemli A-18 ve A-17 burçlarında herhangi bir mimari açıklık mevcut değildir. Surun görünüşüne katkıda bulunan duvarın hiçbir açıklık barındırmayan masif taş dokusu veya yüksek olmaları kadar, her iki burcun zemin seviyesindeki meyilli etek duvarının tüm cephe boyunca sürekliliği dikkat çekmektedir (Çizim 7-9; Foto. 2, 4, 16, 17, 18).

Silifke Kalesi Güney Cephedeki Sur ve Burçlar; Karaman yolu ve denize bakan güney cephe tarihi ticaret yoluna hâkim sur, hisar peçe, at nalı ve yarım daire planlı burçlardan teşekkül etmektedir. Bu cephede; doğu, güney ve batı yönlerde yuvarlak kemer formlu birer pencere açıklığı bulunan A-15 burcu, üst katında yedi adet mazgal pencere tespit edilen A-14 burcu, üç yönde mazgal pencereleri olan ve 2002 yılı restorasyonunda onarım geçiren A-13 burcu, harap görüntüsü, yok olmuş duvarları, yer yer dökülmüş taşlarına rağmen dimdik ayakta olan A-11 burcu bulunmaktadır. Cephede burçlar ve burçlar arası surlarda, kalelerde sıkça rastladığımız mazgal izleri ve parapet duvarı kalıntıları dışında dikkate değer bir özellik göze çarpmamaktadır.

Güneydoğuda A-17, batıda A-9 burçlarıyla sınırlanmış cephe, günümüzde harap vaziyette olup dönemsel kronoloji paftasında da belirtildiği gibi farklı dönemlerde restore edilmiştir. Bu durum malzeme farklılıklarından anlaşılmaktadır.

Güney cephenin burçlarında ve seğirdim duvarlarında; alt bölümü üçgen kesitli, özgün okçu mazgallarına rastlamak mümkündür.

A-11 burcuyla batısındaki A-9 kulesi arasında kalan surların tahribatı, diğer hendek alt kotlarına göre bu kısımda hendek duvarlarının oldukça yüksek tutulması, A-11 ve A-9 burçları gerisinde buluna A-10 mekânının duvarlarından dökülen taşlar net bir şekilde bu cepheden izlenmektedir.

A-11 burcunun batısında, A-9 kulesine yakın mesafede, A-17 burcunun güneyindeki kanala benzer, bir su gideri bulunmaktadır (Çizim 10-11; Foto. 3, 5, 19-20).

Silifke Kalesi Batı Cephedeki Sur ve Burç; batı cephedeki burç hem transit yolu gözleme hem de Göksu Nehri'ne bakan manzarasıyla kalenin en önemli noktası olup komutan kulesidir (Baş Kule). Bu cephede; hisar peçe duvarından 8.5 m kadar yukarıda, A-9 burcu ile A-8 mekânı arasında "seyir terası" kendini göstermekle birlikte bu bölümde doğal kaya ile surlar birbirine bağlanmaktadır. Kalenin bu bölümünde ana kayaya oturan hendek duvarı kalıntıları ile süreklilik gösteren hisar peçe savunma hattının, dar bir geçit halinde kuzeye dönerek kapandığı kalan izlerden anlaşılmaktadır (Foto. 5, 23-24).

Silifke Kalesine plan, sur ve burçlar açısından genel hatlarıyla benzeyen; İstanbul Aydos[127] (Foto. 531) ve Diyarbakır Zerzevan kaleleridir[128] (Çizim 141). Surların yapısı ve duvar dokusu açısından; Mersin Korykos Kalesi[129] (Foto.534), Kızkalesi[130] (Foto.533), Lamas Kalesi[131], Adana Anavarza Kalesiyle[132] aynı özelliktedir (Foto. 530). Baş kule (komutan kulesi) planı Adana Harun Reşit Kalesi baş kulesiyle benzerdir[133]. Burcun zindan olarak değerlendirilmesi açısından Karaman Kalesiyle[134] (Foto. 532), İstanbul Yedikule zindanına[135] benzemektedir. Giriş burcunun dikdörtgen planlı ve üzerindeki seğirdim-gözetleme alanıyla Adana Yılan Kale[136], Diyarbakır Zerzevan Kalesi[137] aynı özelliktedir. A-9 burcu içerisindeki tuvalet-banyo bölümüyle Adana Yılan Kale[138] benzerdir (Foto. 538). Dikdörtgen planlı olan A-1 kulesinin benzerleri Mersin Korykos Kalesi[139], Karaman Kalesi[140], Suriye Lazkiye ve Selahaddin kaleleriyle aynıdır[141]. Daire ve atnalı biçimli burçlar; Mersin Lamas Kalesi[142], Kızkalesi[143], Korykos Kalesi[144],

[127] Gülbahar Baran Çelik, **agm.,** s.47-55; www.habertürk. com / Aydos-kalesinin-sirri-gun-ısigina-cikti-1777041.

[128] Aytaç Coşkun, "2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı", **37. Kazı Sonuçları Toplantısı, I,** 11-15 Mayıs 2015, Erzurum, Ankara, 2016, s.101-128.

[129] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[130] F.Güler Gürkan-Yaşar Ünlü, "2001 Yılı Kızkalesi Temizlik Kazısı", **13. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu,** 22-26 Nisan 2002 Denizli, Ankara, 2003, s.69-84; Serra Durugönül-Murat Durukan-Gabriele Mietke, "2004 Yılı Korykos (Kızkalesi)", **23.Yüzey Araştırma Sonuçları Toplantısı**, C.I, 30 Mayıs-3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[131] Hasan Buyruk, "Ovalık Kilikya'da Bir Bizans Sınır Savunma Yapısı: Lamas Kalesi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.6, S.25, Sinop, 2013, s.155-169.

[132] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[133] Adem Yıldız, **Kaleler Şehri Osmaniye**, Ankara, 2007, s.68.

[134] Abdülbari Yıldız, "Karaman Kalesi 2013 Yılı Kurtarma Kazısı", **23. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, Mardin, 2014, s.1-15.

[135] Albert Gabriel, **İstanbul Türk Kaleleri**, (Çev. Alp Ilgaz), İstanbul, 1941, s.129-148; Ali Boran, **age.,** 2001, s.215-216.

[136] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

[137] Aytaç Coşkun, **age.,** s.101-128.

[138] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

[139] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[140] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.

[141] Bu kalelerle ilgili bilgiler, bölgede araştırma yapan Sayın Ali Boran'dan alınmıştır.

[142] Hasan Buyruk, **age.,** 2013, s.155-169.

Limonlu Akkale, Adana Yılan Kale[145], Toprakkale Kalesi[146], Ani Kalesi[147], Diyarbakır Zerzevan[148] kalelerinde de görülmektedir. Surlardan seğirdim alanına çıkan merdivenin özellikleri bakımından Mersin Korykos Kalesi, Mamure Kalesi[149] (Foto. 535), Silifke Ak Kale (Foto. 536-537), Lamas Kalesi[150], Kızkalesi[151], Adana Anavarza Kalesi[152] ve Diyarbakır surlarında bulunan merdivenler aynı özelliktedir. Seğirdim ve dendanlar açısından Mersin Korykos Kalesi[153], Kızkalesi[154], Adana Yılan Kale,[155] Toprakkale Kalesi[156], Anavarza Kalesiyle[157] benzerdir. Burç içinde mazgal pencer formuyla Anavarza[158], Kızkalesi[159], Karaman Kalesi[160] aynıdır.

7.1.5. Kale Kapıları

Kaleye güvenli giriş ve çıkışın yapıldığı giriş bölümü, kalenin önemli bölümlerinden birini oluşturmakta, burçlarla desteklenmektedir[161]. Silifke kale kapısı L planlı geçit şemasına sahip, kalenin kuzeyinde yer alan asıl giriş kulesi B-1'dir (Çizim 14). Ayrıca kale kapısında ters L planlı bir geçitte hisar peçeyle surlar arasında, zemini sal taşı döşeli eğimli bir yolla A-3 mekânındaki üç basamaklı merdivenle kale içerisine giriş kapısı mevcuttur (Çizim 15). Bunun dışında kalenin kuzeydoğusundaki A-20 burcunun kuzeybatısında yer alan 3.19 m'lik bir giriş açıklığı daha bulunmakta, buradan da hisar peçeye geçiş sağlanmaktadır (Çizim 16)

---

[143] F.Güler Gürkan-Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; Serra Durugönül - Murat Durukan-Gabriele Mietke, **agm.,** s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[144] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[145] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

[146] Halil Sözlü, "Osmaniye-Toprakkale Kalesi", **TİDSAD**, Van, 2016, s. 227-240.

[147] F. Pekin - H.F. Yılmaz, **age.,** s.28.

[148] Aytaç Coşkun, **age.,** s.101-128.

[149] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.

[150] Hasan Buyruk**, age.,** 2013, s.155-169.

[151] F.Güler Gürkan-Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; Serra Durugönül - Murat Durukan-Gabriele Mietke, **agm.,** s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[152] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[153] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[154] F.Güler Gürkan-Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; Serra Durugönül - Murat Durukan-Gabriele Mietke, **agm.,** s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[155] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

[156] Halil Sözlü, **agm.,** s. 227-240.

[157] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[158] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[159]F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; Serra Durugönül-Murat Durukan - Gabriele Mietke, **agm.,** s.21-24; Hasan Buyruk, **age.,** 2011, s.137-166.

[160] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.

[161] Komisyon**, age.,** s.9.

Silifke Kale kapısı B-1 kulesinin benzeri; Amasya Harşena Kalesi[162] (Foto. 539), Alanya Kalesi[163] ve Sinop Kalesi[164] kale kapılarıdır. A3-A2 kale içerisine giriş mekânlarının benzeri; Hatay Payas Kalesi iç mekâna giriş (Foto. 540), bu mekânların üzerindeki çapraz tonoz örtü sistemi uygulamasıyla Gaziantep Kale girişi örtüsü (Foto. 541) aynıdır.

7.2. Kazı Buluntuları

Silifke Kalesinde 2011'den 2017 yılı sonuna kadarki yedi dönemde yapılan kazı çalışmaları esnasında seramik, metal, taş, kemik, cam, ahşap buluntulara rastlanmıştır. Bunların içerisinde nitelikli parçalardan oluşan seramik, metal ve taşlar tezimizde ele alınmıştır. Antik dönemden itibaren XVIII. yüzyıla kadar farklı dönemlere tarihlendirilen seramik parçalarının taşınabilir olması, kalenin limana yakın olması ve kalede üretime ait herhangi bir fırına rastlanmaması gibi nedenlerden dolayı kalenin dönemlemesiyle ilgili seramik buluntulardan kısmen yararlanılmıştır.

7.2.1. Seramik Buluntular

Silifke Kalesi 2011-2017 yılarında yapılan kazı çalışmalarında rastlanan buluntulardan en kalabalık gurubu sırsız seramikler oluşturmaktadır (Katalog No:1-33).

Çoğunluğu küçük parçalar halinde ele geçen; hamur rengi olarak genellikle kırmızı ve kahverenginin tonlarının tercih edildiği; kireç, taşcık, kum katkılı, orta pişmiş saklama kapları, testiler, maşrapalar, pişirme kabı olarak çömlek, tabak ve kâselerden oluşmaktadır. Süslemede; kazıma tekniğinde yapılmış basit geometrik motifler yer almaktadır. Kaba ve günlük kullanım eşyası olarak yapılmış olan sırsız seramiklerin büyük çoğunluğu Osmanlı dönemine tarihlendirilmiştir (Katalog No: 2-12, 21-24).

Pişmiş topraktan üretilmiş sırsız seramikler içerisinde değerlendirilebilecek bir diğer gurup lülelerdir (Katalog No: 13-19). Lüle kelimesi çubuk ve nargilede içine tütün konulup yakılan fincan biçiminde öğedir. Ayıca Osmanlı döneminde kente verilen su miktarını ölçmek için kullanılan bir ölçü birimi ve aracıdır[165]. Silifke Kalesi Kazısı 2011-

[162] Emine Naza Dönmez, " Amasya Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2015 Dönemi Çalışmaları", **38. Kazı Sonuçları Toplantısı,** III, Ankara, 2017, s.553-556.

[163] M.Oluş Arık, "Alanya Kalesi 2004 Yılı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, Ankara, 2006, s.213-228; Scott Redford, "13. Anadolu Selçuklu Tahkimatları", **Savunma Hatlarından Yaşam Alanlarına Kaleler, 19. Kaleli Kentler Sempozyumu 8-11 Ekim 2009**, Bursa, 2010, s.253-265; Selcen Cesur, **age.,** s.124-136.

[164] Scott Redford, **agm.,** s.253-265.

[165] Ayla Ödekan, **agm.,** s.1130; M. Sözen – U. Tanyeli, **age.,** s.150.

2017 yılı lüle buluntuları genellikle yuvarlak çanaklı olup karinal çanaklı ve bir adet disk biçimli lülelere de rastlanmıştır[166]. Bu lülelerde süslemeler çanak ve ağızlığın kesiştiği kısımda yoğunlaşmaktadır. Süslemelerde zikzak, geometrik bezemeler veya spiral kabartma bordürler yoğun olarak kullanılmıştır. Kazıda rastlanan lülelerin tamamı XVII-XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemine tarihlendirilmiştir.

Benzer sırsız seramiklere çeşitli kazı buluntularında ve benzer sırsız küplere Silifke Müzesi, Manisa Etnoğrafya Müzesi, Ürgüp Müzesinde rastlanmış olup lüle buluntularının benzerleri ise Hasankeyf Kazısında[167], Çanakkale Kilitbahir Kalesinde, çoğunluğu XIX. yüzyıla tarihlenen Smyrna Antik Kenti Kazısında[168], Bursa-Tophane bölgesinde sondaj ve arkeopark kapsamında yapılan kazılarda[169], Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesinde bulunan lülelerdir.

Kalabalık diğer bir gurubu sırlı seramikler oluşturmaktadır (Katalog No: 34-97). Bunlar arasında tek renk sırlı, mavi-beyaz Kütahya seramikleri, Çin seramikleri, İtalyan ve Kıbrıs seramiğinden örnekler, sıraltı, kazıma, barbutin, kabartma tekniklerinde yapılmış bezemeli eserler yer almaktadır.

Tek renk sırlı seramikler kâse, dip parçası, tabak-ağız kenarı ya da gövde parçalarından oluşmaktadır (Katalog No: 35, 54, 58, 83-84, 95). Bu seramiklerin çoğunluğu astarlı ve sırlı olup sır rengi olarak yeşil ve tonları başta olmak üzere, sarı, kahverengi, turkuaz, pembe, mavi tercih edilmiştir. Hamur rengi olarak; kırmızı ve tonları, krem, beyaz, pembe renkler çoğunluktadır.

Ortaçağda Anadolu'nun pek çok yerinde sevilerek uygulanan tekniklerden biri olan sgrafitto-kazıma tekniğinde yapılan seramik parçaları Silifke Kalesi kazılarında rastlanan önemli bir gurubu oluşturmaktadır (Katalog No: 34, 36-39, 41-42, 44, 47, 50-52, 86). Bu seramikler çoğunlukla kırmızı hamurlu, astarlı, yeşil, sarı, kahverenginde boyalı olup farklı renk ve betimlemelerden oluşan kompozisyonlara sahiptir.

Kütahya seramikleri fincan parçaları; beyaz hamurlu, içte ve dışta beyaz astarlı, şeffaf sırlıdır (Katalog No:61, 63, 66-67, 70-79, 81). Sıraltına genelde mavi renk ve mavinin tonları, kahverengi, turkuaz, sarı ve kırmızı renkler kullanılarak bitkisel motiflerle bezenmiştir. Ağız çapları ortalama 0.7 m; dip çapları 03-04 m, yükseklikleri

[166] Gökben Ayhan, "Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntularının Değerlendirilmesi", **Sanat Tarihi Dergisi**, S. XIX/1, Nisan, 2010, s.1-22.

[167] Gökben Ayhan, **agm.,** 2010, s.18, resim. 3.

[168] Gökben Ayhan, "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007-2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Dergisi**, S. XVIII/2, Ekim, 2009, s.1-22.

[169] Filiz İnanan - Derya Şahin, "Arkeopark-Osmanlı Lüleleri Osmanlı'da Tütün Keyfi", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 18, S. 32, 2017, s. 33-54, tablo 2, Foto. d.

0.4-0.5 m arasında değişmektedir. Silifke Kalesi kazı çalışmalarında ulaşılan Kütahya seramik-porselen buluntuları XVII. yüzyıl sonu ile XVIII. yüzyıl başlarına tarihlendirilmiştir.

Kalede kazı çalışmaları esnasında Çin'den ithal edildiği tahmin edilen mavi-beyaz seramikler ve taklit seladon olmak üzere iki adet Çin seramiğine rastlanmıştır[170] (Katalog No: 54, 82).

Silifke Kalesindeki tek renk sırlı seramiklerin benzerleri Çandır Kalesi, Kıbrıs Othello Kalesinde; kazıma tekniğinde yapılmış seramik benzerleri Adana Toprakkalesinde, Mersin Gülek Kalesinde, Kuşadası Kadıkalesinde, Kayseri Selçuklu Uygarlığı Müzesi, Ürgüp Müzesinde; geniş bordür içinde merkezi bir motif veya bütün iç kısmı kaplayan kazıma teknikte ve simetrik yerleştirilmiş koyu yeşil darbelerden ibaret sarı sırlı kapların benzerlerine Kuşadası Kadıkalesinde, Smyrna Antik Kenti Kazılarında, Urfa Müzesinde Lidar Höyük Kazı buluntuları arasında, Kıbrıs St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinde, Tokat Müzesinde, Tokat Mevlevihanesinde; XVI. yüzyıla tarihlenen İtalyan majolika kabın benzerine Kıbrıs St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinde rastlanmıştır[171]. Beyaz hamurlu, mavi-beyaz Osmanlı seramiklerinin benzer örneklerine Çanakkale Kilitbahir Kalesinde, Kütahya Çini Müzesinde, İznik Roma Tiyatrosu kazı buluntularında, Edirne TİEM'de rastlanmıştır[172] (Foto. 542-558).

[170] Zehra Çobanlı-Gökçe Özer, "400 Yıllık Gelenek: Hagi Seramikleri", **Sanat Tasarım Dergisi**, Eskişehir, trs., s.52.

[171] A.H.S. Megaw, "An Early Thirteenth Century Aegean Glazed Ware", **Studies in Memory of David Talbod Rice**, Edingburg, 1975, s.34-51; Lale Doğer, "İzmir Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Kazıma Dekorlu Ege-Bizans Seramikleri", **E.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları**, İzmir, 2000; aynı mlf, "Anaia-Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2002 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi", **Sanat Tarihi Dergisi,** S.XIII/1, Nisan 2004, s.1-31.

[172] Gönül Öney, **İslam Mimarisinde Çini**, İzmir, 1987, s.73-74; Nurşen Özkul Fındık, **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995 Arasındaki Osmanlı Seramikleri)**, Ankara, 2001, s.169-186; Belgin Demirsar Arlı - Ara Altun, **Çini, Osmanlı Dönemi**, İstanbul, 2008, s.47; Turgay Polat, "Milet İşi Seramiklerde Form Tipolojisi Üzerine Bir Deneme", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.XXV, Ekim 2016, s.213-247.

7.2.2. Metal Buluntular

Silifke Kalesi metal kazı buluntuları içerisinde; sikke, mühür, bronz yüzük, kılıç, balta, çivi, nal, çengel, makas, küpe, imame, ok ucu, bıçak sapı, karıştırıcı, çekiç başı, çeşitli aletlere ait aksamlar, çan, zincir, kemer tokası, boru, kelepçe, kapı tokmağı, miğfer, kap-kacak gibi çeşitli eşyalara rastlanmış ancak bu metal buluntuların büyük çoğunluğu korozyona uğramıştır. Bunların arasında nitelikli bazı metal eserlere tezimizde yer verilmiştir (Katalog No: 98-113).

Sikke buluntularından biri Roma imparatoru Gallienus'un dönemine ait olup ön yüzünde GALLIENUS PP AVG harfleri okunabilmiş olup III. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Katalog No: 99). Justinianus dönemine ait diğer bir sikkenin ön yüzünde…..USTIAN….. harfleri okunabilmiş ve VI. yüzyıla tarihlendirilmiştir (Katalog No: 100). Diğer bir sikkenin ön yüzünde Sultan III. Ahmed tuğrasında "Şah Ahmed bin Mehmed Han El- Muzaffer Daima" yazısı, arka yüzünde "Duribe Fi Konstantınıyye 1115/ 1703 tarihi okunmaktadır (Katalog No: 101). Bir başka bronz sikkenin ön yüzünde; KOPBEKA yazısı alt kısımda E.M yazısı, üst kısımda Haç ve taç, arka yüzde; üst kısımda yine Haç ve taç görülmekte, alt kısımda simetrik bitkisel bezeme yer almaktadır (Katalog No: 102). Bu sikke Rus Çarı I. Nicholas dönemine XIX. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Sikkelerin büyük çoğunluğu korozyona uğradığından üzerindeki yazı, figür ve şekiller tam anlaşılamamakta ve okunamamaktadır. Metal yüzükler malzeme ve teknik özelliklerinden Osmanlı dönemine tarihlendirilmiştir (Katalog No: 105-107).

Metal buluntulardan ok uçları, balta başı, çeşitli alet ve karıştırıcı, silindir mühür, iğne, çivi, yüzük, çan, çeşitli metal aksamların benzerlerine başta Silifke Müzesi olmak üzere Kıbrıs Girne Kalesinde Batık Gemiden çıkan buluntularda, Çorum Müzesinde, Kütahya Müzesinde rastlanmış, daha birçok kazı ve müzelerde benzer örneklere rastlamak mümkündür (Foto. 542, 559-560).

7.2.3. Taş Buluntular

Taş buluntular içerisinde en kalabalık gurubu taş gülleler oluşturmaktadır (Katalog No: 114-118). Kaledeki silahlar arasında 188 taş gülle bulunduğuna dair bilgiler mevcut olup bu taş güllelerin büyük çoğunluğuna kazılar esnasında ulaşılmıştır[173]. Taş gülleler haricinde 6 m'lik kazının en alt katmanında ulaşılan Tunç çağına ait taş balta (Katalog No: 122), kilise zemininde ve farklı yerlerde dağınık halde ele geçen mozaik

[173] BOA, *MAD*.nr 176 vrk 401b; Şenol Çelik, **age.,** 1994, s.208; Ahmet Uçar, **age.,** s.50.

zemin döşeme taş parçacıkları (Katalog No: 119), ağırşak, işlevi belirlenemeyen ortası çukur veya delikli taş buluntular sıralanabilir (Katalog No: 120, 121).

Taş güllelerin benzerleri; Adana Yumurtalık Ayas Kalesi, Çanakkale Kilitbahir Kalesi, Selçuk Ayasuluk Kalesi, Gaziantep Kalesi, Girne Kalesi, Kıbrıs Othello Kalesinde; taş baltanın benzeri Silifke Müzesi, Girne Kalesinde Batık Gemiden çıkan buluntular arasında, Urfa Müzesinde; zemin mozaiği Olba Antik Kenti Kazısında, Mersin Mamure Kalesi[174], Girne Kalesi, Kız Kalesiyle[175] Silifke Aya Tekla Mağara Kilisesi, Kuşadası Kadıkalesinde, Urfa Halepli Bahçe Kazısında; ağırşakların benzerlerine Silifke Müzesi, Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Urfa Müzesi, Çorum Müzesi, Kütahya Vacidiye Medresesi Müzesinde, Kıbrıs St. Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinde rastlanmıştır. (Foto. 561-571).

7.3. Kale İçi Yerleşim Dokusu

Kale içi yaşamda askerin ve onlarla beraber yaşayan toplumun ihtiyaçlarının karşılandığı dini, ticari ve konut yapıları 2011 - 2017 yılları arasında yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılmıştır. Mekânların büyük bölümünün duvarları kısmen ya da tamamen, bir kısmı da temel seviyesine kadar yıkık olarak kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Kazılan mekânların içinden çıkan malzemeden üzerlerinin düz dam olduğu ve mekânların içindeki merdivenlerle dama ulaşıldığına mekân içerisinden çıkan çorak / killi toprak, killi toprağı sıkıştırmak üzere kullanılan loğ / yuvak taşı, ahşap kiriş parçaları gibi verilerden yola çıkılarak varılmıştır. Bu mekânlar dörtgen ve dikdörtgen planlı, tek katlı, duvarlarının ise yer yer sıvalı olduğu yine kazılar sonucunda anlaşılmıştır.

Bu mekânlar; duvar dokusu, uygulanan teknik ve duvar içinde kullanılan çamur harç ya da harçsız kum ve çakıl gibi malzemeler ile mekânların içinde bulunan sırlı-sırsız seramik ve metal buluntulardan hareketle XVIII. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Ayrıca bu duvarlar kaba yonu taş malzeme kullanılarak ve özensiz bir işçilikle XIX. yüzyılda tamir edilmiş, ihtiyaca göre de bu yüzyılda bazı mekânlar bölünmüştür. Ancak XIX. yüzyılda tamir edilen (A-21-I.yol güneyi/B3-10, 14, 22, A-21-I.yol güneyi A-4, CG-1-4, 7-11, 14, A2-1-3, 5-6, CD-1-3, CD-6-10,12, CD-13A/ CD-13B, 15, CD-18A, CD-19, CD-20A, CD-20B, CD-21-24, 31, 34-36, 38, 41, A-21-I.yol-7A, A-21/I.yol-1A ve I.mekan – II.mekan, A-9/1, A-8/2-4, A-8/6A, A-8/7C, A-8/8-14, A5/2-3, A-5/8-10, A-5/10/A, A-

[174] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.

[175] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

5/12-14, A-5/15-16, A-5/19, A-5/21-23, A-2 güneyi 8-11, A-16K/5, 7, 8, 9/A, 9/B no.lu) ve ekleme yapılan (A-1/C - A-1/D, A-21- I.yol güneyi A koridoru 4. mekân, CG-2,4, 6-7, 10,14, A2-1-2, CD-8-9, CD-13A/ CD-13B, CD-23, 30, 39, 45-48, 50, A-21-I.yol-8, III, IV, A-8/1, A-8/3-4, A-8/7A, A-5/15, A5-8, A5-9, A-5/10, A-5/10/A, A-5/20, A-5/18, A5-1, A5-1A, A14-K 7-12, A-16K-4, 31-32 no.lu) mekanlar yeni bir doku oluşturmadığından ayrıca XVIII. yüzyıl kale içi dokusunun devamı niteliğinde olduğundan bu mekanlardaki tamir ve eklemeler için ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır. Kazı dönemi sonrasında kale içindeki bu mekânlarda geçici koruma amacıyla yer yer tamamlama yapılmıştır.

7.3.1. Dini Yapılar

İlk Çağ'dan Yeni Çağ'a kadarki süreçte şehir yaşamının temel öğesi olan kaleler ve içindeki dini yapılar her daim önemini korumuştur. Silifke Kalesindeki dini mekân alanı da Roma, Bizans ve Türk döneminde dini kült alanı olmuştur. İnançlara göre yapı şekli değiştirse de mekânın yeri aynı kalmıştır. Bizans'ın kilisesinin yerinde Türk döneminde cami yapılmıştır. Türk-İslam medeniyetlerinde fethedilen kalelerdeki tapınak veya kilisenin, fetih camisi olması bir gelenektir. Caminin minaresi, bölgenin Türkler tarafından fethedildiğini ve Türk yurdu olduğunu göstermek amacıyla bayrak niteliğinde bir semboldür.

7.3.1.1. Kilise

2012 yılı kazıları sırasında çıkarılan Kale Caminin bulunduğu yerde, 2013 ve 2017 yıllarında yapılan kazılar esnasında caminin doğu tarafında, kilisenin apsis yarım yuvarlağına ulaşılmıştır (Çizim 113).

Apsis yarım yuvarlağının planı, iki yanındaki diakonikon ve prothesis bölümlerinin varlığından hareketle bu kilisenin üç nefli bir yapı olduğu tahmin edilmektedir. Bu kilisenin diğer kalelerdeki aynı dönem benzer kiliselerden hareketle üç nefli bazilikal planlı kilise olarak inşa edildiği düşünülmektedir. Doğu cephedeki apsis yarım yuvarlağı dışında diğer cepheler ve mimarisi hakkında kazı ve sondaj çalışmaları sonunda herhangi bir veriye ulaşılamamıştır. Apsis yarım yuvarlağı 2.38 x 6.14 m ölçülerinde, düzgün kesme taş malzemeden yapılmıştır. Kazılarda bulunan; üzerinde haç betimlemesi olan levha, alınlık parçaları, İyonkimation arşitrav bloğu, korniş gibi mimari plastikler (Foto. 288, 291, 293, 297, 303-305, 307) kiliseye ait olmalıdır[176]. Kilisenin

[176] Bkz.; Mimari Plastikler, Katalog No. 132-193.

zemininin mozaik ve opus sectile döşeli olduğu kazı verilerinden anlaşılmaktadır. Silifke Kalesi Kilisesi'nin cephe ve iç mekânı günümüze ulaşamadığından tarihi (yüzyıl), cephesi ve iç mekânıyla ilgili bir değerlendirme yapılamamaktadır.

Kilise genel hatlarıyla; İstanbul Aydos Kalesi Kilisesi[177] (Foto. 573), Adana Anavarza Kalesi Kilisesi [178], Kuşadası Kadıkalesi Kilisesiyle [179] (Foto. 572) benzerdir.

7.3.1.2. Şapel

Kalenin kuzeyinde, hisar peçe arasında inşa edilen yapının zemini ana kayaya oturmaktadır. Ortaçağda inşa edildiği tahmin edilen şapel 2.00 x 8.30 m ebatlarında, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, tek nefli, beşik tonoz örtülü ve apsis yarım yuvarlağı dışa taşıntılıdır. Şapelin güney ve batı duvarlarının bir kısmı yıkıktır. Şapelin askerler için yapılmış olduğu kalenin askeri bölümünde bulunmasından anlaşılmaktadır (Çizim 114).

Silifke Kalesindeki şapel tek nefli plan özelliğiyle Yılan Kale[180] (Foto. 577), Mersin Kızkalesi[181] (Foto. 574), Gaziantep Ravenda Kalesi, Van Kalesi[182] (Foto. 576), Kuşadası Kadıkalesindeki[183] ve Mersin Korykos Kalesindeki (Foto. 575) yapılarla benzerdir[184]. Mersin Korykos Kalesindeki şapelle ortak diğer bir özellik duvarlarında kullanılan malzemenin aynı dokuda olmasıdır.

7.3.1.3. Kale Camii

Kalenin ortasında ve en yüksek yerinde inşa edilen cami; dıştan 8.80 x 12.00 m ölçülerinde, kuzey-güney doğrultuda derinlemesine dikdörtgen planlı olup kıble duvarının ortasında yarım sekizgen planlı mihrabı bulunmaktadır. Camiye giriş, iki yönden rumi ve geometrik süslemeli bordürle çevrili kuzeybatı köşedeki kapıdan sağlanmaktadır. Harim mekânının üzerinin düz damla örtülü olduğu yargısına; harim

[177] Gülbahar Baran Çelik, **agm.,** s.47-55; www.habertürk. com / Aydos-kalesinin-sirri-gun-ısigina-cikti-1777041.

[178] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[179] Zeynep Mercangöz - Emine Tok, "Kuşadası Kadıkalesi 2010 Kazı Sezonu Çalışmaları", **33. Kazı Sonuçları Toplantısı,** II, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, Ankara, 2012, s.353-372; Selcen Cesur, **age.,** s.282-290.

[180] A.Boran-H.Sözlü, 2013, s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

[181] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül - M. Durukan - G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.

[182] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., "Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü 2014 Yılı Çalışmaları", **36.Kazı Çalışmaları Toplantısı**, II, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, Ankara, 2016, s.573-590.

[183] Zeynep Mercangöz - Emine Tok, agm., s.353-372; Selcen Cesur, **age.,** s.282-290.

[184] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

mekânı içerisindeki ahşap parçalar, ahşap direklerin üzerine oturduğu taş kaide, düz damda kullanılan çorak / killi toprak, killi toprağı sıkıştırmak üzere kullanılan loğ / yuvak taşı gibi verilerden yola çıkılarak varılmıştır (Çizim 115). Caminin doğu, güney ve batı cepheleri ticari yapılara bitişik olup kuzeyinde IV no.lu sarnıç, sarnıcın önünde (muhtemelen caminin abdest alma yeri olarak kullanılan) düz bir alan mevcuttur.

Silifke Kalesindeki cami önceki medeniyetlerin dini merkezinin olduğu yerde yeniden inşa edilmiştir. Bu anlamda; Amasya Harşena Kalesi[185], Gaziantep Kalesi (Foto. 578) ve Ravenda Kalesi[186] (Foto. 580), Bayburt Kalesi, Van İç Kalesi, Suriye'de Rakka Kalesindeki yapılarla aynı işleve sahiptir. Caminin derinlemesine planlı olması açısından Ankara İç Kale Camisi, Yedikule Hisarı Camisi, Hatay Payas Kalesi Camisi (Foto. 579) benzerdir. Taçkapı formu ve süslemeleri Selçuklu ve Beylikler dönemi özelliği göstermektedir. Mihrap kavsarası açısından yine Anadolu'daki yarım sekizgen planlı ve yarım kavsaralı mihraplarla aynıdır. Ayrıca mihrap kavsarasındaki doğan güneş motifi de bölgede ve Anadolu'da çok kullanılan imgelerdendir.

7.3.2. Askeri Yapılar

7.3.2.1. Cephanelikler

Günümüze ulaşan, Silifke Kalesindeki A-19, A-16, A-12 mekânlarının mimari özelliklerinden hareketle buraların cephanelik olduğu düşünülmektedir. Bu mekânlar kale içerisinde, sura bitişik, doğu-batı ve kuzey-güney doğrultuda dikdörtgen planlı, üzerleri beşik tonoz örtülü ve burçlarla bağlantılıdır. Kalede yapılan kazılarda, A-16 mekânı çevresinde çok fazla taş güllenin bulunması, bu mekânın gülle deposu olarak kullanıldığını veya mancınıkla alakalı bir mekân olduğunu göstermektedir (Çizim 116-118).

Her kalede olması gereken yapıların başında gelen cephanelik mekânının benzerlerine; Mersin Korykos Kalesi[187], Anamur Mamure Kalesi[188] (Foto. 581-582), Adana Toprak Kale[189] (Foto. 583) ve Van Kalesinde[190] rastlanmaktadır.

[185] Emine Naza Dönmez**, agm.,** s.553-556.
[186] Ali Boran, **age.,** 2001, s.47; F. Pekin - H.F. Yılmaz, **age.,** s.170.
[187] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[188] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[189] Halil Sözlü, **agm.,** s. 227-240.
[190] Ali Boran, **agm.,** 2001, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.

7.3.2.2. Koğuş

Kalenin askeri bölümünde ve güneybatıdaki sura bitişik olup doğusunda cephanelik, batısında A-9 kulesinin arsında yer almaktadır. A-10 mekânı olarak isimlendirilen bu mekân doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı ve üzeri beşik tonoz örtülüdür. A-10 mekânı diğer askeri mekânlardan (A-19, A-16, A-12, A8-7) daha geniş ve daha yüksek inşa edilmiştir. Mekânın geniş, yüksek ve beş kapısının olması, dört adet havalandırma-aydınlatma bacası açılması, buranın yatakhane - koğuş olarak kullanıldığına işaret etmektedir (Çizim 119).

Sura bitişik olarak yapılan ve askerlerin topluca kaldıkları koğuş mekânının benzerleri; Mersin Silifke Akkale (Foto. 585), Korykos Kalesi[191], Mamure Kalesi[192], Adana Yılan Kale[193], Anavarza Kalesi[194] (Foto. 584) ve Van Kalesinde[195] görülmektedir.

7.3.2.3. Toplantı Salonu-Yemekhane

Kalenin kuzeybatısında, askeri mekân olarak ayrılan bölümde sura bitişik, batıda A-9 kulesi, doğuda A-7 mekânı arasında, doğu-batı doğrultuda dikdörtgen planlı, üzeri sivri ve yüksek beşik tonozla örtülüdür (Çizim 120). A-8 mekânı olarak adlandırılan bu mekânın doğu duvarında bir kapı açıklığı bulunmakta ve bu kapı ile bitişiğindeki A-7 mekânına geçilmektedir (Çizim 121). A-8 mekânı içerisinde, güneybatı köşede 2017 yılında yapılan sondaj sonucunda, dikdörtgen planlı bir kiler tespit edilmiş, mekânın altındaki kilerde bulunan verilerin analizi sonucunda muhafaza edilen darı tohumlarının kaya tuzuyla korunduğu anlaşılmıştır[196]. Bu verilere ek olarak; mekânın anıtsal yapılması, içerisindeki düzenlemeler, beden duvarlarında ve üstte havalandırma bacalarının açılması ve güney cepheden beş kapı açıklığının yer alması buranın yemekhane ve toplantı salonu olarak kullanıldığını göstermektedir.

Silifke Kalesindeki toplantı salonu-yemekhane olarak kullanılan A-8 mekânının benzerleri Mersin Korykos Kalesi[197], Mamure Kalesi[198], Taşucu Akkale, Adana Toprak

[191] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[192] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[193] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.
[194] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[195] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.
[196] S.Ü. Ziraat Fakültesinde yapılan analiz sonucunda buradaki malzemelerin darı ve kayatuzu olduğu anlaşılmıştır.

[197] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[198] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.

Kale (Foto. 588), Suriyede Kalet'tül Hıns (Foto. 586) ve Markab (Foto. 587) kalelerinde görülmektedir.

7.3.3. Ticari ve Sosyal Yapılar

Kale içerisinde Roma ve Bizans dönemine ait sarnıç ve maksem gibi su yapıları dışında ticari ve sosyal yapılara ilişkin bir veriye ulaşılamamıştır. Karamanoğlu döneminde cami etrafında gelişen bir doku olması gerekir ancak 2011-2017 yıllarında gerçekleştirilen kazılarda herhangi bir mimari veriye rastlanmamıştır. Osmanlı döneminde ise çarşı-pazar niteliğinde, ibadet mekânı etrafında oluşturulan zanaat ve ticari işleve sahip dükkânların varlığı yine kazılar neticesinde anlaşılmaktadır. Bu mekânlar kale içerisinde yaşayanlar için oldukça önemli olmalıdır.

XVI. yüzyılın sonlarında baş gösteren celali isyanları başta olmak üzere bölgedeki isyanlar ve saldırılar nedeniyle ticaret ve zanaat, güvenli bir yer olan Silifke Kalesinde devam etmiştir. Osmanlı döneminde kurumsallaşan bu kamusal ve ortak alanlar Silifke Kalesinde, giriş mekânının hemen karşısında, kale içi yerleşim alanının tam ortasındadır. Kale içerisinde üç bölümlü bir düzenleme olduğu tespit edilmiş, ibadet mekânı etrafında gelişen ticari ve sosyal yapılar; batıda bir duvarla ayrılan yönetime ait bölüm ile doğudaki halka ve askere ait bölümün arasında yer almaktadır.

7.3.3.1. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar

Silifke Kalesinin kalbi konumunda yer alan ibadet mekânına A-3 ve A-2 giriş ünitelerinden geçerek ulaşılmakta ve burası ibadet mekânı etrafında gelişen ticari ve sosyal alanı kapsamaktadır. Burası doğu-batı doğrultuda 5.000 m2'lik bir alan olup, mekânların çoğu birbiriyle bağlantılı, dörtgen planlı, ada görünümünde ve üzerleri düz dam örtülüdür. Burada dönemin ihtiyacına göre, ticaret ve zanaat amacıyla hizmet veren dükkânlar, depo, hizmet birimleri, hamam-yunak, sarnıç gibi su yapıları bulunmaktadır. Bu mekânlar sokağın iki tarafında sıralanmış olup bazı dükkânların gerisinde depolar bulunmaktadır. Işıklandırmanın genellikle tek pencereden sağlandığı günümüze ulaşan pencere izlerinden anlaşılmaktadır (Çizim 122).

Son dönemlerde Türkiye'deki kalelerde yapılan kazılar sonucunda kale içi yerleşim dokusu ve ticari yapılarla ilgili önemli verilere ulaşılmaya başlanmıştır. Başta Van Kalesi kazısı[199] (Foto. 598-601) olmak üzere, Harput Kalesi kazısı[200], Selçuk

[199] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.

Ayasuluk Kalesi kazısı[201] (Foto. 595-596), Gaziantep Kalesi kazısı[202] (Foto. 590-594), Divriği Kalesi kazısı[203], Halep Kalesi kazısı[204] (Foto. 589) ve Beçin Kalesi kazısında[205] Silifke Kalesindekine benzer doku ve yapılar çıkarılmıştır.

7.3.3.2. Cadde ve Sokaklar

Silifke Kalesinin sokak dokusuna bakıldığında biri kuzeyde diğeri güneyde olmak üzere, doğu-batı yönde uzanan iki ana cadde ve bu caddelere bağlanan yatay ve dikey on bir sokaktan bahsetmek mümkündür. Bu sokak ve caddeler kale içi yerleşim alanı içerisindeki dokuya uygun şekilde düzenlenmiştir. Zemini yer yer taş döşeli olup genelde sıkıştırılmış topraktır. Kelenin konumuna göre bazı sokaklar mekânlara bağlı olarak çıkmaz sokak şeklinde sonlanmaktadır (Çizim 123).

Silifke Kalesi içindeki cadde ve sokaklar; Amasya Harşena Kalesi[206] (Foto. 602), Selçuk Ayasuluk Kalesi[207] (Foto. 603), Gaziantep Kalesi[208], Van Kalesi[209] (Foto. 604-605), Karaman Kalesinde [210] (Foto. 606) ortaya çıkarılan cadde ve sokak dokusuna benzemektedir.

7.3.3.3. Konutlar ve Sosyal Yapılar

Dini ve ticari mekânların gerisinde yer alan konut ve sosyal yapılar dediğimiz eserlerden günümüze yaşam alanını oluşturan ve genellikle tek mekândan oluşan evler, bazen birkaç odadan oluşan hizmet birimleri, depo veya farklı amaçlarla kullanılmış mekânlar ulaşmıştır.

Silifke Kalesindeki konutlar; insanların oturup kalktığı, uyuduğu, yediği, içtiği, konuklarını ağırladığı mekânlar olarak kullanılmış olmalıdır. Bu mekânlar bazen bir,

---

[200] İsmail Aytaç, "Harput İç Kalesi Kazıları 2015 Yılı Çalışmaları", **38. Kazı Sonuçları Toplantısı**, C.3, Ankara, 2017, s.563-579; F. Pekin - H.F. Yılmaz, **age.,** s.98.

[201] Mustafa Büyükkolancı, "2010 Yılı Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi Kazı ve Onarım Çalışmaları", **33.Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, Ankara, 2013, s.565-585.

[202] Hamza Güllüce, **agm.,** s.63-74.

[203] Erdal Eser vd., "Divriği Kalesi 2015", **38.Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, Ankara, 2017, s.223-236.

[204] Ali Boran, "Halep İç Kalesi", **I.Uluslararası Türk Sanatları Sempozyumu ve Sanat Çalıştayı**, Konya, 2012, s.211-218.

[205] Kadir Pektaş, "Beçin Kalesi Kazısı 2014-2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları", **XX. Uluslararası Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, I, 2-5 Kasım 2016, Sakarya, 2017, s. 455-467

[206] Emine Naza Dönmez, **agm.,** s.553-556.

[207] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.

[208] Hamza Güllüce, **agm.,** s.63-74.

[209] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.

[210] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.

bazen birkaç birimden oluşan oda ve bazılarında tuvaletin de bulunduğu mekânlardır. Mekânlar genellikle tek katlı olup bir kısmında mekân içerisinde merdiven yer almaktadır. Bu merdivenlerle üstteki dama çıkılmaktadır. Evlerin damları, bölgenin sıcak olması nedeniyle akşamları oturulan, yatılan alanlar olarak kullanılmış olmalıdır. Konutlar ve sosyal yapılar geleneksel yapı malzemeleriyle yapılmış olup içte ve dışta süs unsuruna yer verilmemiş, ışık genellikle birkaç pencereden sağlanmıştır. Çeşitli ihtiyaçları karşılamak amacıyla bu mekânlarda genellikle bir ocak nişi açılmıştır.

Kale içi yerleşim alanları içinde önemli bir bölümü oluşturan konutlar ve sosyal yapıların benzerleri; Selçuk Ayasuluk Kalesi, Van Kalesi ve Harput Kalesi kazılarında görülmektedir.

7.3.3.3.1. Yönetime Ait Yapılar

Kale içi yerleşiminde, kalenin batı tarafında ve bir duvarla diğer bölümlerden ayrılan bu alan, doğu-batı doğrultuda 2167 m2'lik bir alanı kaplamakta**,** ana caddenin iki tarafında mekânlar sıralanmaktadır. Bu mekânlar dörtgen planlı, bazıları birbiriyle bağlantılı bazıları bağımsız, üst örtüsü olmayan, mevcut izlerden düz dam olduğu anlaşılan, komutanın (yöneticinin) kaldığı konut, hizmet birimleri, depo, dükkân, suyla alakalı maksem ve sarnıç yapılarından oluşmaktadır. Bu alanda kullanılan malzeme, kaliteli işçilik, kazılarda nitelikli buluntulara rastlanması, A-9 komutan kulesinin ve diğer askeri yapıların bu bölümde yoğunlaşması ayrıca bu alanın bir hat ile ayrılması, buranın askeri yönetime ait olduğunu göstermektedir (Çizim 124).

Kale içi yerleşim dokusundan adeta içkale gibi ayrılan bu bölümdeki mekânlarla; Mersin Mamure Kalesi[211], Amasya Harşena Kalesi[212]**,** Karaman Kalesi[213], Selçuk Ayasuluk Kalesi[214] (Foto. 608)**,** Mardin Kalesi[215], Suriye'de Rakka Kalesindeki[216] (Foto. 607) yerleşim dokusu benzerdir.

7.3.3.3.2. Halka ve Askere Ait Yapılar

Kalenin doğu kısmında, ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapıların gerisinde, doğudaki surlara kadar uzayan alanı kapsayan bu bölüm topoğrafik konum ve ihtiyaçlara

[211] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[212] Emine Naza Dönmez, **agm.,** s.553-556.
[213] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.
[214] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.
[215] Süleyman Bayar, "Mardin Kalesi Arkeolojik Kazı Çalışmaları 2014", **24. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve I.Uluslararası Müzecilik Çalıştayı,** 23-25 Mart 2015 Ş.Urfa, Ankara, 2016, s.479-508.
[216] Bu kaleyle ilgili bilgiler, bölgede araştırma yapan Sayın Ali Boran'dan alınmıştır.

göre şekillenen bir planda düzenlenmiş, halkın oturduğu, yattığı ve zaman geçirdiği 5504 m2'lik bir alandır. Bu alanda; cadde ve sokaklar etrafında şekillenen, bir kısmı birbiriyle bağlantılı, çoğunlukla tek kişinin kalabileceği bağımsız mekânlardan oluşan, muhtemelen askerlerin veya halkın kaldığı konut, ticari amaçlı basit nitelikli dükkân ve depo olabilecek mekânlar ile suyla alakalı hamam-yunak ve sarnıç gibi yapılar yer almaktadır. Dörtgen ve dikdörtgen planlı, genellikle tek katlı, üzerleri düz damlı, bazı mekânların içerisinde dama çıkış merdivenleri bulunmaktadır.

Bu bölümdeki yapıların büyük çoğunluğu XVIII. yüzyılla ait, yöresel malzeme kullanılarak yapılmış mekânlardır. Kendi içinde bir veya birkaç birimden oluşan bu yapılar günümüze temel seviyesine kadar yıkık vaziyette ulaşmıştır. XIX. yüzyılda da duvarların bir kısmı tamir edilmiş bir kısmına da eklemeler yapılmıştır (Çizim 125).

Bu bölümdeki mekânlar yerleşim alanı açısından; Selçuk Ayasuluk Kalesi[217], Van Kalesi[218], Ani Kalesi[219], İstanbul Aydos Kalesi[220], Mersin Kızkalesi (Foto. 597), Mardin Kalesi[221], Suriye'de Rakka Kalesine (Foto. 612) ve askerlerin kaldığı mekânlar açısından; XIX. yüzyılda tabyaya dönüştürülen Kuşadası Kadıkalesi[222] (Foto. 609-610), Divriği Kalesiyle[223] (Foto. 611) benzerdir. Ayrıca bölgede benzer mekân düzenlemesi Olba Antik Kentinde de görülmektedir (Foto. 613).

7.3.4. Su Yapıları

Savunma yapılarında, dolayısıyla kalelerde, en önemli yaşamsal ihtiyaç sudur. Kaleler için en öncelikli olan su ihtiyacını karşılamaktır. Bu sebeple su ve su kaynağına yakın olmak ya da uzun süren kuşatmalarda ihtiyacı kadar suyu depolamak kaleler için oldukça önemlidir. Bu amaçla sarnıçlar ve su kaynağına inen tüneller açılmıştır (Çizim 126-132; Foto. 475-478).

Silifke Kalesinde, kalede yaşayanların su ihtiyacını karşılamak için yapılmış on bir sarnıç, iki maksem, dört hamam-yunak yapısı tespit edilmiştir. Sarnıçların sekizi kale içerisinde, ikisi kuzeydeki hendekte, biri de güneydeki hendek-hisar peçe arasında ve sura bitişiktir. Maksem ve hamam-yunak yapıları da yine kale içerisindedir.

---

[217] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.
[218] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.
[219] F. Pekin - H.F. Yılmaz, **age.,** s.28.
[220] Gülbahar Baran Çelik, **agm.,** s.47-55; www.habertürk. com / Aydos-kalesinin-sirri-gun-ısigina-cikti-1777041.
[221] Süleyman Bayar**, agm.,** s.478.
[222] Zeynep Mercangöz - Emine Tok, **agm.,** s.353-372; Selcen Cesur, **age.,** s.282-290.
[223] Erdal Eser vd., **agm.,** s.223-236.

7.3.4.1. Sarnıçlar

Silifke Kalesinde, kalede yaşayanların su ihtiyacını karşılamak için kale içerisinde ve kale hendeğinde açılmış on bir sarnıç bulunmaktadır. Bu sarnıçlardan ikisi askeri yönetime ait olarak ayrılan kalenin batı tarafında olup biri A-9 burcunun altında, diğeri A-8/11 ve A-8/12 no.lu mekânların güneyindedir. A-9 burcunun altındaki I no.lu sarnıca I no.lu maksemden, II no.lu sarnıca doğu ve batısındaki I ve II no.lu maksemlerden su taksimatı sağlanmaktadır. İbadet mekânı etrafındaki ticari alanda beş sarnıç yer almaktadır. Biri A-14 burcunun altında, dördü ise cami etrafındadır. Doğuda halka ve askere ait bölümde bir sarnıç, kuzey kale hendeğinde iki, güney kale hendeğinde bir sarnıç bulunmaktadır. Kale içerisinde ve hendekte yer alan sarnıçlar ana kaya üzerine oturmaktadır. Sarnıçlar dikdörtgen planlı ve üzerleri beşik tonoz örtülüdür. İç mekânlar 2-0.3 m kalınlıkta pembe renkte sıvalıdır. Üst örtünün yükü genellikle kemerlerle beden duvarlarına aktarılmıştır (Çizim 126-127; Foto. 49, 440-469).

Bu sarnıçların benzerleri; Mersin Silifke'de Akkale (Foto. 617), Mersin Kızkalesi[224] (Foto. 615), Korykos Kalesi[225] (Foto. 616), Mamure Kalesi[226], Adana Anavarza Kalesi[227], Diyarbakır Zerzevan Kalesi[228], Selçuk Ayasuluk Kalesi[229] (Foto. 614), Amasya Harşena Kalesi[230], Manyasta Markab Kalesinde[231] görülmektedir.

7.3.4.2. Maksemler

Silifke Kalesinde iki maksem yapısı bulunmakta, bunların ikisi de kalenin batısında yönetime ait alandadır. Maksemler taş malzemeden silindirik biçimde örülmüştür. Dip kısımları koni biçiminde sonlanan maksemlerin içlerinde çevresindeki sarnıçlarla bağlantılı su kanalı bulunmakta ve yüzeylerinin büyük kısmı sıvalıdır. Maksemlerden birinin ağız açıklığı iç içe iki kademelenme yapmaktadır. Derinlikleri 1.45 m ile 1.55 m arasında değişmektedir.

Su yapılarında taksimatı sağlayan maksemlere, Anadolu'daki pek çok yerde rastlanmasına rağmen kale mimarisinde pek karşılaşılmamıştır. Bu açıdan Silifke Kalesinde maksem yapısının bulunması büyük önemi haizdir (Çizim 128; Foto. 470-473).

[224] F.Güler Gürkan -Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[225] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[226] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[227] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[228] Aytaç Coşkun, **age.,** s.101-128.
[229] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.
[230] Emine Naza Dönmez, **agm.,** s.553-556.
[231] Bu kaleyle ilgili bilgiler, bölgede araştırma yapan Sayın Ali Boran'dan alınmıştır.

7.3.4.3. Hamam-Yunaklar

Silifke Kalesinde dört hamam-yunak yapısına rastlanmaktadır. Bunlardan üçü ticari ve sosyal alanda, biri de doğuda halka ve askere ait kısımda bulunmaktadır. Genellikle sarnıçların yanında bulunan, içerisinde su teknesi, küçük bir yalak olan dörtgen ve dikdörtgen planlı, tek bölümden oluşan bu yapıların bir kısmı birkaç mekânla bağlantılı olabilmektedir. Ayrıca bazı yapıların zemini, çamaşır yıkamak için sal taşı döşelidir. Bu yapılarda genellikle bir ocak nişi açılmıştır. Bölgenin sıcak ikliminden kaynaklı olsa gerek fazla ocak nişine ihtiyaç duyulmamıştır (Çizim 129-132).

Amasya Harşena Kalesindeki kazılarda[232] (Foto. 618) buradaki yapılara benzer dikdörtgen planlı ve tek mekândan oluşan hamam tespit edilmiştir.

7.4. Malzeme ve Teknik

Silifke Kalesi surlarında kullanılan malzemenin bir kısmı hendek açılırken kayalardan, bir kısmı da yöredeki taş ocaklarından temin edilen kireç taşıdır[233]. Kale içerisindeki yapılarda da aynı malzeme kullanılmış, kullanılan taş malzemenin boyutları dönemlere göre farklılık göstermektedir. Kalede kullanılan taş malzemenin rengi, günümüzde koyu görünmekte ancak kalede 2017 yılında başlanan restorasyon çalışmaları sırasında taşların yüzeyinin zımparalanması sonucunda gerçek renginin krem renkte olduğu tespit edilmiştir. Bu taşlar, zamanla kirlenme ve tahribatlar nedeniyle koyu bir renge dönüşmüştür.

Kalede 1960, 1992-1993 ve 2002 yıllarında restorasyon yapılmış ve yapılan bu restorasyonlarda kullanılan malzemenin özensiz seçildiği, gelişigüzel kullanıldığı taşların boyut ve örme tekniğinden anlaşılmaktadır. Kullanılan bu malzeme ve uygulanan örme tekniği yapılan yanlışlıkları gösterircesine daha hızlı bir bozulma göstermiştir.

Roma ve Bizans döneminde zemin döşemesi olarak kullanılan opus sectile, kale kazıları esnasında çıkarılmıştır. Ancak bunlar tek bir açmada bir bütün halinde olmayıp birkaç parça halinde farklı açmalarda bulunmuştur. Ayrıca kilisenin apsis yarım yuvarlağında çok az zemin mozaiğine rastlanmıştır.

Silifke Kalesindeki yapılarda mermer malzemeye yer verilmemiş; sütun, sütun kaidesi, sütun başlığı gibi mimari plastiklerde mermer malzeme kullanılmıştır.

---

[232] Emine Naza Dönmez, **agm.,** s.553-556.

[233] Mersin Üniversitesinde yaptırılan taş analizi sonucunda kalenin orijinal taşı; Na2O, MgO: 037, Al203 0.46, 0.048, CaO 57.45 değerler doğrultusunda kireç taşı olduğu, tuz sodyum ve alçı içerdiği, sertlik değerinin 3 olduğu anlaşılmaktadır.

Karamanoğlu ve Osmanlı döneminde sütunlar loğ taşı, sütun başlıkları veya kaidelerinin içleri oyularak işlik ya da farklı bir işlevde kullanılmıştır. Bu devşirme malzemeler kaledeki ibadet mekânında ve yanındaki sarnıç bölümünde toplanmıştır.

Ahşap malzeme; surların içinde, askeri mekânların duvar içlerinde ve düz dam örtülü mekânlarda kullanılmıştır. Kazılarda rastlanan çürümüş ahşap kalıntıları dışında bu malzemeden günümüze fazla bir örnek ulaşmamıştır.

Kalede tuğla malzemenin fazla kullanılmadığı görülmekte, yer yer taş örgü aralarında ve harç içerisinde bu malzemeye rastlanmaktadır. Surlarda ve sura bitişik mekânlarda kullanılan harçlar kireç harcıdır. Genellikle 1/3 oranında kireç harcı kullanılmış bu oran bazı yerlerde 1/1'e kadar yükselmektedir[234].

Alçı sıvalı duvara kalede pek rastlanmamıştır. Sarnıçların yüzeylerinin tuğla tozlu alçı sıvalı olduğu anlaşılmaktadır. Bu özellik bölgede incelediğimiz pek çok kaledeki sarnıçlarda aynıdır[235].

Surların alt kısımlarında Roma dönemine ait 1.00 m'yi bulan blok taşlar birbirine yapıştırılmış, kesme taş duvar örgü şeklinde kullanılmıştır. Kalenin doğusunda A-19 mekânının dıştan alt kısmında bu duvar örgü tekniği ve ayrıca burada saldırıda direnci arttırmak için kullanılan bosajlı duvar örgü tekniği bir iki sıra halinde görülmektedir. Bu teknik Roma ve Bizans döneminde uygulanan bir duvar örgü tekniğidir. Bu doku üzerinde Bizans dönemine ait duvar örgü tekniği yer almaktadır. Bu dönemde; taş ebatlarının biraz küçülerek kullanıldığı, aralarında bazen küçük çakıl taşları, bazen de tuğla kırıklarıyla oluşturulan ve etrafının sıvalı şekilde olduğu rustik duvar örgüsü görülmektedir[236] (halk sonraki dönemlerde bu tekniği severek uygulamış, yöresel olarak da fellik tekniği demişlerdir). İzlerden anlaşıldığı kadarıyla surlar Bizans döneminde, uzun süren kuşatmalar esnasında oluşan açıklıkların hızlı bir şekilde kapatılması amacıyla birden fazla ekleme veya tamir görmüştür. Surların güney cephesinde taş ebatları ve işçilikten bu değişimi kısmen görmek mümkündür (Foto. 3, 20, 485-486, 489-490) .

Kale içi yerleşim dokusu malzeme ve teknik açıdan; ibadet mekânının güney ve batı duvarı alt kısımlarında, cami bitişiğindeki sarnıçta, A-8 mekânının önü ve A-12 mekânının kale içine açılan duvarlarında, A-1 yönetim kulesinin güneyindeki mekânların bir kısmında Roma dönemi izleri olan kesme taş duvar örgüsü, blok taşların kaplama olarak kullanılmasıyla görülmektedir (Foto. 492-496). Bu duvar örgü tekniğini surların ve

[234] Hasan Böke, **Silifke Kalesi Çevre Düzenleme Raporu**, 2002.
[235] Semavi, Eyice, **age.,** 1989, s.3-14; Özkan Ertuğrul, **age.,** 1989, s.73-75.
[236] Duvar örgü teknikleri için bkz. Robert Edwards, **age.,** s.21

burçların alt kısımlarında ayrıca A-13 burcundaki zindanda da yer yer görmek mümkündür (Foto.485, 498). Bizans döneminin erken çağında Roma özelliğinin devam ettiği ancak taş ebatlarının biraz küçüldüğü anlaşılmaktadır. Kale içinde, ibadet mekânının doğu tarafındaki apsis yarım yuvarlağı, askeri depo ve koğuş duvarları Bizans dönemi özelliğini yansıtmaktadır (Foto. 358, 365, 366, 367, 371, 501). A-11 burcu altında ve A-3 mekânı duvarlarındaki taşlar üzerinde Roma ve Bizans dönemine ait taşçı işaretleri görülmektedir (Foto. 488) . Kale içindeki diğer yapılar ise farklı dönemlerdeki ihtiyaca göre ve genellikle taş malzemeden özensiz şekilde kaba yonu duvar örgüsüyle inşa edilmiştir. Karamanoğlu döneminde taş malzeme kullanımı devam etmiş, cami giriş kapısı etrafındaki süslemeli bordür, taş mihrap ve kavsarası bu dönem özelliğini yansıtmaktadır (Foto. 347-351). Yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan kale içi mekânlar ise XVII-XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemine ait olup bölgenin geleneksel duvar örgüsü olan, harç kullanılmadan örülen kaba yonu duvar örgüsü uygulanmıştır (Foto. 391-403). Yine bu dönemde; konutlarda, ibadet mekânının doğusundaki sokak ve caddelere bakan duvarlarda yörede sevilerek uygulanan; taşların aralarına küçük taş parçacıklarının sıkıştırılmasıyla oluşturulan ve yörede "fellik" denilen rüstik duvar örgü tekniği kullanılıştır (Foto. 406, 408). Sur, hisar peçe ve hendekte, askeri depoların yüzeyinde yer yer bu teknikte yapılmış duvar örgülerine rastlanması, bu tekniğin sadece Osmanlı döneminde değil Bizans döneminde de uygulandığını göstermektedir (Foto. 6,10,149, 499, 500, 501).

Roma dönemine ait taş malzeme bakımından Olba Antik kenti (Foto. 619), Silifke Roma Tapınağı (Foto. 620), Zerzevan Kalesine[237]; taş ebatı ve duvar örgü tekniğiyle Korykos Kalesine[238] (Foto. 627); sal taşı döşeli zeminle Van Kalesi[239] (Foto. 629), Selçuk Ayasuluk Kalesiyle[240]; opus sectile kullanımıyla Kızkalesi[241] (Foto. 655), Azize Tekla Mağara Kilisesi (Foto. 649-650), Hatay ST. Pierre Kilisesi Zemin Mozaiği (Foto. 651) Selçuk Ayasuluk Tepesi ve St.Jean Antik Kazısı, Kuşadası Kadıkalesi[242] (Foto. 654), Girne Kalesi, Aydıncık Kelenderis kazı buluntularına[243] bosajlı, kesme taşlı, rüstik duvar örgü tekniğiyle, Çandır Kalesi[244], Anavarza Kalesi[245], Karaman Kalesi[246], Kızkalesi[247],

[237] Aytaç Coşkun, **age.,** s.101-128.
[238] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[239] Ali Boran, **agm.,** 1999, s.347-363; Erkan Konyar vd., **agm.,** s.573-590.
[240] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.
[241] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[242] Zeynep Mercangöz - Emine Tok, **agm.,** s.353-372; Selcen Cesur, **age.,** s.282-290.
[243] Levent Zoroğlu, "Kelenderis 2004 Yılı Kazısı", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, Ankara, 2006, s.241-256.
[244] **Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri (Mersin İlinde Tescili Yapılmış Arkeolojik SİT/Anıtlar),** Mersin, 2007, s.72.

Korykos Kalesi[248], Lamas Kalesine[249]; fellik duvar örgü tekniğiyle Sinap Kalesi, Silifke Akkale (Foto. 624), Toprak Kale[250], Mut Kalesi (Foto. 623), Limonlu Akkale (Foto. 625-626), Karaman Kalesi[251], Kanlıdivane Antik Kenti[252], Alahan Bazilikasına[253] (Foto. 621-622); duvarda devşirme malzeme kullanımıyla Korykos Kalesine[254], Maraş Afşin Eshab-ı Khef Camisine (Foto. 630), İznik Şeyh Kudbuttin Camisine (Foto. 653), duvarda ahşap kiriş izleriyle Gaziantep Kalesi[255], Anavarza Kalesi[256] (burçta), Korykos Kalesiyle[257]; ahşap hatıl ve tuğla kullanımıyla Karaman Kalesiyle[258], duvarda sıva kullanımı ve göz pencere kullanımıyla mersin mamure kalesiyle benzerdir (Foto. 628, 645).

7.5. Süsleme

7.5.1. Kale ve Kale İçi Mekânlar

Silifke Kalesi ve kale içi yapılarda süslemeye fazla yer verilmemiştir. Burçlardan A-20 ve A-17 burcunda, dıştan gövde yüzeyinde haç motifi bulunmaktadır. A-20 burcunun kuzey cephesindeki yüzeyinin orta kısmında yer alan haç motifinin muhtemelen sağında da aynı motif yer almaktaydı fakat tahribattan dolayı tam seçilememektedir. A-17 burcunda ise gövdenin güneye bakan cephesinde; altlı üstlü duran, madalyon içerisine yerleştirilmiş haç motifinden alttaki büyük oranda tahrip olmuştur.

Kalenin kuzeyindeki B-1 kulesi, kale giriş kapısı üzerinde yer alan kitabe; sivri kemerli alınlık formunda, kemerin dış sol köşesinde bir haç motifi, kemerin içerisinde sağ ve sol alt köşelerde ikişer olmak üzere toplam dört gülbezek motifi yer almaktadır. Oldukça tahrip olduğundan kemer içerisindeki ve kemerin dış sağ köşelerindeki bezeme veya yazılar anlaşılamamaktadır. Dış çerçevede üç yönden Ermeni harfleri kabartma

[245] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[246] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.
[247] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24.
[248] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[249] Hasan Buyruk**, age.,** 2013, s.155-169.
[250] Halil Sözlü**, agm.,** s. 227-240.
[251] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.
[252] Semavi Eyice, "Türkiye'de Bizans Dönemi Yerleşimi Hakkında Notlar", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** İstanbul, 1997, s.206-220.
[253] Semavi Eyice, **Karadağ (Binbir Kilise) ve Karaman Çevresindeki Arkeolojik İncelemeler**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1971, s.89-105.
[254] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[255] Hamza Güllüce, **agm.,** s.63-74.
[256] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[257] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[258] Abdülbari Yıldız, **agm.,** s.1-15.

tekniğinde oyulmuştur, iç kısımda Ermenice dört satır yazı mevcuttur. Ermenice yazı, sekiz (dilimli) yapraklı gülbezek ve hemen yanında bir haç motifinden sonra başlamaktadır (Foto. 345).

A-2 mekânı (kale içine girişin sağlandığı kısım) güney cephesinde yer alan iki kapı açıklığından sivri kemerli büyük kapının batı tarafında, kazıma tekniği ile yapılmış ve etrafında geometrik süslemelerin olduğu on bir satırlık bir kitabe yer almaktadır (Foto. 346).

Yapılan kazılarda kale merkezinde bulunan ibadet mekânının kuzeybatısındaki kapı açıklığının doğu pervazında rumi ve yarım yıldız motifleriyle bezeli bir süsleme kuşağı in-situ halinde bulunmuştur (Foto. 347).

Kale içerisindeki mekânlar genellikle sade tutulmuş olup yönetime ait bölümde, A-8/2 mekânı doğu duvarında açılan nişin içerisinde küçük boyutlu bitkisel bezeme kuşağı yer almaktadır (Foto. 357). A-16 askeri mekânının kuzeybatısındaki girişinde; alınlık parçasının merkezinde kazıma tekniğinde yapılmış, madalyon içerisinde oldukça tahrip olmuş bir haç motifi yer almaktadır (Foto. 300).

Kale içerisindeki yapılarda, burçlarda, kitabede görülen haç motifinin benzerlerine bölgedeki birçok yapıda rastlamak mümkündür. Bölge dışında Obruk Hanı duvarında, Afşin Eshab-ı Kehf Külliyesindeki yapılarda devşirme malzeme olarak benzer haç motifi uygulanmıştır (Foto. 635). Yarım yıldız motifleriyle bezeli süsleme kuşağı Beylikler ve Selçuklu döneminde değişik biçimlerde, pek çok yapıda görülmektedir. Özellikle Silifke Kalesi ibadet mekânının giriş kapısı etrafındaki süsleme kuşağının benzerine; Karaman İbrahim Bey İmareti[259], Amasya Gök Medrese, Konya Karatay Medresesi, Aksaray Zinciriye Medresesi (Foto. 632-634), Amasya Halifet Gazi Türbesinde (Foto. 631) rastlanmaktadır.

7.5.2. Mimari Plastikler

Silifke Kalesinde 2011-2017 yıllarında yapılan kazılar sonucunda Roma, Bizans, Karamanoğlu, Osmanlı dönemlerine ait mimari plastiklere ulaşılmıştır.

Roma dönemine ait mimari plastikler; II-IV. yüzyıla ait ve çoğunlukla yazıt parçası, mezar steli, bitkisel süslemeli korint sütun başlığı, üzerinde inci payet dizisi bulunan arşitrav bloğu (iyonkimation) gibi mimari öğelerden oluşmaktadır. Bunların bir kısmı kalede devşirme malzeme olarak kullanılmıştır (Foto. 274-282).

[259] Rahmi Hüseyin Ünal, **Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taç Kapılar**, İzmir, 1982, Resim 95.

Bizans dönemine ait mimari plastikler; IV- VI. yüzyıla ait olup üzerinde malta haçı tasvirli, impost kısmında haç motifi bulunan paye başlığı, helezonik akant yapraklı ve arada Latin haçının yeraldığı paye başlığı, kabartma tekniğinde yapılmış bitkisel motifli paye başlıklarının yanısıra çeşitli akantuslu korint sütun başlıkları; kabartma, kazıma, oyma tekniklerinde yapılmış akant yapraklarından oluşan bitkisel, çizgi, geometrik motiflerin yeraldığı mimari parçalar; üzerinde inci payet dizisi bulunan arşitrav bloğu ve haç tasviriyle balık figürü bulunan korniş parçası, bitkisel süslemeli tepe akroteri gibi farklı motifler mevcuttur. Ayrıca altlık olarak kullanılan mimari parçalardan biri; sağ ve solda aslan ayağının çevrelediği enine dikdörtgen formlu, zemini kabartma tekniğinde yapılmış ortada büyük ebatta üzüm salkımı, salkımın sağında daha küçük ebatta çam fıstığı kozalağı ve solda çam fıstığı kozalağı ile aynı ebatta nar yer almakta diğeri; sağ ve solda aslan ayağının çevrelediği enine dikdörtgen formlu, zemini kabartma tekniğinde yapılmış ve kalple sonlanan asma yapraklarından oluşan kırık bir mimari parçadır. Dikdörtgen formlu, üzeri kazıma tekniğinde soffit profili ile hareketlendirilmiş taşıyıcı ayaklar, ortasında üç adet delik bulunan ve alt kısmı iki sıra bilezik süslemeli olan Bizans döneminde dini yapılarda pencere aralarına konarak taşıyıcı işlevde kullanılan paye diğer mimari öğelerdir. Ayrıca yüzeyinde alçak kabartma bir madalyonun yer aldığı Ostothek kapağı ve üzerinde Grekçe harflerin bulunduğu yazıt parçaları da mevcuttur (Foto. 283-346).

Kazılarda ulaşılan Karamanoğlu dönemine ait mimari plastiklere ibadet mekânı ve çevresinde rastlanmış, bunlardan biri olan ve taç kapının kenar silmesini oluşturan bordür parçası; kademeli olarak üç bölümlü olup oyma ve kabartma tekniğinde bitkisel, geometrik kompozisyonlarla nihayetlendirilmiştir. Diğer bir mimari öğe; birbirinin tekrarı şeklinde devam eden yarım yıldızlar ve hemen sonra eğimli silme yüzeyinde rumi motifleri yer almaktadır. Bu döneme ait bir başka mimari plastik; iç ve dış bükey çizgilerle lotus motifini hatırlatan süslemedir. İç yüzeyinde kazıma tekniğiyle yapılmış çizgilerin oluşturduğu üçgen kompozisyon, yivlerle yukarı doğru daralarak sonlanıp doğan güneş motifi oluşturan mihrap kavsarası yine Karamanoğlu dönemine ait olup kazı esnasında bulunmuştur (Foto. 347-351).

Osmanlı dönemindeki mimari plastikler; işlik, yalak, su teknesi, loğ taşıdır. Bunlar Roma ve Bizans dönemindeki sütun, sütun başlığı ve sütun kaidesinin farklı işlevde kullanılarak değerlendirilmesi sonucu oluşturulmuştur. Ayrıca kale içindeki konutlarda göz pencere veya farklı işlevde kullanılan kare formlu ortası delik mimari parçalardır. Bunlarda da süsleme mevcut değildir. Bu döneme ait diğer mimari öğe; insan

elinden çıkmış gibi, fosile işlev verilmişçesine doğal bir oluşum olan ve üzerinde gülbezek kabartmasının yer aldığı kabaradır. (Foto. 352-356).

Silifke Kalesindeki Roma ve Bizans dönemine ait mimari plastiklerin benzerleri Olba[260] ve Soli Antik Kentlerinde[261] (Foto. 636-637), İstanbul Ayasofya Müzesi bahçesinde (Foto. 644); Roma, Bizans dönemine ait sütun başlıklarına Trabzon Ayasofya Camii bahçesinde, Silifke merkezinde Roma Tapınağı Kazısında (Foto. 664), Azize Thekla Ören Yeri ve Mağara Kilisesinde (Foto. 646-648), Silifke'de Bizans dönemi sarnıcı olan Tekir Ambarında, Tarsus'ta Danyal Peygamberin makamında, Roma ve Bizans döneminde görülen korint sütun başlığı ve inci payet dizisine Adana Yumurtalık Ayas Kara Kalesinde[262] (Foto. 663), Silifke merkezinde Roma Tapınağı Kazısında, Selçuk Ayasuluk Tepesi ve St. Jean Antik kazısında (Foto. 638), İstanbul Ayasofya Müzesi bahçesinde, devşirme malzeme olarak Şeyh Kutbuddinzade Mehmet İzniki Camisinde görülmektedir[263]. Malta haçı tasvirli mimari plastikler Alahan Manastırı (Foto. 642) Kanlıdivane Antik Kentinde, Bizans dönemine ait ince dişli akantuslu, mask akantuslu korint sütun başlığı ve kaidesine, soffit profili ile hareketlendirilmiş taşıyıcılara ve dini yapılarda pencere aralarına konarak taşıyıcı işlevde kullanılan paye, akantus yapraklı, balık figürlü korniş benzerlerine Kuşadası Kadıkalesinde, Alahan Bazilikasında[264] (Foto. 639-642), Kanlıdivane Antik Kentinde, Silifke merkezinde Roma Tapınağı Kazısında, Silifke Müzesinde (Foto. 660-662), Tekir Ambarında rastlanmaktadır. Korint sütun başlıkları tahıl öğütmek için (dibek olarak) içi oyularak sonraki dönemde kullanılmıştır. Bu şekilde içi oyulmuş sütun başlıkları Mersin Korykos Kalesinde[265] görülmektedir. Kahire El-Akmer Camisinden sonra Selçuklu ve Osmanlı döneminde doğan güneş motifi dini mimaride mihrap kavsarasında yaygın olarak kullanılmıştır. Karamanoğlu dönemi camisinin mihrap kavsarasındaki doğan güneş motifinin benzerleri; Diyarbakır Ömeri Camisi, Konya Kızılören Han[266] mihrap kavsarasında, Karapınar Sultan Selim Camisi giriş kapısında görülmektedir. Göz pencere

[260] Theodora Stillwell Mackay, **Olba in Rough Cilicia**, Bryn Mawr College, New York, April 5, 1968, s.17-34.

[261] Remzi Yağız, "Soli Pompeipolis 2013 Kazıları", **36.Kazı Sonuçları Toplantısı,** I, Ankara, 2015, s.351-362.

[262] Selcen Cesur, **age.,** s.33-42.

[263] Kilikya bölgesindeki Roma dönemine ait mimari plastikler için Bkz. Bilal Söğüt, **Kilikya Bölgesindeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları**, Selçuk Üniversitesi SBE, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1998.

[264] Semavi Eyice, **age.,** 1971, s.89-105.

[265] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.

[266] Ömür Bakırer, **On Üç ve On Dördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Ankara, 1976, Resim 44.

veya farklı işlevde kullanılan, kare formlu ortası delik mimari parçanın benzeri Mersin Mamure Kalesinde (Foto. 645), Silifke Müzesinde, Silifke Azize Tekla Ören Yerinde mevcuttur. Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı dönemi yapılarının taçkapı, revak, iki kemer arasında kalan üçgen yüzeylerde ve bazen mihrabın kemer açıklığının iki yanında süsleme işleviyle kullanılan taş kabaranın benzerine kazı esnasında rastlanmıştır. Toprak damları düzlemek için kullanılan loğ taşı ve işlik örneklerine Selçuk Ayasuluk Kalesinde, Silifke Müzesi (Foto. 658-659), Alahan (Foto. 643), Karaman Kalesi, Mut Kalesinde, Girne Kalesi (Foto. 652), Mersin Korykos Kalesi (Foto. 657), Kızkalesi (Foto. 656), Kuşadası Kadıkalesi gibi daha pek çok müze ve ören yerlerinde rastlamak mümkündür.

7.6. Örtü ve Taşıyıcı Sistem

Silifke Kalesinde örtü olarak tonoz, yarım kubbe, düz dam; taşıyıcı olarak ise yuvarlak ve sivri kemer kullanılmıştır.

Tonoz; kemer açıklığının devamı suretiyle yapılan kâgir, eğrisel yüzey ya da yüzeylerden oluşan mimari örtü öğesidir. Tek ve çift eksenli olarak iki çeşittir. Tek eksenli tonozlar; geometrik olarak bir kemerin merkezinden geçen yatay bir eksen üzerinde tekrarlanmasından oluşur ve bütün uzunlukları boyunca iki yanda birer duvara oturmaktadır[267]. Tek eksenli tonoz Antik dönemden itibaren kullanılan örtü sistemidir. Tek eksenli beşik tonozun yüksek ve sivri beşik tonoz olmak üzere alt gurupları da bulunmaktadır.

Silifke Kalesi ve kale içi yerleşim mekânlarında beşik tonoz örtü sistemi; burçların içindeki mekânlarda, surlara bitişik yapılarda ve sarnıçlarda kullanılmıştır. Bu yapılar; B-1 giriş kapısı, A-19, A-16, A-12 mekânlarıyla, A-17, A-15, A-14, A-13, A-11, A-9 burçlarıdır (Foto. 50, 64, 83, 72, 363-364, 368, 374). A-8 mekânı yüksek beşik tonozlu, A-10 mekânı ise sivri beşik tonozludur (Foto. 378-379, 386). Tek birimmiş gibi düzenlenen A-3, A-2 kale içine giriş sağlayan mekânların üzeri beşik tonoz örtülü devam etmekte, doğuda çapraz tonozla sonlanmaktadır (Foto. 87).

Dörtte bir küre biçiminde strüktürel öğe olan yarım kubbe, Romalılardan bu yana kullanılmakta olup yarım daire planlı bir mekânı örtmek için kullanılmaktadır. Bu örtü sistemi kalede, A-20 burcunda, A-9 burcu orta katın batı bölümünde uygulanmıştır.

Düz ve toprakla kaplı bir örtü sistemi olan düz dam, Anadolu'da geleneksel olarak asırlardır kullanılmaktadır. Silifke Kalesindeki yerleşim mekânlarının genel örtü

[267] Ayşıl Tükel Yavuz, **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tonoz ve Kemer**, Ankara, 1983, s.11.

sisteminin düz dam olduğu mimarisinden ve kazılar sonucunda çıkarılan çürümüş ahşap kalıntıları ve loğ taşlarından anlaşılmaktadır. Düz dama çıkış genellikle ahşap ya da taş merdivenlerle sağlanmaktadır.

Bir açıklığı geçmek için kullanılan, düzgün eğrisel biçimli strüktürel öğe olan kemerin yuvarlak ve sivri türleri bulunmaktadır. Bu yuvarlak ve sivri kemerler kaledeki yapılarda taşıyıcı olarak da kullanılmıştır. Burçlarda, askeri mekânlarda, sarnıçlarda Roma ve Bizans dönemi özelliği olarak yuvarlak kemer uygulanmıştır.

Silifke Kalesindeki mekân ve burçların üzerindeki tonoz örtü sistemiyle; Limonlu Akkale (Foto. 669), Mersin Mamure Kalesi[268], Selçuk Ayasuluk Kalesi[269], Korykos Kalesi[270], Kanlıdivane Antik Kentinde Roma döneminde inşa edilen Aba'nın Tapınağındaki örtü sistemi benzerdir (Foto. 667-668). Yuvarlak kemer kullanımı; Silifke merkezde kazısı yapılan Roma Tapınağı örtü sistemi (Foto. 664), Kızkalesi[271], Korykos Kalesi[272], Lamas Kalesinde[273], Alahan (Foto. 666), Olba Antik Kentinde (Foto. 665); sarnıçlarda yuvarlak kemer kullanımı Diyarbakır Zerzevan Kalesi, Mersin Gözne Kalesi (Foto. 674-675) ve Çandır Kalesinde (Foto. 673) görülmektedir. Silifke Kale Caminin giriş kapısında uygulanan sivri kemer kullanımının benzerine Anamur Mamure Kalesindeki camide[274] rastlanmaktadır. Burçların içerisinde yarım kubbe kullanımı; Limonlu Akkalede beşik tonoz kullanımı; Adana Anavarza Kalesi (Foto. 670-672)[275] ve Kızkalesinde[276] girişteki çapraz tonoz uygulamasının benzeri; Adana Yılankalede[277] (Foto. 676-678) de rastlanmaktadır.

[268] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[269] Mustafa Büyükkolancı, **agm.,** s.565-585.
[270] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[271] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[272] Selcen Cesur, **age.,** s.53-66.
[273] Hasan Buyruk**, age.,** 2013, s.155-169.
[274] Selcen Cesur, **age.,** s.93-105.
[275] Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.137-166.
[276] F.Güler Gürkan - Yaşar Ünlü, **agm.,** s.69-84; S. Durugönül – M. Durukan – G. Mietke, **agm.,** 2006, s.21-24.
[277] A.Boran - H.Sözlü, **agm.,** s.140-154; Hasan Buyruk**, age.,** 2011, s.101-123.

8. SONUÇ

Kentsel nitelikte tasarlanmış ya da tahkim edilmiş bir yerleşime ilişkin belirtiler İlkçağdan itibaren izlenebilmektedir. İnsanlığın ortak ürünlerinden belki de en önemli yapı tasarımı olarak karşımıza çıkan kaleler, XX. yüzyıla kadar önemini hep kurumuştur. Kentleri, yol güzergâhlarını, limanları ve sınırları koruyan kaleler, Türkler açısından da oldukça önemli olmuştur.

Göksu Irmağının kenarında zengin su kaynakları, bir zamanlar yoğun orman örtüsüne sahip dağlardaki çayırları, av alanları, geniş ve verimli ovası, büyük bir nüfusa güvenli yaşam alanı sunan hâkim ve mahfuz doğal konumu, yerleşmek üzere bu mevkiinin seçilmesinde etkili olan ideal koşulları bir araya toplamıştır. Bu elverişli ortamın değerlendirildiğine ilişkin ilk işaretler kazılar sonucunda anlaşılmaktadır.

Silifke, Doğu Akdeniz Havzasının kontrolü için uygun ve stratejik bir konumda olması sebebiyle, M.Ö. 197'ye kadar Mısır Ptolemaios Devleti ile Selevkos (Asya) Krallığı arasında el değiştirmiştir. M.Ö 188'de Dağlık Kilikya bölgesinde Roma hâkimiyeti başlamış ve Roma İmparatorluğunun 395'te ikiye ayrılmasıyla Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır. V. yüzyılda Anadolu'da Hristiyanlar için yeni kurulan metropolitlik merkezlerinden biri, aynı zamanda Hristiyan Azize Thekla'nın da yaşadığı yer olduğu için Hristiyanlarca hac ziyareti yapılan kutsal bir şehir olmuştur. Silifke, Bizans İmparatorları zamanında Kleisura, sonra Selevkeia Thema'sının merkezi olarak büyük askeri öneme sahip olmuştur. Silifke'de Bizans hâkimiyeti I. Haçlı Seferine kadar sürmüş, bu sefer sırasında III. Rupen döneminde kale Ermenilerin eline geçmiş ve 1210'dan sonra da Saint Jean Şövalyeleri-Tapınak Şövalyeleri egemen olmuştur. 1248'de tekrar Silifke Kalesi Ermenilere bırakılmıştır. Silifke'yi ve bölgeyi fethedemeyen I. Alâeddin Keykubat buralarda Türk varlığını güçlendirmek amacıyla, Silifke çevresi ve Toros Dağları eteklerine Türkmen boy ve aşiretlerini yerleştirmeye başlamıştır. Karamanoğulları bölgeye gelerek burada büyük bir beylik kurmuş böylece bölgenin tarihinde yeni bir dönem başlamış ve Silifke Kalesi 1359'dan önce Alaeddin Ali Bey'in hükümdarlığının ilk yıllarında fethedilmiştir.

Karamanoğulları zamanında Silifke Kalesi Kıbrıs ve Cenevizlilerle ticaretin yapıldığı Akdeniz'e açılan önemli liman kalesidir. Ayrıca Silifke-Karaman yolu ticari mal sevkiyatında Adana yolunun kapalı olduğu zamanlarda büyük önem kazanmıştır. Karamanoğlu beyliğinin sancak beyliği özelliğini taşıyan Silifke Kalesi savaş zamanlarında ailelerin ve değerli eşyaların korunduğu yer olmuştur. Ayrıca kale 1469-

1474 yılları arasında Karamanoğlu beyliğinin taht şehri olmuştur. Silifke Kalesi ve kale içi mekânlar Karamanoğlu döneminde yeniden imar edilmiş, kilisenin olduğu yerde fetih yapısı inşa edilmiş, diğer mekânlar ise Müslüman-Türk toplumunun ihtiyacına göre yeniden düzenlenmiştir.

Gedik Ahmet Paşa Silifke Kalesini 1474 yılında fethetmiştir. Osmanlı döneminde Silifke Kalesi, Akdeniz ticaretini elinde bulunduran ve Anadolu'yla bağlantıyı sağlayan stratejik bir noktada olmasıyla oldukça önem teşkil etmiştir. 1571'de Kıbrıs'ın fethinin ardından adada toplanan vergiler sırası ile Silifke ve Mara kalelerine getirilip buradan da kale muhafızları nezaretinde Karaman'a götürülmüştür.1575'ten itibaren bölgede çıkan isyanlar nedeniyle Silifke Kalesi halkın ve tüccarların güvenli yeri olmuş ve bu özelliğini XX. yüzyılın ilk çeyreğine kadar devam ettirmiştir. Bu tarihten sonra aşağı şehir ticaretin ve ekonominin merkezi olmuş ve kısa süre sonra kale tamamen terk edilmiş, zaman içinde kaledeki yerleşim yerlerinin tamamı toprak altında kalmıştır.

Arkeolojik kazılar, geçmişe ve şehir dokusuna ilgi duyan herkesi heyecanlandıran sonuçlar vermekte ve ortaya çıkan yeni bulguların kamuoyuna yansıması uzun zaman almaktadır. Özellikle son yıllarda Anadolu'da ivme kazanan kazılarda önemli bulgular ortaya çıkmaktadır. Bu kazılardan birini teşkil eden Silifke Kalesi; arazinin yapısına göre şekillenmiş, oval planlı, iç içe iki savunma hattından en dışta hendek sonra hisar peçe (savunma hattı) ve gerisinde surların yer aldığı, kayalık tepeye hâkim bir noktada inşa edilmiştir. Doğal koşullardan en iyi biçimde yararlanılarak tasarlandığı, askeri ve ticaret yolunun denetlendiği bir savunma yapısıdır. Kale arazi şartlarının zorluklarını mimariyle birleştirerek, savunma mimarisinin Akdeniz bölgesindeki önemli bir örneğini sunmaktadır. Bölgenin tarihsel gelişiminin kaleye yansıdığı ve farklı dönemlerde farklı medeniyetler tarafından kullanıldığı plan ve mimari özelliklerden anlaşılmaktadır.

Silifke Kalesinde kale içindeki kazılara, 2011 yılında batı taraftan başlanmış ve kazılar 2017 yılı sonunda büyük ölçüde tamamlanmıştır. Neredeyse tümüyle yıkılmış duvarlardan arta kalan taşların bulunduğu kaledeki kazılarda; 2011 yılında yönetime ait batı bölümde mekânlar açılmış, bu mekânlar kalenin beden duvarlarına sonraki yıllarda yapılan eklemelerdir. 2012 yılındaki kazılarda; iki veya üç oda ve bir avluludan oluşan mekânlar ile (kaledeki dizdar ve rütbeli asker konutları) merkezde yer alan ibadet mekânı tespit edilmiştir. 2013 yılı kazısında; Osmanlı döneminde cami etrafındaki ticari dokunun nasıl geliştiği, açılan mekânları birbirine bağlayan dar ve çıkmaz sokaklar ile şehirleşmenin en küçük birimini oluşturan sokak dokusu hakkında önemli verilere ulaşılmıştır. 2014 yılında yapılan kazılarda; halkın ve askeri personelin kaldığı bir ya da

iki nadiren üç odalı mekânlar, su ile alakalı hamam ve yunak yapıları gibi birimler tespit edilmiştir. 2015 yılında; güneydoğu yönde (A-16 mekânı üst kat ve önünde) kazılar yapılmıştır. Farklı ebatlarda ve çok sayıda taş güllelerin bulunması, bu mekânların kale savunması için kilit bir nokta ve güllelerin varlığından hareketle mancınık sitemiyle alakalı birimler olduğunu göstermektedir. 2016 yılında caminin doğusunda, batısında ve güneyinde önceki yıllarda açılmayan alanların kazıları yapılarak mekânlar ortaya çıkarılmış ve mekânların planları netlik kazanmıştır. Bir ve iki odadan oluşan konut ve depo olarak kullanılan mekânlar belirlenmiştir. Bu mekânlara geçit veren sokaklar ve kazıda ortaya çıkan zemin döşeme taşları, kalenin ilk yıllarında sokak dokusunun nasıl olduğu konusunda fikirler sunmaktadır. 2017 yılı kazıları; kalenin doğusunda başlamış, bu alanda konut, dükkân ve su ile alakalı olduğu düşünülen VIII no.lu sarnıç, IV no.lu hamam yunak yapıları çıkarılmıştır. Kazı, caminin batısı ve surlarda devam etmiş ayrıca caminin doğusundaki mekân, kilisenin apsisi, A-14 burcu önündeki VI no.lu sarnıç ve kalenin güneyindeki X no.lu sarnıç, B-1 kulesi kuzeyindeki IX ve XI no.lu iki sarnıç, batıda A-9 burcunun kuzeydoğusunda hisar peçeye açılan kapı bu dönemde tespit edilmiştir. Yine bu dönemde ve A-8 mekânında yapılan sondaj ile içinde darı ve kaya tuzu bulunan kiler mekânına ulaşılmıştır. Ayrıca A-11 ile A-17 burçları arasında kazı yapılarak hisar peçeyle sur arasındaki mekânlar çıkarılmıştır.

Kazı sonrası kale içine bakıldığında farklı ebatlardaki mekânların birbiriyle ilişkili olduğu, bazen üç bazen dört mekânın birbiriyle bağlantılı, bazen de tek mekândan oluştuğu, cadde ve sokak dokularıyla ibadet mekânı etrafında gelişen ticari ve sosyal hayatın kalede nasıl olduğu gözler önüne serilmiştir. XVIII. yüzyılda kale içi mimari dokunun nasıl olduğu konusunda kazı çalışmaları bizlere in-situ halinde bilgiler sunmuştur.

Silifke Kalesiyle ilgili tarihi araştırmalar, kazı sonrası elde edilen veriler ve arazi çalışmaları neticesinde kalede Roma, Bizans, Karamanoğlu, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi olmak üzere beş dönem tespit edilmiştir. Ancak Cumhuriyet dönemi, surlarda yapılan restorasyon ve kazı dönemini kapsadığından kale içi yerleşim dokusu Roma, Bizans, Karamanoğlu ve Osmanlı olarak dört dönemde ele alınmıştır.

Roma Dönemi (II-IV. YY); Silifke Kalesinin Roma döneminde inşa edildiği ve Bizans döneminde eklemelerle son şeklini aldığı anlaşılmaktadır. Helenistik dönemden sonra kentler genelde savunma ve askeri gücün göstergesi olarak surlarla tahkim edilmiştir. Tapınak, ticaret ve pazar yeri ile konutlar bu kentlerin öncelikli yapıları olup kamu yapıları büyük boyutlu ve oldukça fazla bezemeli yapılmıştır. Roma döneminde

kentli zenginlerin yaptırdığı tapınaklar, sütunlu yollar, çeşmeler ve hamamlar sayesinde kişiler prestij ve yüksek statü elde etmişlerdir. Anadolu'da pek çok Roma kenti bu şekilde oluşturulmuştur.

Bu dönemde büyük blok taşlardan inşa edilen Silifke Kalesi, bundan sonraki dönemlerde küçük farklılıklarla asıl plan dokusunu korumuş olmalıdır. Bu döneme ait taş ustalarının işaretlerini A-11 burcunun alt kısımlarında (temele yakın mesafede) görmek mümkündür. Ayrıca surlara bitişik askeri mekânlar, sarnıçların bir kısmıyla su ve kanalizasyon sisteminin bu dönemde yapıldığı anlaşılmaktadır. Kazı sırasında ortaya çıkarılan arşitrav parçaları, lahitler, zemin döşemeleri, sütun kaideleri, gövde ve başlıklar gibi mimari plastikler M.S.II-IV. yüzyıl Roma döneminin önemli verileridir. Bu mimari plastiklerden hareketle kale içinde Roma dönemi yerleşimi ile bir tapınak ve tapınağa bağlı agora gibi mekânların olması gerektiği kanaatine varılmıştır. Bu amaçla yapılan kazı ve sondaj çalışmalarından bir sonuç alınamamıştır.

Bizans Dönemi (IV-XIV. YY); Silifke Kalesi Anadolu'nun pek çok kalesinde olduğu gibi VI. yüzyıldan sonra tahkim edilmiş, genişletilmiş veya yenilenmiştir. Bizans döneminde resmi din olarak Hristiyanlık kabul edilmiş, Anadolu kentlerindeki tapınakların yerini kiliseler almıştır. Çoğunlukla bazilika biçimindeki bu kiliseler yeni kentin oluşmasında önemli rol oynamıştır. Bizans dönemi duvar dokusunda daha küçük taşların kullanıldığı kesme taş duvar örgüsü, rüstik/fellik duvar örgüsü, bosajlı taş duvar örgü sistemi tespit edilmiştir. Ayrıca bu döneme ait taş ustalarının işaretleri A-3 mekânının duvarında bulunmaktadır. Kalede yapılan kazı çalışmaları sonunda ulaşılan verilere göre; kalenin etrafındaki savunma hendeği, hisar peçe, sur ve hisar peçe arası mekânlar, B-1 giriş kapısı, surlara bitişik A-16 askeri mekânı, kilise, şapel, kamu ve sivil yapıların bir kısmı, A-16 mekânının güneyindeki 10 no.lu sarnıç bu dönemde yapılmış ve ayrıca Roma dönemi temeli üzerine surlar, burçlar, kale içerisindeki sura bitişik askeri mekânlara eklemeler yapılarak bu mekânlar yeniden inşa edilmiştir.

Karamanoğulları Dönemi (XIV-XV. YY); XIV. yüzyıl ortalarında Silifke Kalesi fethedildikten sonra kale merkezinde yer alan kilisenin olduğu yerde cami inşa edilmiş ayrıca surlar, hendek, hisar peçe ve surlara bitişik askeri mekânların dışındaki yapılar yeni toplumun yani Türklerin ihtiyacına göre şekillendirilerek Türk dönemi kale içi şehir dokusuna dönüştürülmüş olmalıdır. Böylece Ortaçağ Türk şehir dokusunun önemli bir unsuru olan kale, Türk-İslam şehirlerinin genel karakteristik özelliğiyle Silifke kale içi yerleşim dokusunda kendini göstermiştir.

Osmanlı Dönemi (XV-XX. YY); Toros dağlık bölgesi içerisinde yer alan Silifke yöresinin yerleşmeleri küçük ev topluluğundan oluşmaktadır. Karamanoğlu döneminden başlayarak Türk-İslam şehir dokusu oluşturulmuş ve Osmanlı döneminde de zamanın şartlarına ve ihtiyacına göre şehir dokusu yenilenerek şekil almıştır.

Silifke Kalesinde, kazı ve restorasyon çalışmalarıyla ortaya çıkarılan kale içi yerleşim dokusu XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi özelliğini yansıtmakta ve yerel mimari geleneğin Türk döneminde devam ettiği anlaşılmaktadır. Doğu-batı doğrultuda uzanan kuzey ve güneydeki ana caddeler ve sokaklar, ortada dini ve ticari yapılar bunların gerisindeki sivil yaşam mekânlarıyla, bölgenin ve Anadolu'nun önemli kale içi yerleşim dokusunu oluşturmaktadır. XX. yüzyılın ilk çeyreğinden sonra kalede yerleşimin terk edilmesinin ardından, zamanla kale içindeki yapılar insan ve zaman tahribatına maruz kalarak tamamen toprak altında kalmıştır. 1960, 1992-1993 ve 2000'li yıllarda kalede projesiz ve kurul kararı olmadan tamiratlar yapılmıştır. 2011-2017 yıllarında ise kalenin yeniden medeniyetimize kazandırıldığı bir kazı dönemi gerçekleştirilmiştir. 2017 yılı sonunda koruma ve sağlamlaştırma amacıyla yine restorasyon çalışmaları başlamış olup 2018 yılı itibariyle bu çalışmalar devam etmektedir.

Yaşayan şehirlerde dönemin ihtiyacına göre şehir dokusu yenilenerek değişmektedir. Bu sebeple Silifke Kalesi kale içi şehir dokusu bugünkü hâliyle XVIII. yüzyıl Türk dönemi özelliğini yansıtmaktadır. Kale içerisinde 2011-2017 yıllarında yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi şehir dokusu genel olarak; askeri, sivil, ticari ve dini mimariden yola çıkılarak ve kendinden önceki dönemlerin şehir dokusundan da faydalanılarak oluşturulmuştur. Buna göre kale içerisinde üç bölüme ayrılmış bir düzenleme olduğu tespit edilmiştir. Bunlar; batıda bir hat ile birbirinden ayrılan yönetime ait konut ve sosyal yapılar, ortada ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapılar, doğuda halka ve askere ait konut ve sosyal yapılardır.

İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar; Silifke Kalesinin kalbi konumunda yer alan ibadet mekânına A-3 ve A-2 giriş ünitelerinden geçerek ulaşılmakta ve burası ibadet mekânı etrafında gelişen ticari ve sosyal bölüm olup doğu-batı doğrultuda 5.000 m2'lik bir alan kaplamaktadır. Burada dönemin ihtiyacına göre, ticaret ve zanaat amacıyla hizmet veren dükkânlar, depo, hizmet birimleri, hamam-yunak, sarnıç gibi su yapıları yer almaktadır. Bu mekânlar ana cadde ve sokaklara açılan, derinlemesine ve enine dikdörtgen planlı, genel hatlarıyla bir bütünlük ve benzerlik arz eden, çoğunlukla iç içe ve birbiriyle bağlantılı, bunun yanında bazı yapıların tek birimden oluştuğu bağımsız mekânlardan oluşmaktadır.

Kale Camisi biri kuzeyden diğeri güneyden geçen iki cadde ve ibadet mekânına açılan on bir sokakla çevrilidir. Sokaklar; bazen ana caddelerle birleşmekte bazen de çıkmaz sokak oluşturmaktadır. Hamam-yunak yapıları ise genel olarak sarnıçların yanında, ibadet mekânı etrafındaki sosyal alanda yer almaktadır.

Yönetime Ait Konut ve Sosyal Yapılar; Kale içi yerleşiminde, kalenin batı tarafında ve bir duvarla diğer bölümlerden ayrılan, doğu-batı doğrultuda 2167 m2'lik bir alanı kaplayan ve ana caddenin iki tarafında sıralanan mekânlardan oluşmakladır. Burada komutanların kaldığı konut, hizmet birimleri, depo, dükkân, suyla alakalı maksem ve sarnıç yapıları yer almaktadır. Konutların önünde yarım daire planlı bir giriş, gerisinde birbirine bitişik ve birbiri ile bağlantılı birkaç odadan oluşan birimler bulunmaktadır.

Halka ve Askere Ait Konut ve Sosyal Yapılar; Anadolu kentinde mahalle dendiğinde birbirini tanıyan, belirli ölçüde tutum ve davranışlarından sorumlu, sosyal dayanışma içindeki kişilerin yaşamlarını sürdürdüğü, evler ve birkaç sokaktan oluşan, cami veya mescidinin olduğu bir alan anlaşılır. Bu mahalle anlayışı günümüze kadar devam etmiştir. Ayrıca erken dönemden itibaren Anadolu'da tek odalı, girişi kısa kenarda yer alan dikdörtgen ve genelde müstakil ev tipi görülmektedir. İklimin ılıman olması nedeniyle gerek oda gerekse evin önündeki açık alan tüm yıl boyunca kullanılmıştır. Silifke Kalesindeki kale içi yerleşim dokusunun da bu tanımlara uygun olduğu görülmekte ve kalenin doğu kısmında ibadet mekânı etrafında gelişen ticari yapıların gerisinde, doğudaki surlara kadar uzayan, topoğrafik konum ve ihtiyaçlara göre düzenlenmiş, halkın oturduğu, yattığı ve zaman geçirdiği 5504 m2'lik bir alanda; muhtemelen askerlerin veya halkın kaldığı konut, ticari amaçlı basit nitelikli dükkân ve depo olabilecek mekânlar ile suyla alakalı hamam-yunak ve sarnıç gibi yapılar bulunmaktadır.

Sonuç olarak; barışın, huzurun, güvenin ve bazen de savaşın kalesi olan Silifke Kalesi, yerleşme ve kentleşme açısından gerekli tüm koşullara her dönemde sahip olmuş ve farklı medeniyetlere göre yenilenmiştir. Toprak altında kalan bu kale-kent 2011-2017 yılları arasındaki kazılar sonucunda ortaya çıkarılmış, XVIII. yüzyıl Osmanlı dönemi kale içi şehir dokusu olarak bölgeden günümüze ulaşan ender yerleşim yerlerinden biri olmuştur. Temennimiz; yaptığımız bu tez çalışmasıyla Osmanlı kale içi yerleşim dokusunu bilim dünyasına tanıtılması ve bu şehir dokusunun korunarak gelecek kuşaklara aktarılması…

9. KAYNAKLAR

ACAR, E.; "Anadolu'da Tarihöncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** İstanbul, 1997, s.380-394.

ACIOĞLU, Yusuf; **Çanakkale Boğazı'ndaki Kaleler**, Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2006.

----------; **Çanakkale'de Osmanlı Dönemi Savunma Yapıları,** Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çanakkale, 2013.

AHUNBAY, Metin; "Diyarbakır Surlarının Erken Dönemi", **Uluslararası Diyarbakır Surları Sempozyumu**, Diyarbakır, 2012, s.67-78.

AKARCA, Aşkıdil; **Şehir ve Savunması (Yunan Arkeolojisinin Ana Hatları I)**, Ankara, 1987.

AKDAĞ, Mustafa; **Türk Halkının Dirlik ve Düzenlik Kavgası, Celali İsyanları**, İstanbul, 1995.

AKOK, Mahmut; "Kayseri Şehri Tarihi İç Kalesi", **Türk Arkeoloji Dergisi**, S.XXIII-2, Ankara, 1976, s. 5-38.

AKPOLAT, S. Mustafa; "Kilikya Bölgesinde Bir Ortaçağ Askeri Mimarlık Örneği: Feke Kalesi", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 25(2), Ankara, 2008, s.1-14.

AKTAN, Ali; "Memluk-Haçlı Münasebetleri", **Belleten**, C.LXIII, Ankara, 1999, s.411-451.

AKURGAL, Ekrem; **Anadolu Uygarlıkları**, İstanbul, 1990.

----------; "Batı Anadolu'da Konut, Yerleşme ve Kent Planlaması (M.Ö.3000-30)", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** İstanbul, 1997, s.122-145.

ALİSHAN, Leonce; **Sissouan ou L'Armenie Cilicie**, Venise- S.Lazare, 1899.

ALTAY, M. Hadi; **Adım Adım Çukurova**, Adana, 1965.

Ana Britannica; "Kale", XX, İstanbul, 1992, s. 421.

ARIK, M. Oluş; "Alanya Kalesi 2004 Yılı Çalışmaları", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, Ankara, 2006, s.213-228.

ARSEVEN, Celal Esat; **Sanat Ansiklopedisi,** II, İstanbul, 1983, s.715, 756, 908.

ARÛ, Kemal Ahmet; **Türk Kenti, İstanbul**, 1998.

AVCI, Casim; **İslâm-Bizans İlişkileri, (M.610-847) (Diplomasi, Din, Bilim ve Sanat Alanlarında),** U.Ü. Sos. Bil. Ens. Basılmamış Doktora Tezi, Bursa, 1997.

AYTAÇ, İsmail; "Harput İç Kalesi Kazıları 2015 Yılı Çalışmaları**", 38. Kazı Sonuçları Toplantısı, C.3, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları**, Ankara, 2017, s.563-579.

AYTEKİN, Osman; **Taşların Hikâyesi, 2007-2016 Şavşat Kalesi Kazı Çalışmaları,** Artvin, 2018.

AYHAN, Gökben; "Smyrna Antik Kenti Kazıları 2007-2008 Yılı Lüle Buluntuları", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.XVIII/2, Ekim, 2009, s.1-22.

----------; "Hasankeyf Kazısı Lüle Buluntularının Değerlendirilmesi", **Sanat Tarihi Dergisi**, S. XIX/1, Nisan, 2010, s.1-22.

BAKIRER, Ömür; **On Üç ve On Dördüncü Yüzyıllarda Anadolu Mihrapları**, Ankara, 1976.

BARTHOLD, W.; "Farsça'da Ark-Erk "Kal'e", Citadel", **Belleten**, XIII/50, Ankara, 1949, s.327-330.

BAŞGELEN, Nezih; **Kaleli Kentleriyle Türkiye**, İstanbul, 2009.

BATMAZ, Eftal Şükrü; **Osmanlı İmparatorluğu Döneminde Anadolu'da Kalelerin İdari ve Askeri Fonksiyonları (1550- 1750)**, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1989.

BAYAR, Süleyman; "Mardin Kalesi Arkeolojik Kazı Çalışmaları 2014", **24. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu ve I. Uluslararası Müzecilik Çalıştayı,** 23-25 Mart 2015 Şanlıurfa, Ankara, 2016, s.479-508.

BAYKARA, Tuncer; **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, I, 1988.

----------; "Anadolu'nun Türk İskânında Kaleler", **XII. Türk Tarih Kongresi,** 12-16 Eylül, C.3, Ankara, 1994, s.663-668.

BAYRAK, M.O.; **Türkiye Tarihi Yerler Kılavuzu**, İstanbul, 1979.

BEAUFORT, Francis; **Karamania Or A Brief Description of The South Coast of Asia Minor and of The Remains of Antiquity**, (R. Hunter, 1818), London,1818.

BENEVOLO, Leonardo; **Avrupa Tarihinde Kentler** (Çev. Nur Nirven), İstanbul, 1995.

BİYER, A. - WİNFİELD, D.; **The Byzantine Manuments and Topography of the Pontos**, Washington, 1985.

BORAN, Ali; "Osmanlı Dönemi Kale Mimarîsi", **Osmanlı,** 10, Ankara, 1999, s.347-361.

----------; **Anadolu'daki İç Kale Cami ve Mescidleri**, Ankara, 2001.

----------; "Türk Sanatında Kale Mimarisi", **Türkler Ansiklopedisi**, C.7, Ankara 2002, s.878-892.

----------; "Anamur Kalesi, Kale Kitabesi ve İç Kale Camisi ", **Vakıflar Dergisi**, XXVIII, Ankara, 2004, s.283-290.

----------; "Diyarbakır Kalesi" **Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi**, Diyarbakır, 2011, s.77-122.

----------; "Orta Asya'dan Anadolu'ya Türk Kaleleri", **Prof. Dr. Nejat Diyarbekirli'ye Armağan**, Ankara, 2006, s.275-288.

BORAN, Ali vd.; "Halep İç Kalesi", **I. Uluslararası Türk Sanatları Sempozyumu ve Sanat Çalıştayı**, Konya, 2012, s.211-218.

----------; "Silifke Kalesi Kazısı 2011 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 28 Mayıs- 1 Haziran 2012 Ankara, 2013, s.395-406.

----------; "Mersin-Silifke Kalesi Kazısı 2012 Yılı Kazı Çalışması", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 27-31 Mayıs 2013, II, Muğla 2014, s.140-154.

----------; "Silifke Kalesi Kazısı 2013 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 02 -06 Haziran 2014 Gaziantep, III, Ankara 2014, s.393-412.

----------; "Ortaçağdan Günümüze Konya İli ve Güneybatı İlçeleri Yüzey Araştırması 2014 Yılı Çalışmaları", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu**, 11 -15 Mayıs 2015 Erzurum, III, Ankara 2016, s.177-192.

----------; "Silifke Kalesi Kazısı 2014 Kazı Dönemi", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 11 -15 Mayıs 2015 Erzurum, III, Ankara 2016, s.517-538.

----------; "Mersin-Silifke Kalesi Kazısı 2015 Yılı Kazı", **Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu,** 23 -27 Mayıs 2016 Edirne, II, Ankara 2017, s.191-212.

BORAN Ali – SÖZLÜ, Halil; "Ceyhan Yılan Kale", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.6, S.25, Sinop, 2013, s.140-154.

BORNGASSER B.; "Les Châteaux et L'hérésie Catheres en France Méridionale", **L'art Gothique**, Paris, 1999, s.116-118

BOZKUŞ, Mehmet Ali; **Türkiye Selçukluları Döneminde Karamanlılar**, Ankara Üniversitesi SBE, Tarih Anabilim Dalı Yayımlanmamış YL Tezi, Ankara, 2008.

BÖKE, Hasan; **Silifke Kalesi Çevre Düzenleme Raporu**, 2002.

BROWN, Peter; **Geç Antik Çağ'da Roma ve Bizans Dünyası**, (Çev. Turhan Kaçar), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2000.

BUYRUK, Hasan; **Sis'i (Kozan) Akdeniz'den Kapadokya'ya Bağlayan Kervan Yolu Kaleleri,** Atatürk Üniversitesi SBE, Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erzurum, 2011.

----------; "Çukurova Toros Dağlarında Bir Ortaçağ Yapısı: Maran Kalesi, **Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi**, Erzurum, 2013, s.45-63.

----------; "Ovalık Kilikya'da Bir Bizans Sınır Savunma Yapısı: Lamas Kalesi", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C.6, S.25, Sinop, 2013, s.155-169.

BÜYÜKKOLANCI, Mustafa; "2010 Yılı Ayasuluk Kalesi ve St. Jean Kilisesi Kazı ve Onarım Çalışmaları", **33.Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, Ankara, 2013, s.565-585.

BYZANTİNOS, Stephanos; **Stephen of Byzantium, Ethnica**, ed. A. Mcineke, Berlin, 1849.

CANARD, Marius; "Cilicia", **İA,** C.I, İstanbul, 1971.

CERASI, Maurıce M.; **Osmanlı Kenti**, **Osmanlı İmparatoprluğu'nda 18. ve 19. Yüzyıllarda Kent Uygarlığı ve Mimarisi,** (Çev.Aslı Ataöv), İstanbul,1999.

CESUR, Selcan; **Anadolu'nun Akdeniz Bölgesi Kıyı Kaleleri**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2009.

CEZAR, Mustafa; **Anadolu Öncesi Türklerde Şehir ve Mimarlık**, İstanbul, 1977.

COŞKUN, Aytaç; "2014 Yılı Zerzevan Kalesi Kazısı", **37. Kazı Sonuçları Toplantısı,** I, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, Ankara, 2016, s.101-128.

CRESWEL, K.A.C.; **A short Account of Early Muslim Architecture**, Cairo, 1989.

CUİNET, Vital; **La Turquie d'Asie**, C.2, 1891.

ÇAM, Nusret; "Osmanlı Tabyaları", **Osmanlı**, 10, Ankara, 1999, s.343-346.

ÇAMBEL, Halet vd., **Kumkale Toros Eteklerinde Bir Haçlı Kalesi**, İstanbul, 2007.

EVLİYA ÇELEBİ, **Evliya Çelebi Seyahatnamesi,** C:IX, (Çev. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Robert Dankoff), İstanbul, 2005.

ÇEKEN, Muharrem, "İslam Seramik Sanatı", **Türkiye'de Sanat Plastik Sanatlar Dergisi,** İstanbul, 1998, s. 46 -47.

ÇELİK, Gülbahar Baran; "İstanbul Arkeoloji Müzeleri Aydos Kalesi 2010 Yılı Kazı Çalışmaları", **Aydos Kalesi ve İstanbul'un Fethi Sempozyumu**, İstanbul, 2011, s.47-55.

ÇELİK, Şenol; **Osmanlı Taşra Teşkilatında İçel Sancağı (1500-1584)**, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Bilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1994.

----------; "Silifke", **DİA**, C.37, İstanbul, 2009, s.200-202.

ÇIPLAK, Necati; **İçel Tarihi**, Ankara, 1968.

ÇOBANLI, Zehra – Özer, Gökçe; "400 Yıllık Gelenek: Hagi Seramikleri", **Sanat Tasarım Dergisi**, S.5, Eskişehir, trs., s.50-68.

DAGRON, G. - D.Feissel-A.Hermary,-J.Richard,-JP.Sodini; **Inscrıptıons De Cilicie**, Monographies 4, Paris, 1987.

DEMİRKAYA, Hatice; **Silifke Temettuat Defteri Tahlili ve Değerlendirilmesi**, Niğde Üniversitesi SBE, Tarih Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde, 2002.

DEMİRTAŞ, Ali; **İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri**, Ankara 1983.

----------; **İçel İli İncelemeleri,** Ankara, 1995.

DEMİRSAR ARLI, Belgin - ALTUN, Ara, **Çini, Osmanlı Dönemi**, İstanbul, 2008.

DİEZ, Ernest – ASLANAPA, Oktay; **Karaman Devri Sanatı**, İstanbul, 1950.

DJELLOUL, N.;"Les Fortifications de Bizerte l'Epoque Ottomane", **Arab Hictorial Rewiev For Ottoman Studies**, 7-8, Zağvan, 1993.

DOĞER, Lale; **İzmir Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Kazıma Dekorlu Ege-Bizans Seramikleri,** E.Ü. Edebiyat Fak. Yayınları, İzmir, 2000.

----------; "Anaia-Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2002 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntularının Ön Değerlendirmesi", **Sanat Tarihi Dergisi,** S.XIII/1, Nisan 2004, s.1-31.

DÖNMEZ, Emine Naza; " Amasya Harşena Kalesi ve Kızlar Sarayı Kazısı 2015 Dönemi Çalışmaları", **38. Kazı Sonuçları Toplantısı,** III, Ankara, 2017, s.553-556.

DURUGÖNÜL, Serra – DURUKAN, Murat – MİETKE, Gabriele; "2004 Yılı Korykos (Kızkalesi)", **23.Yüzey Araştırma Sonuçları Toplantısı**, C.I, 30 Mayıs-3 Haziran 2005 Antalya, Ankara, 2006, s.21-24.

DURUGÖNÜL, Serra; "Olba Territorium mu Polis mi?", **Likya II**, Akdeniz Üniversitesi Yayınları, 1995, s.80.

EDHEM, Eldem Halil; **Yedikule Hisarı**, İstanbul, 1932.

EDHEM, Eldem - GOFFMAN, Danıel – MASTERS, Bruce**; Doğu İle Batı Arasında Osmanlı Kenti,** İstanbul, 2003.

EDWARDS, Robert W.; **The Fortifications of Armenian Cilicia,** Washington, 1987.

ERGİN, Osman; **Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı**,İstanbul, 1936.

ERSAN, Mehmet; **Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler**, TTK Yayınları, Ankara, 2007.

ERTUĞRUL, Özkan; **İstanbul'da Bizans Devri Su Mimarisi**, İÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 1989.

ESER, Erdal vd.; "Divriği Kalesi 2015", **38.Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, 23-27 Mayıs 2016 Edirne, Ankara, 2017, s.223-236.

EWART, Bean George - MİTFORD Terence Bruce; **Journeys in Rough Cilicia**, **1964-1968**, C.102, Wien, 1970.

EYİCE, Semavi; **Karadağ (Binbir Kilise) ve Karaman Çevresindeki Arkeolojik İncelemeler**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, 1971.

----------; "Kale"**, Türk Ansiklopedisi,** XXI, Ankara, 1974, 137.

----------; "Silifke Çevresinde İncelemeler", **Anadolu Araştırmaları**, IV-V, İstanbul, 1977, s.417-441.

----------; Silifke ve Dolaylarında Yapılan, Toprak Üstü Arkeolojik Araştırmalar Raporu (1978), **Belleten**, XLIV/173, Ankara 1980, s.112-125.

----------; "İstanbul'un Bizans Su Tesisleri", **Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi,** 2, 5, 1989, s.3-14.

----------; "Türkiye'de Bizans Dönemi Yerleşimi Hakkında Notlar", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** İstanbul, 1997, s.206-220.

----------; "Kale", **DİA**, C.24, İstanbul, 2001, s.334-342.

EZ-ZEBÎDİ, Muhammed Murtaza; "Kal'a", **Tacu'l-Arus**, V, Mısır, 1306, s.479 va.

FAROQHİ, Süreyya; **Osmanlıda Kentler ve Kentliler** (Çev.Neyyir Kalaycıoğlu), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1994.

FINDIK, Nurşen Özkul; **İznik Roma Tiyatrosu Kazı Buluntuları (1980-1995) Arasındaki Osmanlı Seramikleri**, Ankara, 2001.

----------; "Erken Osmanlı (Milet Tipi) Seramiklerde Bilinmeyen Bazı Örnekler", **V. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı ve Araştırmaları Sempozyumu Bildiriler,** Ankara, 2001, s.419-436.

GABRİEL, Albert; **La Cité de Rbodes**, Paris, 1921-1922.

----------; **İstanbul Türk Kaleleri**, (Çev. Alp Ilgaz), İstanbul, 1941.

----------; **Şarki Türkiye'de Arkeolojik Geziler**, Ankara, 2014.

GHAZARİAN, G. Jacob; **The Armenian Kingdom in Cilicia During The Crusades**, Florance, 2000.

GÖK, Sevinç, "XIV. Yüzyıl Seramik Sanatında Yeni Formlar Yeni Süslemeler; Manisa Gülgün Hatun Hamamı ve Balat İlyas Bey Külliyesi Kazı Buluntuları", **14th İnternational Congress of Turkish Art**, 19-21september, College de France/Paris, 2013, s.365-375.

GÖKAN, Kemal; "Kıbrıs'ın Kaleleri", **Gezi,** 13, İstanbul, 1998, s.78-93.

GÜLLÜCE, Hamza; "Gaziantep Kalesi 2003 Yılı Kazısı", **14. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, 30 Nisan-2 Mayıs 2004 Ürgüp/Nevşehir, Ankara, 2005, s.63-74.

GÜMÜŞCÜ, Osman; **XVI. YY Larende (Karaman) Kazasında Yerleşme ve Nüfus**, Ankara, 2001.

GÜRKAN, F. Güler – ÜNLÜ, Yaşar; "2001 Yılı Kızkalesi Temizlik Kazısı", **13. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu,** 22-26 Nisan 2002 Denizli, Ankara, 2003, s.69-84.

GÜRTÜRK, Sami; **Silifke Tarihi**, Silifke, 1987.

HAMMER, J.; **Osmanlı Devleti Tarihi**, I-IV, İstanbul, 1984.

HASOL, Doğan; **Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü,** İstanbul, 1998.

HERRMANN, Georgina; **Monuments of Merv Trachtional Buildings of the Kaarakum**, London, 1999.

HİLD, Frederich-Hellenkemper; **Hansgerd, Tabula Imperıl Beyzantine 5 Kılıkien und Isaurıen Teıl 1**, Wien, 1990.

HOUWİNK, Philo H.J Ten Cate; **The Luwian Population Groups of Lycia and Cilicia Aspera During the Hellenistic Period**, Leiden E.J. Brill, 1961.

HUNGER, Herbert; **Tabula Imperii-Byzantini**- IV, Wien 1984.

İBN BİBİ; **Anadolu Selçuklu Devleti Tarihi**, (F.N. Uzluk), Ankara, 1941.

----------; **El Evamirü'l-Ala'iye Fi'l-Umuri'l-Ala'iye (Selçuk Name)**, I-II, (Haz. M. Öztürk), Ankara, 1996.

İBN MANZUR; "Kal'a", **Lisanu'l-Arab**, VII, Beyrut, 1990, s.290

JONES, Martin Arnold; **The Cities of the Eastern Roman Provinces,** Oxford Universty Press, Oxford 1998.

KAYA, Mustafa; **Karamanoğulları Döneminde Silifke**, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Yayımlanmamış Lisans Tezi, Konya, 1999.

KEİL, Josef - WİLHELM Adolf; **Monumenta Asiae Minoris Antiqua,** Vol.III, Manchester Universıty, 1931.

KELEŞ, Ruşen; **Kentbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara, 1980.

KEJANLI, Türkan; **Anadolu'da Kale Kentler ve Koruma Sorunları: Diyarbakır Kale Kenti**, Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2004.

KLUCKERT, E.; "Le Château Fort au Moyen Âge, Chevalerie et Cultire de Cour", **L'art Gothique**, Paris, 1999, s.240-242.

KOMİSYON, **Arşiv Belgelerine Göre Osmanlı Kaleleri**, İstanbul, 2016.

KONYALI, İbrahim Hakkı; **Abideleri ve Kitabeleri ile Karaman Tarihi, Ermenek ve Mut Abideleri**, İstanbul, 1967.

----------; **Konya Tarihi**, Konya, 2007.

KONYAR, Erkan vd.; "Eski Van Şehri, Kalesi ve Höyüğü 2014 Yılı Çalışmaları", **36.Kazı Çalışmaları Toplantısı**, II, 11-15 Mayıs 2015 Erzurum, Ankara, 2016, s.573-590.

KÖSE, Ensar – DOĞAN, Atalay; **Mut, Claudiopolis**, Mut Belediyesi Yayınları, İstanbul, 2005.

KUBAN, Doğan; **Türkiye'de Kentsel Koruma, Kent Tarihleri ve Koruma Yöntemleri**, İstanbul, 2001.

KURT, Mehmet; "M.Ö I. Yüzyıl Roma Part İlişkilerinin Kilikya Eyaletindeki Yansımaları", **Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi**, S.2, Mart 2011, s-1-14.

LABORDE, Leon de; **Voyage De L'Asie Mineure**, Paris 1838.

LANGLOİS, Victor; **Les Ruines De Séleucie Dans La Cilicie-Trachée,** Revue Archéologique 15.2, Fransa, 1858.

----------; **Voyage dans la Cilicie et dans les montagnes du Taurus: execute pendant les années 1851-1853,** Paris, 1861.

LAUNEY, Marcel; **Recherches Sur Les Armees Helenistigues**, Paris 1950.

MACKAY, Theodora Stillwell; **Olba in Rough Cilicia**, Bryn Mawr College, New York, April 5, 1968.

MAMEDOV, Muhammed– RUSLAN Muradov; **The Architecture of Turkmenistan, A Concise History**, Mockba, 1980.

MANSELL, Arif Müfit; **Silifke Kılavuzu**, İstanbul, 1943.

İNANAN, Filiz - ŞAHİN Derya; "Arkeopark-Osmanlı Lüleleri Osmanlı'da Tütün Keyfi", **Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 18, S. 32, 2017, s. 33-54.

MERCANGÖZ, Zeynep - TOK, Emine; "Kuşadası Kadıkalesi 2010 Kazı Sezonu Çalışmaları", **33. Kazı Sonuçları Toplantısı,** II, 23-28 Mayıs 2011 Malatya, Ankara, 2012, s.353-372.

Mersin Arkeolojik Kültür Envanteri (Mersin İlinde Tescili Yapılmış Arkeolojik SİT/Anıtlar), Mersin, 2007.

Meydan Larausse, "Kale", VI, İstanbul,1988, s.795.

MEGAW A.H.S.; "An Early Thirteenth Century Aegean Glazed Ware", **Studies in Memory of David Talbod Rice**, Edingburg, 1975, s.34-51.

MİRŞAN, K.; "Türk Şehirciliği", **Arkitekt**, 20, 1949, s.74-85.

MÜBAREK, Galib; **Ankara (Mescidler, Camiler, Mezarlıklar ve Kitabeler**),

(H.Seyfettin Erşahin-Hüseyin Çınar), Ankara, 1996.

MÜLAYİM, Selçuk; **Anadolu Türk Mimarisinde Geometrik Süslemeler**, Ankara, 1982.

----------"**Osmanlı Mimarisi**", **Osmanlı Ansiklopedisi**, III, İstanbul, 1996, s.7-89.

OSTROGOSKY, Georg; **Bizans Devleti Tarihi,** (Türkçeye Çeviren: Fikret Işıltan) T.T.K Basımevi, 1991.

ÖDEKAN, Ayla; "Kale", **Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi**, II, İstanbul 1997, s. 932-934.

ÖGEL, Semra; **Anadolu Selçuklu Sanatı Üzerine Görüşler**, İstanbul, 1986.

----------; **Anadolu Selçuklularının Taş Tezyinatı**, Ankara, 1987.

ÖNGE, Yılmaz; "Anamur-Mamuriye Kalesi", **Önasya Dergisi**, 3/3, 36, İstanbul, 1968, s. 7-10.

----------; "Karaman Kalesi", **Önasya Dergisi**, IV, 46, İstanbul, 1969, s. 8-9.

ÖNEY, Gönül; **İslam Mimarisinde Çini**, İzmir, 1987.

PEKTAŞ, Kadir, "Beçin Kalesi Kazısı 2014-2015 Yılı Kazı ve Onarım Çalışmaları", **XX. Uluslararası Ortaçağ Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu**, I, 2-5 Kasım 2016, Sakarya, 2017, s. 455-467.

POLAT, Turgay, "Milet İşi Seramiklerde Form Tipolojisi Üzerine Bir Deneme", **Sanat Tarihi Dergisi**, S.XXV, Ekim 2016, s.213-247.

ÖZBEK, Yıldıray; "Silifke Alaeddin Camii ve Tarihlendirilmesi Üzerine Notlar", **Vakıflar Dergisi,** S.25, Ankara, 1995, s.197-210.

ÖZCAN, Koray; **Anadolu'da Selçuklu Dönemi Yerleşme Sistemi ve Kent Modelleri**, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 2005.

ÖZCAN, Görgün, **Osmanlı Şehirciliği ve Vakıflar**, İstanbul, 2017.

ÖZTUNA, Yılmaz; **Devletler ve Hanedanlar, Türkiye (1074-1990),** C.2, Ankara, 1996.

ÖZTÜRKLER, Hazal Ceylan; **İzmir İlinde Kaleler (Bizans ve Türk Devri),** Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale, 2011.

PARLAK, Sevgi; **Osmanlı Öncesi Anadolu Kalelerinde Kapılar**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, 2010.

PEHLİVAN, Selma; **Eski Anadolu'nun Savunma Sistemleri ve Mimari Alandaki Etkileri**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum, 1991.

PEKİN, Faruk – YILMAZ, Hayri Fehmi; **Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Kale**, İstanbul, 2006.

PİPER, Otto**; Burgenkunde**, München,1912.

RAMSAY, William Mitchell; **The Historical Geography of Asia Minor**, Vol. 4, London, 1890.

----------; **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası**, (Çev. M. Pektaş), İstanbul, 1970.

REDFORD Scott; "13. Anadolu Selçuklu Tahkimatları", **Savunma Hatlarından Yaşam Alanlarına Kaleler, 19. Kaleli Kentler Sempozyumu 8-11 Ekim 2009**, Bursa, 2010, s.253-265.

RUNCIMAN, S.; **Haçlı Seferleri Tarihi**, I, (Çev. F. Işıltan), Ankara, 1986.

SCHAFFER, X. Franz; **Cilicia**, Gotha, 1903.

SEVGEN, Nazmi; **Anadolu Kaleleri**, C.I, Ankara, 1959.

SEVİN, Veli vd, **Harput Kale Mahallesinde Osmanlı Yaşamı**, İstanbul, 2011.

SÖĞÜT, Bilal; **Kilikya Bölgesindeki Roma İmparatorluk Çağı Tapınakları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1998.

SÖNMEZ, Zeki; "Osmanlı Kale Mimarisinin Ana Hatları", **EJOS**, S.IV, London, 2001.

SÖZEN, Metin – TANYELİ, Uğur; **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2003.

SÖZEN, Metin; **Anadolu Kentleri,** İstanbul, 1971.

SÖZLÜ, Halil; "Osmaniye-Toprakkale Kalesi", **TİDSAD**, Van, 2016, s. 227-240.

STRABON; **Geographika**, (Çev. Adnan Pekman), Ankara, 1993.

STREECK, M.; "Kale", **İslam Ansiklopedisi**, VI, İstanbul, 1993, s.124-125.

SÜMER, Faruk; "Karamanoğulları", **DİA,** C.24, İstanbul, 2001, s.454-460

ŞİKÂRÎ; **Karamanname**, İstanbul, 2005.

TANYELİ, Uğur; **Anadolu-Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci (11-15. Yüzyıl),** İstanbul, 1987.

----------; "Anadolu Bizans, Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Dönemlerinde Yerleşme ve Barınma Düzeni", **Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme,** İstanbul,1997, s.405-471.

TAŞKIRAN, Celal; **Silifke Ulu Kent**, Silifke, (trs).

TAY, S.; **The History of Fortification**, London,1954.

TEKİNDAĞ, Şehabeddin; "Alaüddin Keykubad ve Halefleri Zamanında Selçuklu-Küçük Ermenistan Hududları", **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**, C.1, İstanbul, 1949, s.29-34.

----------; "Karamanlılar", **İslam Ansiklopedisi**, C.6, İstanbul, 1967, s.316-330.

----------; "Silifke", **İslam Ansiklopedisi**, C.X, İstanbul, 1993, s.643-648.

TEXİER, Charles; **Küçük Asya**, (Çev. Ali Suat), Ankara, 2002.

TOPAL, Nevzat; **Karamanoğulları Hayat ve Vakayi' Tarihiyyeleri,** Konya, 2010.

TOTAYSALGIR, Gaffar; **Karaman (Larande)**, Konya, 1944.

TOY, Sidney; **A History of Fortification**, London, 1955.

TUĞLACI, Pars; **Osmanlı Şehirleri,** İstanbul, 1985.

TUNA, Celal; **Mağaradan Kente Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri**, İstanbul, 2000.

----------; **Kentten İmparatorluğa Anadolu'nun Eski Yerleşim Yerleri**, İstanbul, 2002.

TURAN, Osman; **Selçuklular Zamanında Türkiye**, İstanbul, 1971.

YAVUZ, Ayşıl Tükel; **Anadolu Selçuklu Mimarisinde Tonoz ve Kemer**, Ankara, 1983.

Türkçe Sözlük, "Kale" (Türk Dil Kurumu), II, Ankara, 1988, s.766.

YILDIZ, Adem; **Kaleler Şehri Osmaniye**, Ankara, 2007.

UÇAR, Ahmet; **Temettuat Defterlerine Göre 19. Yüzyılda Silifke**, İstanbul, 2009

UTKULAR, İsmail; **Çanakkale Boğazında Fatih Kaleleri**, İstanbul, 1953

UYSAL, A.; **Dünü ve Bugünüyle Karaman**, Konya, 1992.

UZLUK, F.N.; **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi**, III, Ankara, 1952.

UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı; **Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri**, Ankara, 1969.

----------; **Osmanlı Tarihi**, TTK Yayınları, C.II, Ankara, 1983.

ÜNAL, Rahmi Hüseyin; **Osmanlı Öncesi Anadolu-Türk Mimarisinde Taç Kapılar**, İzmir, 1982.

----------; Beçin Kazılarının 15 Yılı (1995-2009), Muğla, 2018.

ÜNAL, Tahsin; **Karamanoğulları Tarihi**, Konya, 1986.

ÜNAL, Ahmet - GİRGİNER, Serdar; **Kilikya-Çukurova, İlk Çağlardan Osmanlılar Dönemi'ne Kadar Kilikya'da Tarihi Coğrafya, Tarih ve Arkeoloji,** Homer Kitabevi, İstanbul 2007.

WATSON, Oliver; **Ceramics From Islamic Lands**, Kuwait National Museum The Al-Sabah Collection Thames& Hudson, London, 2006.

WİENER, M.; **Burger Der Kreuzritter**, Berlin, 1966.

----------; "Milet 1977", **Vobreicht Über Die Arbeiten Des Jahres 1977, İstanbuler Mitteilungen**, 29, İstanbul, 1979**, s.161-290**

WİNTER F.C.E.; **Greek Fortification,** London, 1971.

www.habertürk. com / Aydos-kalesinin-sirri-gun-ısigina-cikti-1777041.

WYCHERLEY, E.R.; **Antik Çağda Kentler Nasıl Kuruldu**, (Çev. Nur Nirven-Nezih Başgelen), Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul 1993.

YAĞIZ, Remzi; "Soli Pompeipolis 2013 Kazıları", **36. Kazı Sonuçları Toplantısı,** I, Ankara, 2015, s.351-362.

YALÇIN, Ayhan**; Temettuat Defterlerine Göre Silifke**, Mersin Üniversitesi SBE, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin, 2001.

----------; **Geç Devir Osmanlı Silifke'si 1860-1904**, Silifke, 2004.

YENİSOĞANCI, V. - BAYRAKTAR, N.; **Yedikule Hisarı**, İstanbul, (trs).

YILDIR, Erol; **Kuzey Kafkasya'da Vaynah Kule Mimarîsi**, İstanbul, 1997.

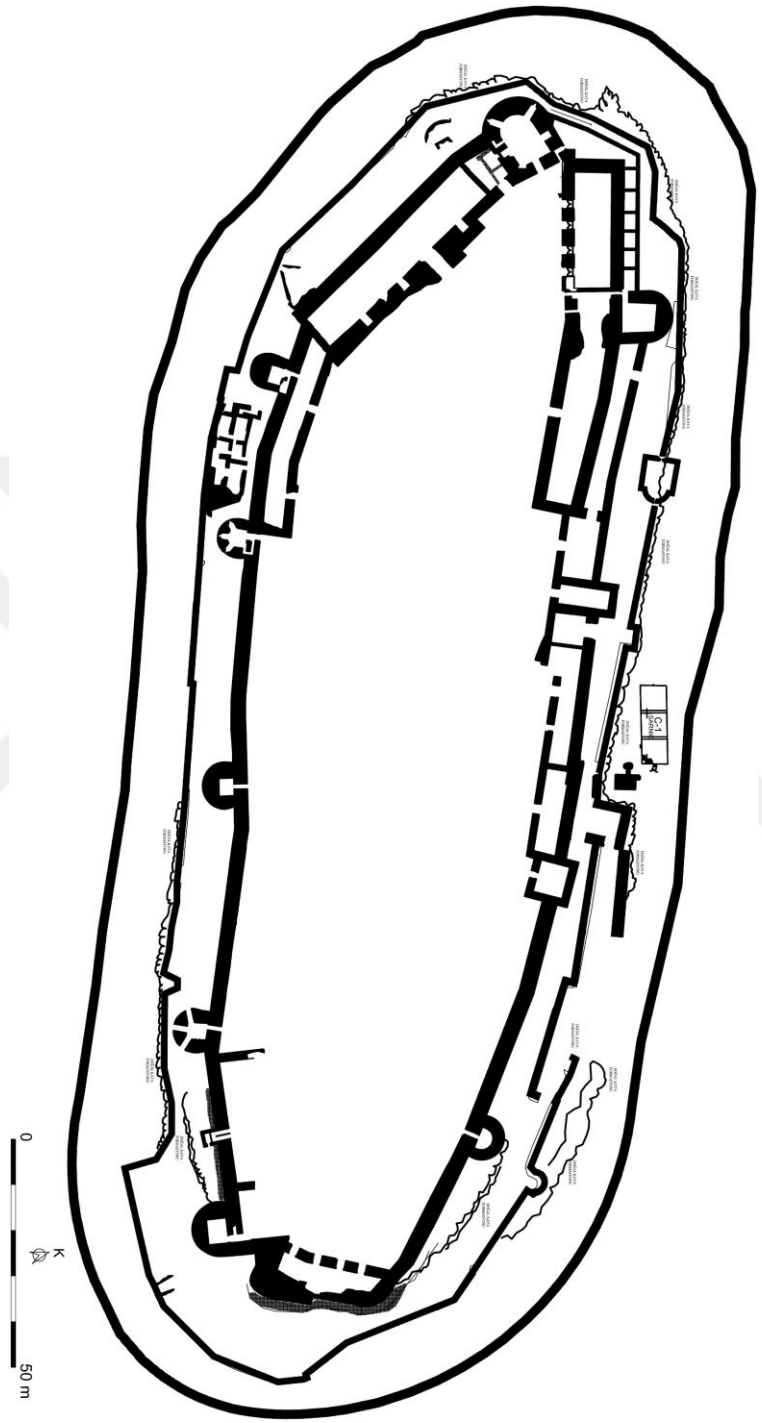
YILDIZ, Abdülbari; "Karaman Kalesi 2013 Yılı Kurtarma Kazısı", **23. Müze Çalışmaları ve Kurtarma Kazıları Sempozyumu**, Mardin, 2014, s.1-15.

YILDIZ, Âdem; **Kilikya Bölgesi Antik Anavarza Kentinin Yapı ve Taş Eserlerinin Malzeme Tespiti İle Petrografik İncelenmesi,** (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana 2001.

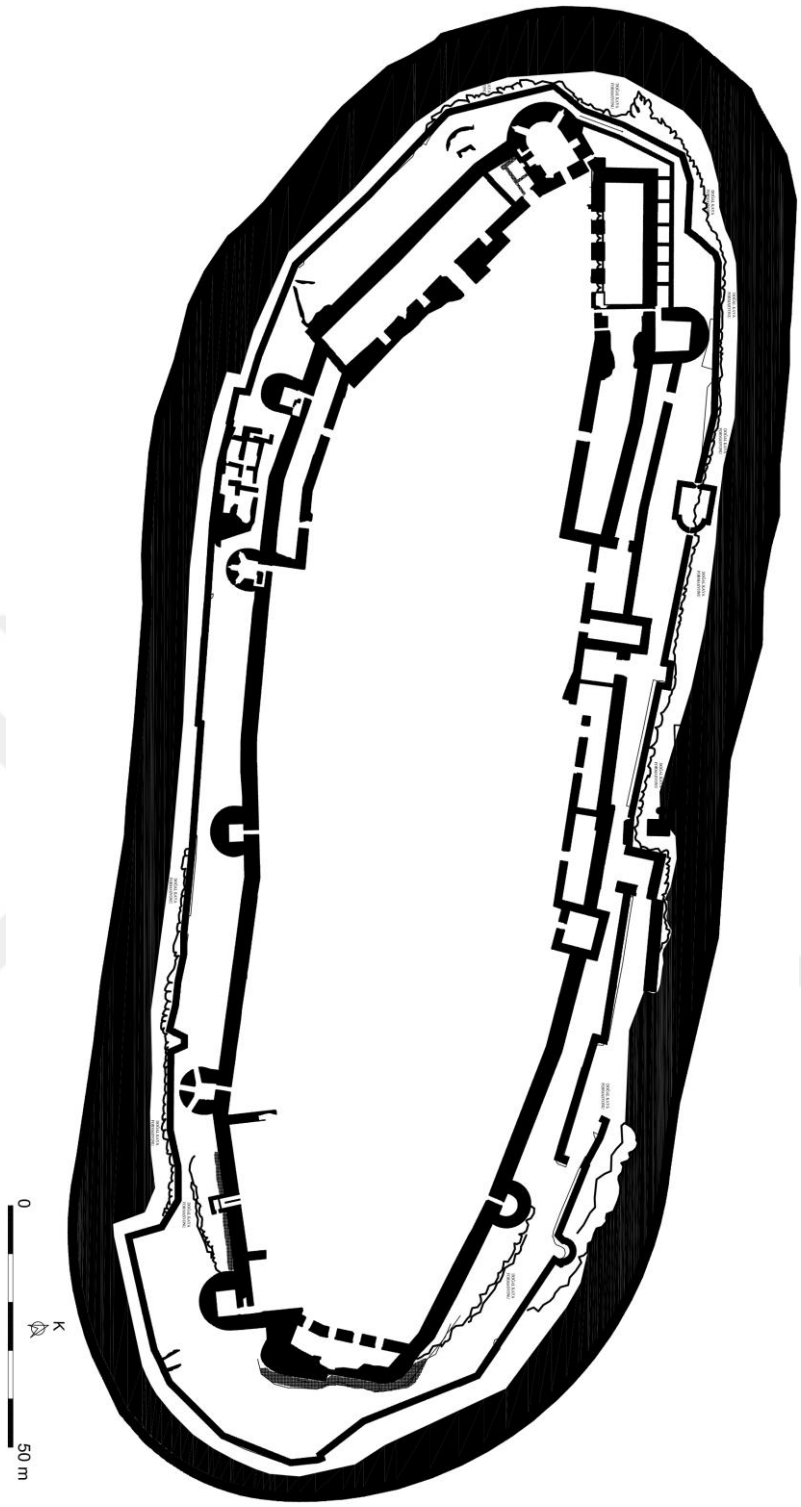
YOUNGS, G.Robert; "There Cilician Castles", (Kilikya Kaleleri), **Anatolian Studies**, S.15, Londra, 1965, s.113-134.

ZOROĞLU, Levent; "Kelenderis 2004 Yılı Kazısı", **27. Kazı Sonuçları Toplantısı**, II, Ankara, 2006, s.241-256.

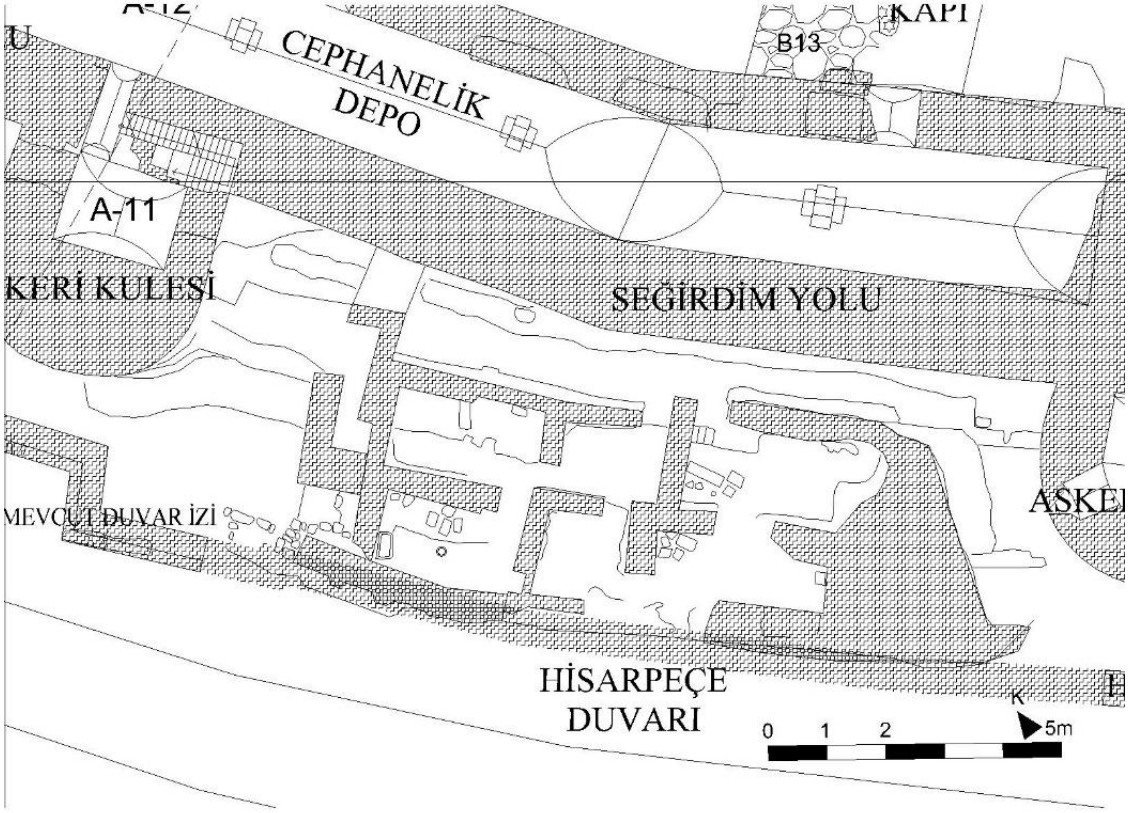
10. ÇİZİMLER



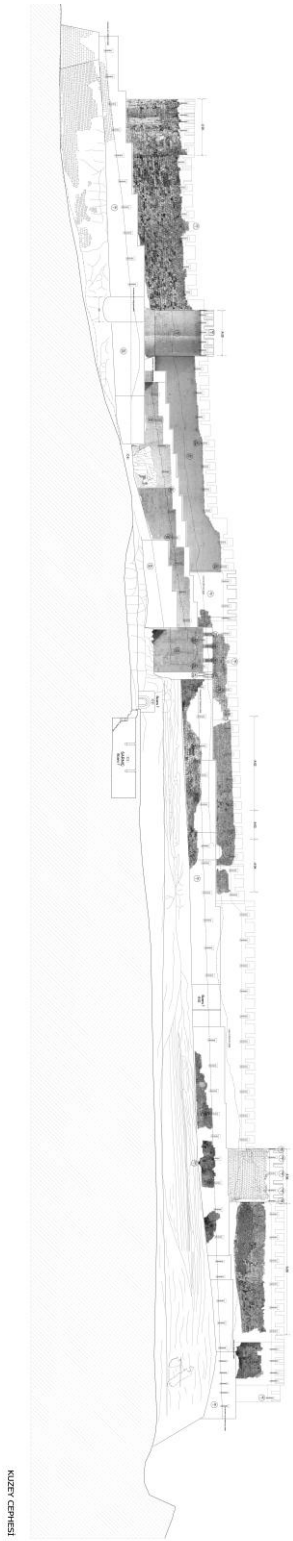
Çizim 1. Silifke Kalesi Surları (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



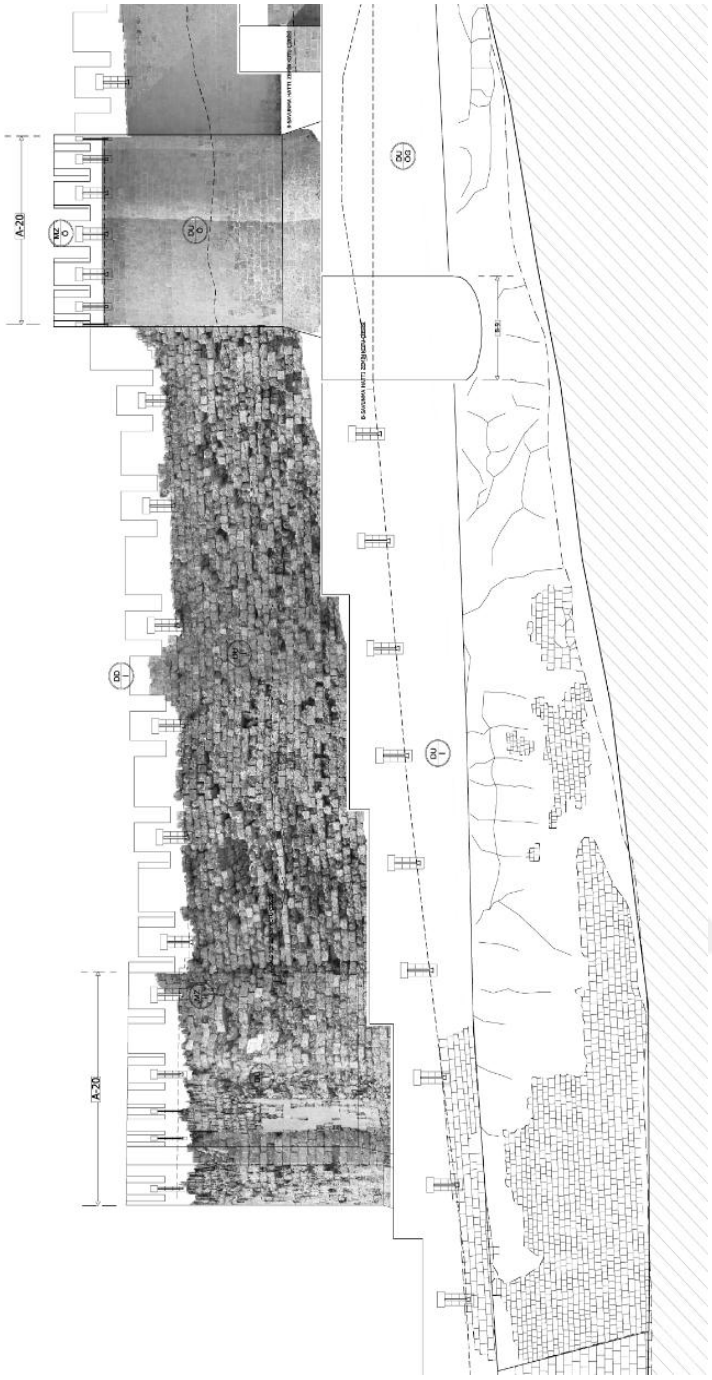
Çizim 2. Kalenin Hendek ve Hisar Peçe Bölümleri (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



Çizim 3. Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



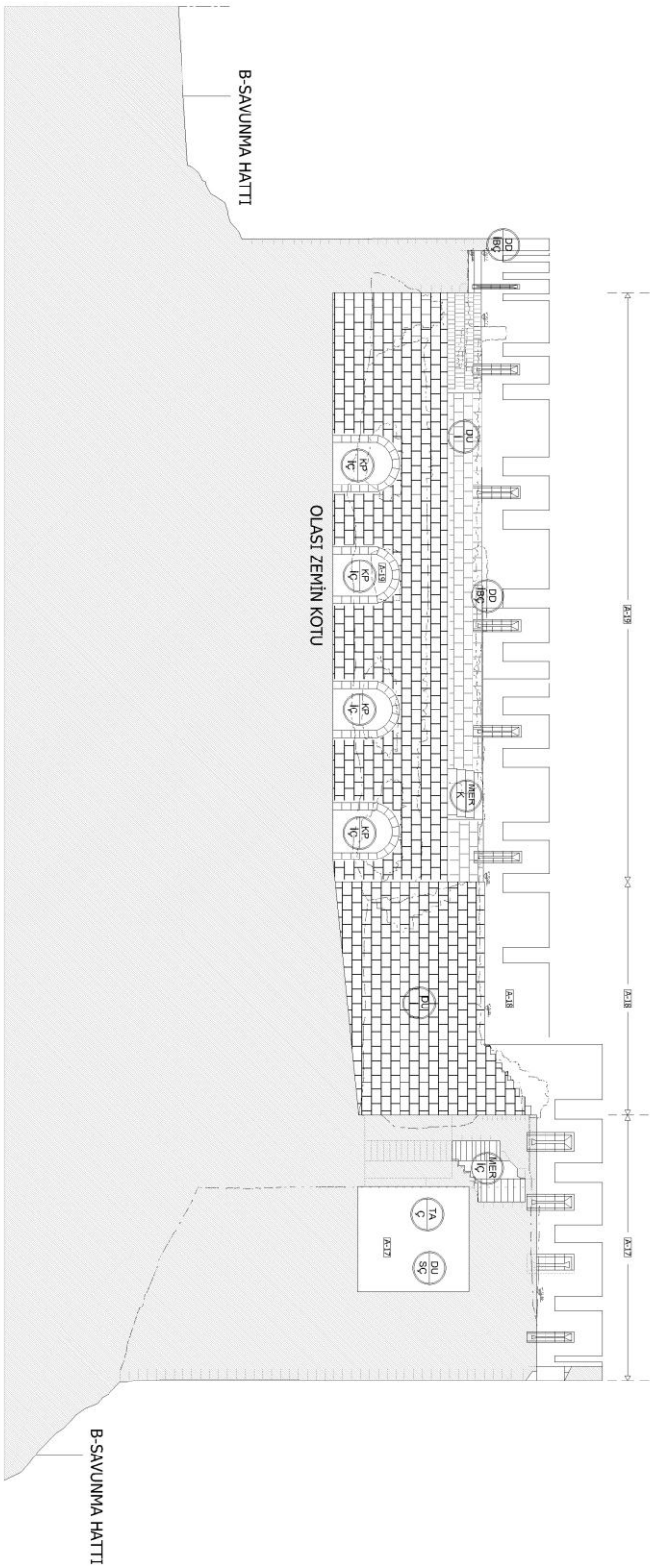
Çizim 4. Kalenin Kuzey Cephe Surları (Adana Rölöve Müdürlüğü'den)



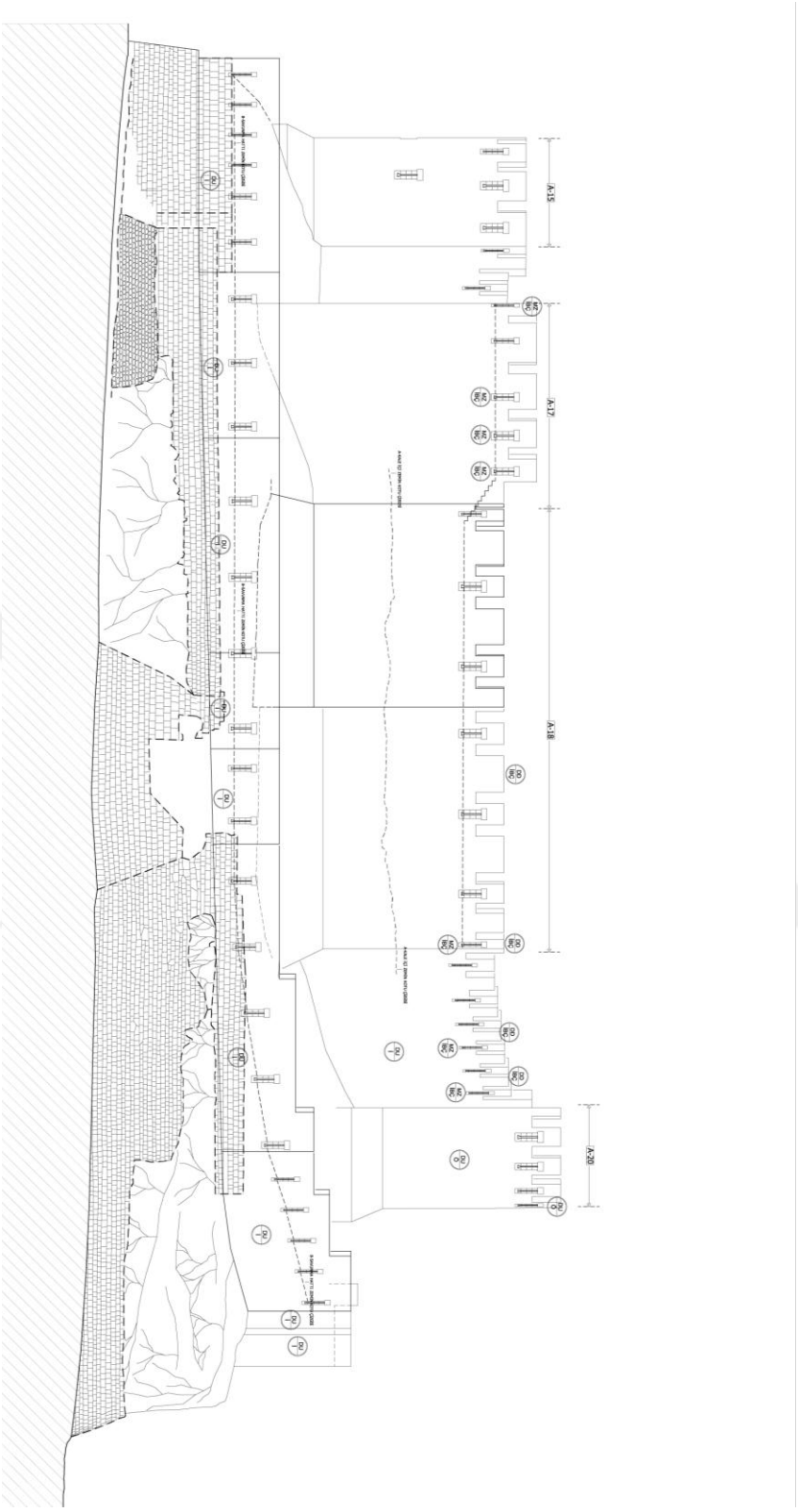
Çizim 5. Kuzey Cephe Detay (Adana Rölöve Müdürlüğü'den)



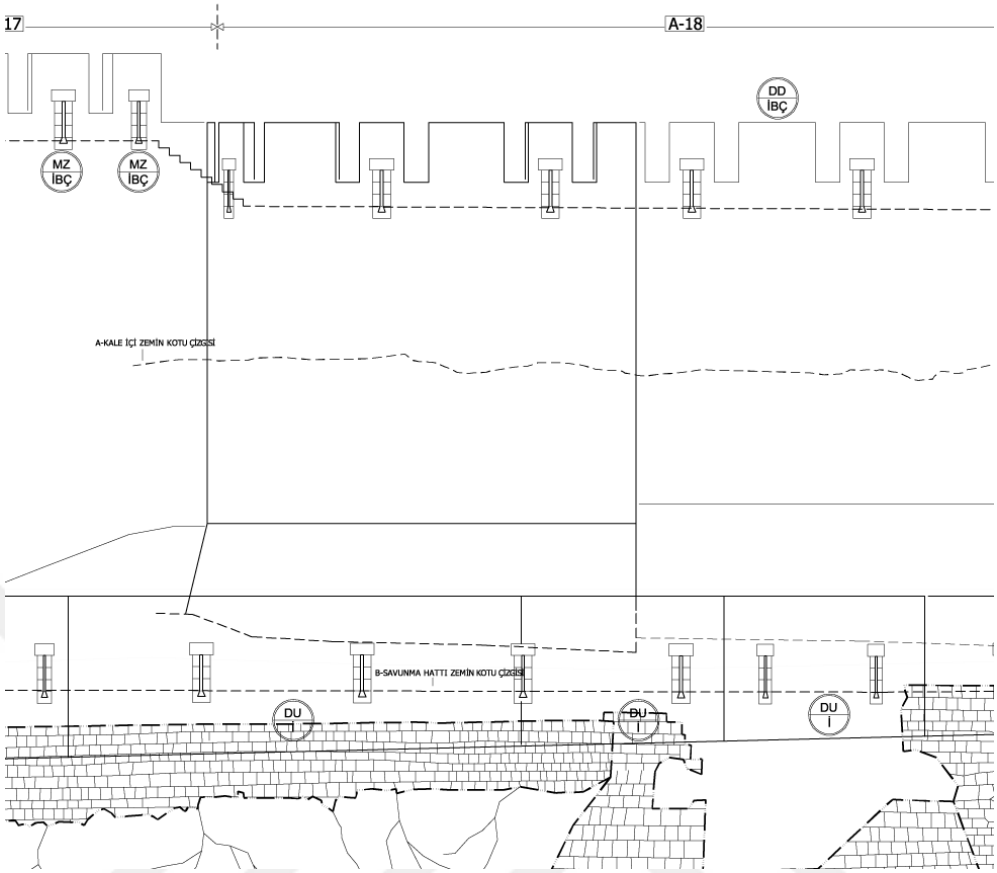
Çizim 6. Kuzey Surları İç Kısmı (Adana Rölöve Müdürlüğü'den)



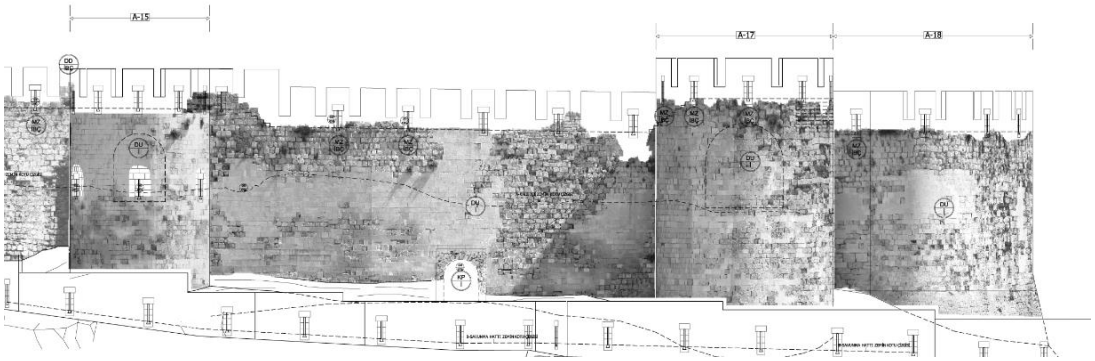
Çizim 7. Surların Doğu Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'den)



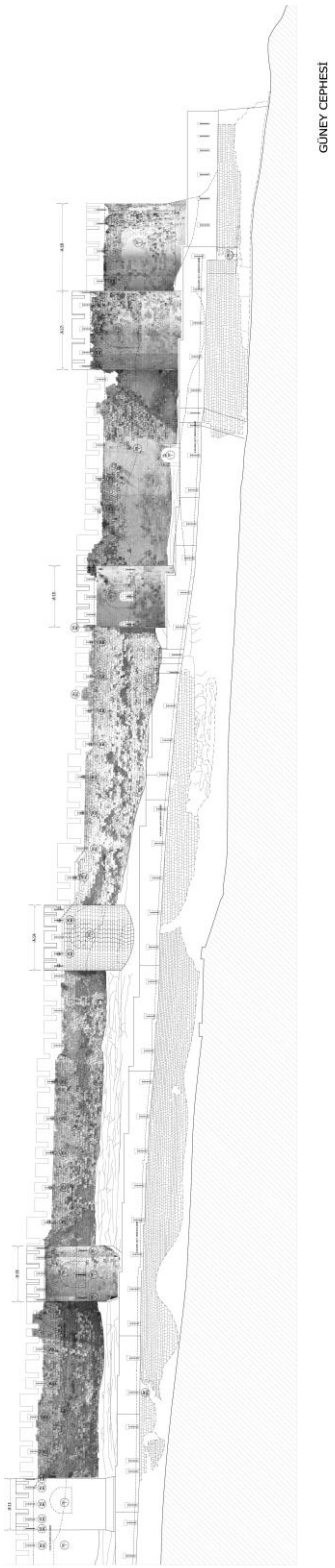
Çizim 8. Surların Doğu Cephe Detayı (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



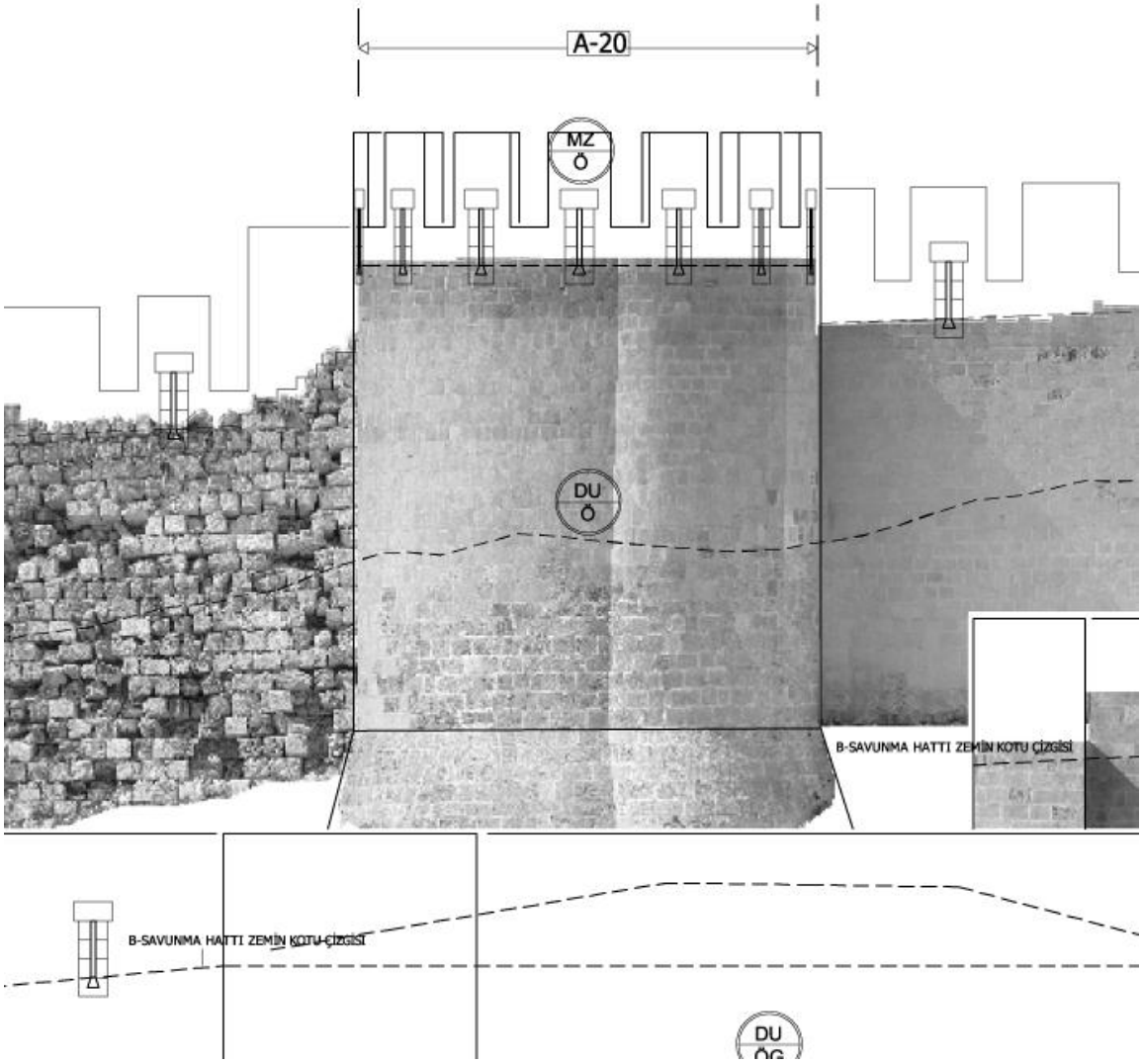
Çizim 9. Surların Doğu Cephe Detayı (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



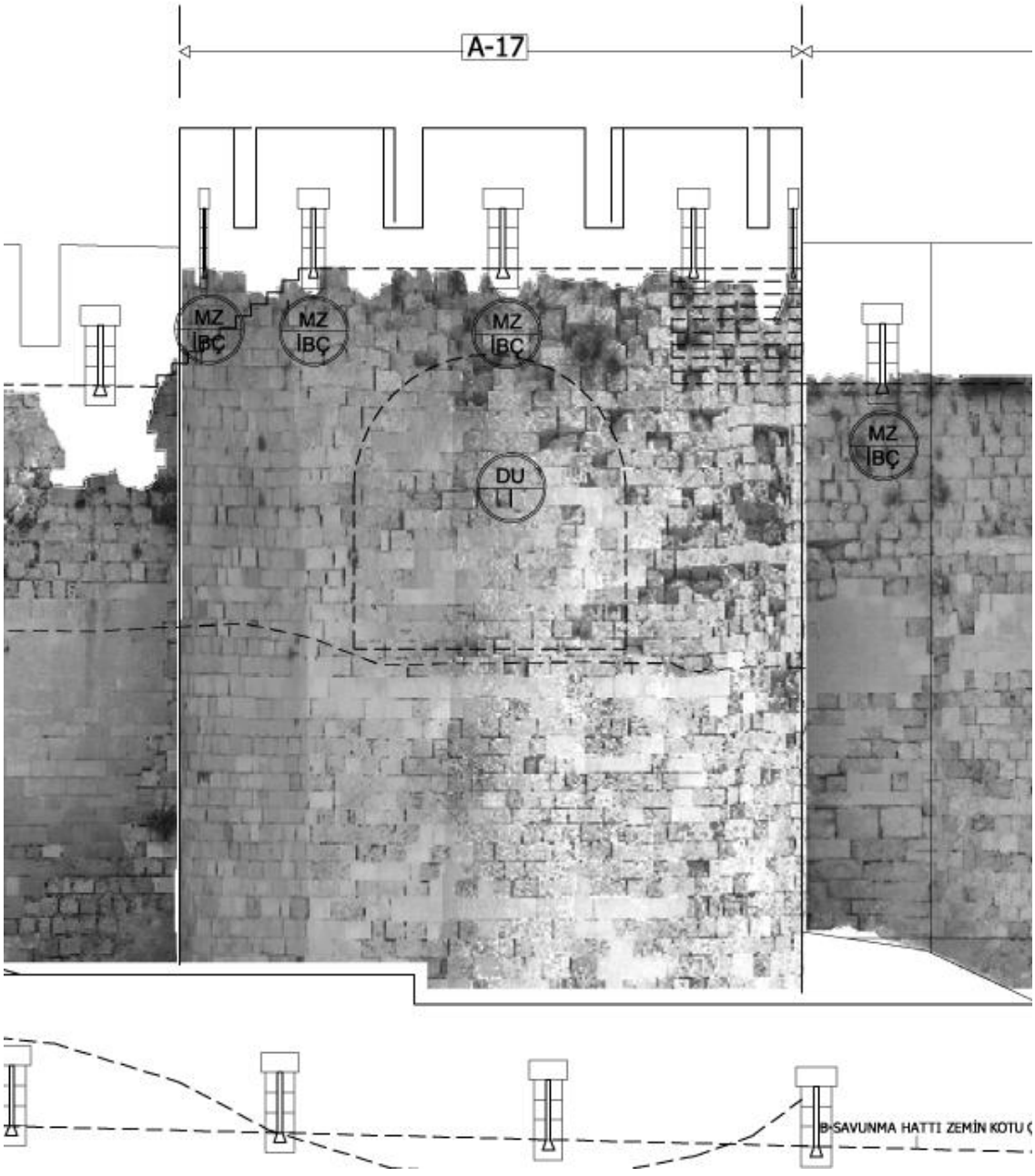
Çizim 10. Surların Güneydoğu Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



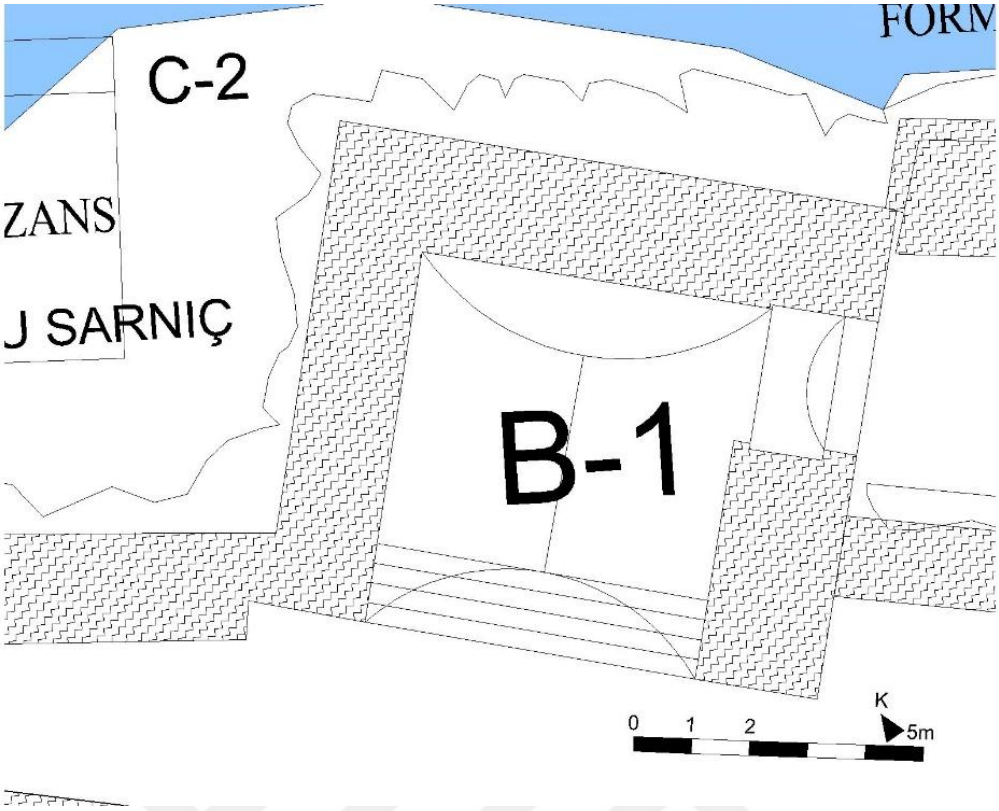
Çizim 11. Surların Güney Cephesi (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



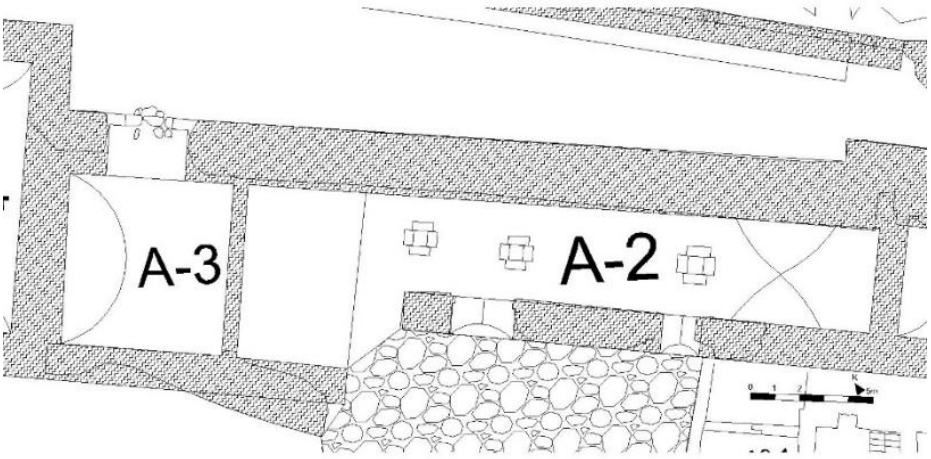
Çizim 12. A- 20 Burcu (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



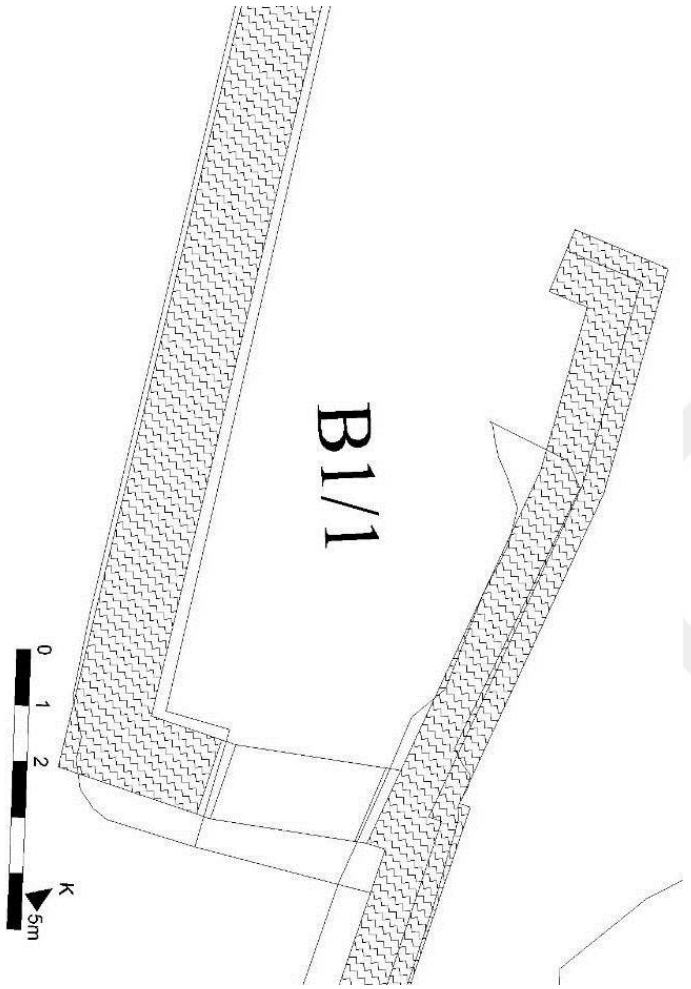
Çizim 13. A- 17 Burcu (Adana Rölöve Müdürlüğü'nden)



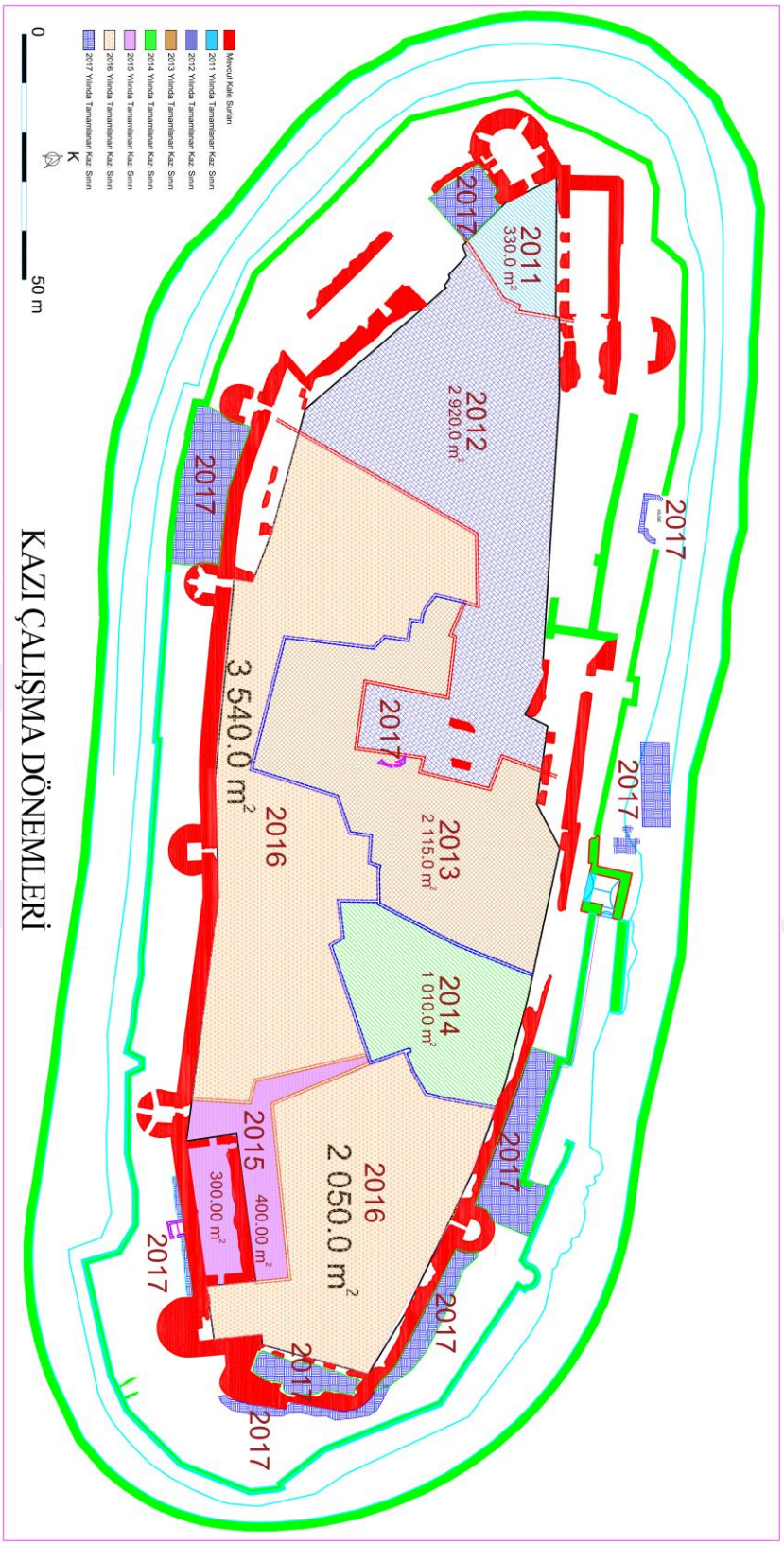
Çizim 14. Kale Kapısı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



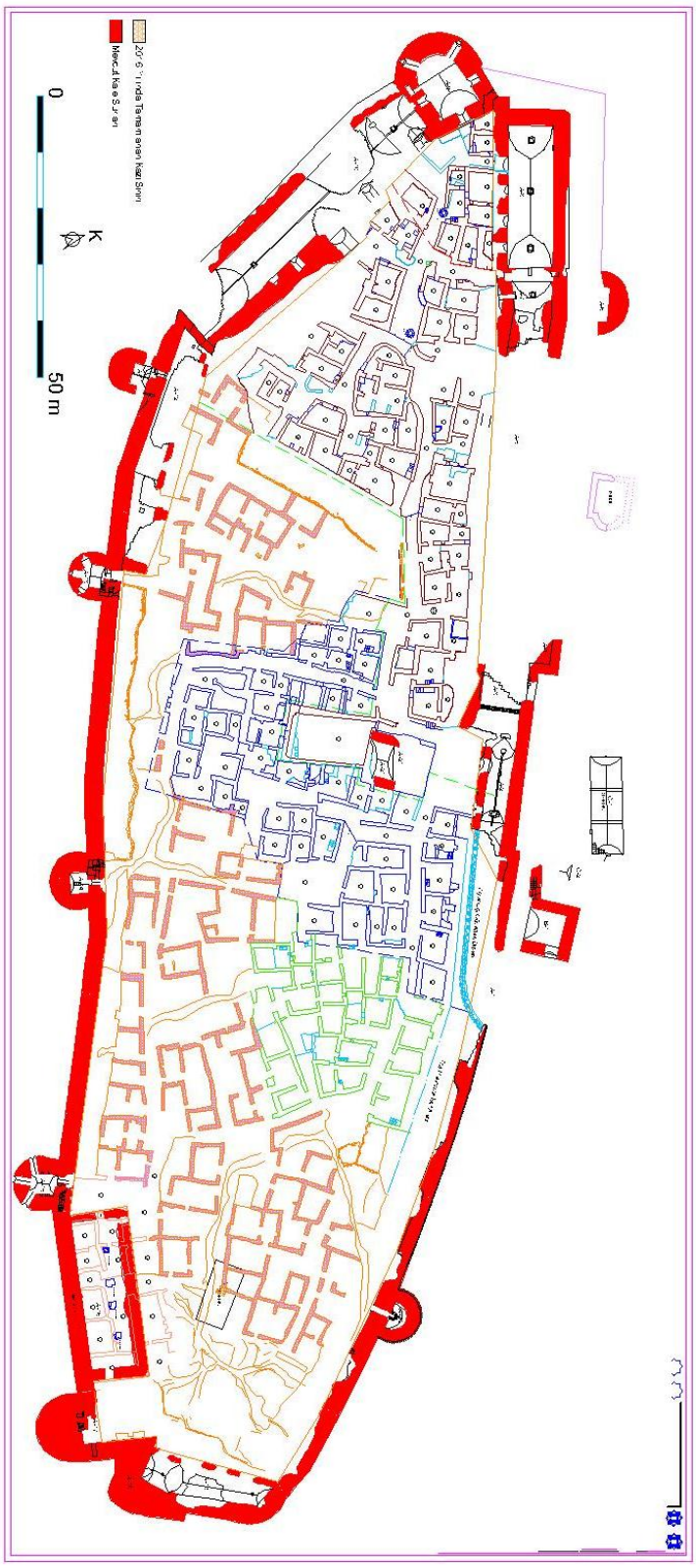
Çizim 15. A-3 ve A-2 Mekânlar (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



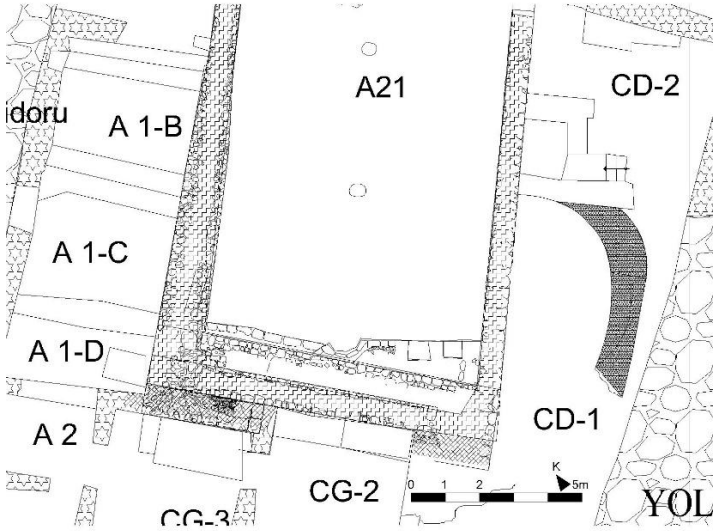
Çizim 16. B1/1 Hisar Peçeye Giriş Kapısı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



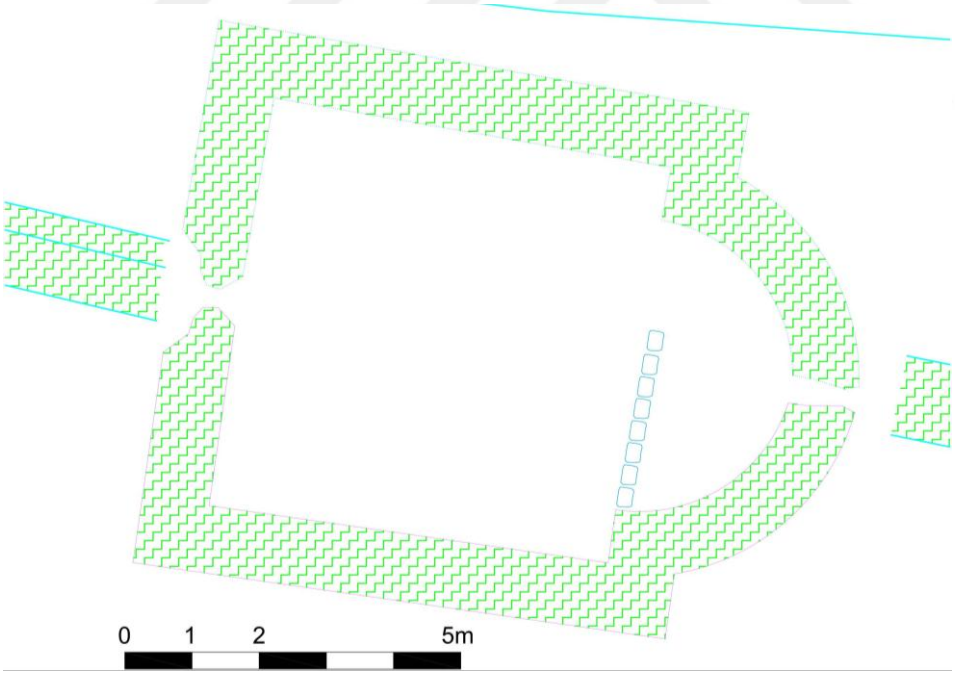
Çizim 17. 2011- 2017 Yıllarında Yapılan Kazı Çalışmaları (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



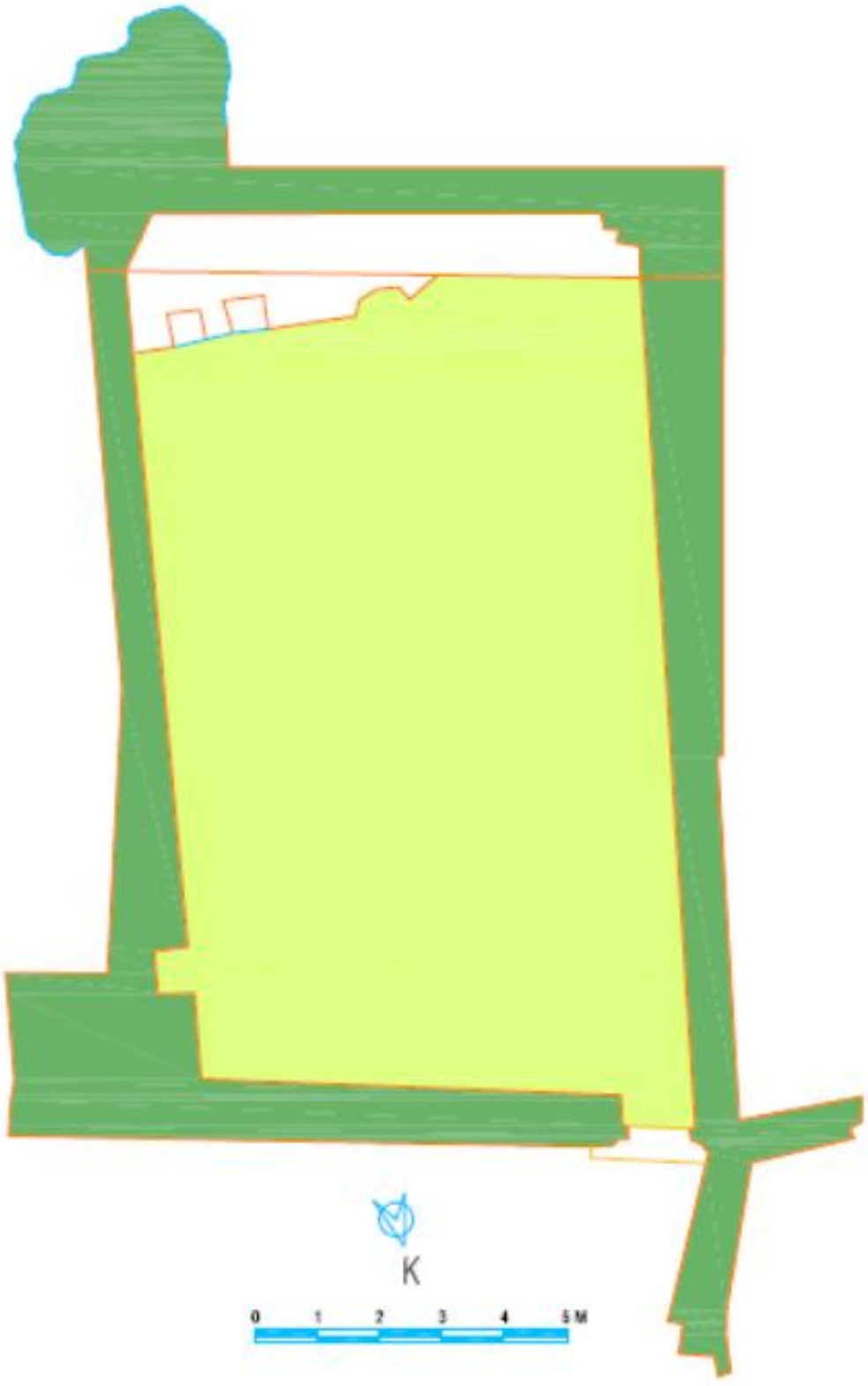
Çizim 18. 2011- 2017 Yıllarında Yapılan Kazı Çalışmalarında Ortaya Çıkarılan Kale İçi Yerleşim Dokusu (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



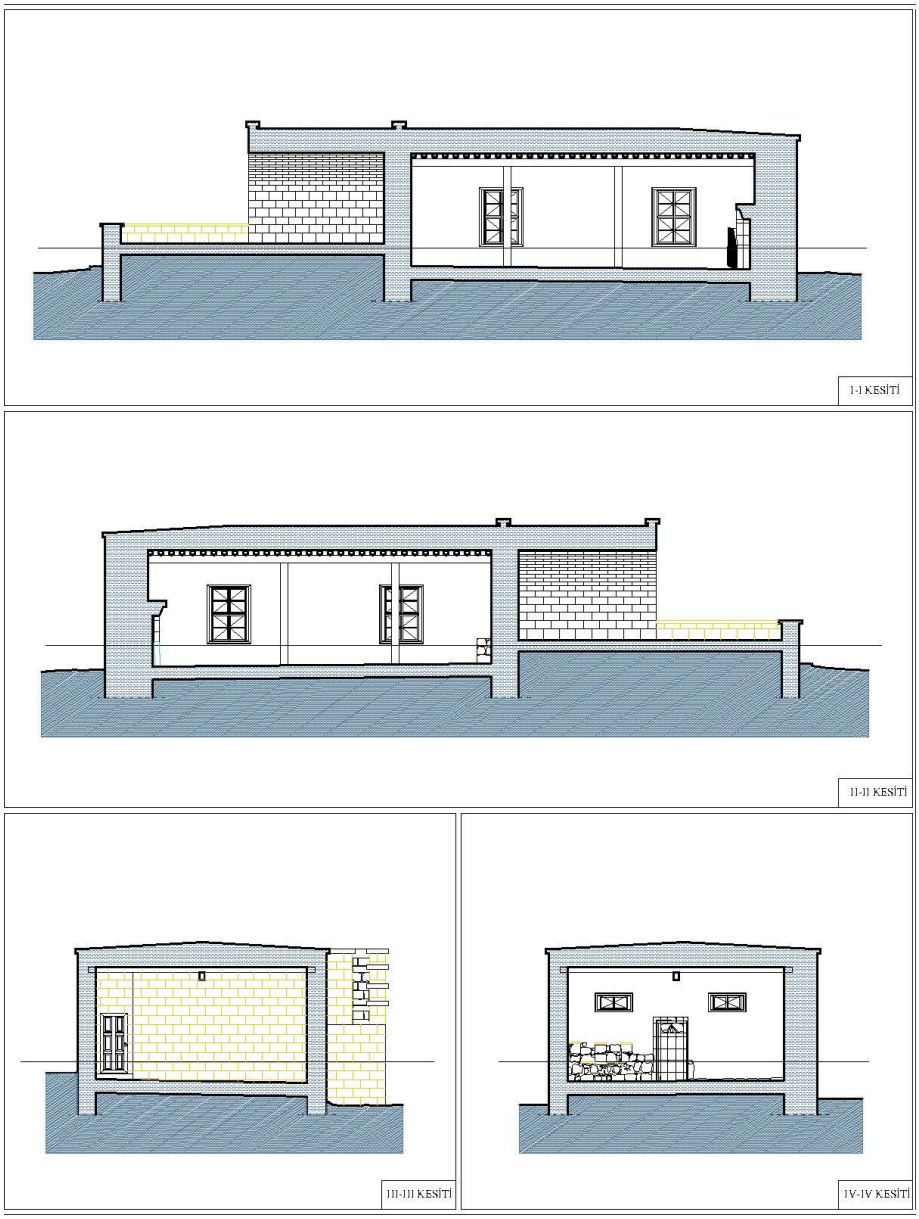
Çizim 113. Kazıda Çıkarılan Kilisenin Apsis Kısmı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



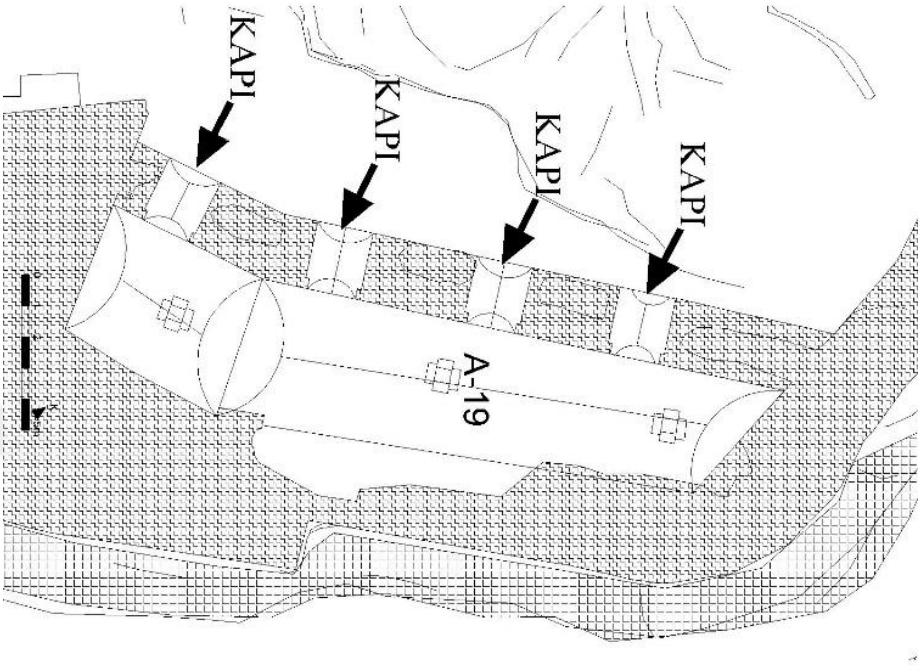
Çizim 114. 2017 Yılında Kazısı Yapılan Şapel



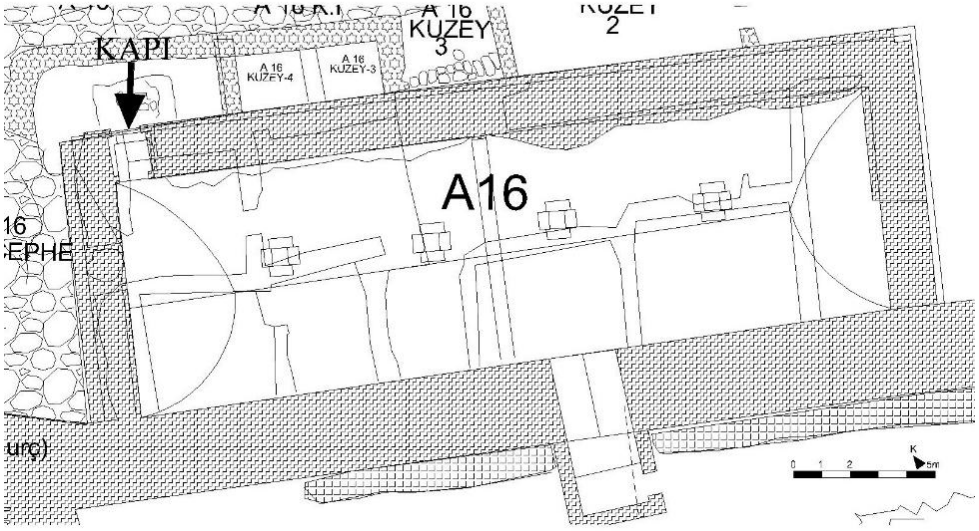
Çizim 115. A- Kale Camisinin Rölöve Planı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



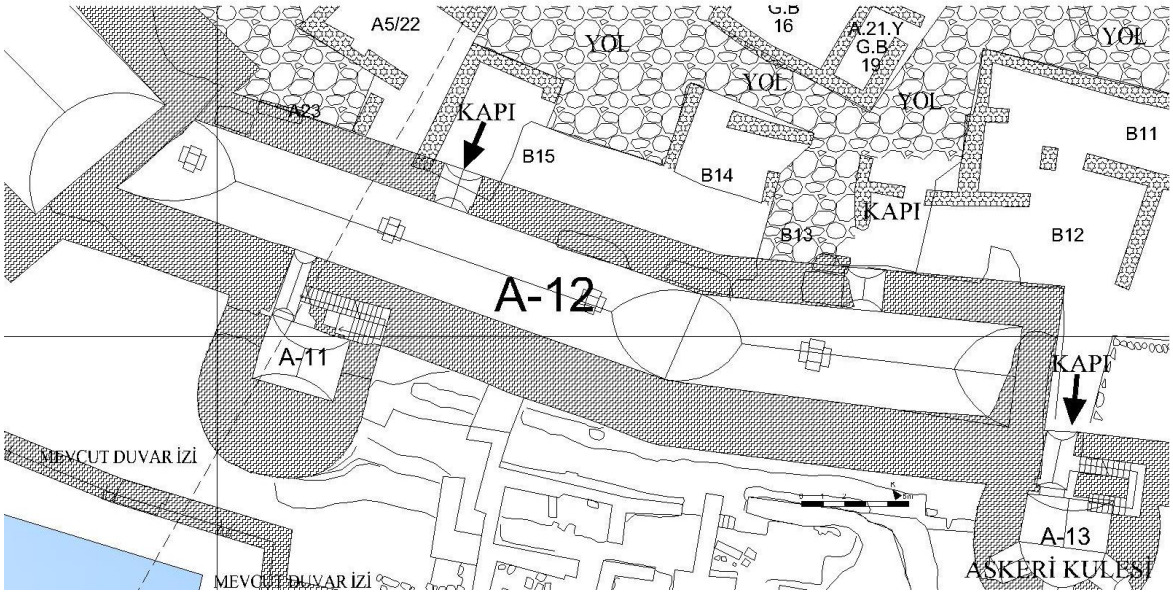
Çizim 115. B- Kale Camisinin Restitüsyon Kesitleri (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



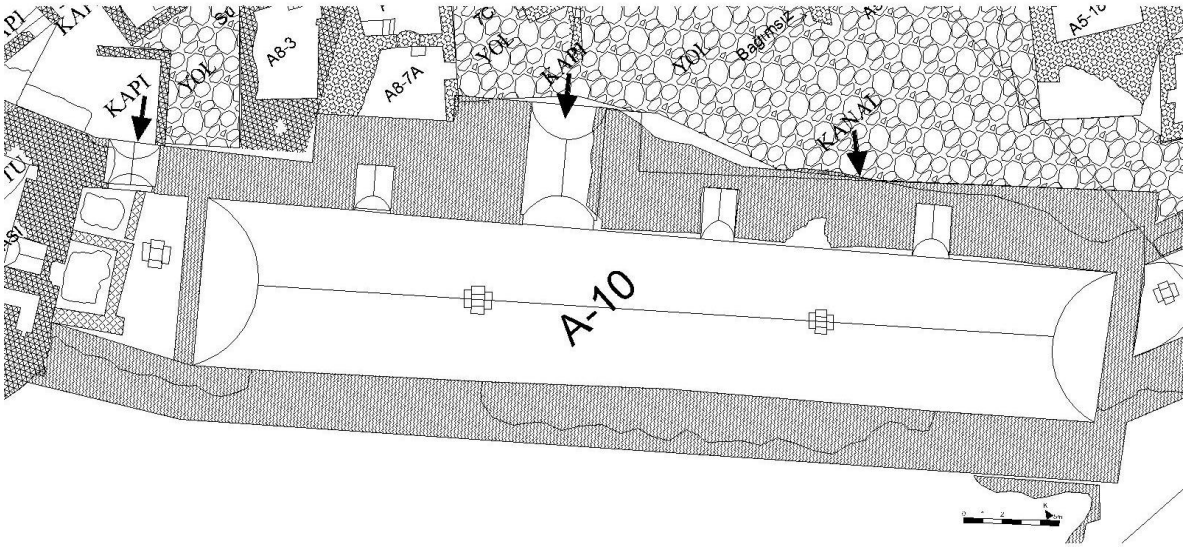
Çizim 116. A- 19 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



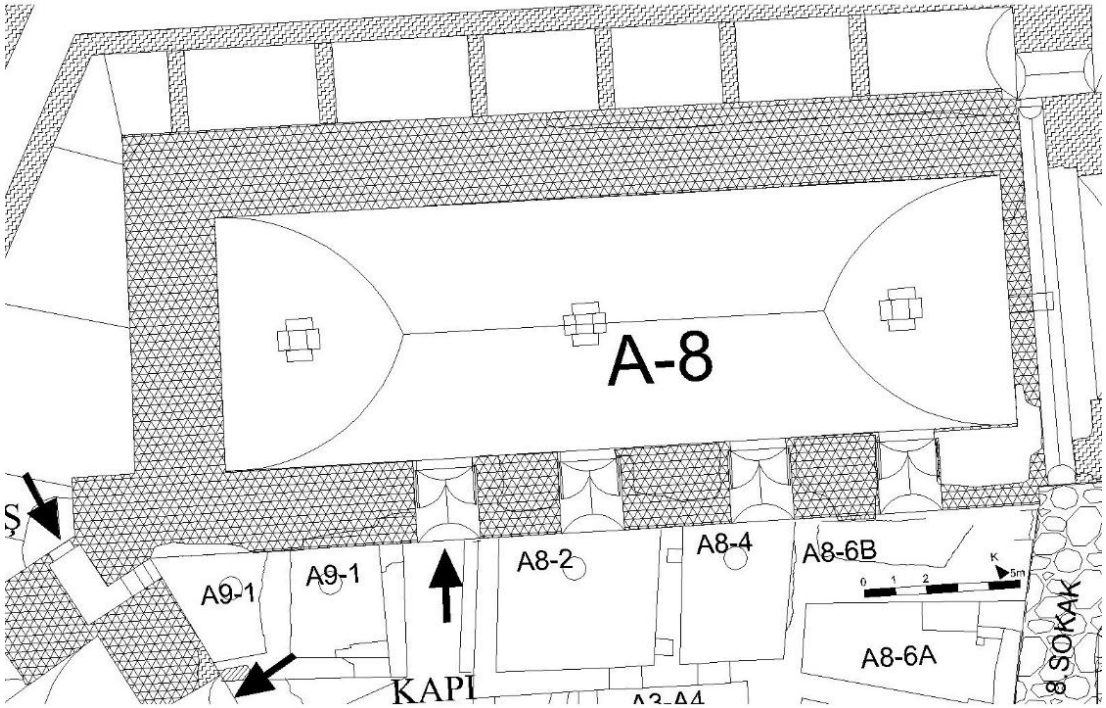
Çizim 117. A- 16 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



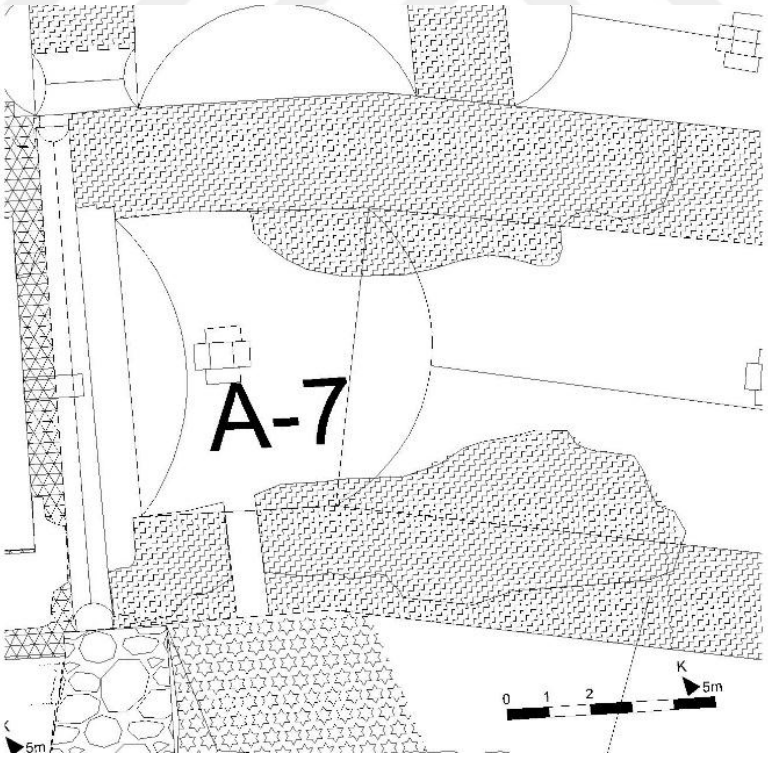
Çizim 118. A- 12 Mekânı (Cephanelik) (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



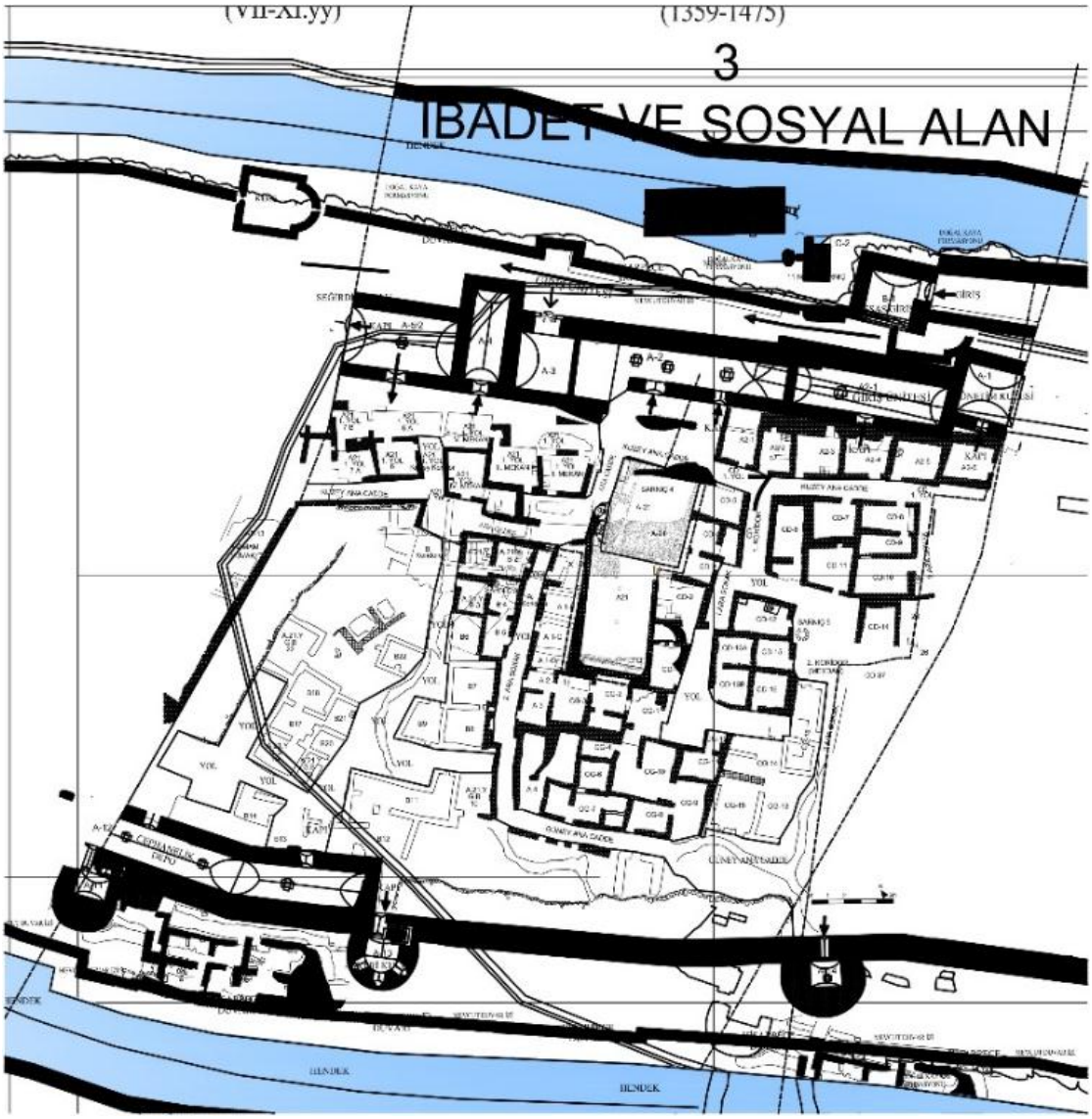
Çizim 119. A- 10 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



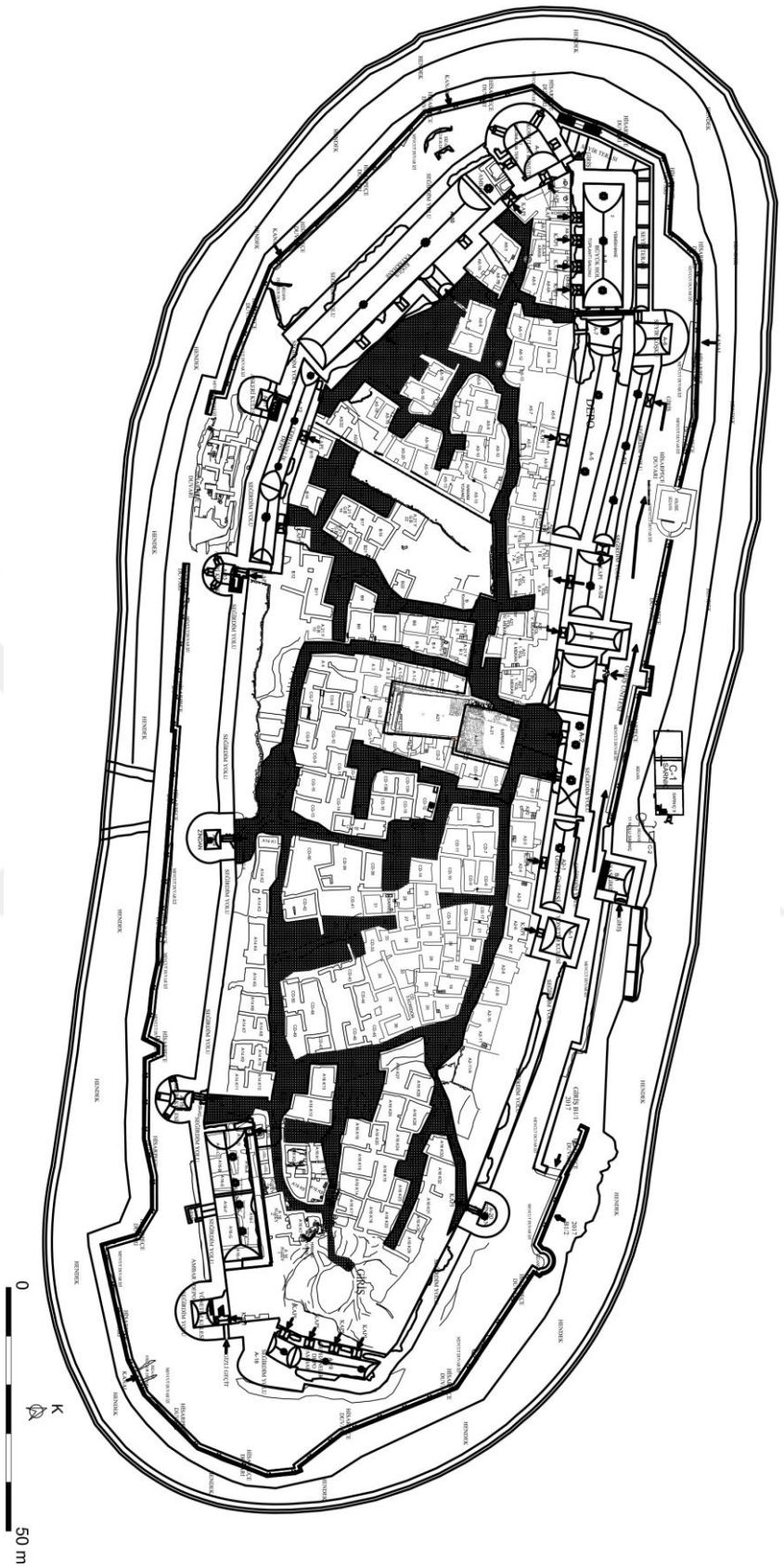
Çizim 120. A- 8 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



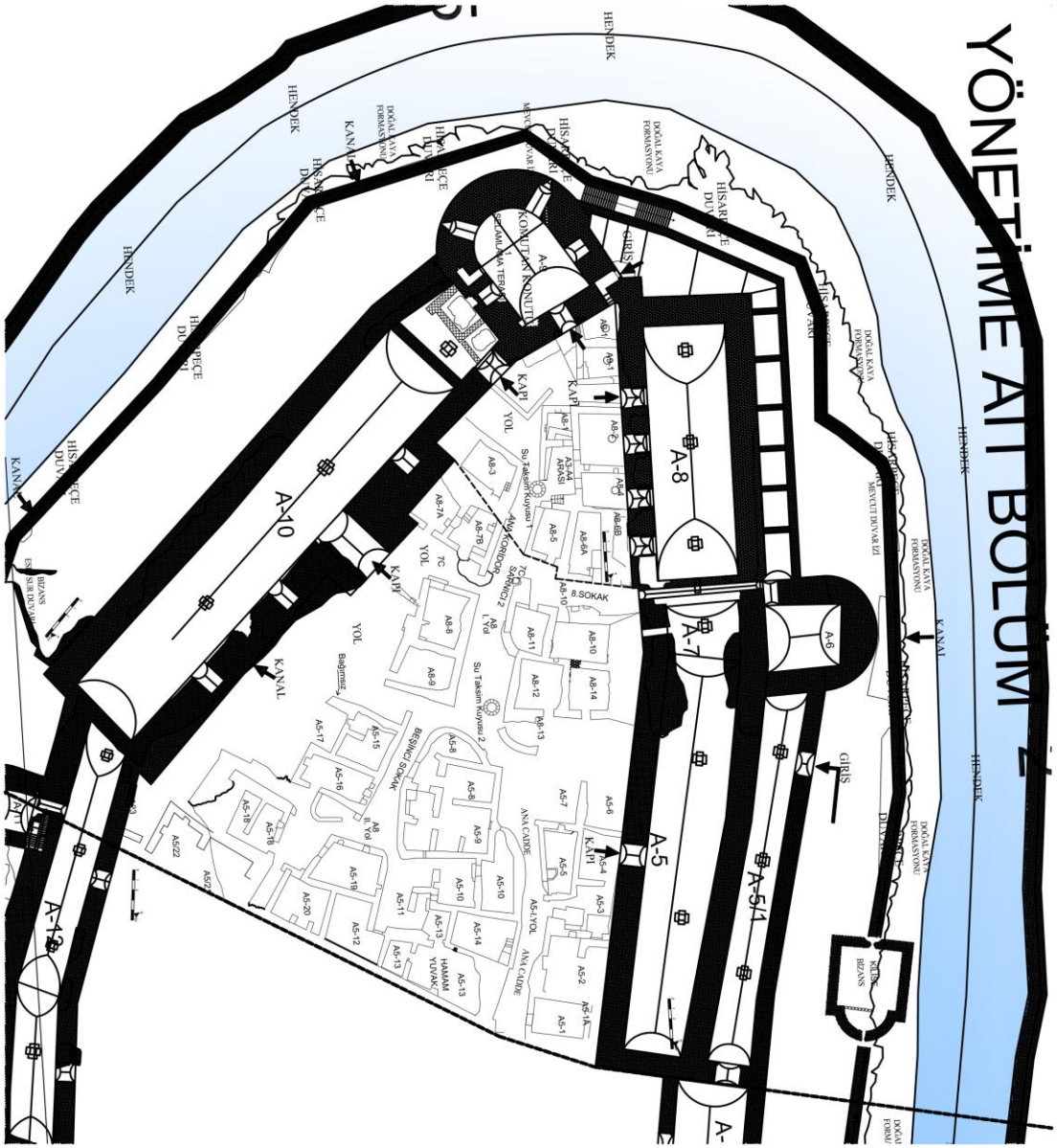
Çizim 121. A- 7 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



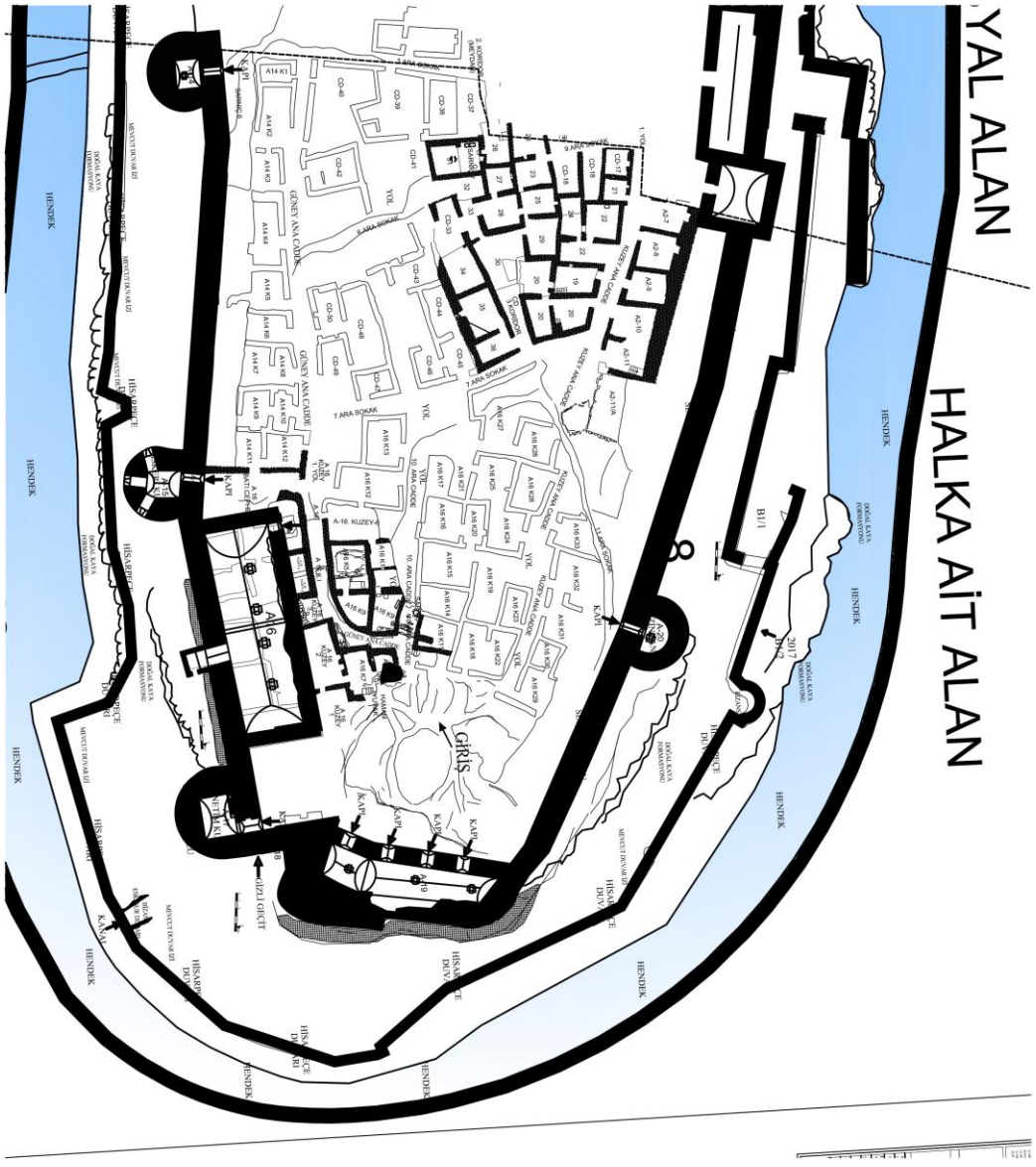
Çizim 122. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



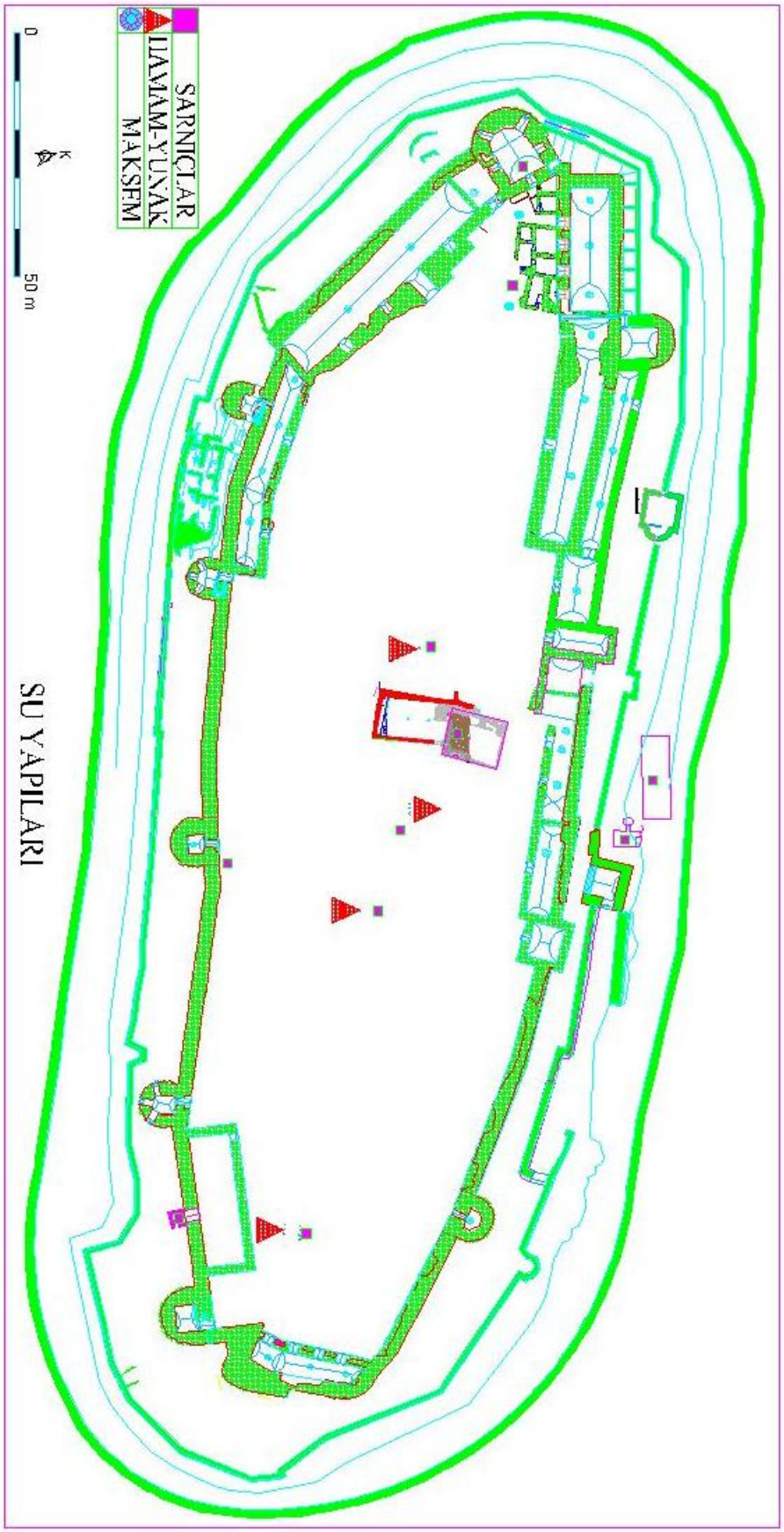
Çizim 123. Kale İçi Cadde ve Sokaklar (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



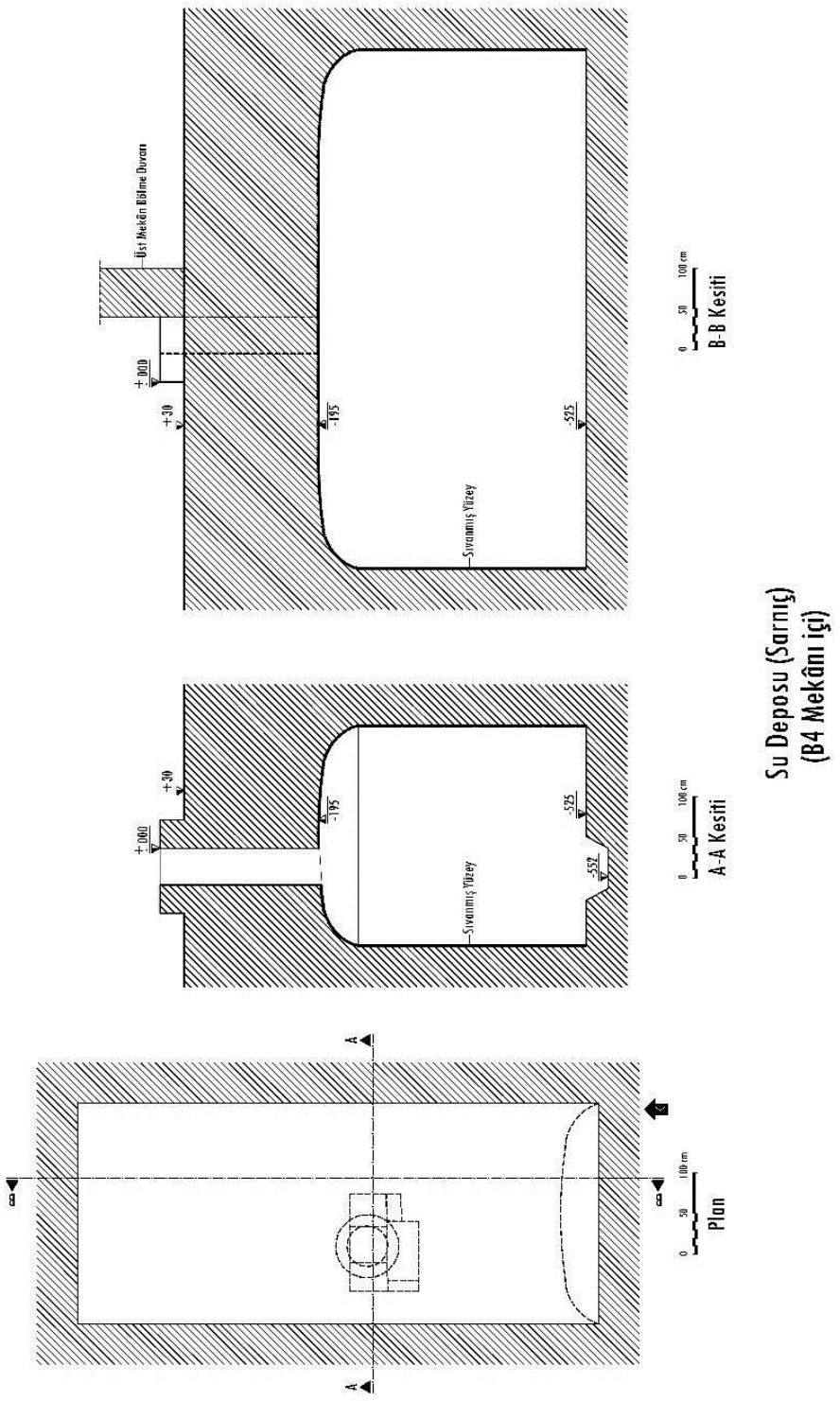
Çizim 124. Yönetime Ait Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



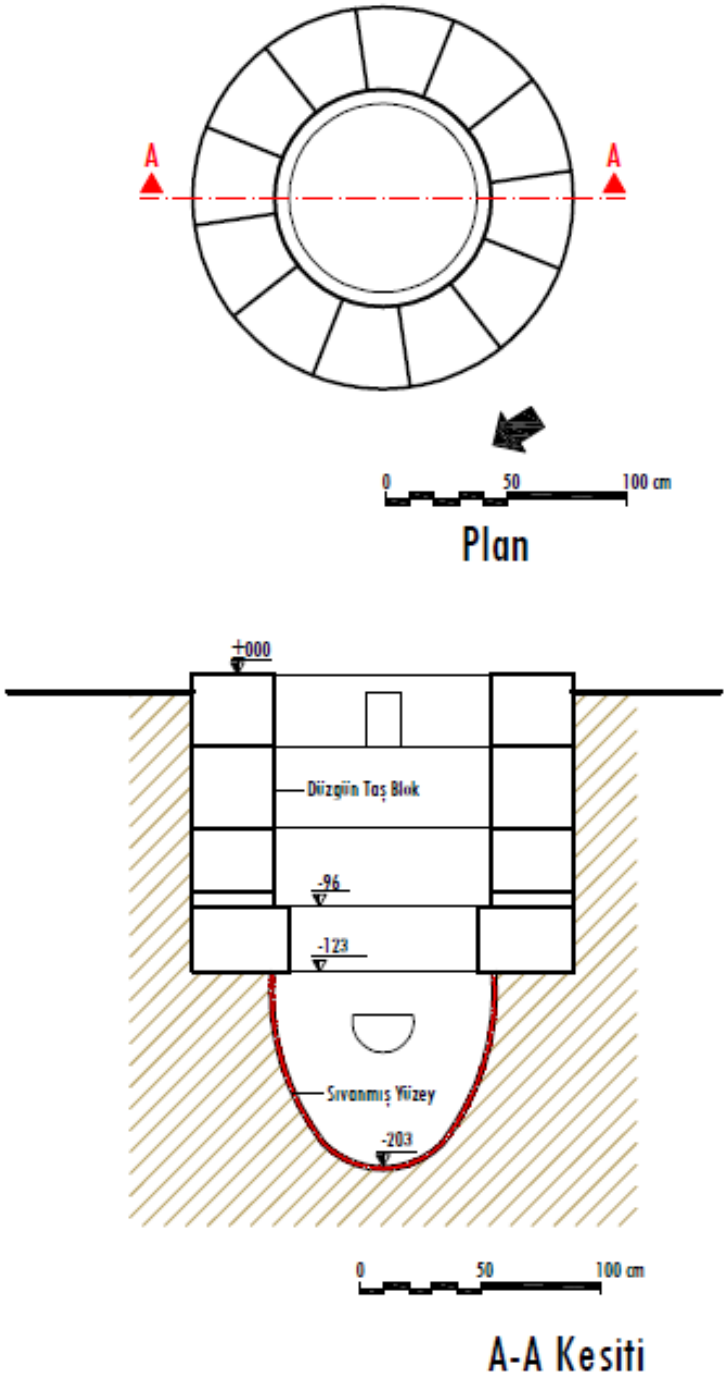
Çizim 125. Halka ve Askerlere Ait Yapılar (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



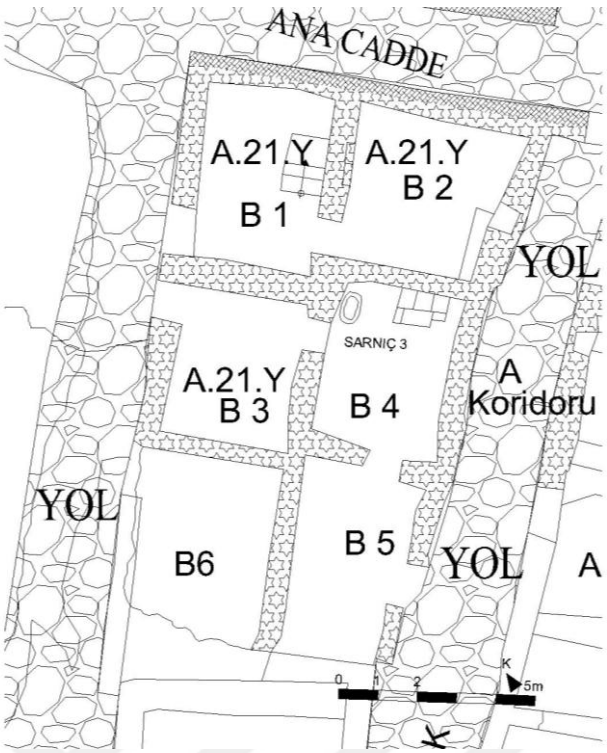
Çizim 126. Su Yapıları (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek)



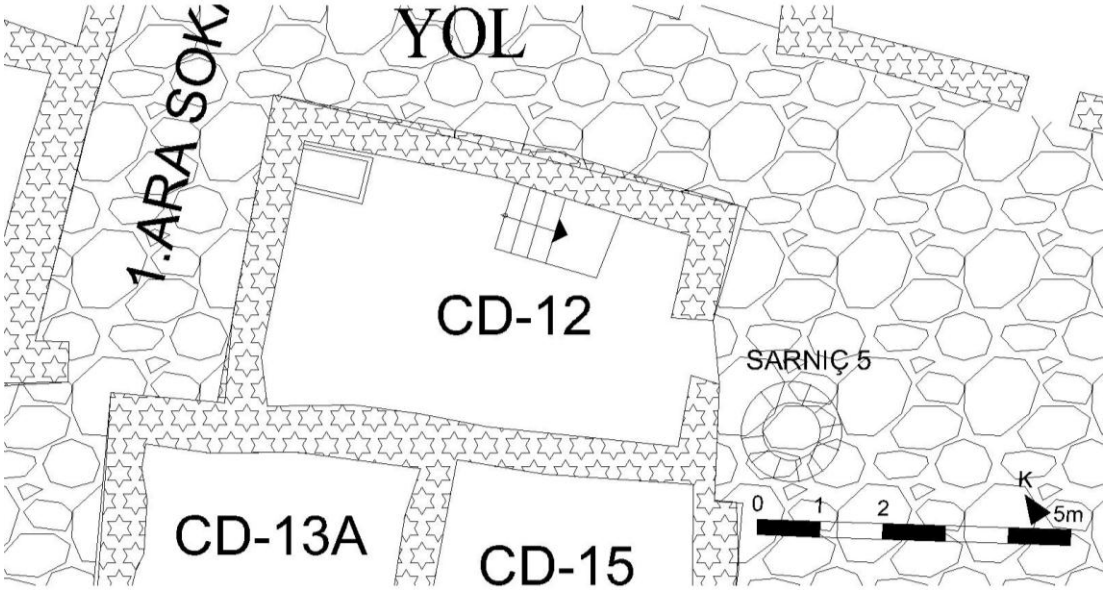
Çizim 127. B4 Mekânı İçindeki 3 No.lu Sarnıcın Plan ve Kesitleri (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



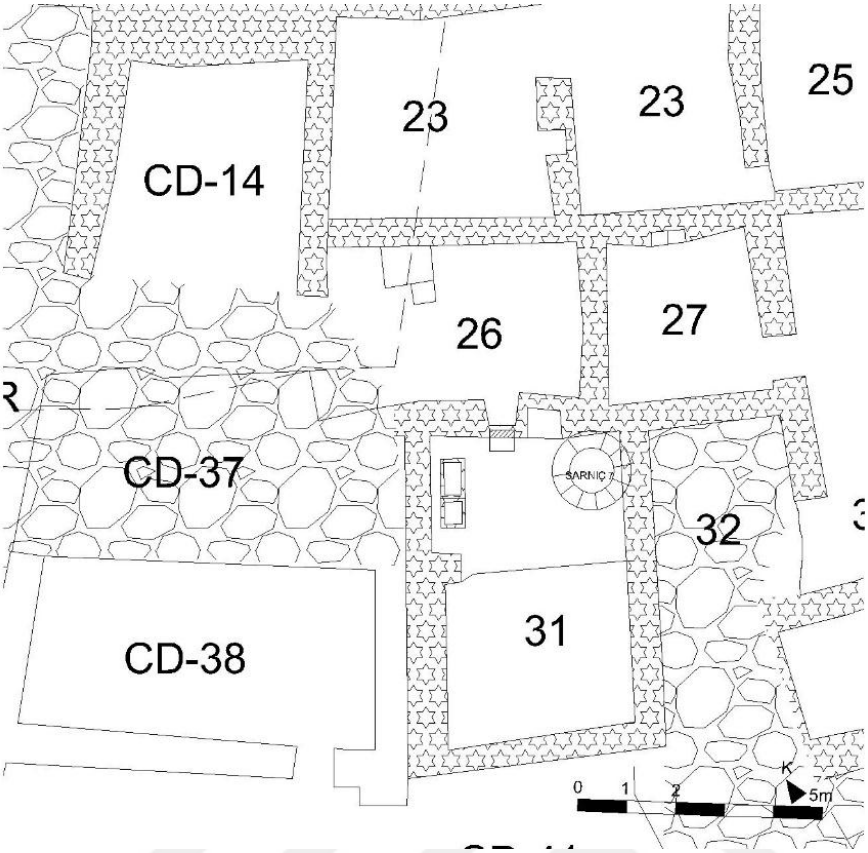
Çizim 128. I No.lu Maksemin Plan ve Kesiti (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



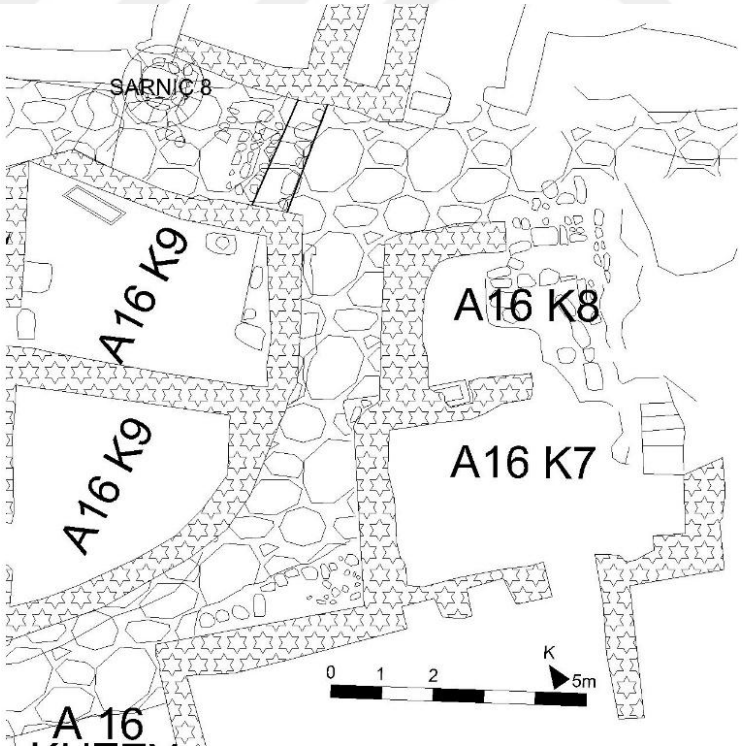
Çizim 129. I No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



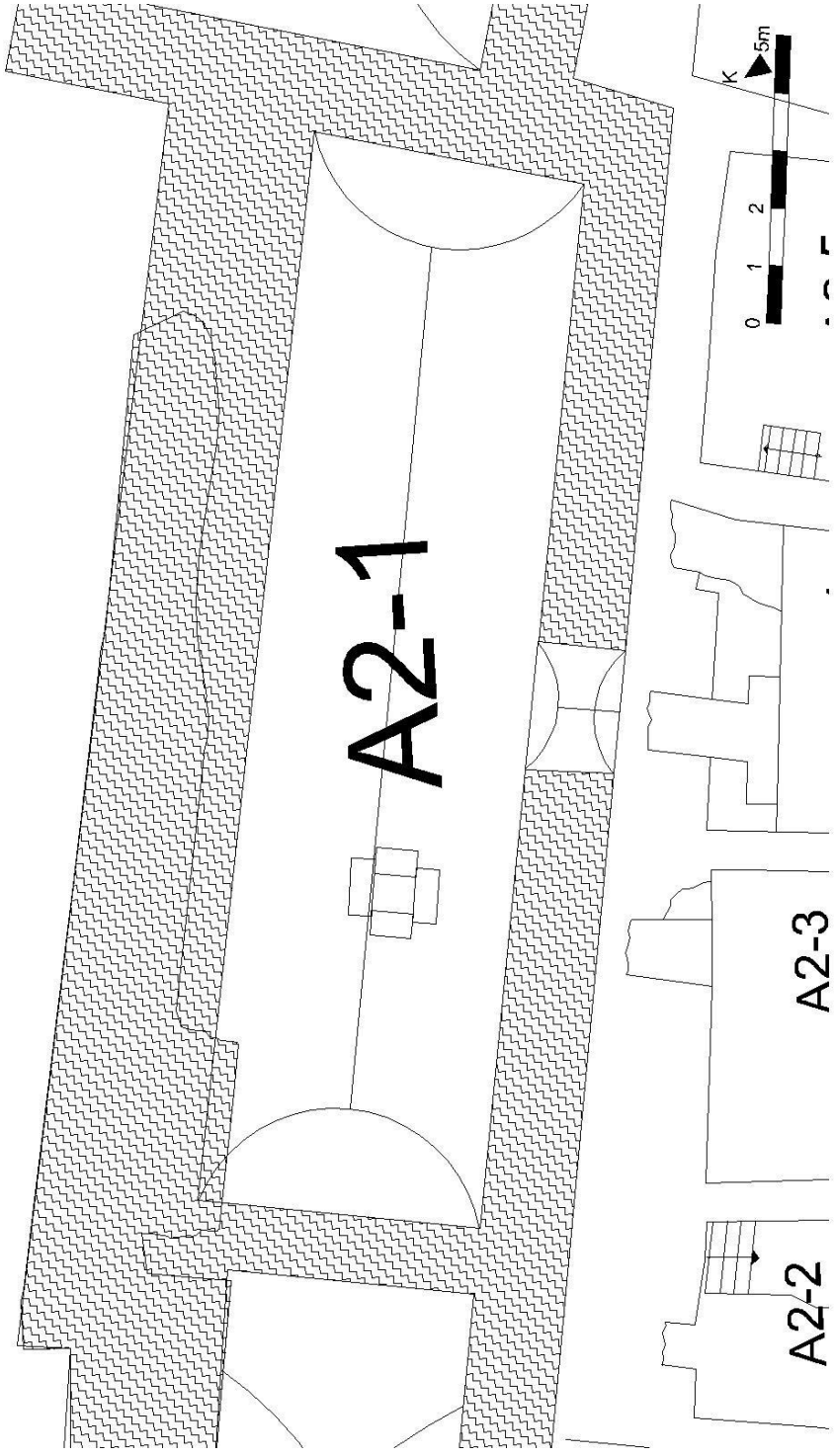
Çizim 130. II No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



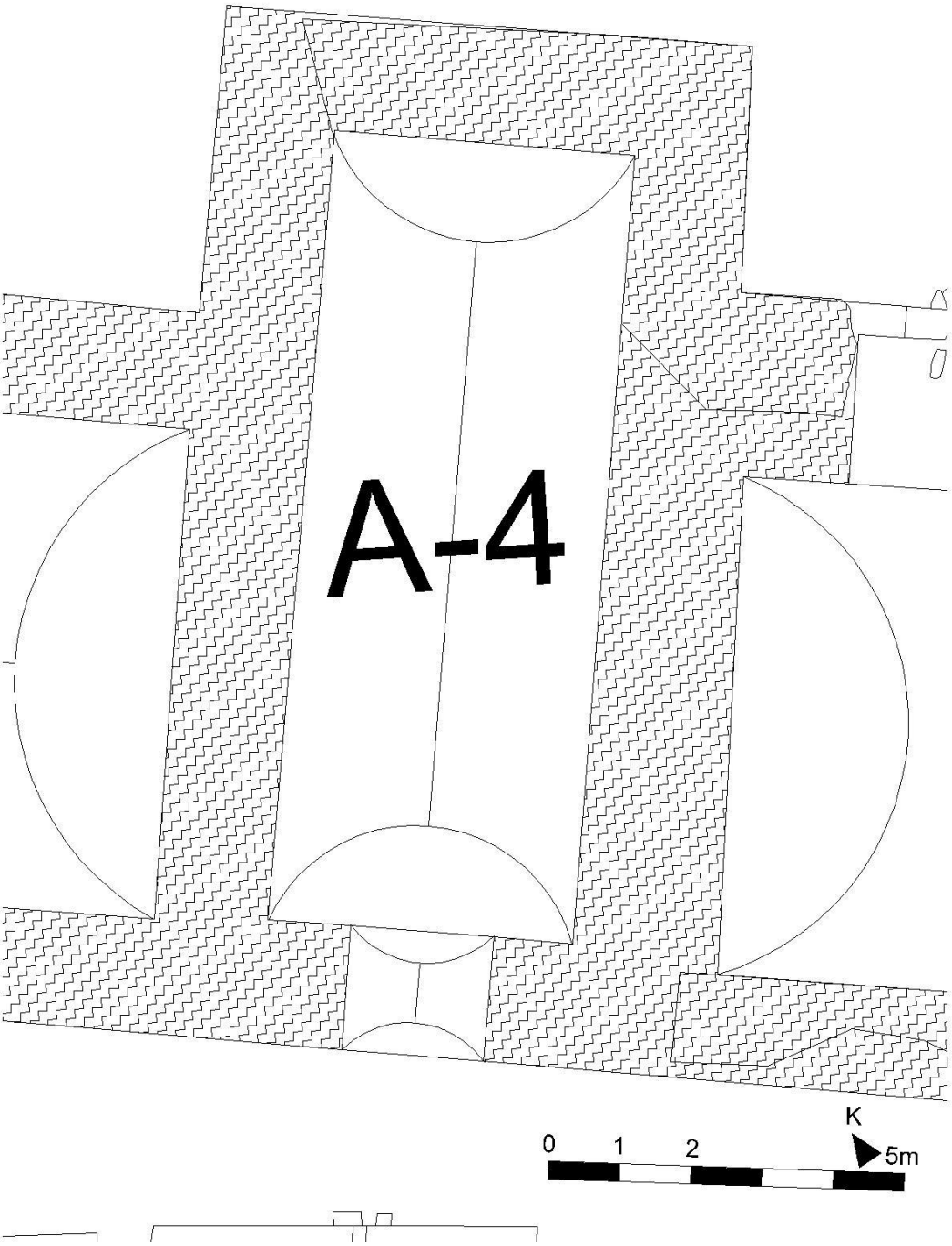
Çizim 131. III No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



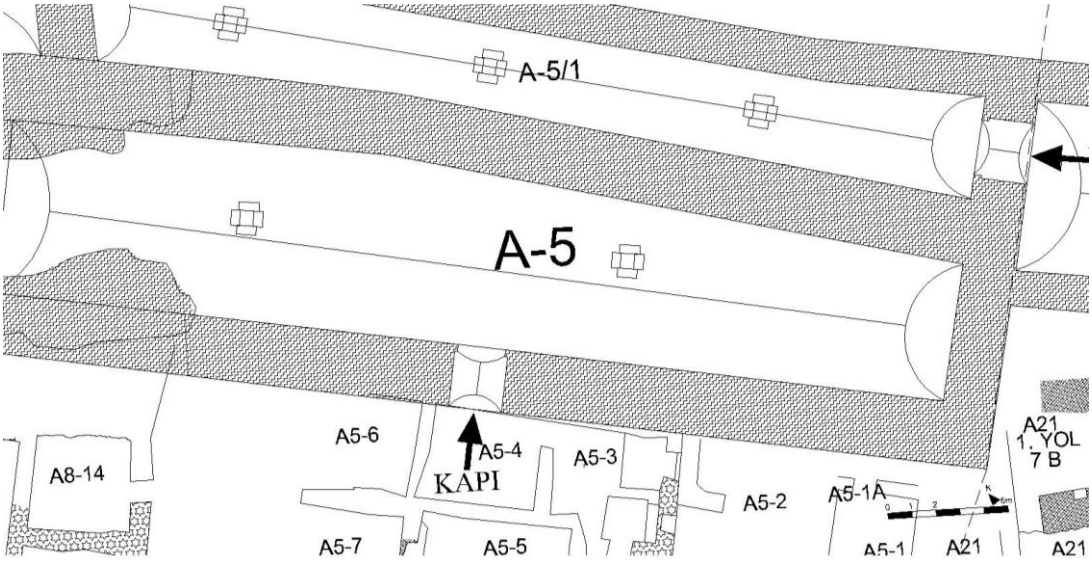
Çizim 132. IV No.lu Hamam – Yunak (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



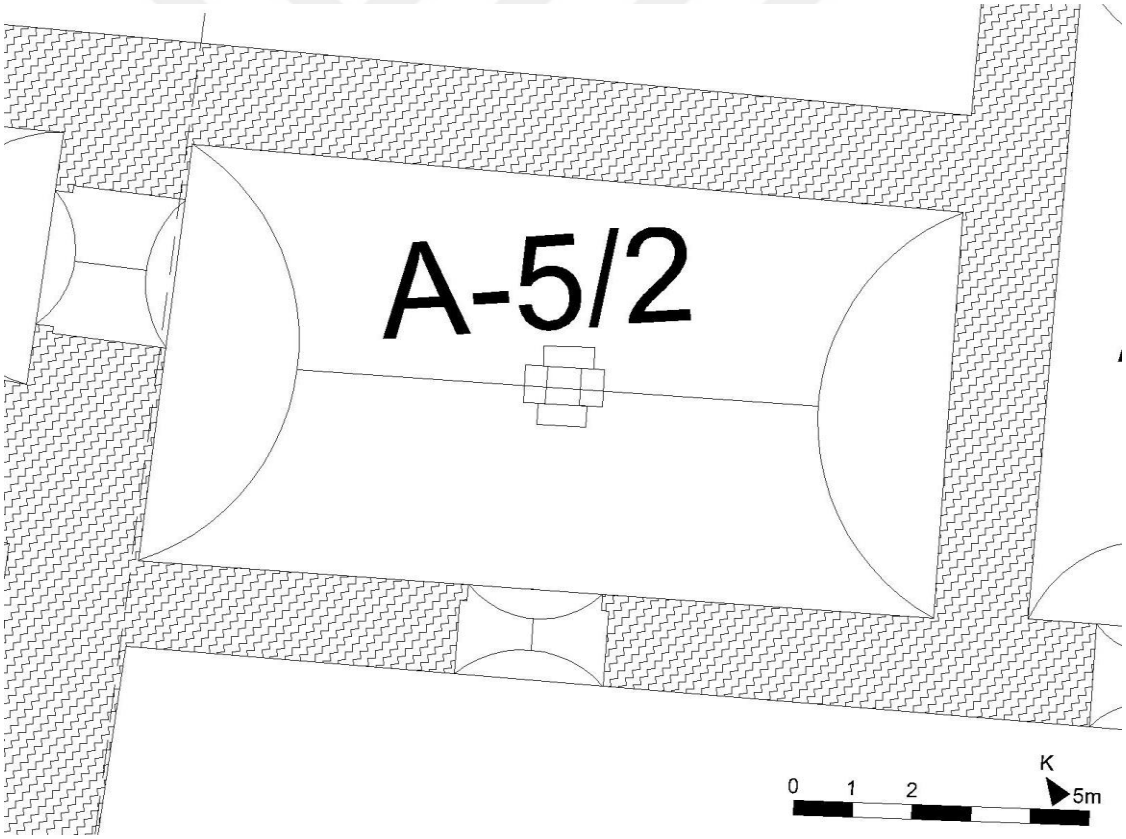
Çizim 133. A2/1 No.lu Mekân (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



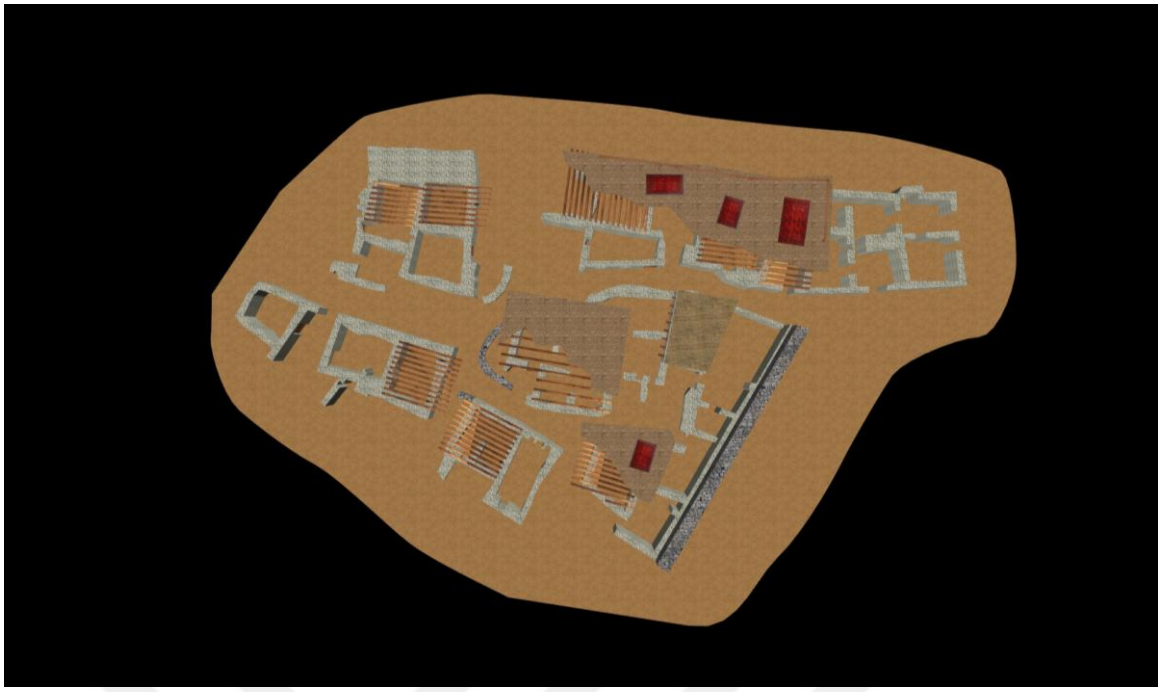
Çizim 134. A-4 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



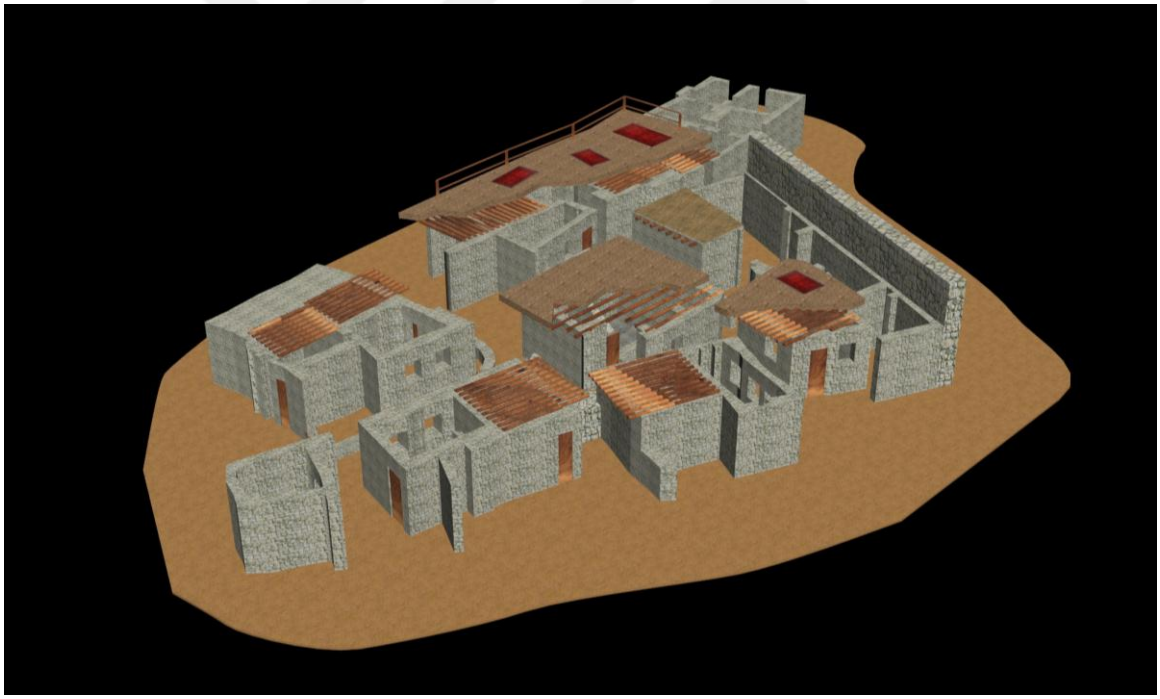
Çizim 135. A-5 ve A-5/1 Mekânları (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



Çizim 136. A5/2 Mekânı (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



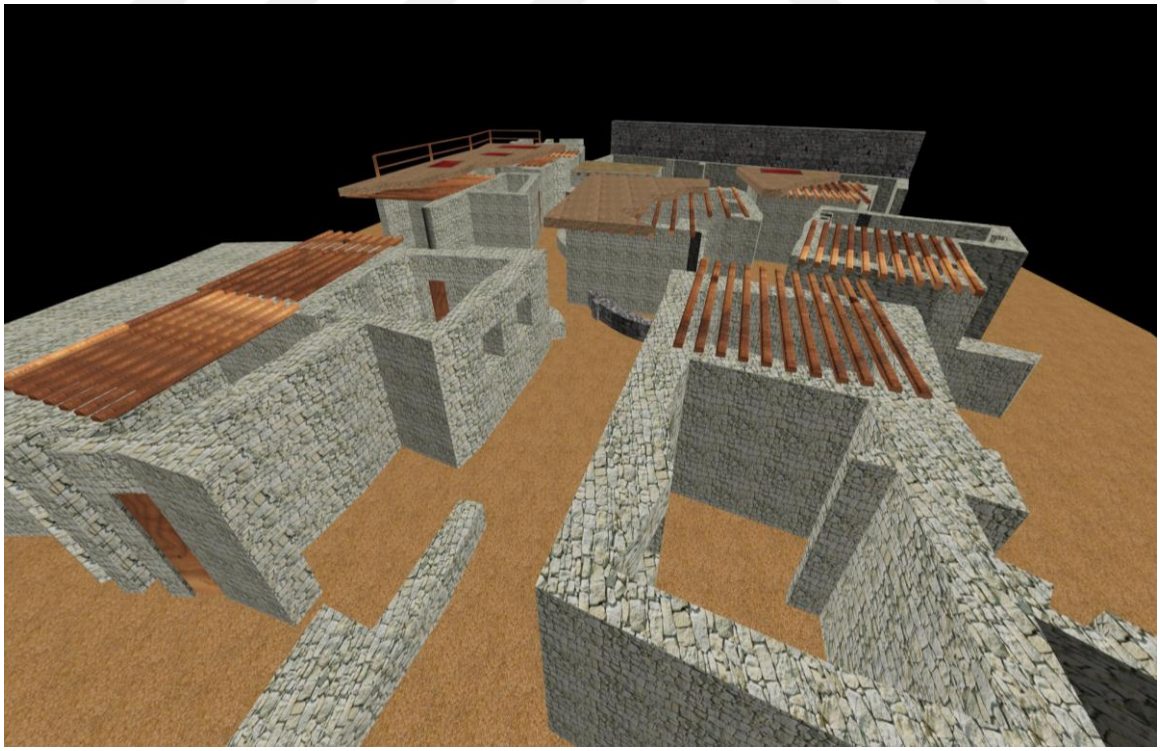
Çizim 136a. A5 /8-9 Mekânlarının Üstten Restitisyonu Planı



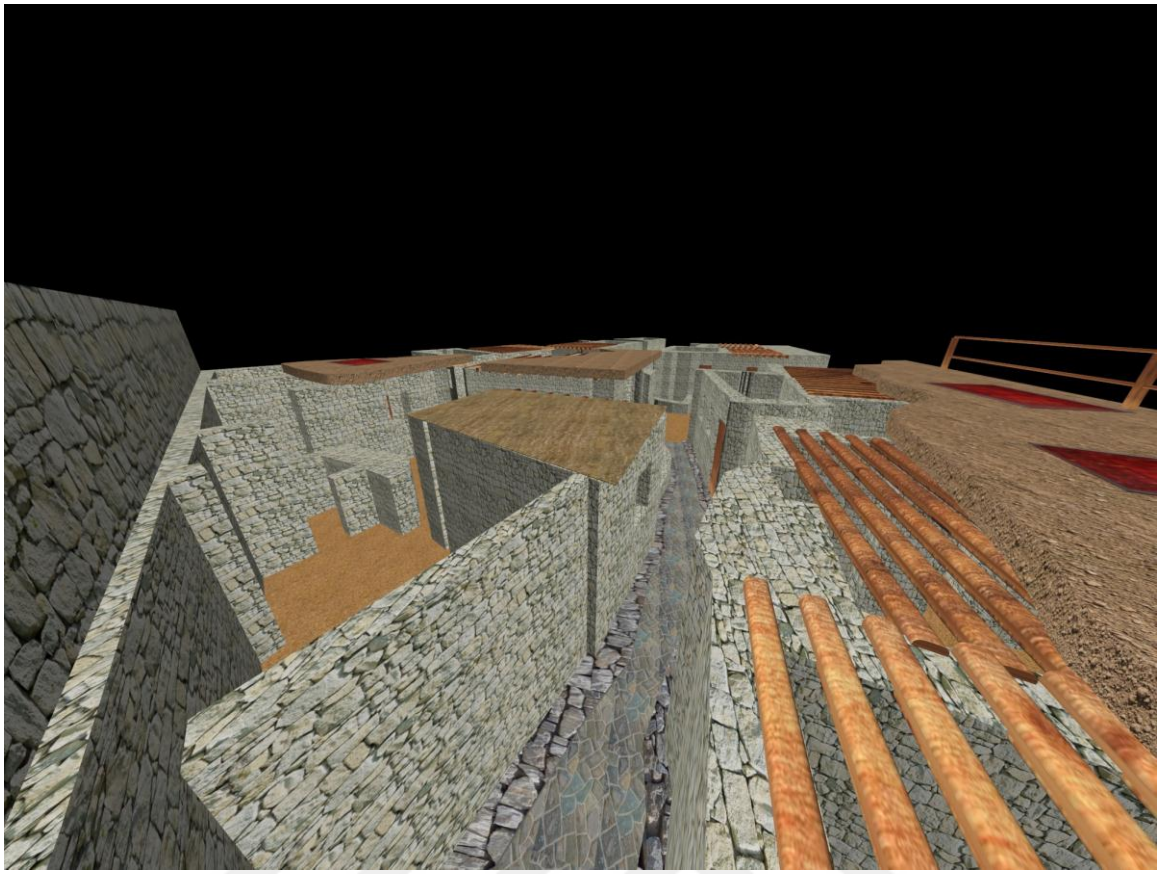
Çizim 136b. A5 /8-9 Mekânlarının Cephe ve Üst Örtü Restitisyonları



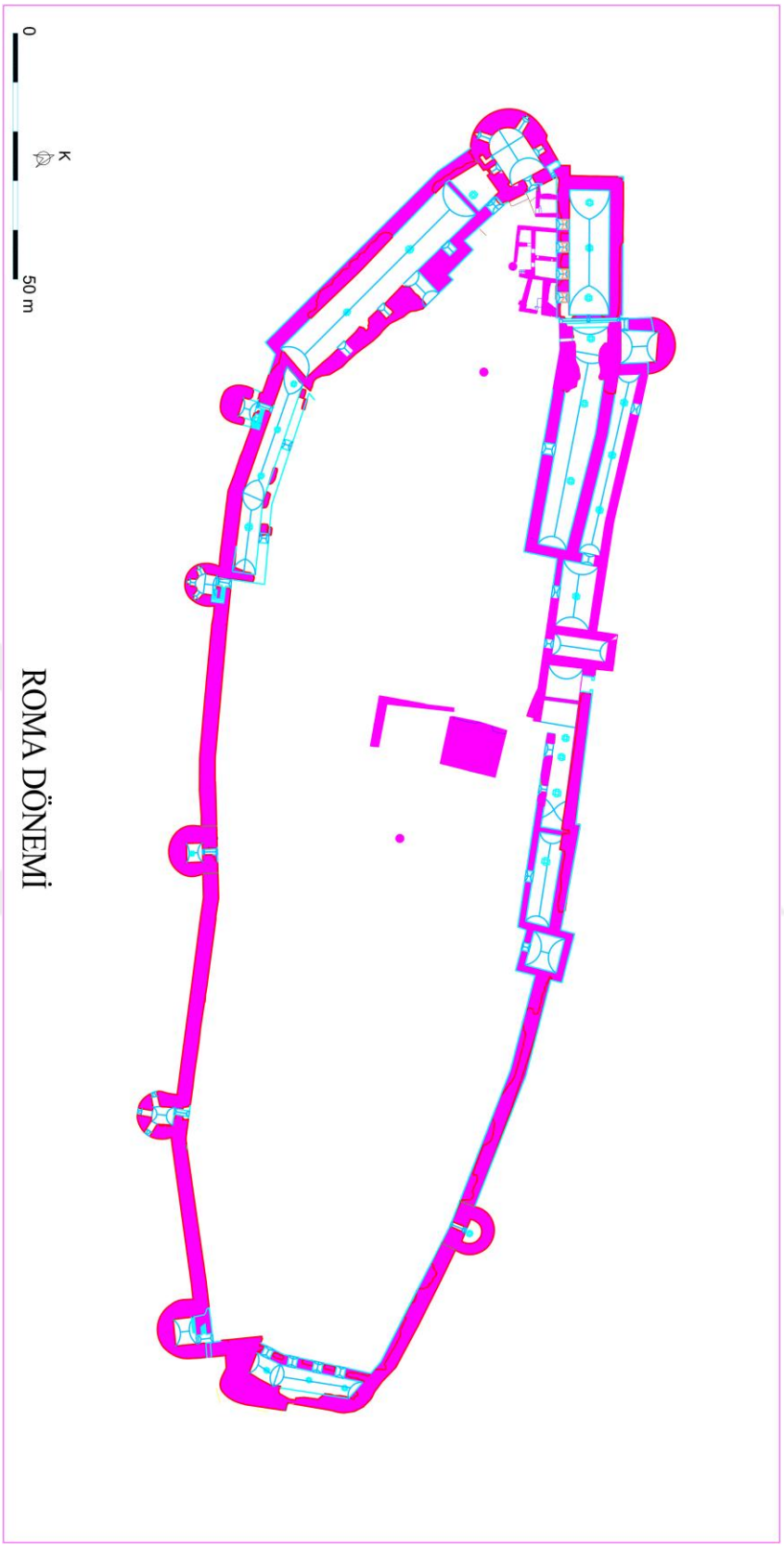
Çizim 136c. A5 / 8-9 Mekânlarının Üst Örtü Restitisyonları



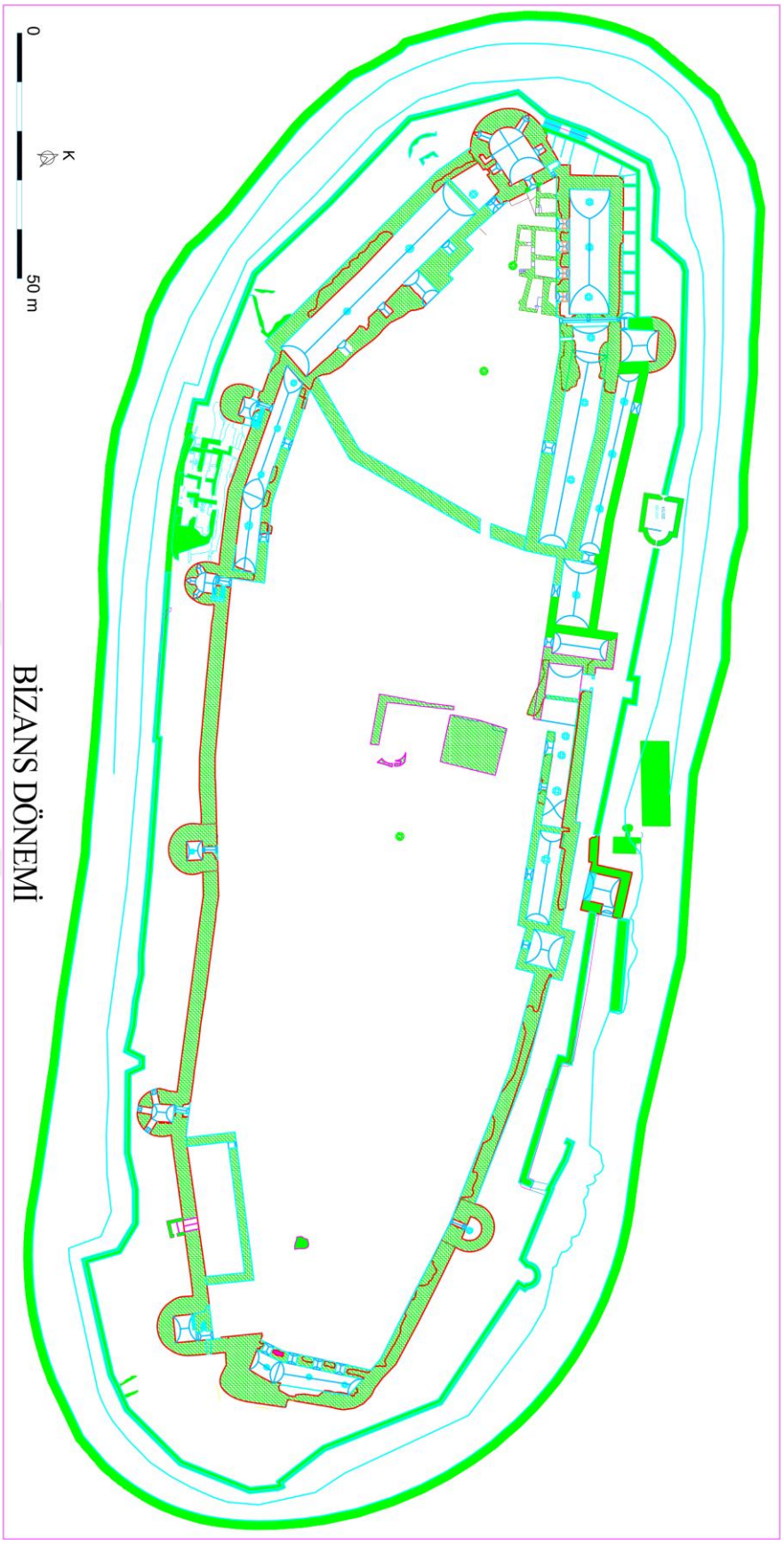
Çizim 136d. A5 / 8-9 Mekânlarının Duvar ve Üst Örtü Restitisyonları



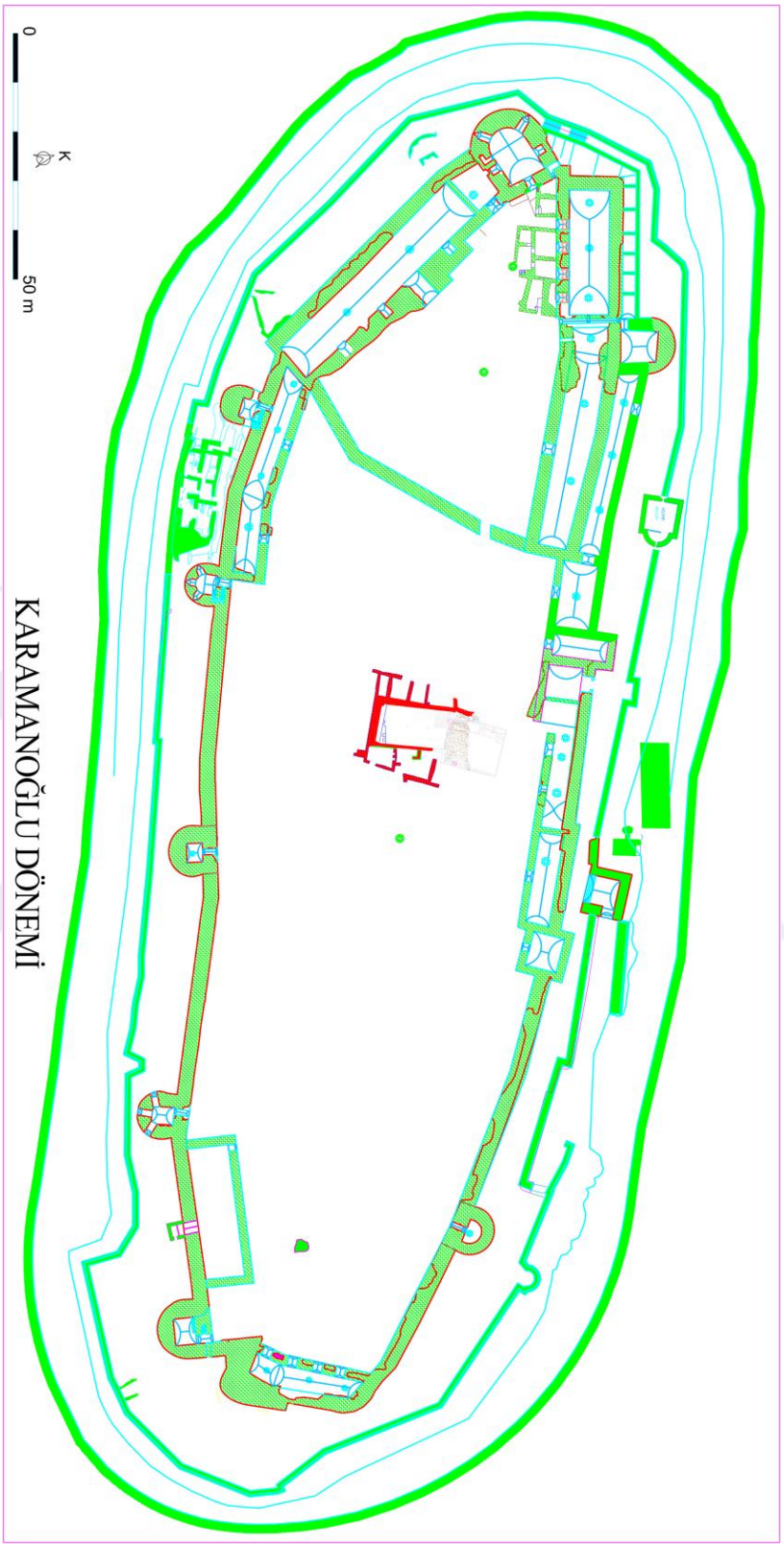
Çizim 136e. A5 / 8-9 Mekânlarının Sokak Dokusu Restitisyonları



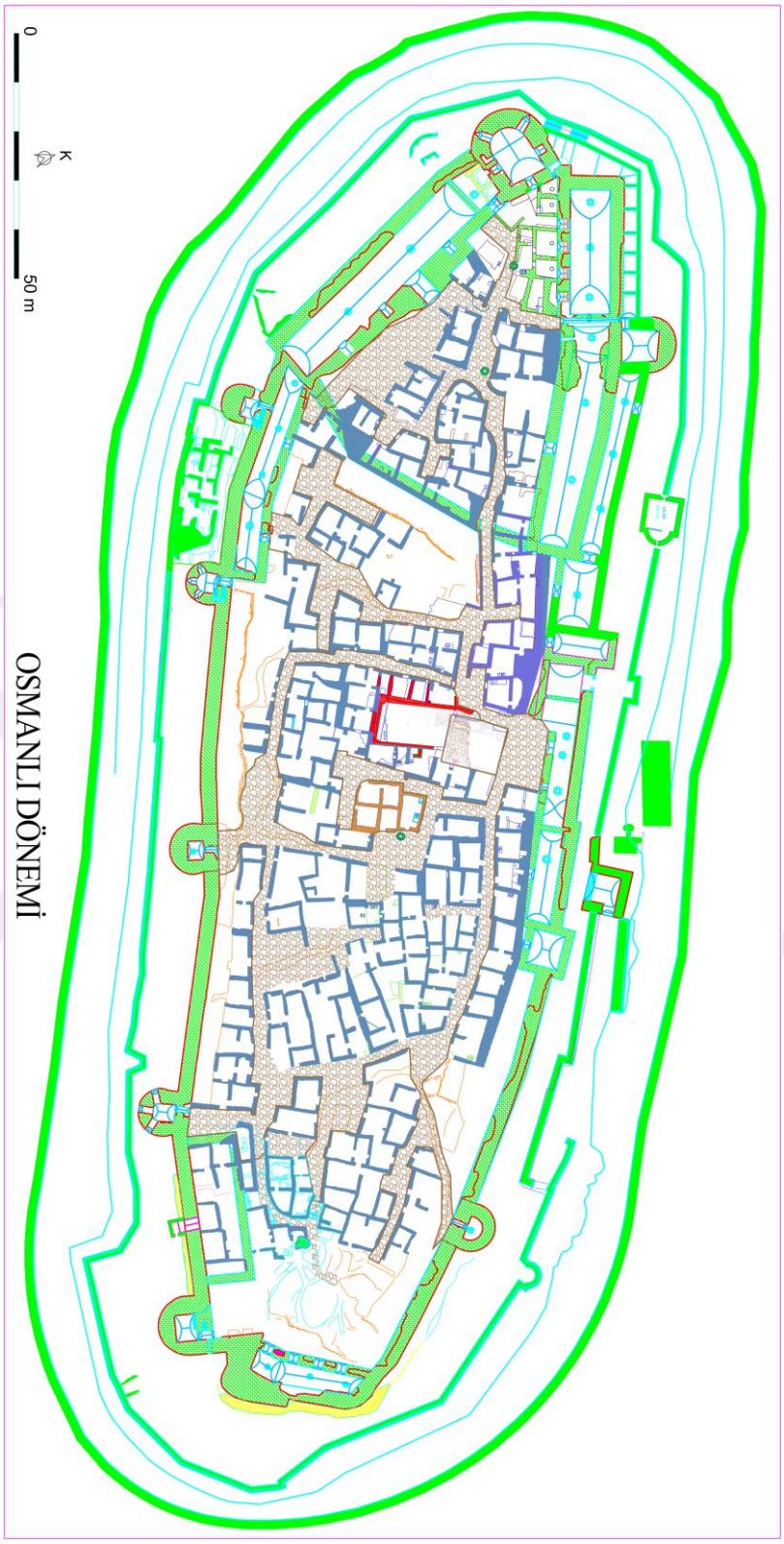
Çizim 137. Roma Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek)



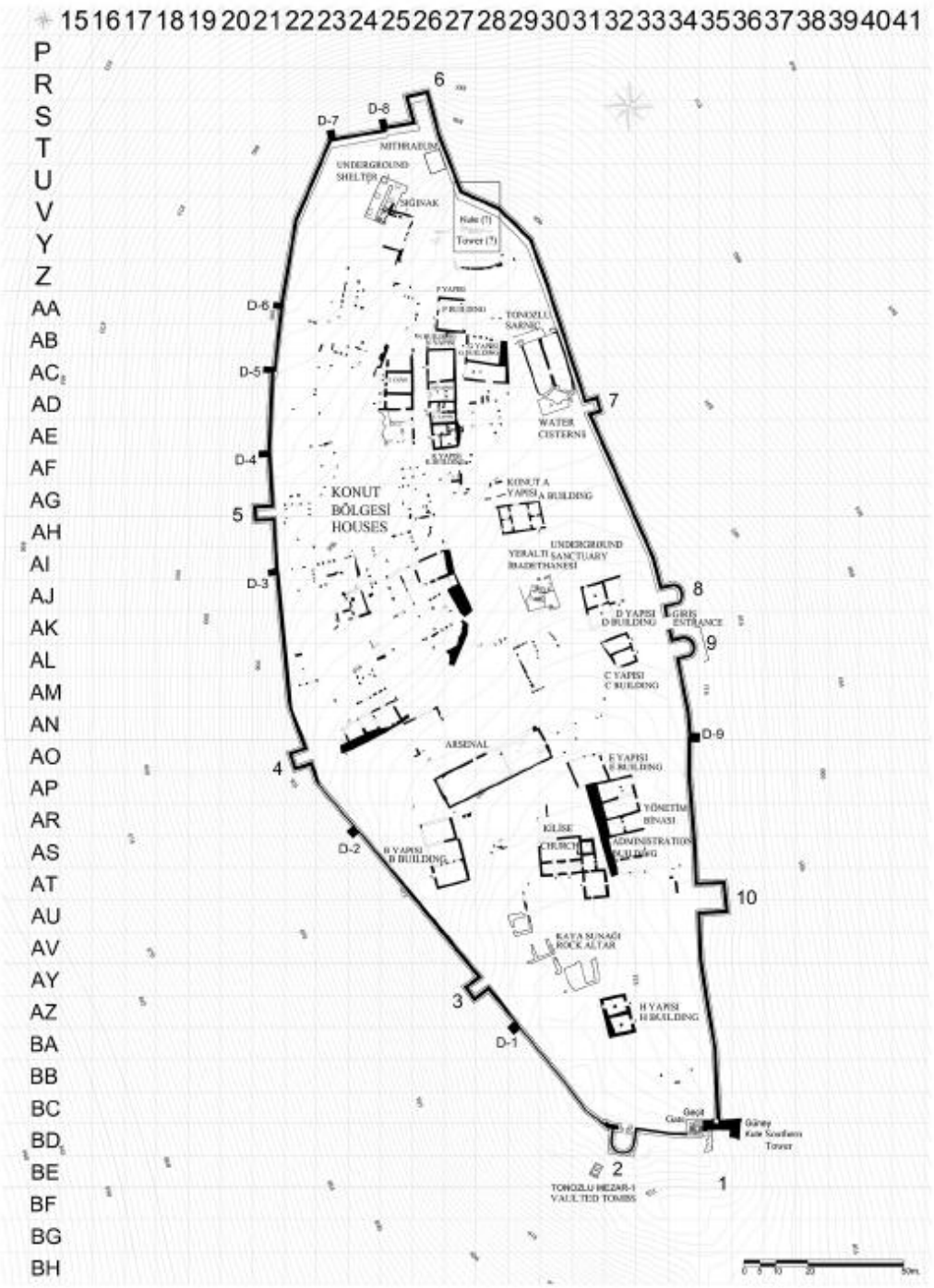
Çizim 138. Bizans Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek)



Çizim 139. Karamanoğlu Dönemi Kale İçi - Kale Camisi (Kazı Başkanlığı Arşivinden İşlenerek)



Çizim 140. Osmanlı Dönemi Kale ve Kale İçi (Kazı Başkanlığı Arşivinden)



Çizim 141. Diyarbakır Zerzevan Kalesi (A. Coşkun'dan)

11. FOTOĞRAFLAR



Foto. 1. Kuzey Cepheden Kale Genel



Foto. 2. Güneydoğu Cepheden Kale Genel



Foto. 3. Güney Cepheden Kale Genel



Foto. 3a. Kalenin Genel Görünüşü



Foto. 4. Güney ve Güneydoğu Cepheden Kale Genel (Kazı Öncesi)



Foto. 5. Batı Cepheden Kale Genel (Kazı Öncesi)



Foto. 6. Kuzeybatı Cephe Kale Hendeği



Foto. 7. Güneydoğu Cephe Kale Hendeği



Foto. 8. Güney Cephe Kale Hendeği (Batı Yöne Bakış)



Foto. 9. Güney Cephe Kale Hendeği (Doğu Yöne Bakış)



Foto. 10. Kuzeybatı Cephe Hisar Peçe (Dış Sur)



Foto. 11. Batı Cephe Hisar Peçe (Dış Sur)



Foto. 12. Kuzey Cephe Hisar Peçe (Dış Sur)



Foto. 13. Güney Cephe Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler



Foto. 14. Güney Cephe Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler



Foto. 15. Kuzey Cepheden Surlar ve Burçlar

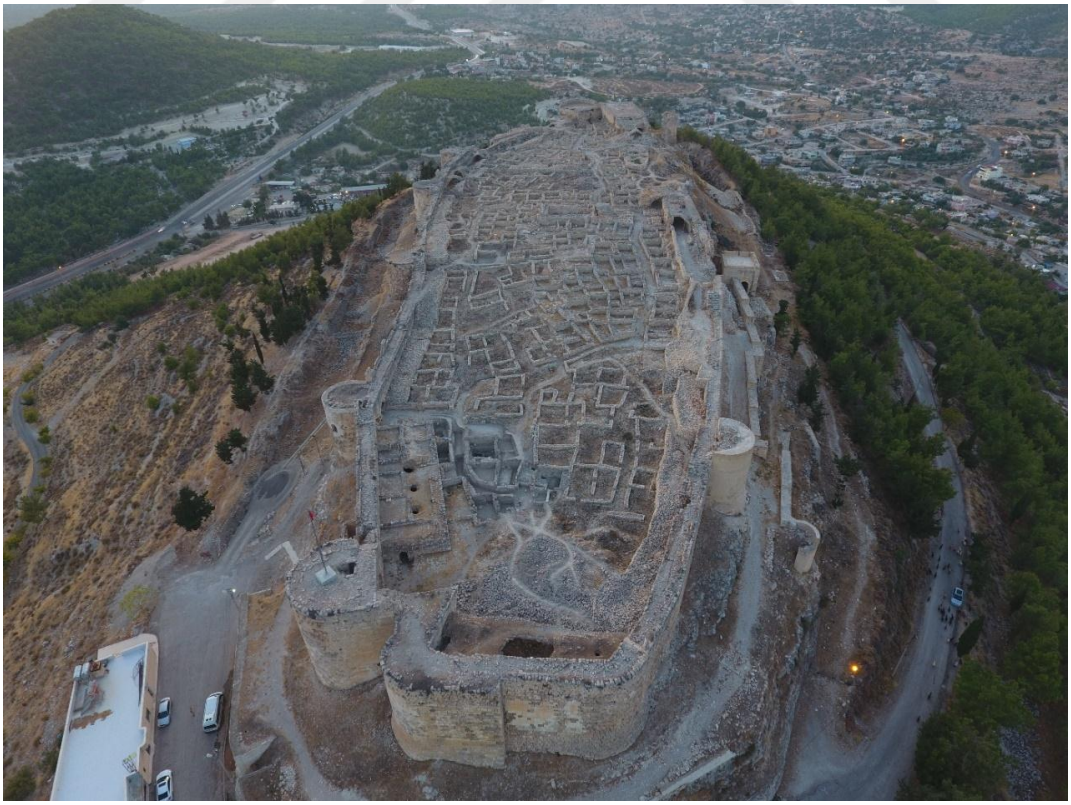


Foto. 16. Doğu Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 17. Doğu Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 18. Doğu Cepheden Surlar- Burçlar- Kale İçi



Foto. 19. Güney Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 20. Güney Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 21. Surlar – Burçlar - Seğirdim Yeri

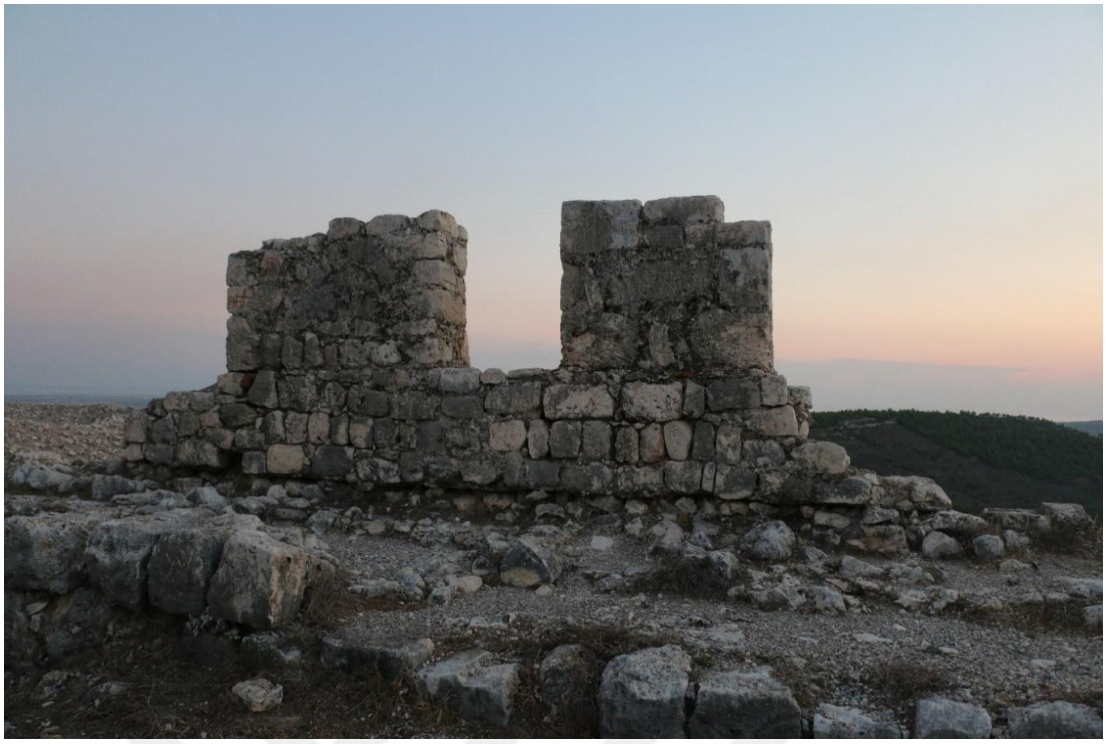


Foto. 22. Güney Cephe Surlar ve Burçlardaki Dendan



Foto. 23. Batı Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 24. Kuzeybatı Cepheden Surlar ve Burçlar



Foto. 25. Surlar Burçlar ve Kale İçi Yerleşim Dokusu



Foto. 26. A-20 Burcu – Hava Fotoğrafı



Foto. 27. A-20 Burcu



Foto. 28. A-20 Burcu Girişi

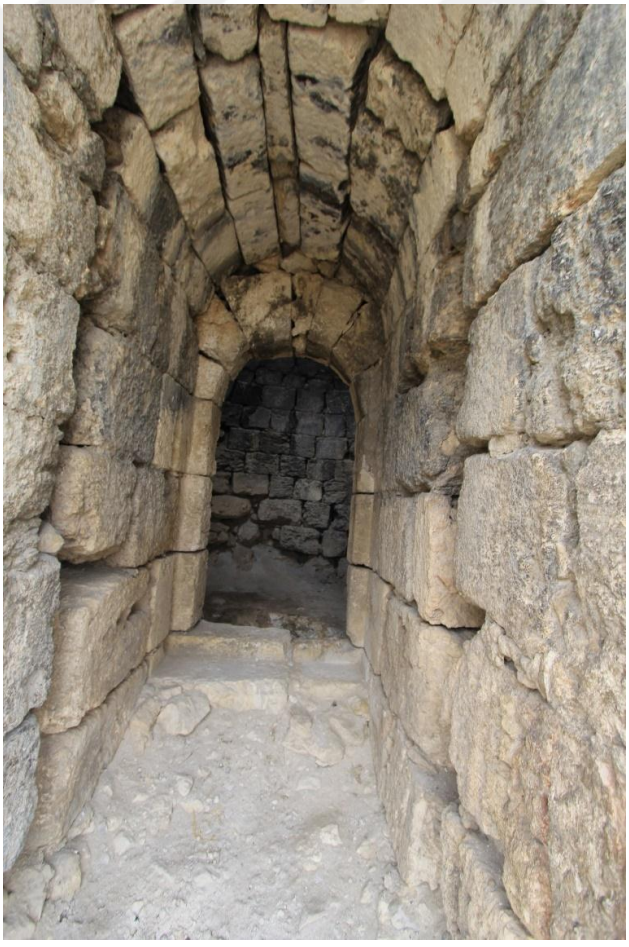


Foto. 29. A-20 Burcu Girişi ve Örtü Sistemi



Foto. 30. A-20 Burcunun İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 31. Doğu Cepheden A-18 Burcu



Foto. 32. Doğu Cepheden A-18 Burcu



Foto. 33. A-18 Burcu (Detay)



Foto. 34. A18 - A17 Burcu



Foto. 35. A-17 Burcu Hava Fotoğrafı



Foto. 36. A-17 Burcu



Foto. 37. Kale İçerisinden A-17 Burcu



Foto. 38. A-17 Burcu Doğusunda Gizli Geçit



Foto. 39. A-15 Burcu

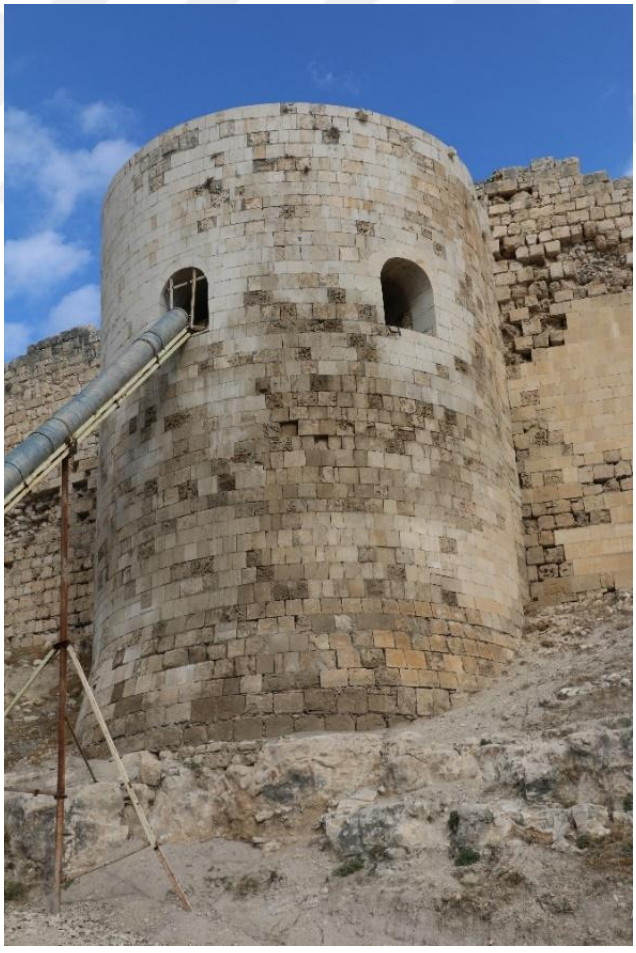


Foto. 40. A-15 Burcu



Foto. 41. A-15 Burcu Girişi



Foto. 42. A-15 Burcu İç Mekân



Foto. 43. A-15 Burcu Örtü Sistemi

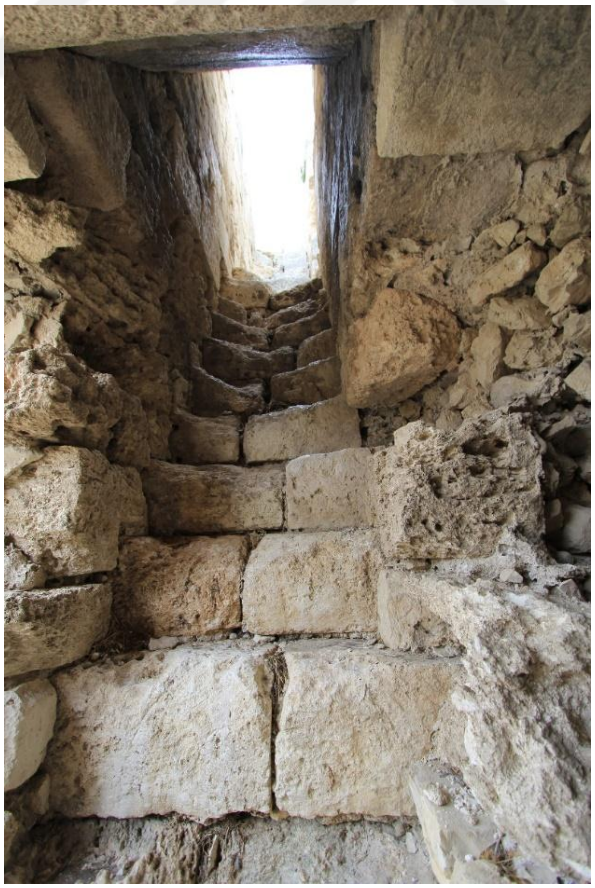


Foto. 44. A-15 Burcu Üst Kata Çıkış Merdivenleri



Foto. 45. A-14 Burcu– Hava Fotoğrafı



Foto. 46. A-14 Burcu



Foto. 47. A-14 Burcu Üst Kat



Foto. 48. A-14 Burcu Girişi



Foto. 49. A-14 Burcu Girişinde Sarnıç



Foto. 50. A-14 Burcu İç Mekan ve Örtü Sistemi



Foto. 51. A-13 Burcu Hava Fotoğrafı

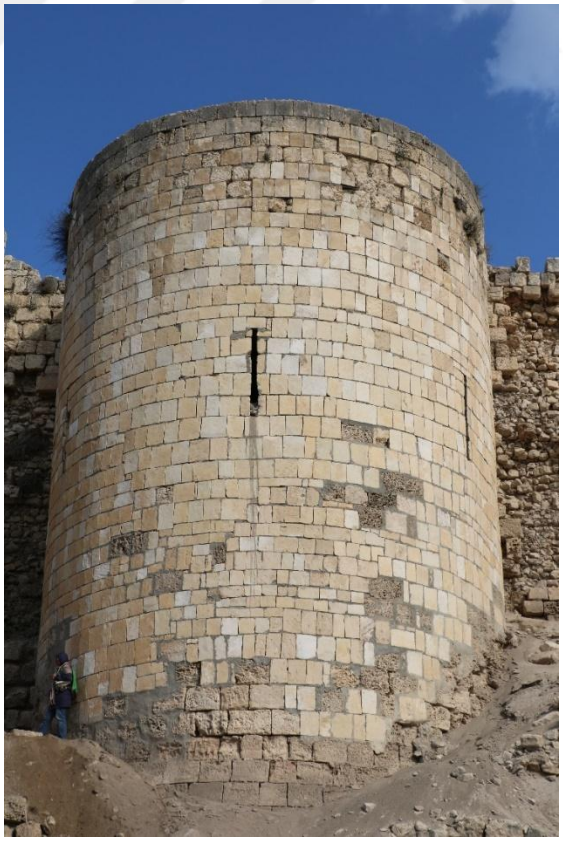


Foto. 52. A-13 Burcu



Foto. 53. A-13 Burcu Üst Kat



Foto. 54. A-13 Burcu Kapı Önü



Foto. 55. A-13 Burcuna Girişi

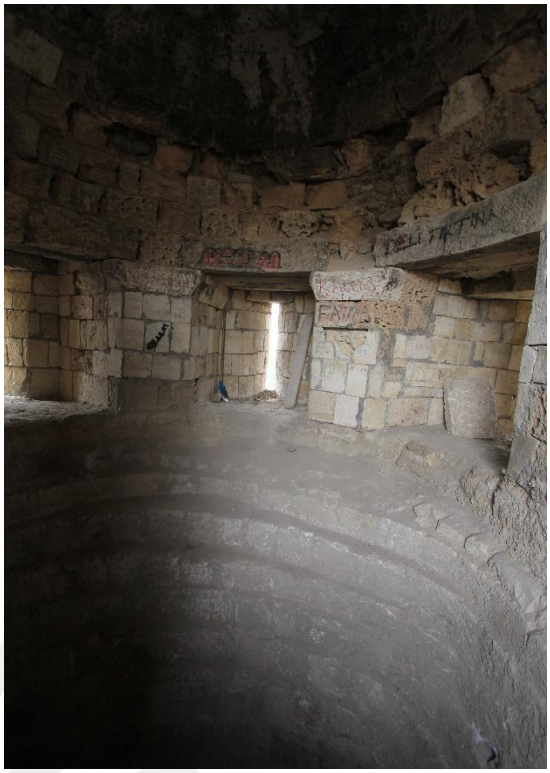


Foto. 56. A-13 Burcu İçerisindeki Zindan



Foto. 57. A-13 Burcundaki Zindandan Detay



Foto. 58. A-11 Burcu Hava Fotoğrafı

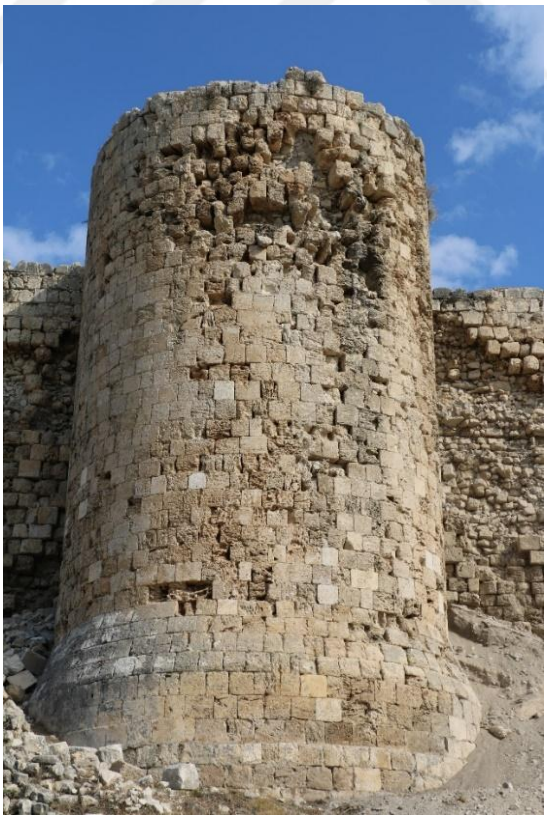


Foto. 59. A-11 Burcu



Foto. 60. A-11 Burcu Üst Kat

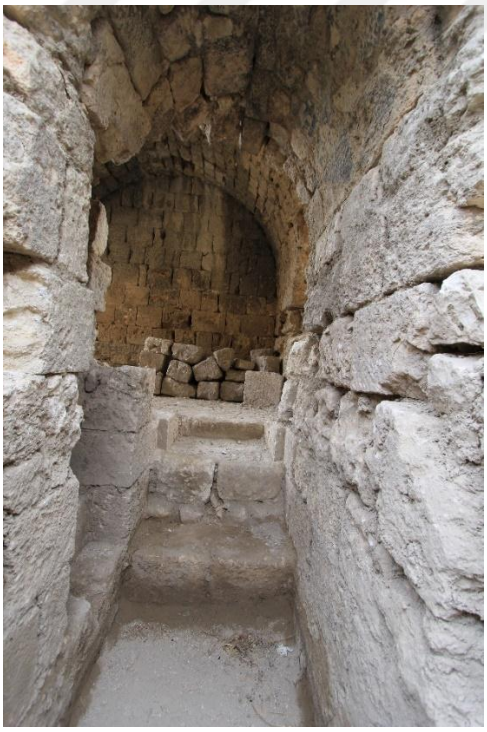


Foto. 61. A-11 Burcu Girişi



Foto. 62. A-11 Burcu Üst Kata Çıkış Merdivenleri



Foto. 63. A-11 Burcu Girişinden Detay



Foto. 64. A-11 Burcu İç mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 65. A-9 Burcu Hava Fotoğrafı



Foto. 66. A-9 Burc



Foto. 67. A-9 Burcu Üst Kat- Doğu Yöne Kale İçerisine Bakış



Foto. 68. A-9 Burcu Üst Kat- Güney Yöne Bakış



Foto. 69. A-9 Burcu Girişi



Foto. 70. A-9 Burcu İç Mekân Batı Yöne Bakış



Foto. 71. A-9 Burcu İç Mekân Doğu Yöne Bakış



Foto. 72. A-9 Burcu Örtü Sistemi

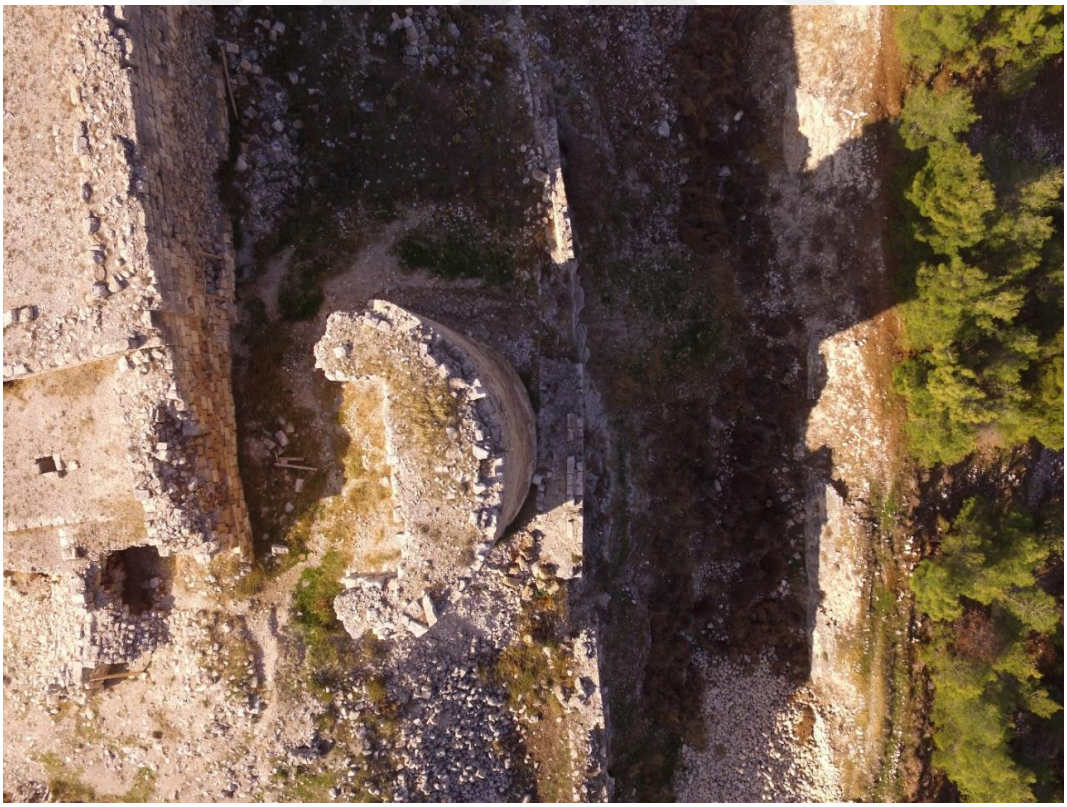


Foto. 73. A-6 Burcu Hava Fotoğrafı



Foto. 74. A-6 Burcu



Foto. 75. Doğu Cephe A-6 Burcu



Foto. 76. A-6 Burcu İç Mekan



Foto. 77. A-1 Kulesi



Foto. 78. B-1 Kulesi Giriş Kapısı Hava Fotoğrafı



Foto. 79. B-1 Kulesi Giriş Kapısı

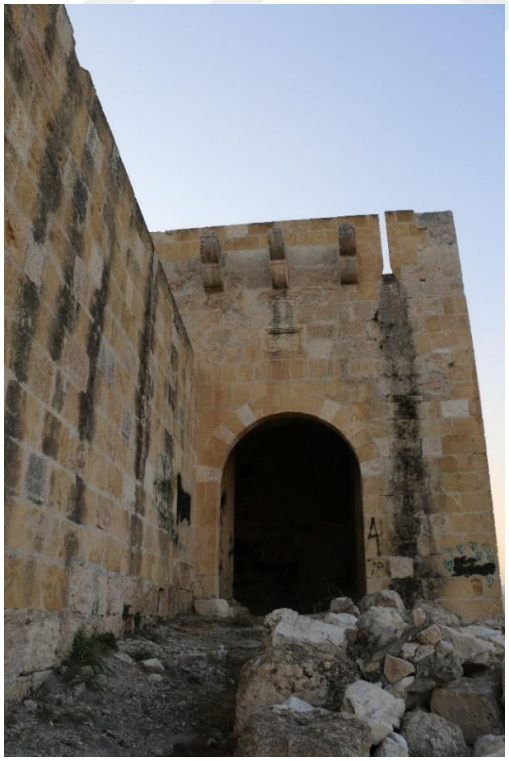


Foto. 80. B-1 Kulesi Giriş Kapısı



Foto. 81. B-1 Kulesi Giriş Kapısı



Foto. 82. B-1 Kulesi Üst Kata Çıkış Merdivenleri



Foto. 83. B-1 Kulesi Giriş Kapısı Örtü Sistemi

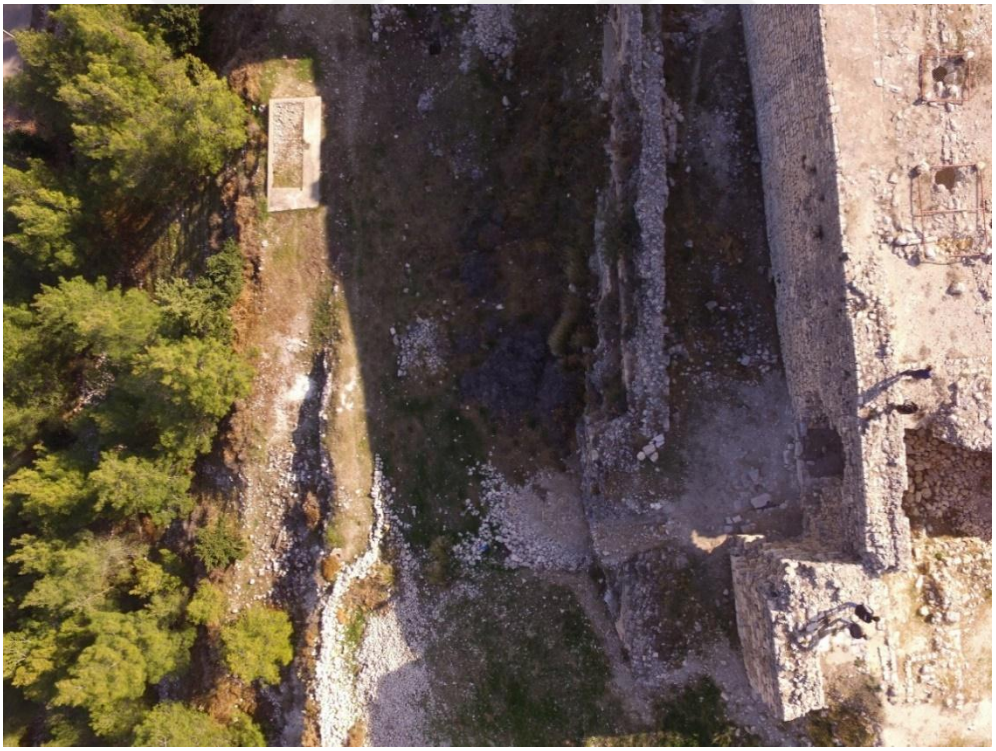


Foto. 84. A3-A2 Mekânlarına Giriş Kapısı Hava Fotoğrafı



Foto. 85. Hisar Peçeden Kale İçine Giriş Kapısı (A3-A2 Mekânlarına Giriş)



Foto. 86. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânları



Foto. 87. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânları Örtü Sistemi



Foto. 88. A3-A2 Kale İçerisine Giriş Mekânlarının Kale İçerisinden Görüntüsü



Foto. 89. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Hava Fotoğraf



Foto. 90. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Batı Yöne Bakış



Foto. 91. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı Doğu Yöne Bakış



Foto. 92. B1/1 Hisar Peçeye (Dış Sur) Giriş Kapısı

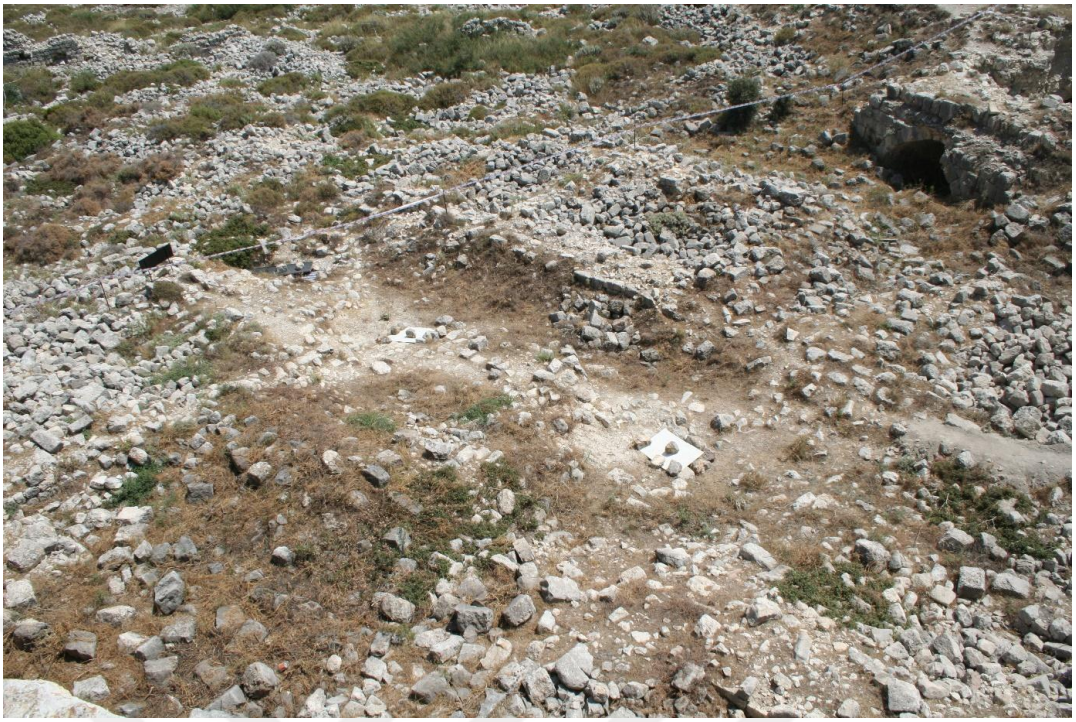


Foto. 93. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 94. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 95. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 96. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 97. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 98. 2011 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 99. 2011 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 100. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 101. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 102. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 103. 2012 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 104. 2012 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 105. 2012 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı (Detay)



Foto. 106. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 107. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 108. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 109. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 110. 2013 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 111. 2013 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 112. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 113. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 114. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 115. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 116. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 117. 2014 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 118. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 119. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 120. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 121. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 122. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)

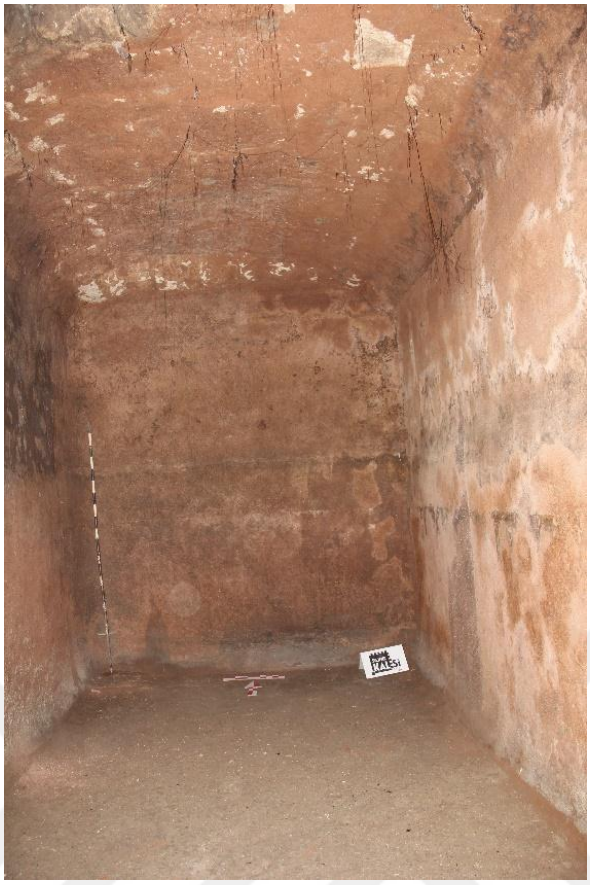


Foto. 123. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 124. 2015 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 125. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 126. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 127. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 128. 2016 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Esnası)



Foto. 129. 2016 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 130. 2016 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 131. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 132.2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 133. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 134. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 135. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 136. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 137. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Öncesi)



Foto. 138. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 139. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 140. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 141. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 142. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 143. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 144. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 145. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 146. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 146a. Taş Gülleli Yol



Foto. 147. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 148. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası)



Foto. 149. 2017 Yılı Kazı Çalışması (Kazı Sonrası**)**



Foto. 150. 2017 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 151. 2017 Yılı Kazı Çalışması Sonrası Hava Fotoğrafı



Foto. 357. Niş İçerisinde Bitkisel Bezeme Kuşağı



Foto. 358. Kilise Apsisi



Foto. 359. Şapel (Kazı Öncesi)



Foto. 152. Kale Camii



Foto. 153. Kale Camii - Giriş Kapısı



Foto. 362. A-19 Mekânı Kale İçerisinden



Foto. 363. A-19 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 364. A-19 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 365. A-16 Mekânı Hava Fotoğrafı



Foto. 366. A-16 Mekânı Doğu Cephe



Foto. 367. A-16 Mekânı Kuzeybatıdan Genel Görünüş



Foto. 368. A-16 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 369. A-16 Mekânı İç Mekân ve Örtü Siste



Foto. 370. A-12 Mekânı Hava Fotoğrafi



Foto. 371. A-12 Mekânı Genel Görünüş



Foto. 372. A-12 Mekânı Batıdan Görünüş



Foto. 373. A-12 Mekânı Doğudan Görünüş



Foto. 374. A-12 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 375. A-10 Mekânı Hava Fotoğrafı



Foto. 376. A-10 Mekânı Genel



Foto. 377. A-10 Mekânı Kale İçerisinden



Foto. 378. A-10 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 379. A-10 Mekânın İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 380. A-8 Mekânı - Hava Fotoğrafı



Foto. 381. A-8 Mekânı Genel



Foto. 382. -8 Mekânı Üst Kat Çörteni



Foto. 383. A-8 Mekânı Üst Kat Havalandırması



Foto. 384. A-8 Mekânı Kuzey Cephe



Foto. 385. A-8 Mekânı Güney Cephe



Foto. 386. A-8 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 387. A-7 Mekânı - Hava Fotoğrafı



Foto. 388. A-7 Mekânı Genel



Foto. 389. A-7 Mekânı İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 390. İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 391. I-No.lu Yapılar



Foto. 392. I-II-III-No.lu Yapılar



Foto. 393. II-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto.394. II-No.lu Yapılar



Foto. 395. III-No.lu Yapılar



Foto. 396. IV-No.lu Yapılar



Foto. 397.V-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 398.VI-No.lu Yapılar



Foto. 399.VI-VII-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 400. VII-VIII No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 154. IX-X No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 402. XI No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 403. XI No.lu Yapılar



Foto. 404. XII No.lu Yapılar



Foto. 405. XII No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 406. Cadde



Foto. 407. Sokaklar



Foto. 408. Üçüncü Sokak



Foto. 409. Yönetime Ait Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 410. I-No.lu Yapılar



Foto. 411. I-No.lu Yapılar



Foto. 412. II-No.lu Yapılar



Foto. 413. II-No.lu Yapılar



Foto. 414. III-No.lu Yapılar



Foto.415. IV-V-VI-VII -No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 416. IV-No.lu Yapılar



Foto.417. V-No.lu Yapılar



Foto. 418. V-No.lu Yapılar



Foto. 419. VII-No.lu Yapılar



Foto. 420. VIII-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafi



Foto. 421. Halka ve Askere Ait Yapılar - Hava Fotoğrafı



Foto. 422. I-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 423. II-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 424. II-No.lu Yapılar



Foto. 425. III-No.lu Yapılar



Foto. 426. IV-No.lu Yapılar



Foto. 427. V-No.lu Yapılar



Foto.428. VI-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 429. VI-No.lu Yapılar



Foto. 430. VI-No.lu Yapılar



Foto. 431. VII- VIII- IX- X No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 432. VII-No.lu Yapılar



Foto. 433. VIII-No.lu Yapılar



Foto.434. VIII-No.lu Yapılar



Foto.435. IX-No.lu Yapılar



Foto. 436. IX-No.lu Yapılar



Foto. 437. IX-No.lu Yapılar



Foto.438. X-No.lu Yapılar Hava Fotoğrafı



Foto. 439. X-No.lu Yapılar



Foto. 440. I-No.lu Sarnıç



Foto. 441. I-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 442. I-No.lu Sarnıç Giriş



Foto.443. I-No.lu Sarnıç İç Mekân



Foto. 444. I-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 445. II-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 446. II-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 447. II-No.lu Sarnıç Çörteni



Foto. 448. III-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 449. III-No.lu Sarnıç İç Mekânı



Foto. 450. IV-No.lu Sarnıç (Kazı Öncesi)



Foto. 451. IV-No.lu Sarnıç (Kazı Sonrası)



Foto. 452. IV-No.lu Sarnıç İç Mekânı



Foto. 453. IV-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 454. IV-No.lu Sarnıç Çörteni



Foto. 455. V-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 456. V-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 457. VI-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 458. VI-No.lu Sarnıç İç Mekân



Foto. 459. VI-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto.460. VII-No.lu Sarnıç Ağzı



Foto. 461. VII-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü Sistemi



Foto. 462. VIII-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü - Taşıyıcı Sistem



Foto. 463. VIII-No.lu Sarnıç Kemerlerinden Detay



Foto. 464. IX-No.lu Sarnıç Girişi



Foto. 465. IX-No.lu Sarnıç İç Mekân ve Örtü - Taşıyıcı Sistem



Foto.466. IX-No.lu Sarnıç İç Mekân



Foto. 467. X-No.lu Sarnıç Hava Fotoğrafı



Foto. 468. X-No.lu Sarnıç İç Mekân



Foto. 469. XI-No.lu Sarnıç Girişi



Foto. 470. I-II No.lu Maksem Hava Fotoğrafı



Foto. 471. I-No.lu Maksem (2011 Yılı Kazı Esnası)



Foto. 472. I-No.lu Maksem (2011 Yılı Kazı Esnası)



Foto. 473. I-No.lu Maksemin İçten Detayı



Foto. 474. II-No.lu Maksem Ağzı



Foto. 475. I No.lu Hamam-Yunak



Foto. 476. II-III No.lu Hamam-Yunak Hava Fotoğrafı



Foto. 477. IV No.lu Hamam-Yunak Hava Fotoğrafı



Foto. 478. IV No.lu Hamam-Yunak



Foto. 479. A-2/1 Mekânı Hava Fotoğrafı



Foto. 480. A-4 Mekânı Hava Fotoğrafı

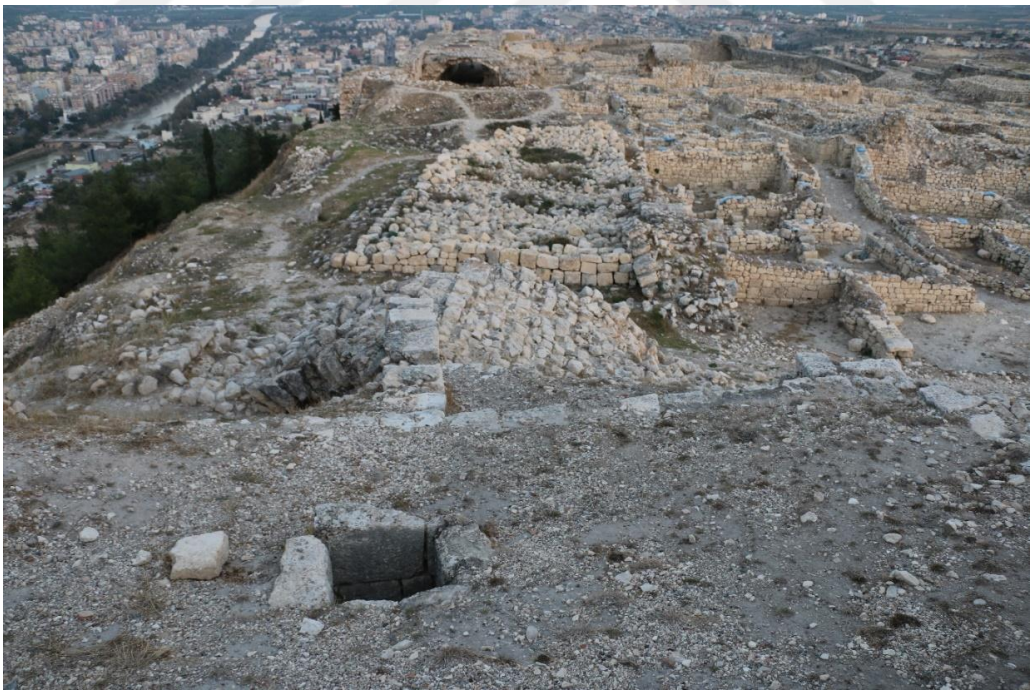


Foto. 481. A-5 Mekânı Genel



Foto. 482. A-5/1 Mekânı Genel



Foto. 483. A5/2 Mekânı Genel



Foto. 484. Kuzey Hisar Peçe- Kale İçerisine Giriş Yolu



Foto. 485. Sur ve Burçların Temel Taşları



Foto. 486. A-20 Burcu Temel Taşları

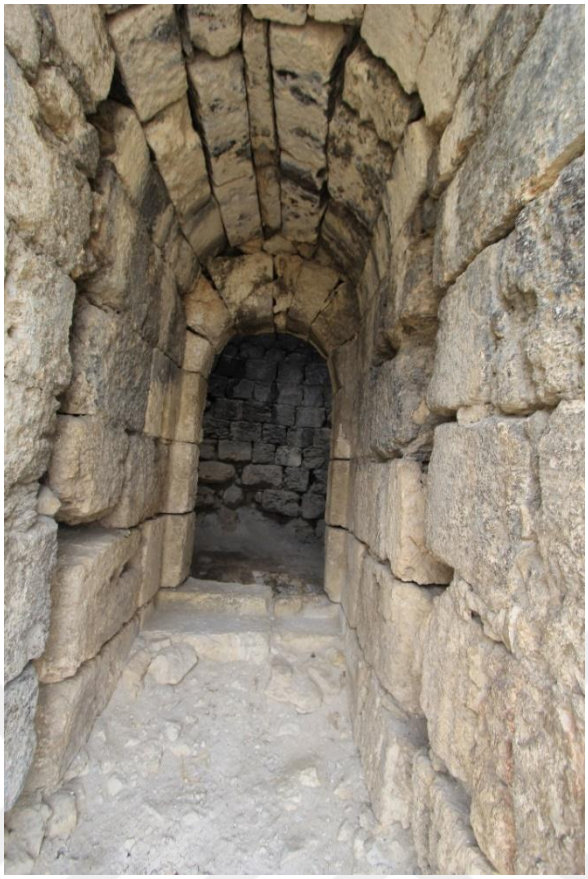


Foto. 487. A-20 Burcu Girişi ve Örtü Sistemi



Foto. 488. A-11 Burcunun Temel Taşlarındaki Taşçı İşareti



Foto. 489. A-9 Burcu Temel Taşları



Foto. 490. A-9 Burcu Temel Taşlarından Detay



Foto. 491. Güneybatı Cephede Atık Su Gideri



Foto. 492. Cami Güneybatısı



Foto. 493. IV No.lu Sarnıç



Foto. 494. VIII-No.lu Yapılar



Foto. 495. VIII-No.lu Yapılar



Foto. 496. A-8 Mekânı Batısı Temel Taşları



Foto. 497. A-13 Burcu Girişi



Foto.498. A-13 Burcu İç Mekânı – Zindan



Foto. 499. Güneyde Yıkılmış Hisar Peçe Kalıntıları



Foto. 500. A-10 Mekân ı Güneyinde Şiv



Foto. 501. Kalenin Kuzey Cephesinden Duvar Örgü Tekniği



Foto. 502. Cami Giriş Kapısı Çevresinde Geometrik - Bitkisel Süsleme Kuşağı



Foto.503. Cami Etrafında Gelişen Kale İçi Şehir Dokusu – Hava Fotoğrafı



Foto. 504. Kale İçerisindeki Mekânlardan Detay



Foto. 505. Kuzey Cephe – Restorasyon

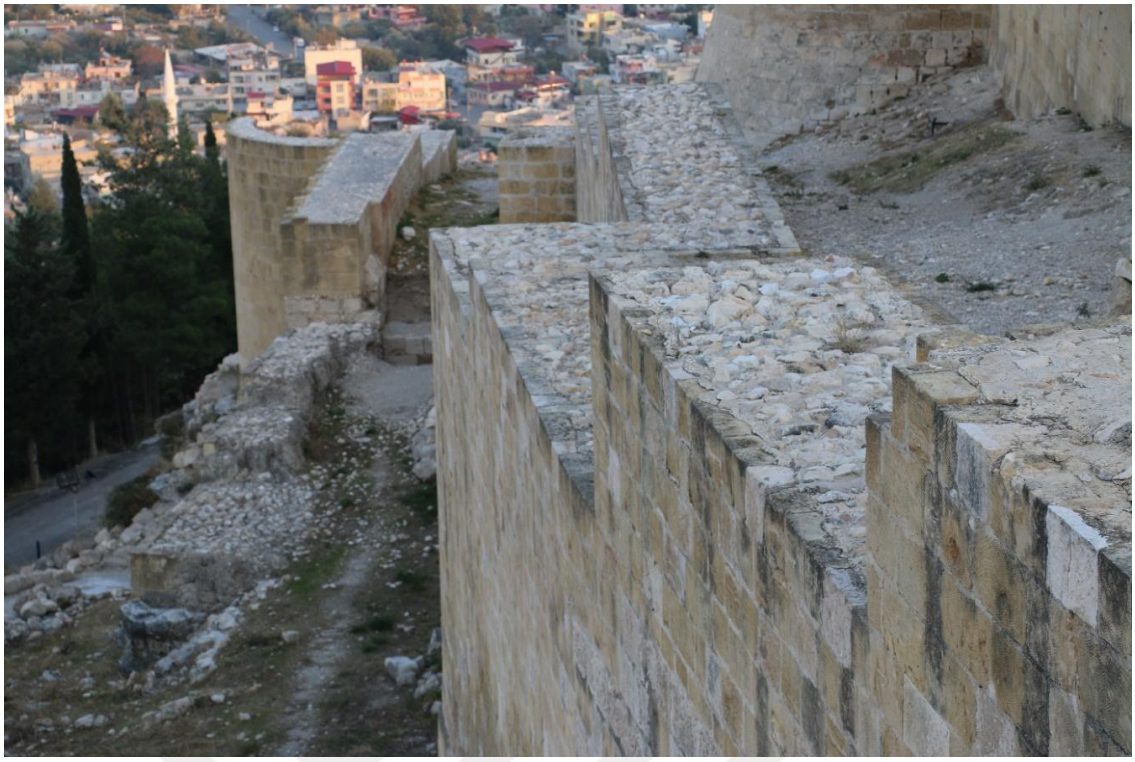


Foto. 506. Hisar Peçe (Dış Sur) Kuzey Cephe Restorasyonu



Foto. 507. Hisar Peçe (Dış Sur) Restorasyondan Detay



Foto. 508. Hisar Peçe (Dış Sur) Güneydoğu Cephe Restorasyonu



Foto. 509. A3-A2 Mekânlarına Giriş – Kuzey Cephe Restorasyonu



Foto. 510. A-10 Mekânı Restorasyonu



Foto. 511. A-8 Mekânı Kuzey Cephe Restorasyonu



Foto. 512. 1960 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe**.**



Foto. 513. 1960 Yılı Restorasyonu Kale İçinden – Güneybatı Cephe



Foto. 514. 2002 Yılı Restorasyonu Güneybatı Cephe



Foto. 515. 2002 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe



Foto. 516. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-10 Mekânı



Foto. 517. 2017-2018 Yılı Restorasyonu - A-17 A-18 Burçları Temeli



Foto. 518. 2017-2018 Yılı Restorasyonları - A-18 Burcu Temeli



Foto. 519. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-20 Burcu



Foto. 520. 2017-2018 Yılı Restorasyonu A-10 Mekânı



Foto. 521. 2017-2018 Yılı Restorasyonu Kuzey Cephe



Foto. 522. Gaziantep Kalesi Hendek Bölümü



Foto. 523. K Kıbrıs Otello Kalesi Hendek Bölümü



Foto. 524. Suriye Maarra Kalesi Hendek Bölümü



Foto. 525. Anamur Mamure Kalesi Hendek Bölümü



Foto. 526. Hatay Payas Kalesi Hendek Bölümü



Foto. 527. Mersin Korykos Kalesi Hisar Peçe Bölümü



Foto. 528. Adana Yılan Kalesi Hisar Peçe Bölümü



Foto. 529. Mersin Korykos Kalesi Sur ve Hisar Peçe Arasındaki Bölümler



Foto. 530. Adana Anavarza Kalesi Surlarından



Foto. 531. İstanbul Aydos Kalesi



Foto. 532. Karaman Kalesi Sur ve Burçları



Foto. 533. Mersin Kız Kalesi Surları



Foto. 534. Mersin Korykos Kalesi Surlarından



Foto. 535. Anamur Mamure Kalesi Sur ve Burçları



Foto. 536. Silifke Ak Kale Surları



Foto. 537. Silifke Ak Kale Burcu



Foto. 538. Adana Yılan Kalesinde Tuvalet



Foto. 539. Amasya Harşena Kale Kapısı



Foto. 540. Hatay Payas Kalesi Giriş Bölümü



Foto. 541. Gaziantep Kalesi Giriş Bölümünün Örtü Sistemi



Foto. 542. Alanya Müzesi Seramik, Ok Ucu, Yüzük ve Ağırşak



Foto. 543. Bodrum Müzesindeki Seramikler



Foto. 544. Mersin Çandır Kalesinden Seramik Parçaları



Foto. 545. Mersin Gülek Kalesinden Seramik Parçaları



Foto. 546. Adana Yılan Kalesinden Seramik Parçaları



Foto. 547. Hatay Arkeoloji Müzesinden Seramik Kap



Foto. 548. Hatay Arkeoloji Müzesindeki Seramikler



Foto. 549. Hatay Arkeoloji Müzesinden Seramik Kaplar



Foto. 550. K.Kıbrıs St.Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinden Seramikler



Foto. 551. K.Kıbrıs St.Barnabas Arkeoloji ve İkon Müzesinden Seramikler



Foto. 552. Konya Karatay Müzesindeki Lüle Parçaları



Foto. 553. Konya Karatay Müzesindeki Dip Parçası



Foto. 554. Kütahya Çini Müzesindeki Sırlı Seramikler



Foto.555. Silifke Müzesindeki Küpler



Foto. 556. Tokat Mevlevihanesinden Seramikler



Foto. 557. Konya Karatay Müzesindeki Seramik ve Dip Parçaları



Foto. 558. Urfa Müzesindeki Tören Kabı



Foto. 559. Silifke Müzesindeki Ok Uçları



Foto. 560. Silifke Müzesindeki Mühürler



Foto. 561. Gaziantep Kalesindeki Taş Gülle



Foto. 562. Adana Yumurtalık Kalesindeki Taş Gülle



Foto. 563. Hatay Müzesindeki Taş Balta



Foto. 564. Silifke Müzesindeki Taş Balta



Foto. 565. Şanlıurfa Müzesindeki Taş Balta



Foto. 566. Anamur Mamure Kalesinde Zemin Mozaiği



Foto. 567. Kuşadası Kadıkalesinde Zemin Mozaiği



Foto. 568. Şanlıurfa Müzesindeki Zemin Mozaiği



Foto. 569. Kütahya Vacidiye Müzesindeki Ağırşaklar



Foto. 570. Silifke Müzesindeki Ağırşaklar



Foto. 571. Anada Anavarza Kalesindeki Üç Nefli Kilise



Foto. 572. Kuşadası Kadıkalesindeki Üç Nefli Kilise

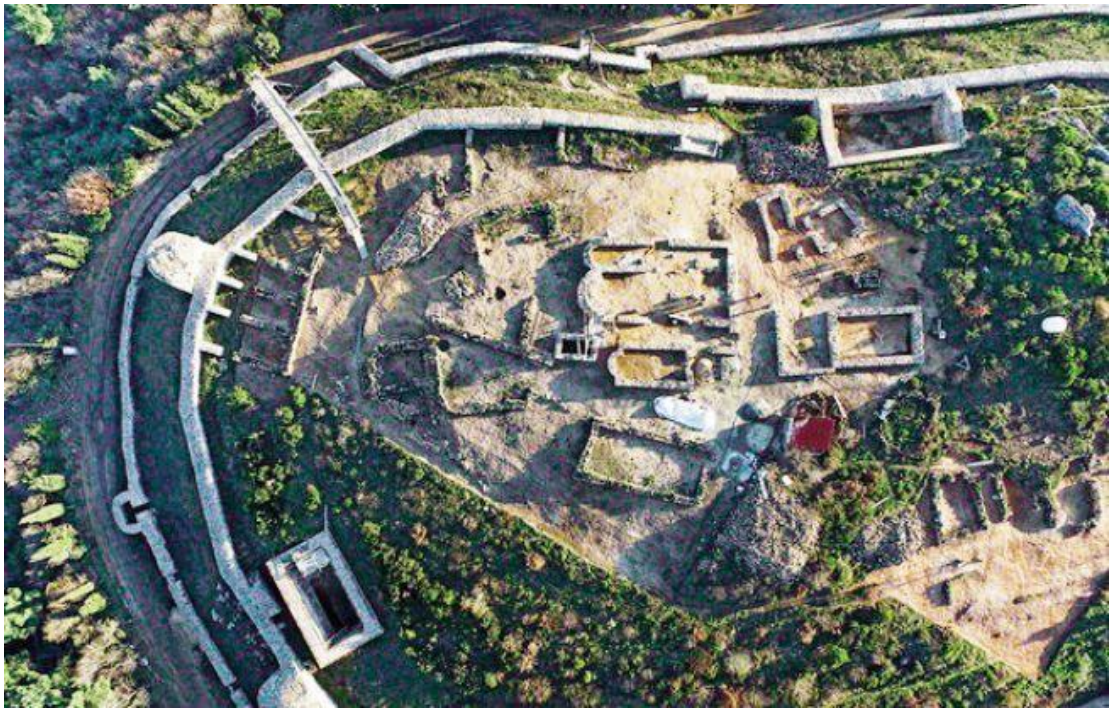


Foto. 573. İstanbul Aydos Kalesindeki Üç Nefli Kilise



Foto. 574. Mersin Kızkalesindeki Şapel



Foto. 575. Mersin Korykos Kalesindeki Şapel



Foto. 576. Van Kalesindeki Şapel



Foto. 577. Adana Yılan Kalesindeki Şapel



Foto. 578. Gaziantep Kalesindeki Mescit



Foto. 579. Hatay Payas Kalesindeki Mescit



Foto. 580. Ravenda İç Kale Camisi



Foto. 581. Anamur Mamure Kalesindeki Askeri Yapılar



Foto. 582. Anamur Mamure Kalesindeki Askeri Yapılar



Foto. 583. Adana Toprak Kalesindeki Askeri Yapılar



Foto. 584. Adana Anavarza Kalesindeki Koğuşlar



Foto. 585. Silifke Ak Kalesindeki Koğuşlar



Foto. 586. Suriye Kale'tül Hıns Kalesindeki Toplantı Salonu – Yemekhane

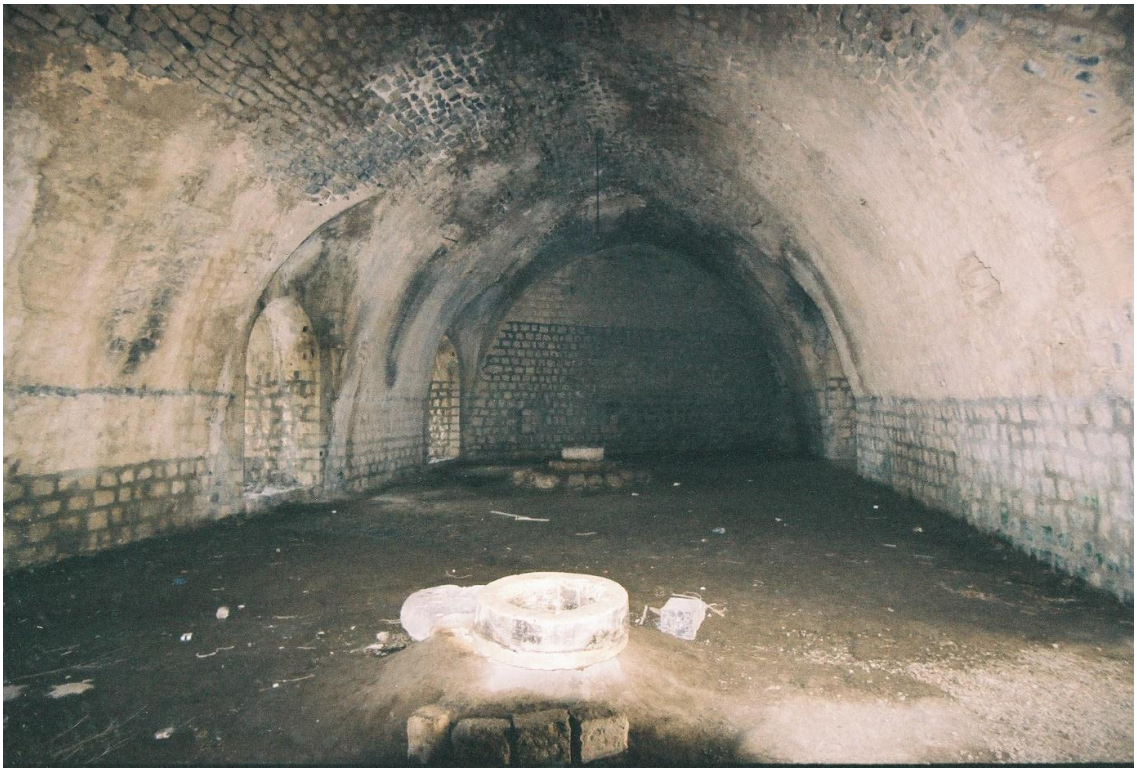


Foto. 587. Suriye Markab Kalesindeki Toplantı Salonu - Yemekhane



Foto. 588. Adana Toprak Kalesindeki Toplantı Salonu - Yemekhane



Foto. 589. Halep İç Kalesinde Ticari Yapılar



Foto. 590. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Genel



Foto.591. Gaziantep Kalesinde Ticari Yapılardan Ayrıntı



Foto. 592. Gaziantep Kalesinde Ticari Yapılar -Genel



Foto. 593. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Genel



Foto. 594. Gaziantep Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar - Ayrıntı



Foto. 595. Selçuk Ayasuluk Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar



Foto. 596. Selçuk Ayasuluk Kalesinde İbadet Mekânı Etrafında Gelişen Ticari Yapılar



Foto. 597. Mersin Kızkalesi içindeki Mekânlar



Foto. 598. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar



Foto. 599. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar



Foto.600. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar



Foto. 601. Eski Van Şehrindeki Ticari ve Sosyal Yapılar



Foto. 602. Amasya Harşena Kalesindeki Cadde ve Sokaklar



Foto. 603. Selçuk Ayasuluk Kalesindeki Cadde ve Sokaklar



Foto. 604. Eski Van Şehrindeki Cadde ve Sokaklar



Foto. 605. Eski Van Şehrindeki Cadde ve Sokaklar



Foto. 606. Karaman Kalesindeki Cadde ve Sokaklar



Foto. 607. Rakka Kalesi Yönetim Bölümü



Foto. 608. Selçuk Ayasuluk Kalesinde Yönetime Ait Yapılar



Foto. 609. Kuşadası Kadıkalesi Halka ve Askere Ait Yapılar



Foto. 610. Kuşadası Kadıkalesi Halka ve Askere Ait Yapılar



Foto. 611. Divriği Kalesi Halka ve Askere Ait Yapılar



Foto. 612. Suriye Rakka Caber Kalesinde Halka ve Askere Ait Yapılar



Foto. 613. Olba Antik Kentinde Halka ve Askere Ait Yapılar



Foto. 614. Selçuk Ayasuluk Kalesindeki Sarnıç



Foto. 615. Mersin Kızkalesindeki Sarnıç



Foto. 616. Mersin Korykos Kalesindeki Sarnıç



Foto. 617. Silifke Ak Kalesindeki Sarnıç



Foto. 618. Amasya Harşena Kalesindeki Hamam



Foto.619. Silifke Olba Antik Kentindeki Duvar Dokusu



Foto. 620. Silifke Roma Tapınağında Malzeme



Foto. 621. Alahan'da Malzeme



Foto. 622. Alahan'da Fellik Duvar Örgüsü



Foto. 623. Mut Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü



Foto. 624. Silifke Ak Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü

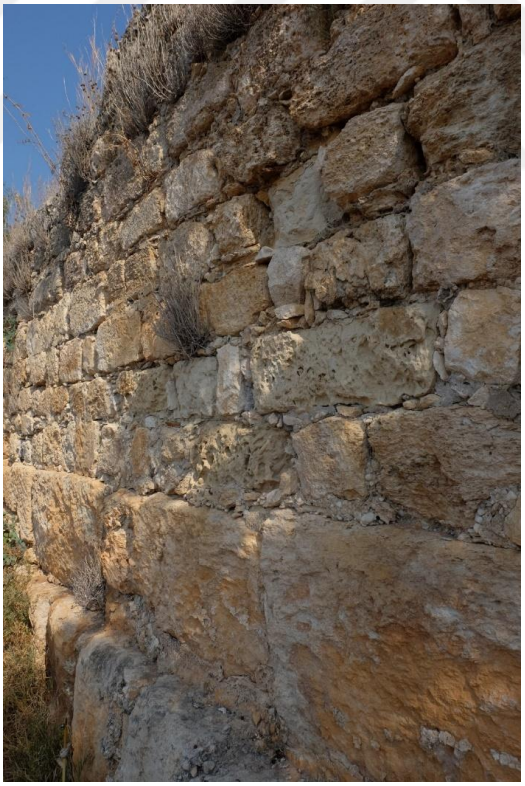


Foto. 625. Mersin Limonlu Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü



Foto. 626. Mersin Limonlu Kalesinin Surlarında Fellik Duvar Örgüsü



Foto. 627. Mersin Korykos Kalesinin Surlarındaki Kaplama Taşlar



Foto. 628. Anamur Mamure Kalesi Surlarında Malzeme ve Sıva



Foto. 629. Eski Van Şehrindeki Saltaşı Yol Döşemeleri



Foto. 630. Afşin Eshab-ı Kehf Camisinde Devşirme Malzeme



Foto. 631. Amasya Halifet Gazi Türbesindeki Süslemeler



Foto. 632. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri



Foto. 633. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri



Foto. 634. Aksaray Zinciriye Medresesi Bordür Süslemeleri



Foto. 635. Afşin Eshab-ı Kehf Camisinde Devşirme Haç Kabartması



Foto. 636. Mesin Soli Antik Kentindeki Sütun ve Sütun Başlıkları



Foto. 637. Mesin Soli Antik Kentindeki Sütun ve Sütun Başlıklarından Detay



Foto.638. Selçuk St. Jean Kilisesindeki Sütun ve Sütun Başlıkları

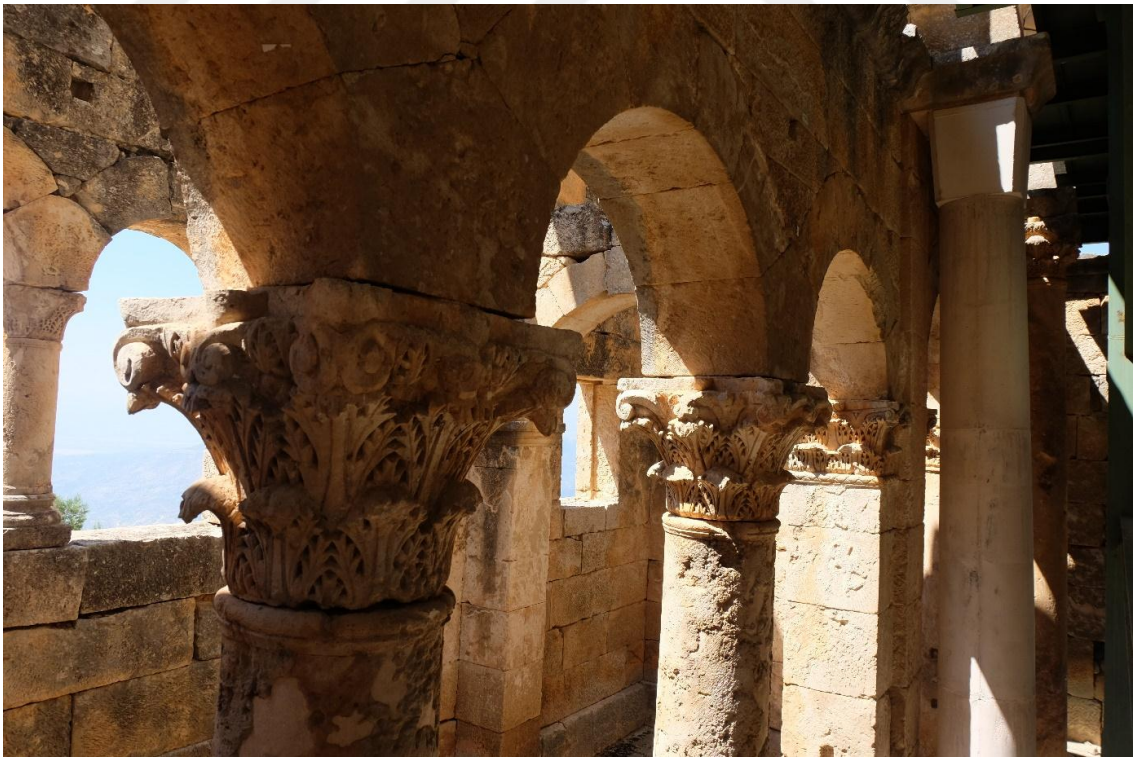


Foto. 639. Alahan Manastırındaki Sütun Başlıkları



Foto. 640. Alahan Manastırındaki Apsis Penceresindeki Sütun



Foto. 641. Alahan Manastırındaki Haç Kabartmalı Mimari Plastik



Foto. 642. Alahan Manastırındaki Mimari Plastik



Foto. 643. Alahan Manastırındaki İşlik



Foto. 644. İstanbul Ayasofya Bahçesindeki İon Kymation Firizli Lahit



Foto. 645. Anamur Mamura Kalesindeki Göz Pencereler



Foto. 646. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Mimari Parça



Foto. 647. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Opus Sectile



Foto. 648. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Sütun Başlığı



Foto. 649. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Zemin Mozaiği



Foto. 650. Silifke Azize Tekla Kilisesindeki Zemin Mozaiğinden Ayrıntı



Foto. 651. Hatay St Pierre Kilisesi Zemin Mozaiği



Foto. 652. Girne Kalesinde Loğ Taşı ve Sütun Parçaları



Foto. 653. İznik Şeyh Kudbuttin Caminin Devşirme Sütun Başlıkları



Foto. 654. Kuşadası Kadıkalesi Zemin Döşemeleri



Foto. 655. Mersin Kızkalesi Opus Sectila Zemin Döşemeleri



Foto. 656. Mersin Kız Kalesi Sütun Başlıkları ve Loğ Taşı



Foto. 657. Mersin Korykos Kalesi Sütun Başlıkları ve Loğ Taşı



Foto. 658. Silifke Müzesindeki Loğ Taşları ve İşlik



Foto. 659. Silifke Müzesindeki İşlik



Foto.660. Silifke Müzesindeki Sütun



Foto. 661. Silifke Müzesindeki Sütun Başlıkları



Foto. 662. Silifke Müzesindeki Sütun Başlık ve Kaidesi



Foto. 663. Adana Yumurtalık Kalesindeki Sütun Başlığı



Foto. 664. Silifke Roma Tapınağındaki Kemer



Foto. 665. Silifke Olba Antik Kentindeki Yuvarlak Kemerler



Foto. 666. Alahan'daki Sütun Başlıkları ve Yuvarlak Kemerler



Foto. 667. Kanlıdivane Abanın Tapınağındaki Kemer ve Tonoz



Foto. 668. Kanlıdivane Abanın Tapınağındaki Tonoz



Foto. 669. Silifke Ak Kaledeki Beşik Tonoz



Foto. 670. Adana Anavarza Kalesinde Beşik Tonoz



Foto. 671. Adana Anavarza Kalesinde Örtü Sistemi



Foto. 672. Adana Anavarza Kalesinde Örtü Sistemi



Foto. 673. Mersin Çandır Kalesinde Kemer Sistemi



Foto. 674. Mersin Gözne Kalesinde Kemer Sistemi



Foto. 675. Mersin Gözne Kalesinde Beşik Tonoz Örtü Sistemi

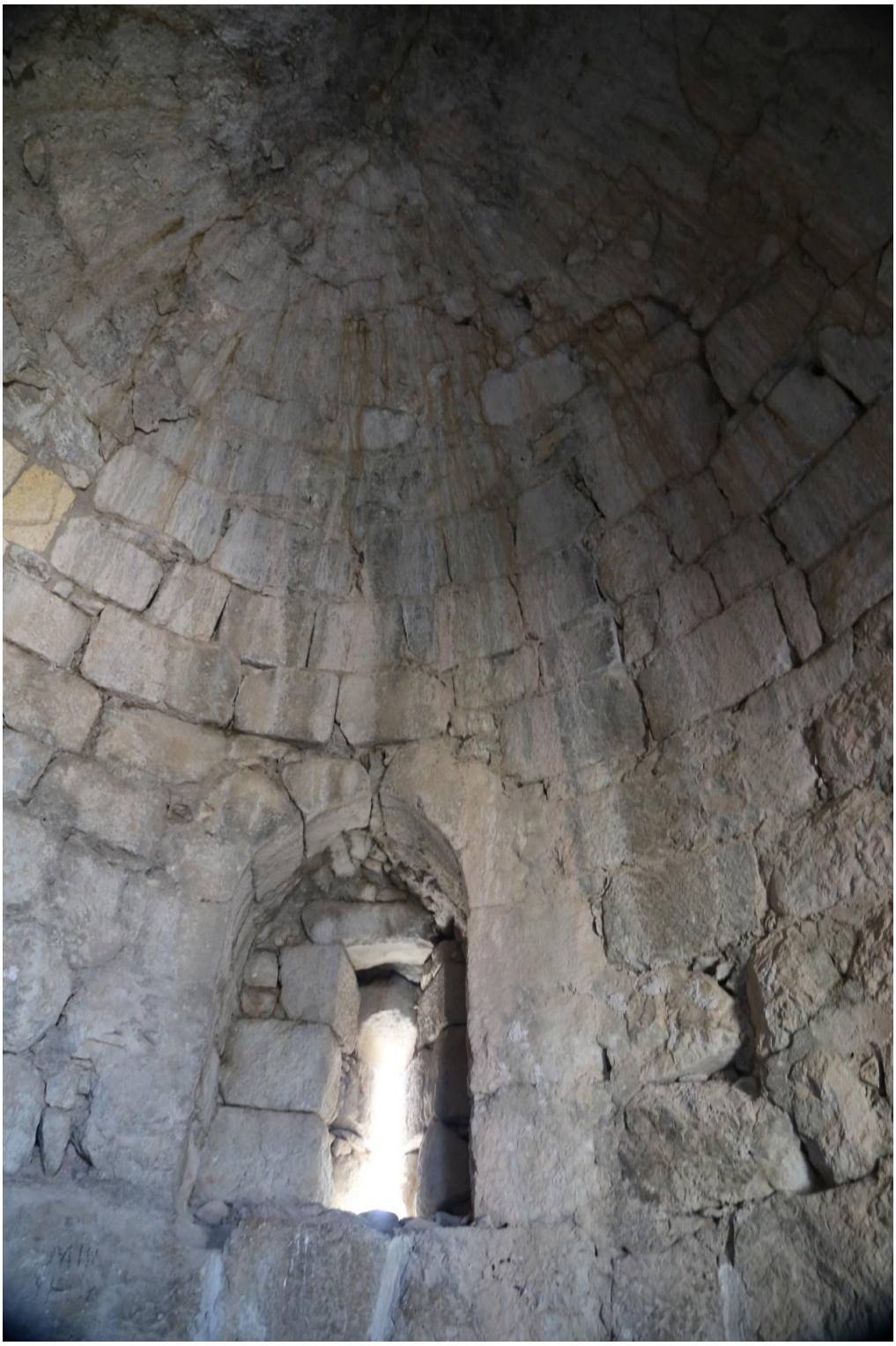


Foto. 676. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi



Foto. 677. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi



Foto. 678. Adana Yılan Kale Beşik Tonoz Örtü Sitemi